

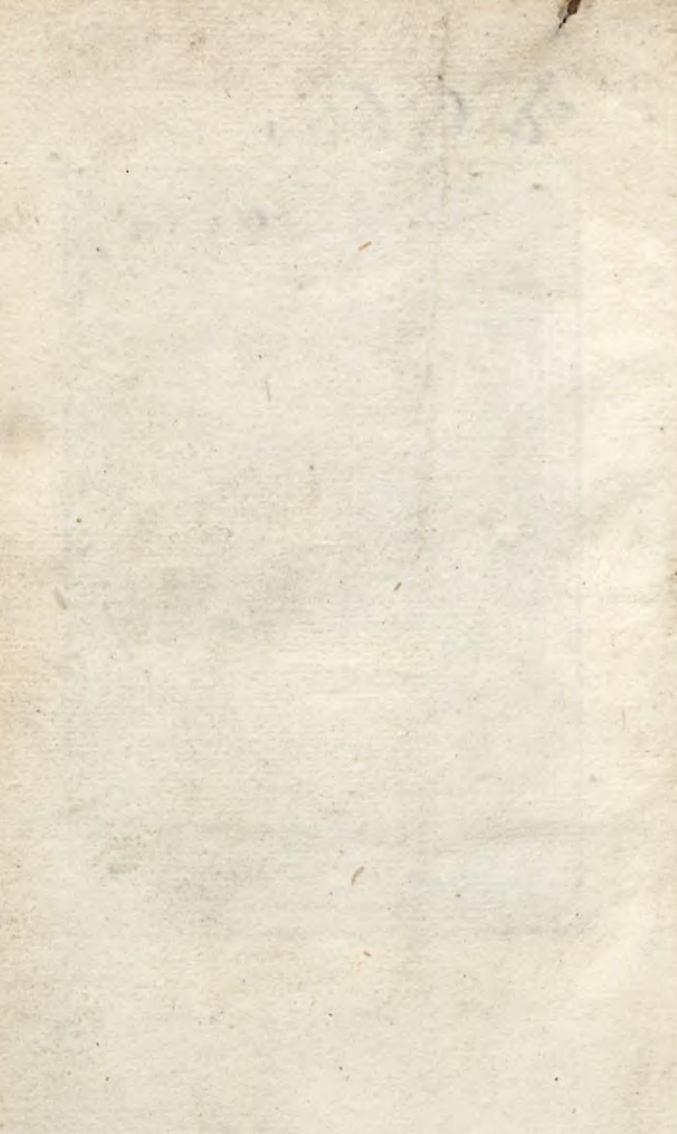
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

141039 -

de libris

Jean de la Motte

Aulæ Turcicæ,
OTHOMANNICIQVE
IMPERII DESCRIPTIO: QVA
Turcarum Palatina Officia, mores, religio: sectæ item
Mahometicæ, Imperiorumq; IIII. ex ea prodeun-
tium status luculenter enarrantur.

AB ANTONIO GEVFRÆO GALLICE¹ EDI-
ta: deinde per Guilhelum Godeleuæum Latine reddita:
postremò nunc aucta, Mahometicæq; sectæ Re-
futatio Vtilissima addita.

Cum gratia & priuilegio Cæsareæ Maiest.

B A S I L E Æ.

Mansueti

ЛНЛО39

141039

D 954/1958

D prof Lavina
30.5.58

MAGNIFI-

CO VIRO, NOBILI-

TATE, VIRTUTE, PRV-

DENTIA, ET ERUDITIONE

præstanti, D. Iohanni Henrico Hermarto, Patrio, &

ciui Augustano, Domino & Patrono obseruan-

do, Vilhelmus Godelæus:

S. P. D.

Tu, Vir Magnifice,
omnes eruditos, atq;
prudentes fateri ne-
cesse sit, philosophiæ
dogmatis, legumq;
præceptis, uel ad ui-

tam priuatim instituendam, uel in Re-
pub. cum laude degendam, post do-
ctrinâ religionis nihil utilius, uel præ-
stantius humano generi à numine di-
uino cōcessum, ita; ut Cicero non mi-
nus in Reipub. administratiōe, quàm
philosophiæ studijs præclarissimè uer-
satus hanc donum, & inuentum deo-
rum, matrem omnium artiū, omnium

EPISTOLA

bene factorum, beneq; dictorum, du-
 cem uitæ, uirtutis indagatricē, ac ex-
 pultricem uitiorum nominārit: ac Vi-
 pianus egregij ingenij uir, legumēq;
 uertex nobilissimus, suæ artis homi-
 nes boni, & æqui notitiam profiten-
 tes, æquum ab iniquo separantes, &
 licitum ab illicito discernentes, uerā,
 non simulatam philosophiā affectare
 scripserit: tamen hi, qui mores, institut-
 ta, ac ritus gentiū, & populorum exte-
 rorum inspectos literis consignarūt,
 uel ab alijs acceptos ad posteritatem
 transmiserunt, non minus præclare de
 genere humano mereri, quā philoso-
 phi, uel legumlatores rectē existiman-
 tur, quod philosophorum contempla-
 tiones circa generalia præcepta uer-
 santes, ubi ad actiones humanas, &
 res ipsas deducuntur, ob earum diuer-
 sitatem, uarios euentus sortiri consue-
 uerint, & leges, ut Lycurgus Orator
 contra Leocratē, inquit, non doceant
 propter breuitatem, sed nuda imperia
 proponāt. At qui dogmata philoso-
 pho-

phorum, ac legumlatorū præcepta, cū
 diuersis uariarum gētium institutis,
 moribus, ac rebus gestis conferenda
 duxerunt, ij talem prudētiam, rerūq;
 ciuiliū peritiā inderetuisse legū-
 tur, ut non tantū in uita priuata, sed
 & publicis actionibus, id quod meli-
 us est, & factū atq; omīssū præstabili-
 us, sine dispēdio, periculo, atq; incom-
 modo, cum laude secuti sint, uel fuge-
 rint. Hinc quò tanti boni quidam par-
 ticipes fierent, atq; cognoscerent quæ
 apud exterās gentes benè, honestè,
 prudenter, salubriter, iustè, uel secus
 instituta essent, difficillimis, ac mole-
 stissimis peregrinationibus susceptis
 exterās regiones remotissimas, ad pa-
 triā, suorumq; utilitatē adīisse legun-
 tur. Nam ne uel Homerū, omnis phi-
 losophiæ parentem commemorem,
 quem, ut & Orpheā, Musæum, & Me-
 lampodem, ad Aegyptios profectū le-
 gimus, ut multa ab eorum sacerdoti-
 bus perciperet, uel Vlyssē ab horū
 primo, ut uirum prudentissimum ce-
 lebra-

lebratū, multorum hominum mores,
 quod uīdīt, & urbes, quēadmodū Ho-
 meri interpres Horatius ait : quot-
 quot philosophi excellentiores fuē-
 re, cum Homerum tanquam optimū
 uitæ magistrum, eiusq; poēma omnis
 philosophiæ Oceanum esse existima-
 rent: Homeri, atq; Vlyssis sui exem-
 plo exteras regiōes adeundas, earūq;
 instituta sibi cognoscenda putarunt.
 Sic enim post Homerū Cyras Chi-
 us, & Anacharsis Scytha, consuetudi-
 ne Solonis usuri, & Atheniensium mo-
 res inspecturi, Athenas adire: Solō,
 & Plato philosophus, ac Samius Py-
 thagoras, Herodotus Halicarnassēus,
 Eudoxus Mathematicus, ac Demo-
 critus Abderites in Aegyptum, tunc
 & eruditionis, & institutorū nomine
 celebrem, ut Diodorus Siculus testa-
 tur, trāsire, ac hic ipsemet, ut Aegy-
 ptiorū antiquitates intelligeret, nec
 in ijs erraret, in quib. permultos hallu-
 cinatos agnouerat, nō tantū suo cum
 magno incōmodo in Aegyptum est
 pro-

profectus, sed & maiorē Asię, atq; Eu-
ropę partē perlustravit. Deinde uerò
eorum imitatione eandē Apollonius
Thyanæus, & Seuerus Sophista Ro-
manus adiēerunt. Horum illo minimē
Aegyptiaca profectiōe contēto, sed
& ad Indos, Brachmanas, Assyrios,
Medos, Chaldæos, atq; Aethiōpas pe-
netrante, ac doctrinæ magnitudine
alios sui seculi ita superāte, ut quæ ab
ipso fierent, præ admiratiōe mortales,
uix caperent, atq; ob id præstigiatorē
numen habere crederent. Vt autem
horum peregrinationes magnis sum-
ptibus susceptæ, ac grauissimis mole-
stijs, atque periculis confectæ, ipsis
commoditates eximias, & nominis
immortale decus attulēre, sic & alio-
rum, inter hos præcipuē Aristotelis
maximi illius ingeniorū, & doctrinæ
parentis indefatigabilis diligētia præ-
dicanda, quem ducētarum quinquā-
ginta Rerumpublicarū leges, ac in-
stituta collegisse tradūt. Quos libros
si haberemus, quas antiquitates, que-

so, quas leges, quos mores, quos gentium ritus legeremus? Res studiosis atq; philologis omnibus deploranda tot insanos, stultosq; libros extare, hunc præciosissimum thesaurum, ueterisq; sapientiæ delicias, interceptas, deperditas, extinctas esse. O cladem, o pestem, o iacturam plurimo auro redimendam. Sed quid hæc cum uiro doctissimo Nicolao Gerbelio frustra? Neq; uerò solum philosophi exterorum institutorum cognitione, se prudentiores, & ad Rempub. rectè, feliciterq; gubernandam aptiores reddi putarunt, sed & Romani, quorum Repub. nec splendore Imperij, nec grauitate nominis, nec maiorum institutis ulla excellentior fuit, olim legatis, quos ad lōginquas, ac incognitas natiōes misere, id etiā negocij dederunt, ut mores, instituta, totamq; uiuendi rationem eius gētis, apud quā legationis nomine uersabantur, diligenter literis consignarent, quod adeò deinceps solenne fuit, ut renun-

ciata

ciata legatione Commentarij eiusmo-
 di in ædem Saturni, ad instituendam
 posteritatem reponerentur. Et præcla-
 re quidẽ Romani, nam præterquam
 quod hoc facto ciues suos maximis
 sumptibus, atq; periculis liberarunt,
 ipsis etiam ad saluberrimarũ rerũ co-
 gnitionem, & prudẽtiã ciuilem com-
 parandam, campum amplissimum a-
 peruẽre. Quid etenim uel salubriũs,
 uel præstantiũs eo, quàm quod aliq̃
 uarijs multipliciũ peregrinationũ ca-
 sibus exagitati, summo periculo, gra-
 uicq; rei familiaris dispendio experti
 sunt, illud quem quasi domi ociosum
 residentem, aliorumq; laboribus fru-
 entem, extra omnem fortunæ aleam,
 telicq; iactum, cum erudita uoluptate
 cognoscere, atq; ex uariorum popu-
 lorũ institutis, ac legibus, instar apis,
 quasi fauũ quendam colligere, uel, ut
 Pindarus de Hierone loquitur, ex o-
 mnibus uitæ præceptis summũ decus
 decerpere, idq; re, ac necessitate exi-
 gẽte, ad prudentia, & salutaria rerum,

æ s uel

uel priuatarum, uel publicarū cōsilia
 conuertere? Nec dubiū, quin eo Ro-
 manorum instituto ingenia ipforum,
 ad omnem uirtutem nata, ita forma-
 ta, subacta, atque exculta fuerint, ut
 quæ uel ad amplissimi Imperij felicē
 gubernationem, uel uitæ priuatæ lau-
 dabilē institutionē, domi forisue per-
 tinerent, luculenter didicerint atque
 cognouerint. Nō id pluribus exem-
 plis doceri necesse est, sed Ennij, pru-
 dentissimi poëtæ uetustissimū testi-
 moniū sufficit, qui, ut Gellius in no-
 ctibus suis Atticis testatur, ornamēta
 Gemini Seruili, uiri consularis, ac de
 Republica Romana optimè meriti
 definiturus, inter cætera scripsit:

*Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetustas
 Quæ facit, & mores, ueteresq; nouosq; tenentē
 Multorum ueterum leges, diuūmq; hominumq;
 Prudentem, &c.*

Et sanè ut ueteres, sic & recētiores, a-
 nimum ad scientiā Reipub. rectè gu-
 bernandæ percipiendā adijcientes, in
 exterorū legibus, ac institutis explo-
 randis,

rādis, plurimum operæ, studiūq; posu-
 isse leguntur, scimus enim, Godefri-
 dum illū Bolionæum, quo inter mili-
 tiæ sacrę duces uix quisquam celebra-
 tior est, postquam Hierosolymis ma-
 gna cum cede barbarorum expugna-
 tis, ludæam occupasset, cuperetq; cer-
 tam Reipub. formam in ea constitue-
 re, solitum fuisse à peregrinis, qui eò
 inuisendi sacri sepulchri causa uenie-
 bāt, sciscitari de legibus, & gubernan-
 di ratiōe, quæ in eorum patria essent,
 quò, quæ in singulis optima depre-
 hendisset, ea ad Remp. suam traduce-
 ret, eiusq; talia fundamenta iaceret,
 quæ præter Christianæ religionis do-
 ctrīnā, bonis, honestis, ac salutaribus
 institutis, quasi nervis quibusdē con-
 nexa, diuturno tempore ualida, stabi-
 liaq; permanerent. Egregiè quidem,
 et ille, qui ex singularem cognitione
 ex multorum colloquijs comparata,
 Rempub. in loco omnium sanctissi-
 mo constituere cogitarit, at nō minus
 laudabiliter Nicolaus, & Matthæus
 Pau-

Pauli fratres, è clarissima familia Paulina Venetis nati, qui paulò post Godfridi tempora, minimè aduenarum uiua, uoce, uel narratione contenti, quò peregrinos regionũ orientalium mores, ueramq; conditionem plenè cognoscerēt, cū maxima rerum familiarum iactura, ad terram maximi omnium Tartarorum regis Cham trañcere, eandēq; publicis monumentis exposuere: hoc posteris simili peregrinandi studio flagrantibus exemplum præbentes, ut nō tantum ipsi sitim suam inspectione exterarum gentium restinguant, sed & Deo. Opt. Max. redditum felicē ipsis ad lares patrios largiente, communicatione rerũ cognitarum aliorum animos recreent, atq; exhilarēt. Illorum siquidem imitatione: Aleysij Cadamusti, Christophori Columbi, Alberici Vesputij, Ferdinandi Cortesij, aliorumq; nauigationibus, in longinquissimas orbis partes ad Nigritas, Calecutios, & Indianas insulas, in monumēta literarũ relatis,

latis, cum expositione morum gentium, quas ipsis adire, atq; inspicere cōtigit, effectum est, ut regiones ueteribus incognitæ, & à terris nostris remotissimæ, nobis ferè notiores sint, quàm uicinæ quàmplurimæ.

Licet autem uarios diuersarū gentiū mores, diuersaq; instituta cognoscere, in Repub. uersantibus summo-
pere expediat, tamē cum in totius uitæ cursu, discernendę sint res non necessaria, ab alijs, quæ ornamenta habentur, & nominantur, in primis illis nouisse conuenit mores, leges, naturas, uoluntates, & opíniones earum gentium, quibus cum ipsis db uici-
niam, uel amicitia, uel inimicitia, com-
mercia, uel bella intercedere consue-
uēre, quod amicorum beneuolentiam
legitimis rationibus conseruare, ho-
stium uerò machinationes, atq; insidi-
as cautē elidere, & declinare queant.
Duo præstantissimi Græciæ duces,
Themistocles, & Chabrias, summam
Imperatoris uirtutem esse putarunt,
hosti-

hostium consilia nosse, & praesentis-
 re: ac autor prudentissimus Polybius
 Hannibalem laudat, quod solerter a-
 nimos hostium explorare sit solitus,
 existimatque, nullum magis proprium
 optimi ducis officium, quam consilia,
 & naturam hostis intelligere: sic om-
 nes, quotquot Reipub. gubernaculis
 praefecti sunt, omni animi contentio-
 ne anniti decebat, ut earum gentium,
 quarum negocijs implicantur, religi-
 onem, atque Reipub. formam nosset, ac
 scirent, quibus legibus domi pacem
 muniant, quibus uiribus, atque auxilijs
 in bello nitantur, quibus modis com-
 meatum, arma, & exercitus prae-
 rent, quod genus copiarum educant,
 quae consilia in bello, uel producen-
 do, uel celeriter perficiendo sequan-
 tur, quamque pugnandi rationem, cum
 in legibus, tum grauioribus praelijs
 obseruent, denique qua industria, & ar-
 te deuictos, atque subactos regant, eos-
 que in fide, & officio contineant.

Quamuis enim magni momenti sit,

ut

ut alibi præfatus Polybius inquit, res amplas perficere, & uictoriam ab hostibus pugnando referre, multò tamē maiorem peritiā, & cautionē requirit, ut quæ præclare gesta sunt, commodè usurpētur, nec duces, tam prærogatiuis potiantur, quàm ijs rectè utantur. Cū ergo inter cæteras gentes, quarum ingenia, uoluntates, ac disciplinam Germanis nouisse interest, Turcica præcipua sit, quæ primordijs tenuissimis, & uilissimis orta, atque è Scythia per Caspiae portas in Asiam minorem effusa, florentissimis Asiæ, Africæ, atque Europæ regnis, in tristissimam seruitutem redactis, eò potentia peruenit, ut nobis cum ea non modò pro libertate, legibus, alijsque ciuilibus ornamentis, sed etiam pro religione, planeque pro aris, & focus sit dimicandum, magnitudo necessitatis in qua uersamur, exigit, ut ingenium, mores, atque naturam hostis multorum opinione atrocioris bene cognoscere discamus. Olim Imperatores,

ratores, ac Principes nostri Saraceni-
 cæ gentis, tunc à nobis remotissimæ
 impietate, & crudelitate cognita, quo
 eam reprimerent, lōginquissimas ex-
 peditiones suscipere non dubitarunt.
 Nam ne Caroli Magni, eiusq; succes-
 sorum: & Saxoniorum Imperatorū
 facta commemorem, quorum ipse Sa-
 racenos Galitiæ dominantes, hi eos-
 dem Italiam ex Africa cadibus, in-
 cendijs, atq; rapinis depopulantes, in-
 signi uirtute represserunt, quanta Go-
 defridi eius, cuius antea meminimus
 deinde Fridericorum Sueuicorū Im-
 peratorū animi magnitudo fuit? qui
 patria relicta impuros, ac scelestissi-
 mos Christiani nominis hostes, salua-
 toris nostri incunabula, omni impie-
 tatis, atq; ludibrii genere pphanātes,
 in Ciliciā usq; persecuti fuere, quod
 censerent tātō maturiūs spurcissimis
 hostibus occurrendum, quantō bar-
 bariem ipsorum maiorem, atq; inhu-
 maniore esse cognouissent: at cū
 Turcarum, quā Saracenorum arma
 fero-

ferociora, ualidioraꝫ sint, cōsilia eti-
 am callidiora, cœpta audaciora, cona-
 tus maiores, deniqꝫ exitus secūdiore
 quid à nobis susceptū, atqꝫ factum sit,
 citra dedecus nominis nostri uix cō-
 memorari potest, rabie Turcica (prohi-
 dolor) eò usqꝫ progressa, ut eius acina-
 ces oculis nostris cōmonstrentur, iu-
 gulisqꝫ quodammodo intententur,
 taceo reliqua: Ferūt bellicosissimum
 ducem regem Pannoniæ, Matthiam,
 cum legati ipsius ad conuentus Ger-
 manicos missi renunciarent, nulla à
 Germanis expectāda esse auxilia, fre-
 mentem quasiqꝫ diuinantem futuras
 calamitates Europæ dixisse, dolere se
 uicē gentium Christianarum, quæ in
 Europa essent, se uiuo Pannoniam fo-
 re murum, qui crudelissimam gentē
 Turcicam ab illis arceat, postea Ger-
 maniam, cū ingratitudinis, tū i-
 gnauitæ pœnas daturam.

Vt uerò fortissimus Heros Euro-
 pæ defensionem, promissam suo tem-
 pore, prouidentia, atqꝫ potentia diui-

EPISTOLA

nae nutu ductuq; praestitit, Turcicae
 uiolentiae in Syrmium, & lymites Illy
 rij effusae, impetu, uelut obiecta mo-
 les exundans flumē retardare solet, re-
 presso. Sic ne euētus praesagio ipsius
 respondeat, summopere metuendū:
 cum metū augeāt. Vaticinia in Eze-
 chiele de Gog, & Magog: deinde &
 recētes quaedā praedictiones Hiltenij
 uiri non contemnendi, qui fuit Fran-
 ciscanus in collegio Isenacēsi, & cum
 alia praedixit, in Cōmentarijs in Apo-
 calypsim longo tempore post ipsius
 mortem in horto sub arbore repertis,
 quae euenerunt, tum & hoc uaticina-
 tus est, anno millesimo, sexcētesimo,
 Turcas in Germania, & Italia regna-
 turos esse. Quae propter intercessio-
 nē filij Mediatoris nostri, mitigare, at-
 que auertere dignetur pater miseri-
 cors. Causas uerō horū malorū peni-
 tiūs cōsiderantib. post contemptum
 uerbi diuini, quem semper cœcitas,
 atq; securitas omniū calamitatū fon-
 tes comitari consueuere, principum
 Chri-

Christianorū discordiæ, & parricidia
 extitēre, ad hæc, quod pleriq; nō satis
 sputat illic gētis mores, scelera, formā
 imperij, militiæ genus, præliandi con-
 suetudinē, portentosas libidines, atq;
 tyrannicā sæuitiam norint. his enim re-
 ctē cognitis, ac consideratis, uix fieri
 posset, quin magnitudo rerū animos
 generosos ad maiorem curam, religio-
 nem, Ecclesiam, patriam, honestas po-
 litias, leges, & familias defendendi,
 conseruandiq; excitaret. Quocunq;
 enim Turcæ irrumpunt, non uel de
 imperio, uel de gloria, uel uindicta di-
 micant, quæ in Heroicis animis accen-
 sa, interdum ingentia bella cierunt, ut
 ueterum regum, ac ducum Cyri, Pyr-
 rhi, Alexādri, Hannibalis, aliorumq;
 exempla testantur, sed furiabulis sti-
 mulis aguntur, ad delendum nomen
 Christi, omnes honestas leges tollen-
 das, familias nobiles extirpendas, ac
 infinitā, & perpetuam uastitatē orbis
 terrarum faciendam. Hanc enim esse
 gubernationem Turcicam, nomē &

euentus ostendūt. Turca uastatorem
 significante, & euentu ostendente, omnes
 terras, quę in ipsius potestatem
 concesserunt: his deteriora expertas.
 Nam ut alias præteream, nulla natio,
 uel gens, Græcanica paulò ante hæc
 tempora, ornamentis religionis, do-
 ctrinæ, artium optimarum, & nobili-
 tate familiarum cumulatior fuit.

Quæ autem reliquæ eorum deco-
 rum in ea conspiciuntur? Religione
 Christiana, partim abolita, partim mu-
 tata, Mahometica blasphemia passim
 sonat, ciuili disciplinæ ad pietatis, &
 humanitatis cultum accommodatæ,
 Turcica barbaries ubiq; surrogatur,
 familijs nobilissimis extirpatis, spur-
 cissima mancipia succedunt, officijs
 ex domini uoluntate, non æquitate
 fungentia, ciuitates antea frequentis-
 simæ in meram solitudinem redigun-
 tur, atq; quò cuiusq; liberi generosio-
 ris indolis, tantò uiolētius, atq; citius
 ad prædatoriam militiā Turcicam o-
 mnium latrociniorum matrem abripi
 untur,

untur, ita, ut Turcica tyrannis postremus diaboli furor esse uideatur, quo acerrimè exerit odium suū aduersus nomen Christi, & aduersus genus humanū. Huic tanto furori accedit perfidia plus, quam Punica, uel Thracica, quæ abominabilis illa gens instar Thracum antecessorum fœdera nesciens, ac Megaricis machinamētis assueta, uel cum ipsa paciscētibus, uel spe ueniam eius potestati se permittentibus, datam fidem non modò facillimè uiolet, sed ne seruare quidē soleat, præclarissimum ducens iusiurandū fallere, & eos, qui suis promissis freti sint, dolosè circumuenire, ac fraudulenter irretire. Quoties id accidisse scimus? quam multos stultæ credulitatis atrocissima supplicia dedisse cōperimus? & ne remotiora exempla accersatur, quid nouissimo bello Hungarico Ladislao Keretschinio Iulæ propugnandæ deditio, quid Bragadino fortissimo duci Veneto in Famagustæ oppugnatione pactiones, cū hostibus perfidis-

fidissimis inita profuere: illo in Tur-
ciam miserè abducto, atq; postea fœ-
dissimo mortis genere affecto, hoc
excoriato in summum opprobrium
Christiani nominis, per totâ ferè Tur-
ciam populis ostentato: ita, ut nō mi-
nus prudenter, quam eleganter do-
ctissimus uir, & de literis Græcis opti-
mè meritis Hieronymus Vuolfius,
præsidiariorum Iulæ infelicitatem de-
plorans, scripserit:

Hei miseri, quî uos decepit perfidus hostis?

Seruat. cum libuit, quam dedit ille fidem,

Bis miseri, quod degeneres cecidistis inul-

More bouum: nec uos lausue decusue manent.

Præstiterat seruasse fidem, uitaq; profusa,

Sanguine Threicio triste rigasse solum.

At uos Christicolæ memores ne fidite Turcis,

Cedere certa salus, cedere nulla fides.

Mors & in ignauos torquet sua spicula: fortes

Pro patria, & uera religione cadunt.

Non obitus fraudi, sed erit uictoria laudi.

Non deus hanc nobis, crimina nostra negat.

Hæc hætenus Vuolfius, non tã meo
iudicio Iulæos miserans, quam nostræ
gentis homines ad inducenda arma cō-

tra

tra hæreditarium hostem excitare fructu-
dens. Harum uerò rerum magnitudi-
ne, uel potius indignitate, uiros for-
tes minimè percelli, uel affici, quid ali-
ud est nisi fatalis amētia? quolibet no-
strum, in quo non modò quid animi
patrī, sed etiā humani sensus sit, hæc
aliaq; similia morte ipsa grauiora sta-
tuere debente. Cum autē quenc; suo
loco, & ordine patriæ adesse, eiusq; sa-
lutem omni ratione, & arte moliri cō-
ueniat, ut præclare Euripides sentit,
atq; uir clarissimus, Simō Schardius,
Iuris utriusq; Doctor, & Cameræ Im-
perialis Spiræ assessor, libellum An-
tonij Geuffræi Galli, & ordinis Hiero-
solymitani olim equitis, de origine, in-
cremento, progressibus, moribus, su-
perstitione, et officijs imperij Turcici,
sibi à tua Magnificentia ad corporis
Historiæ Turcicæ absolutionē cōmu-
nicatum, dignum censuisset cōuersio-
ne in latinum sermonem, quò à pluri-
bus legi posset: ego, qui cognitione
rerum Turcicarum animos genero-

sos ad patriæ defensionē accendi non
 nihil posse existimem, nō malè operā
 collocaturum me censui, si eum libel-
 lum anno quadragesimo tertio Lute-
 riæ Gallicè editum nec amplius extā-
 tem, latino sermone donatum in lucē
 reuocarem: non quod Gallici sermo-
 nis elegātiā affecuturum me spera-
 rem, sed ut Turcicarum rerum expo-
 sitione qualicuncq; animi nostrorum
 ad attentio-rem cūram defensionis pa-
 triæ, ac religionis excitarentur, & uiri
 clarissimi, cui plurimū me debere fa-
 teor, uoluntati mos gereretur. Et si ue-
 rò complurium scripta in huius argu-
 menti genere extent, quæ cum utili-
 tate legi posse fateor, ac in uno uolu-
 mine breui proditura spero, tamē hoc
 libello cum ipsis collato, non dubito,
 quin æqui iudices, hūc longissimè a-
 lijs quampluribus sint præposituri.
 Nam quæ ab alijs, uel fusissimè tradi-
 ta, uel ignoratione prætermittā fuere,
 hic autor mira breuitate ita contrahit,
 ac uelut ὁπμίαν αὐτοψίην ἀγνοῦσθαι

707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

studio D. Schardiꝝ breui in lucem prodituris. Etſi enim res eò discriminis adducta uideatur, ut nō orationibus, ſed manuum opere res fortiter gerenda ſit, & conferenda undiqꝫ auxilia, & denſandæ acies, quo conſcienti- bus animis graſſantem in uicina ty- rannum ſuſtinere ualeamus:

ἡ ἀρχαία τις ἀποὶ ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀνδρῶν
 Vt ille inquit, tamē cohortationes, ad-
 monitiones, ſubiectiones, ac reprehē-
 ſiones tempeſtiuę apud generoſiores
 ſæpe minimē inanes fuere: ſed ut Po-
 lybius affirmat, unica oratio tempeſti-
 uē à uiro fide digno dicta, mortales ſe-
 penumerò nō ſolū à maximis malis
 auertit, ſed & ad res optimas incitat.
 Declarāt id nō ſaltē Græcorū, & Ro-
 manorum, ſed & Petri Ambianenſis,
 atqꝫ Urbani Pontificis exempla, ex hi-
 ſtoria in qua uerſamur, petita quorū
 illius literis Hieroſolymis ad ſummū
 Pōtificem ſcriptis, huius oratione in
 concilio Claromontano ad principes
 Chriſtianos habita, factum eſt, ut Ar-
 gonau-

gonautæ Christiani omnes ad Syria-
cam expeditionem permouerentur,
& uelut communi numine afflati, e-
andem insigni laude susceptam, feli-
citer administrarent, summaq; laude
conficerent.

Quare cum dictæ orationes nō tan-
tū historiæ Geuffræi congruæ, sed
& ita scriptæ sint, ut splendore dicen-
di, affectuum tractatione, & argu-
mentorū uarietate animum lecto-
ris percellere queant, consilium me-
um in ijs cum ipsa coniungendis, bo-
nis, patriæq; amantibus, ut spero, non
improbabitur.

Tuæ uerò Iohannes Henrice Her-
uarte Magnificentiæ nomini Claris-
simo, hanc, qualiscunq; ea sit, opellam
peculiariter inscribere, offerre, ac de-
dicare uolui, quod exemplar Gal-
licum, ex quo Geuffræum transtuli
doctori Schardio à tua Magnificen-
tia humaniter communicatum, illi
secundum præceptum Hesiodæum
etiam à Cicerone citatum, cum for-
nore

nore restituendum: nec usura mutui
 aliq̃ soluenda fuerit, quam à quo fors
 ipsa profecta esset. Idq̃ tantò magis,
 quod etsi Magnificentia tua in splen-
 didæ fortunæ gradu collocata sit, ta-
 men liberalia studia amare, de iisdem
 magnificè sentire, bonos autores sum-
 ma diligentia euoluere, historiarũ stu-
 dium eximiè colere, ac literarum stu-
 diosos singulari favore prosequi præ-
 dicetur. Quæ fama uirtutis tuæ ita me
 cœpit, ut citra piaculũ ulli aliq̃, quam
 Magnificentia tuæ Geustræum mini-
 mè nuncupari posse putarem. Excur-
 rerem in eius celebrationem amplio-
 rem, sed ut ab ea abstineam, cum alio-
 rum pulcherrima præconia de ea fa-
 ciũt, quæ ego suspicere, quam tenui-
 tatem ingenij, & orationis inelegan-
 tia imminuere, et deterrere malo, tum
 quoq̃ metus assentationis, & adula-
 tionis, qui me nō minus quam alios,
 uel animi sui grati testificandi, uel a-
 lios sibi conciliandi cupidos, ab hac
 officij parte deterret. Hoc tamen dis-
 simu-

simulare nequeo, quod quò literis ni-
 hil neq; melius, neq; pulchrius huma-
 na habeant, tantò pluris tuæ Magnifi-
 centiæ in ijs colendis, ac promouen-
 dis uoluntas sit facienda, omniumq;
 studiosorum uoce prædicanda. Nā si
 uestræ Reipub. ciues complures lau-
 dantur, quod patriam opibus, ac co-
 pia rerum ad uitam tuendam necessa-
 riarum augeant, armis, & apparatu in-
 struant, ac splendidis edificijs ornent,
 & excolāt, quantò maiorem laudem
 merebuntur, qui in id omni studio in-
 cumbunt, ut uera religio in Ecclesia
 sonet, Politia iudicijs, ac legibus mu-
 niatur, artes honestæ, ac liberalia stu-
 dia colantur, earumq; professores, ac
 studiosi liberaliter sustententur. Si-
 quidem propter hunc finem, præci-
 pue homines ad societatem conditos
 etiam Stoici Ethnici censuere, omnia
 propter hominem, & hominem pro-
 pter Deum natos esse affirmantes.
 Cum itaq; Iohannes Heinricæ Her-
 uarte, te unà cum D. Iohanne Ba-
 ptista,

EPISTOLA

ptista, & Paulo Heinzelijs, Conrado,
 & Paulo Vehlinis fratribus, uiris pre-
 stantissimis, non postremum esse co-
 gnouerim, qui in uestra Repub. libe-
 ralia studia amet, eorumq; studiosos
 omni beneuolentia complectatur, nō
 potui non omni cultu, ac obseruan-
 tia Magnificentiae tuae nomen profe-
 qui. Tanta siquidem excellētis uirtu-
 tis uis atq; efficacia in bonis est, ut in
 quibus ea elucet, etiam ignotos in a-
 morem, cultum, ac admirationem sui
 pertrahat. Atq; ut id mihi accidisse fa-
 teor, sic tuae Magnificentiae gratulor,
 ea uia grassanti, quae ad nominis im-
 mortalitatem, decusq; perpetuum
 comparandum expeditissima omni-
 bus seculis est habita. Nam ut Theo-
 critus rectissime scripsit.

*ἐν μοις αἶψ' ἀγαθὸν κλεῖος ἔρχεται ἀνθρώποισι
 χρεῖματ' αἰεὶ ζῶοντες ἀμαλδύνουσι θανόντων.*

Et ante eum Pindarus:

*τὸ μὲν παθὲν ἐν πρῶτον ἀνέθλων.
 εὖ δ' ἀνέειμ, διεντίττω μοιρ', ἀμφοτέρωσι δ' ἀνὴρ,
 ὅς αἶψ' ἐγκόρσῃ ἐπὶ σέθεν ἄριστον δέδεικται.*

Et si

N V N C V P A T O R I A.

Et si uerò dedicationem hanc ab exi-
 mia uirtutū Magnificentiae tuae præ-
 dicatione, & singulari obseruātia pro-
 sectā tuā Magnificentiae minimè con-
 trariam futuram sperem, quod ea, ut
 ueteribus olim Romanis, atq; Græ-
 cis, non solum patrios, atq; indigetes
 deos pro se, sed & externos adorare li-
 cuerit, sic literarū studiosis uestri ordi-
 nis homines quātumuis ignotos, uel
 ob beneuolentiam conciliandam, uel
 suam obseruantiam testificandam,
 compellantes, uenia dignos norit, ta-
 men ne eius impetrandę facultate fru-
 strer, sed alijs tuā Magnificētię culto-
 ribus aggreger, inq; eorū numerū re-
 feras, etiam atq; etiā Magnificentiam
 tuam oro, quo facto nihil mihi anti-
 quius fore polliceor, q̃ ut elucescens
 meæ erga tuam Magnificentiam ob-
 seruātię radius, indies magis, magisq;
 in clariorem lucem prorumpat, ac ita
 se exerat, ne aliorū Magnificentie tue
 cultorū lumine obstructus, uel inob-
 scuratus fuisse uideatur. Ad extremū
hoc

hoc restat, ut cum hæc in ineuntis anni auspicio scripserim, Tuæ Magnificentia, eiusq; toti familia, annum auspiciatissimum, atq; totius uitæ curriculum prosperrimum precer, & filium Dei natum nostrum Emanuelem rogem, ut cum uenerit ad destruenda opera diaboli, suam Ecclesiam cum omnibus bonis, ac pñs, familijs contra rabiem Turcicam, aliosq; furores diaboli clementer protegat, & imminentes Germaniæ calamitates mitiget, id quod ardentibus uotis exopto: me tuæ Magnificentia hisce commendans. Data Cal. Ianuarij. Anno

1573.

REVE-

REVEREN-
DO D. GVILELMO
QVYNONIO, PRIORI
CORBOLIENSI, COMMENDA-
tario, S. Iohannis Lateranensis, & Stamparium generalis
Hospitalis militiæ per Galliam Procuratori,
Id. Quintinus Hedius:
S. D.

ECTI mihi sunt autho-
res multi, uarij q; de re-
bus Turcicis (digniss.
D.) non aliqua spurcæ,
& ignauæ gentis admī-
ratione, quam populo
tamē scripturiētes qui-
dam nitūtur inferre. Sed prout cum suis
Gothis, & Hunnis Attilas legimus, &
Totilas, iræ Dei flagella, uel lupos regio-
nem quampiam peruadentes, ipsis etiā
deuoratis mortalibus, aut si quid est hu-
iusmodi tetrarum prodigiorum in uete-
ribus historijs. Non aliter (inquam) res
abominor magis quam lego Turcarum
nobis imminentium: quibus improbis
in-

E P I S T O L A.

inuicem tam probè conuenit in Christianos, concilijs nimium disconuenientes. Quos autem legi, scripsere singuli, partim uisa, partim lecta, uel audita sibi, priorum posteriores scrinia compilantes. Recentiores (quibus ne uisum quidem Turcam, nisi fictum, pictum uè puto) miranda canunt, non alijs tamen quàm Iouis auribus (uti est apud Flac- cum) haud ita plebis. Crambe est ubiq; repetita. Sed interim suo sibi quisq; ple- t̃ro sonat, ac plaudit. Antonius Geuf- fræus noster, quæ uisu pridem didicit, & usu (dum sæpius hominem de talium fe- rarum lustris, & natura nimis curiosum riderem, reprehenderemq; , simul enim uiximus inter illas annis aliquot) libel- lo complexus est exiguo Turcicam om- nem barbariem, suis ipsam prodens etiã uocabulis, quorum fuit apprimè studio- sus, Gallicorum quorundam scriptorum reponens non semel incuriam. Qui de Turcarum blaterant humanitate, mode- stia, animi fortitudine, Turcam (quod di- xi) se nunquam uidisse manifestant: ut turpior nō subsit isti mendacio scabies, certè fœda prurigo loquēdi est: qui pro-
pius

E P I S T O L A.

pius norūt, insigni truculentia gentem,
 a bonis, & honestis omnibus studiis ab-
 horrentem, nihil sibi non arrogantē, ser-
 uiliter abiectam, ac timidam, nisi (more
 feræ) quā fugere non liceat experiūtur.
 Decem istos Othmanicos, suorum mox
 ab exordio deuoratores, & mactatores,
 postea (quando uisum Christo suas oues
 quasdam aberrantes talium luporū fau-
 cibus deferere) orbis Christiani tyran-
 nos, & prædatores, Geuffræus nostrati-
 bus sua lingua sic breuiter, & eleganter
 descripsit, ut alius nullus antea: facefferat
 inuidia. Rem magnam scripturitores il-
 li facere se crediderunt, dum Turcas, &
 Turcarum res, Teucros, & Turcos lo-
 quuntur. Eadē nobis opera poëtæ quon-
 dam nescio, quos apros Calidonios, &
 Chimæras etiam proposuerunt. Geuf-
 fræus, & esse Turcas, & tantos esse do-
 cet imbecillitate nostrā, non beluarum
 uirtute. Quos auaritia primū, & su-
 perbia leuium Græculorum potentes fe-
 cit, aliorum populorum mutuae postea
 inuenerunt, & auxerunt inimicitiae. Roma-
 norum præ omnibus Imperatorum fo-
 uit ambitio, discordibus ferè semper

E P I S T O L A.

Alemanis principibus. Sæpe Geuffræo respondi (dum mecum de Turcis colloqueretur.) Quis mihi grato canis rabidi, iamiamq; mordentis naturâ describat, Geuffræe? aut cauendus est, aut conspiratione publica trucidandus. Nulla de his mihi grata narratio. Victos audirem libenter, uictores illos narrari mihi nolo. Propterea clâ me latuit hic libellus menses aliquot inter forulos communis amici D. Serrij, in suprema Parisiorum curia nostræ militiæ aduocati, cuius bibliothecam nudius tertius pro more familiariter ingressus, offendi latitantem, quem sine plagio in publicum protraxi, ipso etiam suadente Serrio, adiurante tamen ne se proderem. Sed ne Geuffræo, qui sua tam nihili ducit, in me daretur expostulandi locus, auspicio tuo publicata omnia uolui: sic me tutum fore sperans. Nam quanti sit apud eum nominis, dignitatisq; tuæ authoritas, ipse scio. Bene uale. Ex ædibus Lateran. Luce-tiæ Calend. Maij.

F. A. N.

F. ANTO-
NIVS GEVF.
FRÆVS, IOHAN-

NI QVINTINO.

Ibellum de Turcis, quem in
gratiâ D. Serrij nostri scripse-
ram, nihil minus cogitans
quàm ut in publicû ueniret, à
te editum fuisse permolestè tuli: etsi per-
suasum habebam, optima te id fide, ani-
moq; mei amantissimo fecisse: fortasse
quod sperares aliquid inde me nomi-
nis, atq; existimationis consecuturum.
Quid autem in eo profeceris, nō uideo,
illud planè scio plurimorum me calum-
nijs (ut sunt uaria hominum iudicia) esse
expositum. Venit ad me nuper Typogra-
phus, cum exēplari multis mendis de-
formi, rogat, nunquid addere uelim, esse
sibi in animo rursus typis subdere, semel
se hoc anno, atq; iterum excudisse: nul-
lum præter id esse sibi reliquū exemplar,
ut credas uulgò placuisse illas ineptias.
Præterea, ut nomē meū libello præfige-
rem,

rem, edicto cautum esse, ne qui libri sup-
 presso authoris nomine excudantur. Fui
 diu consilij dubius, uidebam enim hinc
 tuis me prædicationibus in scænam pro-
 ductum, hinc uulgatissimum esse iam, &
 notissimum hoc argumentum: cùm ob
 illius gentis (utinam non tam propin-
 quam) uiciniam, tùm ex doctissimorum,
 & nostræ, & superioris ætatis uirorum
 scriptis, ut noui nihil uidear allaturus.
 Tandem, cùm nullus esset pœnitentiæ
 locus, nec semel emissus reuocari pos-
 set: potius duxi, utcunq; emendatum,
 quàm omninò neglectū dimittere. Im-
 mutauì titulū, quædā amputauì, nō nul-
 la addidi, & in ijs stolidæ aliquot, & ridi-
 cula Mehemetis somnia, initiaq; impe-
 riorum quinq; maximorum, quæ impijs
 eius legibus paruerūt. Culpam uerò o-
 mnem (si quæ est) à me procul esse cupio,
 & tibi imputari, qui libellum hunc præ-
 cipitem eieceris. Vale. Lutetiæ Pari-
 siorum, Calend. Aprilis.

M. D. XLIII.

RERVVM

NOMENCLATOR, VOCABVLA PEREGRINA EXPLICANS, uel impropria ad magis propria & notiora reducens.

A

A Bdala, Minister dei, sed idololatra.

Abimelech, Pater regis.

Achmat uel Almach, Gratiuosus.

Achse, nummi, qui & Aspri.

Adriel, Priuatio Dei.

Afion, Opium.

Aga, Baculus, inde Dux.

Airedenbey, Barbarossa.

Alengi, Aconizij, equites fatales.

Alabathana, Densitas tenebrarum.

Aladin uel Aloadin, Diuinum.

Alahagh, Peregrinatio religiosa.

Alahici, Propter Deum.

Albania, Macedonia.

Alcoran, Lectio, uera lex.

Aldephen, Alepum.

Alheut, Piscis.

Allah, Deus.

Allah Allah Allahu, & Deus, ter repetitum, uox est excitantis animum.

Alma Pomum.

Alphurcan, Disinctio, redemptio.

Altum & Altumler, ducati.

Amanrath, Amurathes.

Amasia & Toccac, id est, Cappadocia, Galatia, et Paphlagonia.

Amorabaquimus, Baiazeres.

Anandula uel Aladula, Montes Armenia.

Appadi, Mons Stella.

Arabagibassi Curzuu praefectus.

Arbagiz, Carrucarius, auriga.

Ar

NOMENCLATURA.

Arnaular, Albani.
Arpaemyn, Dux commea-
tus.
Afcarioth, Hormisda.
Affanna, uel Azamia, Sy-
ria.
Affarer, Vigiles castello-
rum.
Afsibassi, coquorum præ-
positus.
Afsich, dea amatoria.
Afsiz, Coqui.
Azachum arbor, cibus in-
fernalis.
Azamia, Assyria, uel Per-
sia.
Azamoglan, Innocens, sim-
plex.
Azapla, milites stipendia-
rij.

B

B **Acha, caput, hinc Ba-**
cha, consiliarij Imp.
quasi capitanei.
Bagadet uel Baldac, Ba-
bylon uel Ninive, Gallis
Baudias,
Bairam, Pascha.
Balach, Destructor.

Baratemyn, distribuens li-
teras & mandata regia.
Baruh, Berythus.
Basaacus aut Bassaites
uel Bazaites, aut Bassan-
tes, est Baiaxethes.
Bathi, aliàs xayne, primus
Mahometista inter Tara-
taros.
Baudias, Babylon uel Ni-
niue.
Baudras, Baldat, id est, Ba-
bylon.
Bazar, dies Mercatus.
Bebil, Babylon.
Beglerbey, dicitur rector
cuiuslibet prouinciæ.
Begy uel Bey, Dominus.
Bogaz Asar, Castella fau-
ciũ maris, scilicet Sestos
& Abydos.

Boiuc, Magnus.
Boluibassi, Centurio Ia-
nizarorum.
Bosna, Mæsia superior.
Bostangibassa, Hortula-
norum præfectus.
Bostangiz, Hortulanus.
Bracorbassi, præfectus a-

BARBARORVM VOCAB.

gasorum.
Bursia, & Bithynia olim.

C

Cadi, Iudices prouinciarum.

Cadia, iudex.

Cadizlestier Talismans, doctores legis.

Caliph, Hæres, successor.

Caones, Infidelis.

Capagaz, portæ Capitaneus.

Capy, Porta, aula palatii Turcæ sic appellata.

Capigizi, ianitores.

Capigibassi, capitanei ianitorum.

Capoglan, Eunuchus præpositus decuriæ puerorum.

Caramania, Cilicia olim.

Carambeius, Niger dux.

Caraz, Tributum, reditus.

Cariph, Mons Calpe.

Casnedar, Thesaurarij.

Casnegiri, cellarij.

Casnegirbassi, Architrclinus.

Castan uestis Imperatoria Turcarum.

Cethinæ, Athenæ.

Cham uel Tham, dominus.

Chamoglan, infantes Principis.

Charuat sanrie, Locus per noctandi publicus.

Chasna, Thesaurus.

Chasnadarbassi Thesaurariorum princeps.

Chazilar, milites strenui.

Checaya, Vicarius præfectorum.

Cheleby, Nobilis.

Chiausbassi, capitaneus apparitorum.

Chiausleri, Apparitores.

Chifout uel Chifoutler, Iudei dicuntur à Turcis, quasi perditissimi.

Chiocadar, uestimenta regia gerens.

Chiucter, calceos portans.

Chna, Ceronia quoddam.

Chorban, uictime uolue.

Chriesch, Belgradum uel Alba Græca.

Chumas,

NOMENCLATURA.

Chumas, <u>Tela subtilissima.</u>	Demir'engus, <u>Tamerlanes.</u>
Chunup Chaour, <u>sordidus, spurcus</u> sic appellāt Christianos Turcæ.	Dercox, <u>Borysthenes fl.</u>
Cibeleariph, <u>Calpe.</u>	Derdart Quibir, aliās <u>Magnus Diadarus.</u>
Cna, <u>Herba, qua se tingūt</u> Turcæ.	Dereletz Bozatile, <u>eques</u> in equo leucopæato, id est, S. Georgius.
Corax, <u>Taurus Mons.</u>	Deruislar, <u>Monachi.</u>
Comidy, <u>Nicomedia.</u>	Dierbech, <u>Mesopotamia.</u>
Corbadan, <u>Carbaganda.</u>	Domuz, <u>Porcus.</u>
Cout & Coulet, <u>seruus,</u> mancipium.	Don, <u>Tanais fl.</u>
Coynariz, <u>opiliones.</u>	Dragoman, <u>Interpres.</u>
Croatia, <u>Dalmatia.</u>	Durax, <u>Dyrrachium.</u>
Csiafer, <u>Gentilis.</u>	E
Cyd, <u>Dominus.</u>	EChmech, <u>Panis.</u>
Cymeterræ, <u>Acinaces, gla-</u> <u>dij.</u>	Elohi, <u>Deus.</u>
Cyris, <u>Calepinus.</u>	Emir, <u>Admiralius.</u>
D	Emyrs, <u>Superiores.</u>
DAbacuth, <u>Mare Ca-</u> <u>spium & Hyrcanum.</u>	Eulenmech, <u>Matrimo-</u> <u>nium.</u>
Damiata, <u>Heliopolis.</u>	P
Dangory, <u>Ancyra.</u>	FLacia, <u>Valachia.</u>
Defterdar, <u>Receptor, The-</u> <u>saurarius.</u>	Flamboler, <u>signum uel</u> <u>uexillum, & capitanei</u> <u>ducentorum uel etiam</u> <u>plurium equitum.</u>
Defteremyn, <u>Quæstores.</u>	Frant, <u>Turcis significat</u> <u>hominem nostræ regio-</u> <u>nis,</u>

BARBARORVM VOCAB.

nis, siue Italum siue Gal-
lum, siue alium.

Freins, Francus, Lati-
nus.

G

G Asianitsi, Pro anima,
Gazera, Gaza.

Gilbaltar, Calpe.

Golent, Comatus.

Gsumaagun, Venus.

Guadatibir, Fluuius ma-
gnus, Betis aliàs.

Gunlech, Indusium.

Gyaur, Christianus.

Gzalauat, Inclinationes.

H

H Aeser, Storee.

Hagfilar, Peregrinus.

Hairitsi, Pietatis gratia.

Halappen, Alepum.

Haracs, Tributum à Chri-
stianis debitum.

Harcabus, arma Ianifero-
rum.

Hay, Luna.

Hoarminis, Corasmeni.

Hogfialar, Doctores Tur-
cici.

Hossaph, Potus ex uuis

passis.

Hunter, Rex, dominus.

I

I Affa, Ioppe.

Ialaladinus, Donum Dei
Gracis Theodorus.

Iancoban, Ioh Huniades.

Ianiffaraga Dux pedium

Ianizarorum.

Ianniffariaxigi, Scriba Ia
nizarorum.

Iaxilan, Scriptura.

Ieser, Seruus.

Iesse, Iesus.

Ildrim, Fulmē, cognomen-
tum Baiazetis.

Imareth, Xenodochia.

Imralis, uexillifer.

Ingil, Euangelium.

Issa Berember, Iesus pro-
pheta.

Istan, Regnum.

Iumar, dies Dominicus
Turcarum.

K

K Eselbach, capita ru-
bra, sic Persa dicun-
tur.

Kuzul, color rubrus.

Kyadur

NOMENCLATURA.

Kyaur Christianus.

L

L Amorabaquin, Amu-
rathes.

Lar, est nota pluralis nu-
meri in lingua Turci-
ca.

Lica, Laodicea.

Liueri, Hiberi.

Luna, Mensis.

M

M Ammelucus, seruus,
sclauus.

Marcha, Tunetum.

Marissa, olim Hebrus.

Maslarum, Herba homi-
nes furiosos reddens.

Mecha, Medinum, Loca
sancta.

Mechter, Tentorioru ad-
ministratores, & Tubi-
cines.

Mechterbassi, Tentorio-
rum & Tubicinum præ-
fectus.

Medinathalnabi, id est, Me-
dimna propheta.

Mehemet, Amatus uel lau-
datus inde Mahumet.

Mehua, Præproperus, fe-
stinus.

Melechdaër, Rex potens.

Melechmeers, Rex populi.

Melechmazer, rex sanctus
uel florens.

Melechsaalem, Rex pacifi-
cus.

Melechsenaph, Rex ardēs.

Melechsayt, Rex desideras-
tus.

Memlitet, Regnum.

Meriem Ana, Mater Dei
Maria.

Mesen & Talismaniar, Do-
ctores, Sacerdotes.

Meschit, Templa.

Messelmās uel Musulmās,
Saluatus. (da.

Mestih, Calciamenta mun-

Methelin, Lesbus.

Miramamolin, Dominus
gentium.

Mitgir, Alcair.

Mosty Papa, Turcarum.

Monouc, Eunuchus.

Moratbeg, uel Moratbey
& Moratbegy, Amura-
thes.

Mo-

BARBARORVM VOCAB.

Moraua, Moschus fl.

Morbefan, uel Morbefalem, uade in pace, sic dicitur.

Flus Mahomet II.

Maule, dominus.

Murathbegh, Desideratus dominator.

Murdar, Suffocatum.

Musah, Moses.

Musalman, Circumcisus.

Musulmans, uel Messelmans, Saluatus.

Mutaferacha, Lancea gestantes.

Mutpachemin, Dispensator.

N

N Andoralba, Belgradum uel Alba Graeca.

Nassangibassi, Cancellarius.

Nassup, Fortuna dea.

Natolia, Asia minor.

Neser Oglu, Anima, uel Spiritus S. hlij.

Neper, Borysthenes fl.

Nichor, Nicomedia.

Nigropontus, olim Embæa.

O

O Chumachgirleri, schola.

Odabassi, magister hospitiorum, Decurio, & cubiculi regij magister, item praefectus decuriae hortulanorum.

Ogli, uel Oglan, puer.

Olach, uide Vlach.

Olopha, stipendij species.

Olophagi, stipendiarij qui.

P

P Achicola, Achelous fl. Paponoeh, Calceus in mundus.

Parmach, Pollex minus.

Pastarma, Carnes siccae.

Patissa, Rex uel Imperator.

Patsmagh, Calciamenta.

Pechmex, defruj species, ex quo fit potus seruilis, Mel.

Peich, Cursor.

Pharsis, Persa, & Persia.

Phil,

NOMENCLATURA

Phil, Elephans.

Pirinē, Tforba, Oryza.

Posmach, Calceus mūdus.

Prezeloph, Tartaria Pre-
zecopia.

Protortz, Superintendens.

Q

Q Vexelbach, Persæ.

Quibir, Magnus.

Quirici, Cyris uel Calepi
nus.

R

R Ages, uel

Ragez, Edessa metro-
polis Mesopotamiae 37

Rahman, misericordia.

Ramada, Quadragesima

Ramadan, September.

Rohatz, Edessa metropo-
lis Mesopotamiae.

Ruoah, Spiritus.

S

S Acce, Aquam ferentes.

Sadoc, Iustus.

Sagimontus, Sigismun-
dus.

Saladinus, Pax diuina.

Sangiacy uel Sangiagler,

Equestrium copiarum
capitaneus.

Sangis, uexilla uel signa.

Saraemyn, Strator uia-
rum.

Saray, Palatium Turci-
cum & schola.

Saraybassa, palatij regij
capitaneus.

Saraptar, calices aquari-
os portans.

Sartorlar, Tentoria regis
Scandalor, Seleucia.

Scauri, Pamphilia ueteo-
ribus.

Schemligi, sedem gestans.

Schilunnus, Nicopolis.

Sclauina, tegumentum hi-
spidum.

Sclauonia Liburnia.

Scutari, castella olim Chal-
cedon.

Secher, Potus ex succaro.

Sechmenbassi, Venator
supremus.

Seithan, Diabolus.

Selephius, Cydnus uel
Caunus.

Seley-

BARBARORVM VOCAB.

Seleymannus, Pacificus.

Sem, Nomen.

Sephariel, Secretarius Dei

Seraffiers, examinans aurum, argentum & numismata.

Seremeth, Audax, uelox.

Silichtar, armiger.

Sobasix, uicarij Sangiacorum.

Sobaular, Opilio.

Solachbassi, capitaneus Solachorum, uide Solachler.

Solachi, uide Solachler.

Solachla, Sagittarij pediter.

Solachlari, Sagittarij.

Solachler, Sinister, inde Solachi Ianizari qui acinaces suos in latere sinistro gestant.

Soldan uel Souldan, Rex uel Princeps.

Sor & Sur, Rupes, Tyrus in rupe sita.

Spachoglani, Equites custodes Imperatoris.

Stambol, Constantinopolis.

Suleiman, Soloman.

Sulitharla, stipatores.

Sultan, Rex uel Princeps.

Sultan Scelim, Princeps pacis.

Sultanes, Regina.

Sunet, Incircumcisis.

Suffam, semen quoddam.

Syua, Gracis Sebastia, nobis Augusta.

T

Tabania, Tyberias.

Tachia, pileus Turcicus.

Taco magnus Tartaria, est Tamerlanes.

Talismaniac & Mesen, Sacerdotes, Doctores.

Talismani, doctores legis Turc.

Tamachi, Conquistores.

Tamburlanes, Tamerlanes.

Tangary Verdy, Theodorus.

Telox, pueri loco tributis
 8 2 soluen.

NOMENCLATURA

soluendi.

Temircultu, Tamerlanes.

Tersenal, Armamentarium.

Tham uel Cham, Dominus.

Tharassus, Tharsus.

Thierry, Theodorus.

Thumenessia, Theffalia.

Toccat & Amasia, id est, Cappadocia, Galatia, et Paphlagonia.

Tolopan, Ornamentum capitis.

Top, Tormentum.

Toppibassii, praefectus munitionum bellicarum.

Toppiz, Tormentatores.

Torquestaini, Turquestaini, quasi liberi.

Trepixonde, Trapezus.

Tsalma, Pilei.

Tsarai, locus circumcisionis.

Tsaroeh, Calciamentum inauratum.

Tsauslar, Capitanei.

Tserbet, Potus ex melle di-

luto.

Tsophra, Mensa Turcica.

Tsuneth, Circumcisio.

Tulbe, Sepulchrum.

Turquimans, Medi

Tymar, stipendij species, uel erarium

Tymariolzi, ex erario uiuens.

Tymariota, stipendiarij qui.

V

V Aiuoda, Transylvania gubernator.

Valagnia, Valachia.

Vesnadar, approbans monetam.

Visirbacha, Consiliarij.

Vlach, Veredarius.

Vlucha, magnus dominus.

Vn, nota genitui in lingua Turcica.

Vnghiar, Maestas.

Voinichlar, pedites equorum regionum custodes.

Vrum Grecus

Vrumlar, Greci.

Vsumcassanus, Assambergus.

BARBARORVM VOCAB.

gus.	præfatus.
Vzum Tursi, <u>uæ</u> <u>passæ</u> .	Zaniligler, <u>Aucupes</u> .
Y	Zaniligibassi, <u>Aucupum</u>
Ybelim, <u>Geth</u> .	magistri.
Z	Zanolcha.
Zagarzibassi, <u>canum</u>	Zmail, <u>Ismahel</u> .

F I N I S.

ERRATA.

Numerus prior faciem paginae, posterior uersum denotat.

Pag. 8 uersu 16 in Aruernis 15.15 cinzdis pleni
 17.8 decollari 21.18 tentorijs 45.27 ieiuni 58.27
 penitus 59.24 Ciciliam 64.18 mensæ 65.11 12
 ipsis 70.17 obstinatus 73.8 insidentium 87.6
 nationi nomen 91.3 angustijs 92.9 Bulgariz 99.
 8 elapsis 100.10 misso 103.12 Acroceraunii ibid.
 23 Veloniz ibid.16 Riga 105.11 cremitarū 109.
 10 Mæotides 110.7 nolebat 112.13 utrumq; 119.
 24 dicenda 133.4 in Imperatorem 134.1 dicunt
 135.20 & 21 reuertenti 142.12 pleni ibid.16 tecti
 gustus ibid.26 habeat ibid.29 misereri 146.15
 centies & 149.11 inæstimabilis 151.4 egressam ibi.
 8 gallosq; 158.12 & 13 harū ibid.20 ulterius 160.
 6 lucefceret 163.12 fuerit 167.6 & 7 mercaturæ
 ibid.9 ceciderunt 176.2 festinus 177.14 successor
 186.20 & 21 Ptolemais 194.5 ordinis 208.27 al-
 teram 269.23 concubitus 270.12 in honorē 280.
 5 possent 318.10 tradatis 320.9 figmenti 321.7 be-
 ne sit ibid.8 bone uir 322.1 furore/superbissimo
 ibid.28 nomini 324.24 occasuram 326.17 cona-
 tus 328.6 simus ibid.18 immortalis 331.10 graf-
 sentur 332.28 exhalantem 336.18 este 340.18 re-
 digere 344.1 quod ibid.20 complentes ibi.27
 dubitabit? 346.16 illiferint 347.16 hostes 351.2
 chara 352.25 Irarum 353.16 uicinus 356.26 uti-
 lem ibid.28 uarietate 358.21 incolume ibid.28
 fini-

sinistræ ibid. 29 dextræ 359. 2 gemina hæc 360. 13
& 14 sciunctos 361. 10 polluerunt 362. 20 exani-
mata ibid. 27 sumemus 363. 10 publicæ ibid. 13
belli 364. 6 propulsentur 365. 13 & 14 proposi-
tus est, ibid. 21 ut à nobis ibid. 27 quasi ibid. 28
præstant 377. 1 ad aliquod 383. 19 deligite 384.
13 infidæ omnibus 385. 21 opitulentur 186. 6 o-
stentat 387. 9 resurgens 389. 13 deseret ibid. 15 o-
pemq; 392. 21 transmitti 393. 7 socordiam ibid.
15 & 16 animaduertitis, 395. 25 rei militaris ibid.
29 in agendo 396. 25 belligerandum 399. 16 co-
lamus, 402. 2 exultam 407. 2 Rascianis 409.
20 flagellandi ibid. 22 æternis: Palmis in 411. 20
officinam 413. 9 ambire ibid. 23 nec lineæ ibid.
24 sunt uix 414. 23 inter omnes 416. 22 penè exi-
talem 417. 27 murice 418. 20 inferiores uobis
419. 2 Rasciam 420. 3 percurrisse ibid. 17 attingat
423. 6 conuersati ibid. 12 indulget 425. 23 Formo-
so 426. 10 reuerenter ibid. 16 capeffere ibid. 27
spurcus 427. 5 regenerauit ibid. 8 dignitas ibi.
11 armemini 428. 16 pectora 429. 4 exultabant
430. 9 in cor 431. 14 dicebant 434. 24 quoad
ibi. 27 quadringentesimo 436. 10 è re uisum ibid.
22 salutem nostrâ ibid. 28 orbam 437. 6 forsitan
ibid. 8 regna ibid. 12 & 13 ferè amplectuntur ibi. 25
specula & 27 sit 438. 9 in uos ibid. 13 uestro 441.
9 iurauimus 450. 20 inuita 451. 5 uices ibi. Orco,
ibid. 21 in uestre & 24 priuatim 482. 1 audio
483. 26 laceffebant 485. 14 & 15 facitarunt.

1
A V L A E
TVRCICÆ, ET OT-
THOMANNICI IMPERII
DESCRIPTIO, CVM EPITOMA
Superstitionum sectæ Mahameticæ, & Originis quinque
Imperiorum quæ ex ea prodire, in gratiam amici Gal-
licè confecta, ab Antonio Geuffræo equite militiæ
Hierosolymitana, nunc in Latinum conuer-
sa, interprete Vuilhelmo Go-
deleuæo.

AEPIVS à me requi-
sisti, & requiris adhuc,
ut aulæ Turcicæ statū,
in scripta tibi redigam,
rem petens tibi cogni-
tam, uel etiā notio-
rem tibi, quàm mihi meti-
psi. Non dubito enim te & uidisse, & le-
gisse omnia, quæ de hoc sunt mandata li-
teris, tam à ueteribus, quàm recentioribus,
qui ita copiosè de hisce scripserunt, ut ar-
rogantię esse uideatur, post ipsos os aperi-
re uelle. Veruntamen amicitia à teneris
unguiculis (ut ajunt) inter nos initæ de-
beo, ut uoluntati tuæ morem geram, atq;
non

Stambol
Cōstantino-
polis.
Saray, Pala-
tium Turci-
cum.
Scutari ca-
stella olim
Chalcedon.
Fretum Cō-
stantinopoli-
tanum.

non solum in hoc, sed & alijs in rebus satisfaciam. Quare operi initium faciendo sciendum, quod magnus Turcarum Imperator sedem regiam Constantinopoli habeat, quam Turcæ *Stambol* uocant, uolentes dicere *Stribolim*, ut Græci qui hanc uocem *εἰς τὴν πόλιν* commutarunt, suumq; palatium quod *Saray* dicitur, ad mare Asiaticum uersus situm est, respiciens Castella, quæ *Scutari* uocantur, ubi olim urbs Bithyniæ *Chalcedon* sita fuit, uix parui miliaris spatium ab illo distantia, quæ angustiae antiquitus *Bosphori Thraci* nomine dictæ, nunc uero fretum Constantinopolitanum nominatur. In dicto Sarayo, quod est palatium regium maximè circuitus, quàm plurima sunt cubacula opulentissimè instructa, maxime id, quod assignatum est magno Turcarum Imperatori, in quo sex pueri ei ministrant, quorum duo excubias, atq; uigilias agunt tota nocte, alter ad caput, alter uero ad pedes lecti, utroq; manu tenente faciem ardentem. Hi manè eum uestiunt, inq; sacculorū uestimenti eius, quod *Castan* uocant: alterum, uiginti auri ducatos, in alterum uero mille aspros coniiciunt, qui sunt parue species cornutæ monete aureæ, magis quadratæ, quàm rotundæ, quorum quinquaginta ualēt uno ducato, nec aliam

Castan, sac-
culus uesti-
menti.
Aspri, mone-
ta argentea.

notam

notam, quàm scripturæ habent, ut nec ducati, quos appellant *Altum*, & *Altumler*, neque *Altumler* enim insigniis utuntur, neque coronis: *li-ducati*.
 cet nostri pictores ipsis attribuant signa Constantinopoleos, crucem auream in *Constantinopoli* campo rubro, uel rubeo, cum quatuor *i. poleos urbis* ignariis, quæ tamen igniaria non sunt, sed *signa*.
 quatuor B Græca significantia βασιλεὺς βασιλέω, βασιλεύω βασιλέω, REX REGVM, REGNANS REGES. Ea uerò pecunia destinata est exilioribus usibus magni Imperatoris. Et si contingit, eam non expendi, uel quid de ea superesse, id cōmodo cedit puerorum, qui eam in sacculo miserūt, die subsequenti aliam in illos conijciendum. Hi sex pueri quocunque uadat, eum comitantur, officij iniuncti ergo: illo tamē eos ex arbitrio suo mutante. Vnus uerò eorum est *Odabassi*, id est, caput & magister *Odabassi*. cubiculi. Secundus *Chiocadar*, id est, uesti- *Chiocadar*. mentorum gerulus. Tercius *Silichtar*, ar- *Silichtar*. cum, & sagittas gestans. Quartus *Saraptar*, *Saraptar*. portans calices, ad bibendum aquam: neque enim magnus Turcarum Imperator uinum bibit. Quintus *Chiuchter*, portans *Chiuchter*. calceos, moris enim Turcarum, ut calceos relinquant in ingressu ædium, quorum pauimenta ob id peristromatis ē serico, aut stercis factis, ex iunctis pictis, & coloratis
 A 2 pro

- pro facultate patrisfamiliæ, conteguntur.
- Schemligi.** Sexti officium appellatur *Schemligi*, qui gestat sedem & quadra, quibus magnus Turca insidet. In eodem Palatio Turcæ aula
- Capy.** residet, quam ipsi appellant *Capy*, id est, portam, in qua sunt officia insequentia. Ut uero tantò melius intelligatur, quomodo ea sustententur, & foueantur, sciendum est, in regno Turcico duo stipendiorum genera
- Olopha.** esse, quorum alterum uocatur *Olopha*, uera stipendiij species, ad morem nostrum, à thesaurarijs, uel quæstoribus numerari consuetæ: alterum uerò dicitur *Tymar*, quod est assignatio terrarum, hæreditatum, & possessionum, aut reddituum, decimarum, aut commodorum ex ipsis percipiendorum, instar pensionum. Eiusmodi ergò percipientes dicuntur *Tymariotæ*, alij uerò *Olophagi*. Plurimi uerò officiales inueniuntur participantes de utroque, ut postea diceretur, nominatis singulis: incipiam uerò ab ingressu Palatii.

Primò itaq; in ingressu Palatii uel Saray, tres sunt *Capigibassi*, id est, capitanei ianitores, quorum cuique quotidie numerantur centum aspri, quolibet sub sua potestate habente ducentos quinquaginta *Capigizios*, id est, ianitores, qui septem uel octo Aspros quotidie habent. Trium uerò istorum

rum Capigibassarum semper unus portæ
 astat, cum Capigizis, indies inter se offi-
 cium permutātes. Adhæc illi est Capagaz, *Capagaz.*
 id est, Capitaneus portæ, Eunuchus geni-
 tus castratus, quem ipsorum lingua nomi-
 nant *Monouc*, sexaginta asprorum stipen- *Monouc.*
 dio donatus indies. Præter hunc & Saray- *Saraybassa.*
bassa itidem Eunuchus capitaneus palatii,
 uel Saray in absentia magni Turci, qui ha-
 bet quinquaginta aspros. Horum uero u-
 terq; duodenos habet sibi subiectos Eunu-
 chos, quorū quidā decem, alij quindecim
 aspris merent. In hoc palatio uel Sarayo a-
 luntur quingenti pueri ætatis annorum
 octo usque ad uicesimum, quos Turcicus
 Imperator curat instrui & exerceri tam in
 literis, quam armis; maxime uero in scien-
 tia legendi, scribendi, cognoscendi ipsorū
 legem, equitandi, sagittandi, alijsq; simili-
 bus exercitijs, uel ad belli, uel pacis artes
 spectantibus, ad quas idonei esse deprehen-
 duntur. Qui ipsis informandis præficiun-
 tur sunt seniores *Talismanum* doctores legis *Talismani.*
 ipsorum Dicti autem pueri uestiuntur bis
 in anno, in ipsorum duobus *Bayram*, id est, *Bayram.*
 paschatis, quidam serico, quidam uero la-
 na, nec palatio egrediuntur, ante quā Tur-
 cicus Imperator uiderit ætatem ipsorum
 aptam officijs, quibus seruire queant. Tūc

Spachoglā. enim eos facit *Spachoglan*, aut *Silichtar*, aut al-
Silichtar. terius cōditionis homines, pro ut, uel eos
 idoneos inuenit, uel fauore complectitur.
 Sunt uerò in decurias distributi, & ad
 quamlibet earum Eunuchus nominatus
Capoglan. *Capoglan*: *Ogli* autem, uel *Oglan* in ipsorum
Ogli. lingua puerum sonat. Dormiūt in eodem
 cubiculo separati, alter ab altero, in regn-
Sclauina. mento admodum hispido, quam illi *Sclauina*
 nam uocant. In medio dormitori, Eunuchi
 quietis, suæ locū habent, quod tota nocte
 ardentibus luminibus, & facibus lucet.

Habēt præterea Turcæ alia loca ad insti-
Scholæ Tur tuendum, *Ochumachgirleri*, earum lingua ap-
carum. pellata, & suos Doctores quos *Hogsiar* uo-
Hogsiar. cāt, tam masculos, quàm fœminas, separa-
 tim tamen instituunt, masculi masculos, &
 fœminæ fœminas, Astronomiam, Philoso-
 phiam, Artem poëticam. Inter discendū
 clara uoce clamantes ad latus corpora mo-
 uent. Musicam non norunt artificialem,
 sed fingunt carmina ad præscriptas regu-
 las, quæ ita se habent. Quodlibet carmen
 undecim debet cōplecti syllabas. Placuit
 itaque exempli gratia hæc pauca inserere.

CARMINA AB IPSIS

Bethler dicta.

*Birechen bes on eiledum derdumi**Zarà dandan istemiscem iardumi**Terch*

Terch eiledum Zahmanumi gurdumi

Ne ileim centemexum glungumi

Sunt enim carmina amatoria, deæ ipfarū lingua *Afsich* uocatae, id est, deæ amoris, *Afsich*. quarum interpretatio hæc est de uerbo ad uerbum. *Birechen*, id est, ex una. *Bes*, id est, quinque. *On*, id est, decem. *Eiledum*, id est, feci. *Derdumi*, id est, tribulatione mea.

Iarà dandan, id est, à creatore. *Istemiscem*, id est, postulauī. *Iardumi*, id est, auxilium. *Terch eiledum*, id est, neglexi. *Zachmanumi*, id est, patriæ meæ. *Gurdumi*, id est, uisitacionem. *Ne* id est, quid. *Ileim*, id est, faciam. *Ieniemexum*, id est, nō possum uinceri. *Gunlum*, id est, mentem meam. In eodem palatio, uel *Sarayo*, est amoenissimus, & maximus hortus, cultus per quadraginta, aut quinquaginta hortulanos, nominatos *Bostangix*, quorum *Bostangix*. præfecto nomen est *Bostangibassa*, cui indies *Bostangi-* numerantur quinquaginta aspri: *Bostan-* *bassi*. gorum uero, seu hortulanorum quibusdam tres, quibusdam quatuor, aut quinque, pro conditione, & qualitate cuiusque. Hi quotannis uestiuntur ueste cerulea, & sunt *Ianiferoti*, diminutione à *Ianizaris* tra- *Ianiferoti*. cta, nam ex hortulanis *Ianizari* fiunt. In horto uero sunt distributi per decurias, quarum cuique præfectus decurio appellatur *Odabassi*. Sed præter hos & præfectus *Odabassi*.

- Bossangibalsi**, uicarium, seu legatum habet, quem lingua Græca *Protogero* dicunt, *Checaya*. ipforum uerò *Checaya*, & indies stipendium uiginti asprorum habet. Propè dictum hortum duæ asseruantur Liburnicę naues, quibus hortulani animi gratia Turcicum Imperatorem uehere consueuere, uel *Scutharos*, id est, Chalcedonem, uel alio, quo ipsi placuerit, trañcientes. Sunt & præter iam dictos in eodem Sarayo, uel palatio centum Ianiferoti, ad ligna in carris portanda, deputati, quorum salarium tres uel
- Sacca*. quatuor sunt aspri. Itidem etiam *Sacca* Ianiferoti decem, aquam equis, uel in utribus, uel pellibus caprinis gestantes (ut uinum in Auuernis & Lemouicibus apud Gallos portatur) pari stipendio cum ligna
- Afsibalsi*. rijs utentes. In culina dicti palatij est *Afsibalsi*, magister coquorum, qui indies habet quinquaginta aspros, & sub se quinquaginta *Afsix*, id est, coquos, quorum cuique septem, aut octo aspri numerantur. Itidem est illis *Mutpachemin*, id est, dispensator, uel condus, pro salario habens quadraginta aspros, & sub se scribam cui soluntur uiginti aspri. Quinetiam *Casnegirbasi*, Architríclínus, cui cura incumbit ciborum, & portandi patinas, & discos, ad magnum Imperatorem, hic habet 80. aspros,

spros, & sub se centum *Casnegiros*, id est, cellarios ministrantes in simili officio, qui indies quadraginta & plures aspros recipiunt usque ad sexaginta. Præter hæc in eodem *Sarayo* uel palatio est equile, uel stabulum cum ducentis equis, & centum hominibus, qui eos curant, seruiantibus sex aut octo aspris in die.

Sunt & alia officia tenuiora in eodẽ palatio, sed præcipua commemorasse sufficit. Nunc uerò loquar de his quæ sunt extra palatium, & primo de custodia.

Pro custodia itaq; Imperator Turcicus habet duodecim millia *Ianizarorũ*, quos appellant *Ianissarler*, & *Ianissar*, qui omnes sunt serui, seu mancipia magni Imperatoris, & filij Christianorum, ut postea dicam. Audiui ex quodam ipsorum, & nos, & ipsos hoc nomen malè scribere, & id derivari a uoce *Cham*, quam illi pronunciant *Tham*, & dominum, aut principem significare, ac uoce *Ieser*, quod *Sclauum*, id est, seruum denoter, non quidem de grege illorum, quos uendunt & emunt (hos enim appellant *Cout*, & *Coullet*) sed ex numero eorum, qui sunt destinati ad seruitia magni Imperatoris. Hi *Ianizari* pedites sunt, ducem habentes, quem uocant *Ianissaragam*, aut simpliciter *Agam*. *Aga* uerò ipsorum lingua

Custodia regis.

Ianissarler, & Iannissar.

Ethymologia uocabuli Ianissarler.

Cout, & Coullet.

Ianissaraga.

Aga.

A s signifi-

significat baculum, qui pro stipendio diurno mille aspros habet, & sex millia ducatorum quotannis ex ærario, quod *Tymar* uocant. Estq; in tanta autoritate & existimatione, ut sæpius filias, aut sorores magni Imperatoris in matrimonium ducat,

Checaya. & sub se *Checayam*, id est, Vicarium, quotidie ducentos aspros recipientem, & *Iannissari.* *sari* *azigi*, id est, scribam Ianizatorum uocatum, sub se habet. Dicti uero Ianizari habent aspros ad octo, alter plures alio, & sunt in decurias distributi, quarum cuiq;

Odabassi. decuriæ præfectus uocatur *Odabassi*, id est, magister hospitiorum: Centuriæ autem

Boluibassi. *Boluibassi*, quod significat ducem centuriæ. Decurioni stipendium est quadraginta asporum, Centurioni sexaginta, hi uero equites eunt. Vestiuntur præterea Ianizari quotannis bis panno cerulæo, & qui inter ipsos mariti sunt, uxoribus cohabitāt, reliqui uero locantur in certarum platearum certis ædibus, ipsis Constantinopoli assignatis, & unā uiuūt octoni, deni, duodeni, & plures. Qui tenuiore stipendio alii tur alijs seruiunt, qui uero liberaliore, æquales portiones ad expensas conferunt. Porro cum Ianizari consenuere, nec amplius utiles sunt custodiæ, mittuntur in arces atq; castella pro excubitoribus, & appellan-

pellantur *Affarer*: sed Decuriones ac Centuriones senio confecti, custodes & praefecti dictorum locorum stipendium ex aario recipientes, æquiualens illi quod antea habuere. Ex hisce Ianizaris centum, & quinquaginta *Solachler* eliguntur, à Græcis *Solacher* nominati *Solachi*, qui similiter pedites *Solachi* unt, cingentes latus principis, & stipendiū diurnum ad uiginti aspros recipientes. Et duo ipsorum Capitanei dicti *Solachbassi*, tri *Solachbascenos*, subiecti Agæ Ianizarorum. Significat autem *Solachler* sinistrū, sic dicti, quod gestent suos acinaces in latere sinistro.

Præter Ianizaros etiam in custodia principis sunt tria millia *Spachoglanorum*, qui ducem habent magnæ autoritatis & existimationis, idemq; sub se *Checayam*, id est, uicarium cum scriba. Dux habet quingentos aspros, uicarius centum, scriba triginta: ipsi uero *Spachoglani* ad quadraginta aspros & seruiunt quatuor aut quinque equis, equitantes ad dextrum Principis latus. Tria etiam millia *Silichtar*, cum duce, uicario, & scriba habentia idem stipendiū, eundemq; numerum equorum cum *Spachoglani*s, & sinistrum principis latus circundant. Vtrique autem tam *Spachoglani* quam *Silichtar* enutriuntur in palatio principis, ut superius diximus.

Uterius

Mutafera. Vltcrius habet octoginta *Mutaferacha*, lan-
cha. ceam gestantes ante principem, horū ma-
 ximum stipendium octoginta aspri, quo-
 rundam enim minus. Enutriuntur & hi in
Chazilorū principis Sarayo. Sunt & alij milites *Cha-*
conditio & *zilar* uocati, strenui, & in re militari miro
ordo. modo exercitati, qui in primo cōgressu lan-
 ceas frangūt cū aduersarijs suis, nulla prorsus
 armatura, præterquam clypeo, hasta,
 framea utentes more nostratum, ut puta lo-
 rica, galea: sed fractis hastis, euaginata fra-
 mea, clypeo sese defendentes, uiriliter pu-
 gnant, semper capiti, manui aduersariorū
 insidiātes, aduersarios totis uiribus extin-
 guere nitentes: Punctura autem gladij ho-
 stem uel equum ferire, non laudi, sed igno-
 minia, ducitur apud eos. Hi omnem uitā
 & salutem in protectione Fortune Deæ, i-
Nassup. psorum lingua *Nassup* siue *Csfutaria* dicta, ha-
 bentes, cuius apud omnes prouerbiū i-
 stud celebratissimū est: *Iaxilon Gelur Bassina*,
Iaxilan. qd' ita potest interpretari lingua latina *Ia-*
Gelur. *xilan*, id est, scriptura: *Gelur*, id est, ueniet. *Bassi*
Bassina. *na*, id est, capiti: quasi dicerēt, quicquid die
 natiuitatis uniuscuiusuis Fortuna Dea ca-
 piti inscripserit, id euitare impossibile erit,
 etiamsi latitauerit in arce inexpugnabili.
 Horum enim gesta carmine in historijs
 descripta, ab omnibus recitantur, ut & cæ-
 teri

teri eadem audacia (honoris & laudis studio exciti) fortiter & intrepide hostem aggre-
diantur. Cæterum pro qualibet ui-
ctoria talium, stipendia duplicantur, ita
quod omnes prædicti equestres debent re-
gem sequi, instructi his armis lancea, fra-
mea, sagittis, claua ferrea: alij habent cly-
peos, alij non, & semper accipiunt stipen-
dium tam tempore pacis quàm belli.

Deinde obseruatur alius ordo in expedi-
tione: primus enim ordo peditum est, *Solachlar.*
lachlarum, id est, sagittariorum, tales utuntur
arcu, sagittis, frameis, differunt pileis à le-
nitseris. Secundus ordo est lenitserorum,
illi etiam habent arma similia *Tsolachla-*
rum, pro arcu tamen & sagittis *Harcabus*
utuntur, & una securi. Tales omnes col-
lecti à Christianis ibi de gentibus sub tri-
buto, ui abrepti circuncisi, in loco *Tsarai* di-
cto, educati, contra Christianos pugnant
strenuissimè, & habent satis exigua stipen-
dia: uicui uidelicet alius quatuor, alius
quinque uel sex nummos *Athse* uocatos, qui *Athse* quid
sexaginta Coronatum conficiunt: & hi sit.
sub pœna uitæ non possunt equitare, nisi
ægrotent. Reperiuntur etiam ex filijs Tur-
carum facti lenitseri quamplurimi. Ter-
tius ordo peditum *Azaplarum* est, quo-
rum finito bello finitur & stipendium: &
sunt

sunt omnes filij Turcarum. Tales utuntur longiori hasta, framea, pileos habent rubros, uel alterius coloris ex panno, cum quatuor angulis corniculatis. *Tachia* dictis, & differunt à *Ienitseris* & *Solachlaris* uestitu atq; armatura: tales perfodiunt hostium equos in bello. Deinde aliud genus peditum ex *Vualachia* sectæ Græcorum, *Voinichlar* uocati, hi nihil aliud habent stipendij à Turca, quā quod immunes sunt à tributis solutione, & decimis. Tales tenentur otiosos equos Regis Turcarum proprijs sumptibus alendo, curamq; illorum gerendo, ducere tempore belli.

Turcarum
regis tentoria. Tentoria autem Regis Turcarum in bello eum in modū custodiunt. Cum *Turcarum* rex ad bellum proficiscitur, duo usurpat tentoria, cognomento *Satorlar*, cum hodie alterum pro eo tenditur, alterum, ad proximam mansionē figitur, ut ibi postero die recipiatur. Magnitudo tabernaculi tanta est, ut procul uisentibus urbs uideatur: in proximo castrametantur principes, & ambiunt Regis sui tabernaculum: deinde equites, qui uel singuli, uel terni tentorium habent. Etiam pedites habent propria tabernacula, id enim ex disciplina habent, ne quis sub dio cubet. Ituro exercitui stratores uiam faciunt, hinc inde collo-

collocantes acervos lapidum, uel strues lignorum, ad indicium uiae, adeo ut ne in tenebris quidem facile erretur. Mouent se media nocte, & usque meridiem sequentis diei in agmine sunt. Inter equitandum Rex in medio duarum Bassalarum cum illo colloquentes incedunt, quos praecedunt aliquot lenitserorum ordinis milites in equis, ferentes candelas ardentes: & hoc fit tempore noctis obscuro. Deinde *Tsauslar*, id est, Capitanei, clauas habentes ferreas, undique cuspidatas, pellunt homines a conspectu regis, ad iactum, uel cursum sagittae, ibi *Sulihlarum*, id est, stipatorum copia, inter quos currus cynedis, pleni, in usum Turcae & procerum. Subsequuntur & praecedunt iam dicti Duces cum maximo milite equitum, & peditum, & diuersae conditionis hominum, alij habentes stipendia, alij quaestus gratia & lucri, masculi tantum, nullas secum ducentes mulieres.

Deinde sequitur multitudo Camelorum, mulorum, equorum (interdum solent & Elephantes eorum lingua *Phil* dictos, deducere) portantes uictualia, tentoria, & similia militi necessaria. Et ubi figitur tentorium Turcae, ibi iam singula suo ordine tanquam in urbe parari debent. Ibi locus Sar- *Animalium uectura in bellis.*

Sartorum, Pistorum, Macellariorum: alij parant epulas carniū omnium generū, qui si non potuerint habere carnes recentes, tunc exponunt ea quæ ab animalibus uehuntur, uidelicet, panes, bis coctos, carnes siccas, *Pastarma* dictas, caseum, lac coagulatum. Sunt enim patientissimi famis,

Turca Labo sitis, frigoris. Rarò hospitantur in urbibus, *is patiētissi* sed in agris sub tentorijs, circa scœnilia & *mi.* uos, maiorem gerentes curam animalium, quàm sui ipsorum, paruo & satis uili cibo contenti, uidelicet, dicto lacte coagulato aqua tēperato, & immisso pane, uel recenti uel bis cocto, serui pariterq; domini. Ibi silentium tēpore noctis magnū, adeo ut captiuos fugientes negligant, ne clamor excitetur, ob pœnam iniunctam: sed cum uadunt cubitū, & cum surgunt ad proficiendum. omnes alta uoce clamāt hæc uerba, ter repetentes, *Allah Allah Allahu*, id est, ô Deus, ter repetitum.

Turcarū iu Tanta seueritas disciplinæ fit in bello, ut *stitia quæ* nemo militum ausit aliquid iniuste rape- *exercetur in* re, alioquin sine misericordia puniretur: *bello.* habentur enim inter eos ordinarij custodes, siue defensores earum rerum, quæ in uia occurrunt militi, ut pueros octo, uel decem annorum portātes uenales panes, oua, fructus, auenam & similia. Tenentur quoq;

quoq; defendere dicti præfecti hortos fructuum circa uiam sitos, adeò, ut nec ipsi audeant unum pomum, uel huiusmodi simile, sine licentia possidentis carpere, alioquin & tales capitis pœnam luerent. Cum *Turcarum sæ* essem in exercitu Turcæ in expeditione *uera iustitia* contra Persas, uidi *Tspahiam* unà cum equo, *in bello.* & ministro decolari, quod solutus equus arua cuiusdam ingressus fuerat.

Hæc sunt firmissima & certissima Turcæ præsidia, quæ constant duodecim millibus peditum, & circiter uiginti quinque millibus equitum.

Venationi ex aucupio præfectus est *Sechmenbassi*, qui est quasi supremus uenator, & indies centum aspros, & sub se magnum numerum Ianizarorum habet. *Sechmenbassi.*

Ceterum nulla natio sub Sole tantum gaudet uenatione, quantum Turcica. Penetrant enim insequendo feras loca aspera & montuosa in equis, capientes diuersa animalia, & si animal extinctum à canibus suffocatum fuerit, illo non uescuntur neq; ipsi, sed nec Christiani inhabitantes illas regiones. Et si casu occidunt aprum, dant illum Christianis illarum regionum, quia Musulmanis prohibitum est uesci porcorum carminibus.

Zagarzi.

Hos sequitur *Zagarzibassi* præfectus *basii.*
B num,

num, qui quinquaginta aspros, & sub se complures lanizaros habet.

Sunt etiam illi duo aucupum magistri dicti *Zaniligibassi*, quibus centum aspri sol-
Zaniliger. uuntur, & ipsorum uicarijs uiginti quin-
 que, cum ducentis aucupibus dictis *Zaniligler*: quorum centum indies habent decem aspros, reliqui uero salarium ex principis ærario, & sunt exempti ab omnibus publicis.

Porro sunt & ei præstò circiter quadraginta *Peich*, id est, cursores, ad exequenda ipsius mandata tam tempore pacis, quam belli: præter Veredarios, quos hinc inde dispositos habet, ipsis dictos *Vlach* aut *O-*
Turcarum obedientia ex ga ueredarios nomine principis. *Olach.* Quibus tantam obedientiam præstant, nomine Regis Turcarum, ut cum ueredarios cum literis suis, ad aliquos rectores prouinciarum mittat, quorum equi in itinere ubi defatigati, & ueloci cursu lassifuerint, facultatē habet ueredarius quoscunq; in uia repererit, equis deicere: qui si in itinere neminem offendit, ad ciuitates uel pagos diuertit, *Cadiam*, id est, iudicem aggreditur, qui, si illi equum non inuenierit, ante ostium domus suæ suspenditur, & hanc ob causam pauci equis, sed asinis utuntur. Et quum talis Nuntius ad eos, ad quos missus est peruenerit, a quibus honori-

honorificè exceptus, literis eorum Regis magna cum humilitate acceptis & deosculatis, mandatis eius mira celeritate exequutis, dimittitur. Nemo ibi princeps qui illi contradicat, nulla prouincia uel ciuitas (ut sit apud nos) quæ rebellet, nullus demum qui illum non timeat.

Est ei etiam interpres *Dragoman* dictus ut *Dragomani* exteris loquatur, magnæ autoritatis & fidei, cui quingenti ducati pro annuo salario numerantur, & tantundem ex principis erario recipit, muneribus & donis, quæ ei à legatis & exteris conferuntur, non computatis.

Hi omnes aulæ sunt officiales. Cæterum belli tempore, & alij quoque, qui & ipsi inter ordinarios computantur, ut & apud Christianos principes potentiores, præcipuè uero *Asapaga*. Duces *Asapler* uel *Asapix*, qui sunt pedites extraordinarij. *Asapaga*. *Asapler* uel *Asapix*.

Duo *Agæ Caripoglan*, qui sunt equites extraordinarij. *Caripoglan*. Agarum autem cuius assignati octoginta aspri, uicarijs ipsorum triginta, & *Caripoglanorum* intra duodecim & sedecim aspros definitur stipendium.

Vnus *Olofagibassa*, dux *Olofagizorum*, *Olofagi* qui habet indies cætum & uiginti aspros: *bassii*. sed uicarij, scriba, & *Olofagi*, similis conditionis cuius præcedentes.

- Topgibassi.* Huic accedit *Topgibassi*, id est, præfectus
Top quid si- munitionum bellicarum. *Top* enim lin-
 gnificet. gua ipsorum tormentum bellicum desi-
 gnat: huic quotidie sexaginta aspri, cum
Topgix. uicario, scriba, & duobus millibus *Topgix*,
 id est, tormentatoribus, sunt assignati, ill-
 lorum quolibet viginti quinque, horum
 uerò ad octo aspros stipendium accipien-
 tibus.
- Arabagi-* Est & *Arabagibassi* præfectus currum (A-
bassi. raba enim currum significat) pro stipen-
 dio diurno quadraginta aspros recipiens:
 Vicarius & scriba eius viginti, tria millia
Arbagix. *Arbagix*, id est, carrucariorum ad sex aspros:
Bracorbaf- Duo *Bracorbassi* præfecti Agasonum, alter
 si. maior, alter uerò minor. Maiori quingenti
 aspri indies constituti: maiori duceti cum
 uicarijs & scribis, imperantq; milioni-
 bus, ephippiarijs, calcarium factoribus, ca-
 melorumq; ductoribus, & sub ipsorum
 imperio sunt, quatuor millia electissimor-
 um equitum.
- Chiausbas-* Unus *Chiausbassi*, capitaneus *Chiauslero-*
 si. rum, qui sunt quasi apparitores, & admis-
 sionales, & *Chiausbassi* quasi præfectus basi-
 licæ, tantæ autoritatis, ut si eat ad subditū
 principis, cuiuscunq; etiam ille sit status,
 qualitatis, aut conditionis siue Bassa, siue
 Bellerbeius, & illi dicat, se missum, ut ca-
 put

put ipſius habeat, & magno principi ad-
ferat, continuo ei pareatur, etiam nullo
mandato aut commiſſione commonſtra-
ta. Tanta enim Turcarū obedientia eſt er- *Turcarum*
ga ſuum Imperatorem, ut nemo neque ex *obedientia*
leniſeris, uel proceribus armatus, uel gla- *erga ſuū im*
dio accinctus, habeat licentiam per ciuita- *peratorem.*
tem incedere: niſi qudm Turca uenādi aut
orandi gratia, palatium egreditur, & ſi qui
ſunt cuſtodes ciuitatis aut officiales, bacu-
los geſtant: qui ubi litigantes, uel alteri in-
iuriā ſeu calumniā inferentes reperiunt,
fuſtibus eos puniunt. Neque quiſpiam il-
li loquens, audet eius faciem intueri, ſed
in terram procidens deoſculetis pedibus
eius, fixis in terram oculis ſibi loquitur.

Aggregat ſe hiſce *Mechterbaſſi*, præfectus *Mechter-*
centorijs, pauillonibus, aulæis, & hoſpicio *baſſi.*
principis, quæ ipſe curat tendi, conſterni,
& præparari, cum princeps ſub dio degit:
pro ſalario uerò ipſi quadraginta, uicario
uiginti quinque, miniſtris qui ſub ipſo ſunt
ſexaginta numero & *Mechter* nominantur, *Mechter.*
quinque aſpri indies dependuntur.

Rurſus & alius *Mechterbaſſi*, capitaneus *Mechter-*
tubicinum, tympaniſtarum, aliorumque in- *baſſi.*
ſtrumentorum ſuccentorum, cui indies tri-
ginta aſpri dantur, ſcribæ uerò duodecim.
Sub eo ſunt ducenti *Mechter*, partim equi-
tes,

tes, partim pedites, idem stipendium cum prioribus recipientes.

Imralis. Ad hosce concedit *Imralis* Aga. Vexillifer, magni principis, in cuius uexillo cauda equina pendet, in memoriam (ut mihi

Turcarum retulerunt.) Alexandri Magni, qui eam in *uexilla*, capite, & in suis insignijs gestauit, ut ipsius numismata testantur. Idc̃q; ueteres du-

Ducū apud ces fecisse testis est Virgilius de Aenea in-
priscos insi- quiens,

gnia. *Christa*q; insignis equina,

Appenduntur uerò *Imrali* quotidie ducenti aspri, estq; dux omnium instrumenta musica tractantium, uel tentoria curantium.

Arpaemyn. In horum numerum refertur etiam *Arpaemyn*, dux com meatus, cui cura feni, paleæ, hordei, auenæ, frumenti, omnisq; pabuli pro equis cōmissa est, tã pacis, quàm belli tempore, cui sexaginta, uicario uerò eius triginta, scribæ uiginti aspri persoluantur. Subsunt ei uiginti, quorum salariū inter octo & decē aspros definitur.

Saraemyn. Nec uerò prætereundus *Saraemyn*, deputatus ad cōplanandas & purgandas uias, tã pacis, quàm belli tempore quinquaginta aspros indies recipiens, quadringentis hominibus imperans, quorū cuiq; ad quinq; aspros numerantur.

Nunc

Nunc superest ut de officialibus quæsto *Officiales*
 rñ ministerij agamus, deinceps uero loque *quæstorij*
 mur de suo cõsilio, & gubernatione, ac tra- *muneris.*
 ctatione negotiorum eius.

Initio itaq; sciendum est, Turcas uocare
 suum thesaurum *Chasna*: impositiones ue- *Chasna*
 rō & subsidia, uectigalia, tributa, aliosq; *Thesaurus.*
 redditus *Carax.*

Primus uero officialis ministerij quæ-
 storij est *Casnadarbassi*, thesaurarius pecuniæ *Casnadar-*
 palatij, qui est Eunuchus & quasi præfe- *bassi.*
 ctus Gazæ, domicilium habens in Sarayo
 seu palatio cum sexaginta aspris diurnis.

Post hunc duo *Defierdar* quasi generales *Defierdar.*
 receptores, quorum uni datum est nego-
 cium pecuniarum prouenientium ex ter-
 ris uersus Danubium, ut Seruia, Bulgaria,
 Bosna, Valachia, & alijs, cum regionibus
 Asiæ, Syriæ, & Aegypti. Et pro salario ex
 principis, *Tymar* seu ærario decem millia du-
 catorum annuatim habet, emolumentis
 & commodis quæ maxima percipit, exce-
 ptis. Alter uero recipit pecunias ex Græ-
 cia, qui, magno Turcarum principe in bel-
 lum peregrè proficiscente, Cõstantinopo-
 li manet, instar eius Vicarij. Huic ex *Ty-*
mar seu ærario sex millia ducatorum dan-
 tur, nec alijs commodis caret. Officium i-
 psorum est maxime autoritatis, & subsunt

eis quinquaginta scribæ ad referendas pecunias, in rationes: quorum diurnum stipendium inter triginta & quadraginta aspros continetur.

Vesnadar. Horum sodalitiis adiuncti duo *Vesnadar*, appendentes ducatos & aspros: quotidiano salario uiginti asprorum remunerati.

Seraffiers. Itidem sex *Seraffiers* quasi trapezytæ uel mensularij, ad examinandũ aurum, argentum, & numisma, simili stipendio cū prioribus fruente.

Casnadar. Duo etiã præter hos *Casnadarbassi*, id est, *bassi*. thesaurarij extranei, unus Græciæ, alter Asiæ, constituti ad hoc ut pecunias exigant, salario diurno quinquaginta asprorum sustentati.

Casnadar. Quilibet uerò eorum decem *Casnadar* sub se habet, eorumque quilibet totidem aspros.

Defieremyn. Similiter etiam duo *Defieremyn*, alter Græciæ, alter Asiæ, qui præfecti sunt Tymar seu ærario, & rationibus pecuniarum

Tymariol. quas percipiunt, *Tymariolxi*, id est, ex ærario sustentari soliti: quinquaginta asprorum salarium habentes, & decem scribas,

Turci Impe quorum cuique quindecim indies persoluatoris redduntur.

ditus annui. Mihi ab ipsis relatum est, redditus magni

gni Principis ascendere ad summam quindecim myriadum ducatorum.

Porro uero magnus Turcarum Princeps *Turcar. con*
 non habet aliud consilium quam quatuor *filium.*
 Bachas, quos ipsi uocant *Visirbachas*, id est,
 consiliarios. *Bacha* autem est *Bachi* ipso- *Bacha.*
 rum lingua, significat caput, ideo dici pos-
 sent capitanei. Sæpius ipsorum saltem
 tres sunt, ut recens accidit, cum essent *Ayas- Ayasbacha.*
bacha oriundus è Cymera, quæ est propè
 insulam Corphu, ab antiquis dictam Cor-
 cyram: *Cassinbacha* Croata, & *Ibraymbacha* è *Cassinba-*
Parga Epiri natus, cui tres filios Christia- *cha.*
 nos Turca interfecit: perueneratq; hic I. *Ibraymba-*
braymus, quod educatus fuisset in Sa- *cha.*
rayo, cum magno Principe ad tantam au-
 toritatem & existimationem, ut absolu-
 tam potestatem haberet, & de rebus om-
 nibus disponderet, ita ne magnus Princeps
 ijs se implicaret, habebatq; parètem Chri-
 stianum Constantinopoli hominem infir-
 mæ sortis, tabernarium adeo ebriosum, ut
 in plateis publicis uino repletus instar be-
 stiæ obdormiret, nec *Ibraymus* eum à fœ-
 da ebrietate retrahere, aut ad honestæ ue-
 stis usum adducere posset, etsi nihil operis,
 uel studij in eo prætermitteret. Nec lon-
 go abhinc tempore, magnus Turcarum *Aireden-*
 Princeps alium Bacham creauit, *Airedenbey, bey.*

B 5 quem

quem nos appellamus Barbarossam. Intellexi uerò, quod præteritis diebus alium
Mehemet. adhuc fecerit *Mehemet Bacham*. Horum
 trium aut quatuor *Bacharum* quidam ha-
 bent uiginti quatuor millia ducatorum
 ex *Tymar*, id est, ærario, quemadmodum
Ibraym Bassa, quidam uerò sedecim & octo-
 decim millia, absq; commodis, emolumen-
 tis, atq; muneribus, quæ duplo plura sunt.
 Sunt inter ipsos, qui sex millia ministrorū
 ordinariorum suis stipendijs alant, omnes
 autem sua palatia puerorum & puellarū,
 ut magnus Princeps, habent. Ante hæc
Perybacha. tempora, & aliq duo fuere, ut *Perybacha*, qui
 moderator magni Principis in eius iuuen-
 tute fuerat. *Pharathbacha* Syriæ uicarius, &
bacha. *Achmaibacha*, Cayri, & Aegypti guberna-
Achmat- tor, qui cum *Suldanum* se constituere uel-
bacha. let, à Turcis, qui ei præstò erant, interem-
 ptus fuit. Hi *Bachæ* ingrediuntur cubi-
 culum magni Principis, atq; deliberant &
 disponunt de omnibus negocijs, ad regni
 gubernationem pertinentibus.
Mofiy. Post hos est *Mofiy*, qui est quasi ipsorum
 Papa, protector, & declarator legis *Maho-*
 meticæ, nec alijs rebus sese immiscet.
Cadizles- Duo *Cadizleskier Talismâns* doctores legis,
kier. ipsorum iustitiæ dicundæ præpositi, quasi
Talismâns. præsides, alter Græciæ, alter Asiæ, & uul-

gò aulam magni Principis sequuntur, & honoris ergò præcedunt Visirbachas, licet non sint tantæ autoritatis, ut hi. Ipsi constituunt & remouent ex suo arbitrio re ex gente, *Cadis*, qui sunt Iudices prouinciariū, *Cadis.* & quilibet ipsorum quotannis habet septem millia ducatorum, ex Tymar, seu ærario, & ducentos uel trecentos famulos, & decem scribas, quibus magnus Princeps stipendium soluit. Iustitia autem *Iustitia apud ciues.* apud ciues hoc ordine obseruatur. Iudicem omnes habent eundem, tam Christiani quàm Turcæ: ex Musulmanis, tamen unum electum, qui ex æquo omnibus ius ministrare tenetur. Si quis occidit, ipse quoq; mortem subire debet. Si quis furatur, aut uiolenter rapiat, suspenditur: ut contigit lenitsero cuidam, qui mulierculę cuiusdam portantis in forum uenale lac ebiberat, non soluendo pretium, cum accusatus coram iudice negaret factum, pedibus sursum suspensus, chordatq; per medium ligatus, lac statim euomit, atq; illico iudicio strangulatus. Hoc me præsentem in Damasco contigit. Cum ex Armenia Hierosolymā proficiscerer. Si aliquis adulterium commiserit, masculus in carcerem coniectus, post aliquot menses pecunia redimitur: & mulier uidelicet adulterata, super

super asinā uicatim & plateatim ducitur, flagris cæditur denudata, & lapidatur uiscera bouis in collo habens.

Nassangibasi. Deinde est unus *Nassangibasi*, tanquam Cancellarius, qui signat literas nota & sigillo magni Principis, quod officium & ipsum magnæ est autoritatis, & existimationis, secundum à Beglerbeys. Quotannis uerò ex Tymar, uel ærario, habet octo millia ducatorum pro stipendio, plus uerò commodorum aliunde, & comitatus incedit magno peditum, & equitum numero.

Baratemyn. Post hunc unus *Baratemyn*, qui dat & distribuit dictas literas & mandata. Huic indies numeratur quadraginta aspri, & subsunt ei decem scribæ, & duo uicarij, quos Græci Protogeros uocant.

Nunc antequam progrediamur ulterius, & ex aula discedamus, quia superius diximus de Iannissaris, in quibus consistere uires atque potentiam magni Principis, id eò breuiter exponemus quales sint homines, & unde originem habeant.

Constantinopoli Aga, id est, capitaneus, *Iamoglan.* est eorum, qui uocantur *Iamoglan*, aut *Azamogla.* *moglan*, qui sunt infantes tributarij, sic dicti, ut quidam uolunt, quod *Azamoglan* significet innocentes, & simplices, infantes, nihilque

nihilq; sciētes: aut propterea, quod in As-
 syria addiscant, quam uocant Azamiam:
 ut uerò alij uolunt, dicendi sunt *Chamoglan*, *Chamogla*.
 id est, infantes Principis, aut domini, nu-
 mero ad sex millia. Ipsorum Aga indies
 habet pro salario aspros sexaginta. Scien-
 dum autem est magnum Turcarum Prin-
 cipem quolibet quadriennio mittere in
 Græciam & *Anatoliam* (quæ est Asia minor, *Anatol.*
 à Græcis dicta *ἀνατολή*, uoce nobis Orien- *butari.*
 tem denotante) ad abducendos filios ma- *Turc. Imp.*
 sculos Christianorum, qui sunt subiecti
 huiconeri. Neque enim omnes ad id te-
 nentur. Licet sæpe, quo plures consequa-
 tur & habeat Christianos tam magno &
 intolerabili tributo atq; subsidio, quod i-
 psis *Teloz*, oneret, ut alij qui alioqui ab ipso *Teloz.*
 exempti & liberi sunt, propter penuriam
 aliorum, cogantur & ipsi suos dare, ita, ut
 interdum decem mille aut plures colligat,
 ex quibus elegantiores electos in suum Sa-
 rayum, uel palatium dimittit.

Reliquos uerò in Bursa, & Caraman-
 nia (quarum illa olim Bithynia, hæc Cili-
 cia erat) curat distribui, & dari agricolis
 atque pastoribus, ut ibi aut agris colendis,
 aut pecoribus pascendis, aut alijs labori-
 bus agriculturæ uacent, & assuefiant, in-
 durenturq; ad labores perferendos, Tur-
 cicumq;

cicumq; idioma addiscant. Sub finem uero exacti quadriennij, cum rursus mittit ad conquirendos alios, illi Constantinopolim euocantur & Agæ Azamoglanorum traduntur, ibiq; nutriuntur, & uestiuntur bis anno, & in diuersis artificijs instructi inter Iannissaros distribuuntur, ut ipsis ministrent, ex ministris Iannissari, ex Iannissaris uero Solachler, & Silichtarler euadentes, aut ad alia officia cōscendentes. Quoad uero in Bursia & Caramannia manent nullis impensis magno Principi constant, quod quibus seruiunt eos uestire atq; nutrire cogantur.

Porro superius dixi in Sarayo uel Palatio, in quo magnus Princeps residet, esse circiter quingentos pueros. Præter id Sarayū uero est, & aliud, in quo sunt suæ mulieres, & filij. Mulieres appellantur *Sultanes*, id est, reginæ, & sunt separatæ inuicem cum liberis, in sua quæq; custodia atq; comitatu, in quo magna est copia Eunuchorum, & iuencularum circiter trecentas, quibus aniculæ præfectæ sunt, quæ eas suere atque texere addocent. Iuencularum quælibet aspris ad quindecim indices donatur, & quotannis bis in ipsorum Paschate, quod *Bayram*, ut antea dixi, uocant, uestiuntur panno bombycino; sic quædam

dam ipsarum magno Principi placuerit, ille ea pro uxore utitur, eiq; pro unica uice mille aspros dono dat, & ab alijs separatæ stipendium, & dignitatis gradum amplificat. Cum uerò hæ iuuenulæ, ad annum ætatis uicesimum quintum peruenire, nec amplius magno Principi eas in seruitio suo retinere libet, elocantur Spachoglanis, & alijs ministris, ac seruis, pro ipsorum qualitate, & conditione, & in ipsarum locum aliæ in Sarayum substituuntur, ubi sunt Aga, id est, dux Capigixianitores, alijsq; ministri, quales in eo ubi ipse residet.

Iuxta ciuitatem *Peram*, quæ sita est è regione Constantinopoleos, nec alio quoquam portu ab urbe determinatur, uoce denotante uim præpositionis *Trans*, & aliud Sarayum est, in quo sunt quadringenti pueri, cum iisdem officialibus, ut in precedentibus.

Andrinopoli aut Adrianopoli uerò duo sunt, uetus & nouum. In ueteri educantur trecenti pueri: In nouo, quod est in ripa Marissæ, trecenti sunt lāniseroti, omnesq; officiales, qui & in alijs.

Ex hisce duobus Sarayis uel palatijs, & Perensi, sumuntur qui in grandius mittuntur, prout in hoc alij uel deficiunt, uel eorum translatione id euacuatur. Qua uerò parte

parte Pera mare respicit, est armamenta-
Tersenal, rium, quod ipsi *Tersenal* uocant, locus, ubi
Armamen- fabricantur, & conseruantur triremes, &
tarium. naues, in quo communiter ducenti archi-
Protoz. tecti, denorum & quinquaginta *Protoz* id
 est, superintendentes, duodenorum aspro-
 rum stipendio indies operantur: his tamē
 ubi feriantur, saltem sex aspros recipien-
 tibus. Præter hos in eodem armamenta-
 rio, & scriba degit, cui decem alij subsunt,
 & aliorum operariorum magnus nume-
 rus, quibus quaterni aspri indies nume-
 rantur. Tantum autem ipsis materiæ, e-
 iusq; optimæ ad naues fabricandas suppe-
 tit, quantum desiderant: cæterum ipsi ea-
 rum condendarum imperiti, maximè tri-
 remium. Non etenim eas tam bonas &
 tam agiles construunt, ut Christiani, sed
 crassas, graues, maleq; tractabiles, licet ali-
 quot opifices Christianos habeant, qui-
 bus tantum stipendij, quantum exigunt,
Beglerbey soluant. Eidem armamentario omnibusq;
armamenta officialibus in eo præfectus est generalis
rio præfe- capitaneus, dictus *Beglerbey* maris, cui etiā
ctus. iniuncta est cura classis, quotiescunq; illa
 in altum progreditur. Id uero muneris ge-
Calliopoli- rere solebat capitaneus *Calliopolitanus*, qui-
tanus capi- cunq; is esset, sed aliquo ab hinc tempore
taneus. magnus Princeps id delegauit atq; com-
 misit

misit *Barberossa*, qui officij huius ratio- *Barberossa.*
 ne ex ærario percipit quatuordecim mil- *Lesbus ho-*
 lia ducatorum, assignata ipsi in reditu in- *die Methe-*
 sularum *Lesbi*, *Rhodi*, & *Euboeæ*, unde *lin.*
 triplo plus exigit. illa hodie dicta *Methe-* *Eubora di-*
lin, hæc uero *Nigroponto*. *citus Nigro-*

Antequam *Barberossa* constitueretur, *pontus.*
Turcæ nihil aut parum noticia rei nauti- *Turcæ rei*
 cæ habebant, exceptis perpauca pyratis. *nautica im-*
 Quin & num hodie cum classem adorna- *periti.*
 re uolunt, pastores quos ipsi uocant *Coy-*
nariz, id est, opiliones ex montibus *Græciæ*
 & *Anatoliæ* sumunt, eosq; triremibus im *Coynariz.*
 ponunt ad uelificandum & feruiendum
 in nauibus, ad quæ usq; adeo inepti sunt,
 ut non tam ea præstent, quam naues deti-
 neant. Et hæc causa est quod *Turcæ* in ma-
 ri hætenus nihil laudabile gesserint. Ve-
 runtamen dictus *Barbarossa* eos non nihil
 informauit, habilioresq; reddidit.

Nimium ferè immoratus sum circa *Cō-*
stantinopolim & curiā magni Principis,
 & tamen nō dixi omnia, nec etiam omnia
 mihi cōstant, præterquam quod & maius
 ingenium quam meum sit ad inquirendā
 formā tanti regni requiri agnosco. Nunc
 uero breuiter dicam de ratione guberna-
 tionis prouinciarum, & de ordine militiæ
 suæ, quantum cognoscere licuit.

C In

In qualibet Prouincia rector est, quem uocant Beglerbey, quod nostra lingua sonat Dominum Dominorum.

Beglerbeius Primus itaque est Græciæ *Beglerbeius*, sub Græciæ, est qua comprehenduntur omnes regiones, maximus o- quas Turca in Europa tenet, & est omniū mnium in re maximus. Ex Tymar seu ærario quotannis habet sedecim millia ducatorum: Cæ-
co. terum triplo magis exigit. Sub eo est unus *Defterdar*, id est, thesaurarius, cui tria milia ducatorum soluuntur, & centum scribæ administrantes rationes ærarij, & pecuniarum, quæ Tymariotis penduntur. Porro *Beglerbeius* sub se triginta *Sangia* *glers*, aut *Sangiacos* habet capitaneos copiarum equestrium, quæ sunt diuisæ per signa & uexilla, quæ ipsorum lingua *Sangis* appellantur. Hi uero *Sangiaci*, quotannis partim octo, partim decem, partim duodecim milia ducatorum, ex Tymar, uel ærario recipiunt, & in principalibus ciuitatibus prouinciarum commorantur, ad continendū eas in officio, & pace. Iplis porro subsunt *Sobasiz*. quadringenti *Sobasiz*, aut plures, qui sunt quasi uicarij, distributi per minora oppida, ad eundem finem, quotannis mille ducatorum stipendium habentes, & complures *Flamboler*, quod signū seu uexillum denotat, duces, & capitaneos ducentorum,
 trecent.

trecentorum, quadringentorum, & quingentorum equitum, qui mittuntur per Beglerbeios, & Sangiacos, hūc, illūc, necessitate postulante, quo celeriter, ac maturè emergentibus negocijs prospiciatur. Sub istis autem Sangiacis, triginta mille *Spachi* sunt, quorum quilibet meret tribus aut quatuor equis, producentis ducatis annuis, & omnes sunt Azamoglan, ac serui magni Principis.

Præter has, etiam in Græcia sunt uiginti millia equitum, qui *Tymariotæ* uocantur, *Tymariotæ* non plus, quàm quadraginta ducatos pro salario annuo recipientes, subiecti Sangiacis.

Uterius etiam sexaginta mille *Atengi*, *Atengi* periclitatores, qui ab aliquot Latinis autoribus dicuntur Aconizij, quos interpretantur fatales, equites euntes, absque ullo stipendio, uel salario, sed solum liberi, & exempti à contributionibus, tenenturque ciuitates ipsas transeuntibus, atque ad seruitium Principis proficiscentibus, uictum præbere.

In ASIA sex sunt Beglerbeij. Primus est Beglerbeius Anatoliæ, cuius administratio- *ASIA sex habet Beglerbeios.* ni commissæ sunt, Pontus, Bithynia, Lydia, Phrygia, Meonia, & Caria, regiones, *Primus Anatoliæ Beglerbeius.* comprehensæ sub appellatione Anatoliæ.

liæ. Ex Tymar seu ærario, quotannis illi quatuordecim millia ducatorum soluuntur. Eiusq; parent duodecim Sangiaci, qui habent ad sex millia ducatorum quotannis, & Sobasiz, ac Flamboler, & duodecim millia Spachorum.

Secundus Be Secundus, est *Beglerbeius* Caramaniæ, quæ *glerberbeius* antiquitus Cilicia dicta est, & Lyciæ, Ly-
Carama- caoniæ, atq; Pamphylia, qui ex ærario, de-
nia. cem millia ducatorum, & sub se septem Sangiacos, & septem mille Spachos habet, eodem stipendio, atq; salario, quo alij præcedentes.

Tertius A- Tertius, est *Beglerbeius* Amasiæ, & Toc-
masiæ. cat, quæ est Cappadocia, Galatia, & Pa-
Toccat Be phlagonia. Is habet octo millia ducato-
glerberbeius. rum, ex Tymar, quatuor Sangiacos, & quatuor mille Spachos, pari cum prioribus stipendio fruens. Huic Trapezus subiacer.

Quartus Quartus, est *Beglerbeius* Anandulæ, quam
Anandulæ alij uocant Aladulam, hi sunt montes Ar-
Begler- menia, ueteribus dicti mons Taurus, nunc
beius. uero Cocaz quorum una pars Cancasti nomine appellatur. Huic *Beglerbeio* decem
Taurus ho- millia ducatorum numerantur: eiusq; Im-
die Cocaz. perio subsunt septem Sangiaci, & septem mille Spachi. In eadem uero Prouincia triginta mille equites sunt, sine stipendio merentes,

rentes, immunes à subsidjs, ut Aconizij Græciæ.

Quintus est Beglerbeius Mesopotamiæ, Quintus quam Turcæ appellant Dierbech, cuius Mesopotamie Begler metropolis est Edessa, dicta in Sacris literis Ragez, & à Gallis Rohatz. Sub huius beius administratione comprehensa est pars magna Edessæ Armeniæ: reliquam enim tenent Sophus, Cordini, & Beduini, qui sunt populi Mesopotamici montani à quibusdam Turquimans, ab antiquis uerò Medi dicti, habiti pro populo Beduini militariibus & bellicosis, confines Bagdad uel Baldac ciuitati Assyriæ à Gallis dictæ Baldac. Baudias, quam quidam Babylonem esse arbitrantur: alij uerò Niniuen metropolim Assyriæ. Hic Beglerbeius, ut dicitur, triginta millia ducatorum ex Tymar uel ærario habet, & sub se duodecim Sangiacos, uiginti quinque millia Spachorum, qui maiori stipendio donantur quàm alij, eò quòd sint in liminibus uel finibus terrarum Sophi.

Sextus est Beglerbeius Cayri uel Aegypti triginta millium ducatorum stipendij uel Aegypti Beglerbeius, sedecim Sangiacos, uiginti millia Spachorum habens. Sangiacis octo millia ducatorum annuatim Spachis ducenti numerantur. Huius administratio sese extendit usque ad mare rubrum, Mecham aut Mecha.

Mecquam ciuitatem, ubi Mahometi corpus est, & continet Arabiam desertam, & partem Arabiæ fertilis, quæ foelix dicitur, licet nō tota Turcico Imperio pareat. Plurimi enim illic domini sunt, quorum quidam partes Sophi, alij Turcæ sequuntur, inueniunturq; qui neutrum recognoscāt. Ex altera uero parte contermina est Assyria, quæ hodie Azamia dicitur, subiecta Imperio Sophi, & in longitudine de Mesopotamia usq; ad Liueros, uetustis Hiberos dictos, sese extendit. In Spachis porro secundum robur magni Principis consistit, quod per magnum futurum esset, si omnes æquē strenui essent. Ad pedites sanè quod attinet, exceptis Iannifarīs nō sunt, qui aliquid ualeant. Nam ordinis seruandī ignari sunt, nec unquā illum addiscent, natura ipsorum eius incapace.

Postremo nullus ex Satrapis possidet prouinciā aut ciuitatem aliquā iure hereditario, quam post obitum liberis uel suis successoribus possit relinquere sine consensu sui regis. Sed si aliquis Ducum, uel Principum certas possessiones cupit habere, id illi conceditur, hac conditione: Initur ratio precij & redditū illarum possessionum. Cognoscit & Turca, quot milites alī annuo illo censu possint, tunc satrapa

trapa ille cogitur habere illum numerum militum semper promptum, ad omnia imperata, alioqui capite plectitur: Nihilq; eū à belli comitatu potest excusare, quàm sola aduersa ualetudo. Et si quando Turcæ placuerit eum priuare tali beneficio, in eius est libertate: si autem non deponitur, suum est usque ad mortem Post obitum, si successores defuncti pactum obseruare uoluerint, admittuntur: sin secus alijs prouidetur. Atque hæc sufficiant de Turc. aulæ gubernatione, sequitur nūc de eorum religione.

DE TVRCARVM

CAEREMONIIS, RELIGIONE,

*Natura, & Moribus. Item de Christianorum de-
bellatorum atq; captiuorum con-
flictione.*

LIBER I I.

ESTAT ut loquamur de natura, moribus, conditione, fide, & uita ipsorum in genere, id quod summarie, & quoad eius fieri potest, breuissimè facturus sum.

Itaq; ut ad rem perueniamus, Adorant

C

4

Turcæ

Cultus Turc. Turcæ unum solum DEVM, creatorē coel-
carum. & terræ, qui ipsiſ (ut aiunt) miſit legem
 ſuam per prophetam Mahomet ſcriptam,
Alcoran. in Alcorano, id eſt, lectione, aut uera lege:
Alphurcan. aliter uerò à quibuſdam dicto Alphurcan,
Mahomet ui quod diſtinctionem, aut redemptionem
xii temporibus denotat. Vixit autem Mahomet, Anno
bus Hera- ſexcentefimo uiceſimo, temporibus He-
elij. raelij, qui Phocę parricide ſuccceſſit, in Gal
Mahomet lijs, regnante Dagoberto rege, cum Lon-
ex familia gobardi in Italia dominarentur, fuitq; Ma
Corasch. homet natus, ex genere dicto Corasch. Et
Muſulmans quemadmodum nos Chriſtianos appel-
uel Meſſal- lamus, ſic Turcæ ſe *Muſulmans*, uel *Meſſelmans*,
mans. id eſt, ſaluatos, nos uerò ipſorum lingua
Caours. *Caours*, id eſt, infideles nominant, & maxi-
 mē quidem Græcos, quos nihili faciunt,
 atq; contemnunt, quod quaſi non reſiſten-
 tes ob priuata odia, inſtinas diſſenſio-
Turcarū in nes, & ſimultates, eos ſubegerint. De La-
dicium de tinis tamen honorificentius ſentientes, c.
Latinis. oſq; homines militares, & bellicoſos eſſe:
Freins, id prædicantes, quos *Freins*, id eſt, Francos ap-
eſt, Francos, pellant: neq; etenim differentiam lingua-
 rum, & nationum harum ſcire ſolebant,
Fundamen- Fundamentum uerò ipſorum fidei in hi-
num fidei ſce uerbis conſiſtit: LAHILAHE, HILAL
Turcica. LA, MEHEMET REſVLLALLA TAN-
 GARI BIR BEREMBERAC, id eſt,
 DEVS

DEVS EST DEVS, NEC EST ALIUS DEVS, MEHEMET EST NVNCIVS, AVT CONSILIARIVS DEI, DEVS SOLVS, ET VERVS PROPHETA. Quæ uerba, si Christianus uel ex imprudentia, uel alia ratione, in ipsorum natione alijs audientibus pronunciauerit, aut ipsorum legem recipere, aut mortem subire cogitur.

In locum nostri Baptismi, ipsi circumciscuntur, ut Iudæi, licet Circumcisionem (eorum lingua *Tsimeth*) parum curent, sæpius enim infantes ipsorum quinq; uel septem annos, uel etiam plures attingunt, antequam circumcidantur, & complures incircumcisi moriuntur. In circumcisione uerò magnam festiuitatem conuiuij; pōpam agunt: nulla etenim melior ipsis hilarius largiusq; sese inuitandi occasio esse uidetur. Fit aut circumcisio in hunc modum: quàm primum natus septimum aut octauum annum exegerit, sermonis iam peritus: idq; ipsis mysterium est, propter uerba confessionis, quæ ante circumcisionem requiruntur, erecto pollice manus *Parmach* dicto, hæc uidelicet, quæ ante in *Parmach.* fundamento illorum fidei scripta ostendimus Puer ob id non deferitur in templum, sed in domibus parentum circumciditur.

Huic solennitati sæpe interfui, quæ ita se
 habet. Primò conuocatis amicis ad conui-
 uium, quibus satis delicata parantur fercu-
 la, ex omni genere carniū, quo ipsis ue-
 sci licet, & passim (ut apud ditiores) bos
 cæditur, in hunc excoriatum & exentera-
 tum includūt ouem, in qua gallinam, & in
 illa ouum, quæ integrè assantur ad splen-
 dorem illius diei. Deinde inter epulas tem-
 pusq; cœnæ adducitur puer circunciden-
 dus, cuius medicus illius artis glandem re-
 tegit, & replicatam pellem forpiculis ap-
 prehendit: deinde quò metum adimat pue-
 ro, ait se in proximum diem circuncisionem
 peracturum, atq; ita discedit: mox simu-
 lans, quasi omissum aliquid esset, quod ad
 præparationem attinet, ex improviso præ-
 putium abscindit, uulneri parum salis, &
 bombasini apponens: iam uocabitur *Mu-
 salman*, id est, circuncisus. Et die circuncisio-
 nis non induuntur illis nomina, sed ipso die
 natali, quo in lucem eduntur, quæ talia
 sunt; & primò Regum, ut *Suleiman*, *Solomō*
Suleiman. interpretatus. *Sultan Scelim*, id est, princeps
 pacis. *Murathbegh*, id est, desideratus domi-
 nator. *Mustafa* & similia *Ducum*, *Pirin*, *Hai-
 radon*, *Hader*, *Ebrahim*. *Domīnorum humilio-
 ris conditionis*, quemadmodum sunt *Spa-
 halar*, *Saular*, *Eminler*, *Behram*, *Memmi*, *Mehēmet*, *Al-
 li*.

li, *Ahmat, Tcielebi, Paiazith, Chatsun, Hutseref*. Cæteris omnibus *Mutsa, Ionuz, Schender, Perhat, Ferro*. Captiuorū ac seruorum maiori ex parte *Seremeth*, quod nomen significat audacem, atq; uelocem. Postea continuato triū dierum conuiuio, circuncisus ducitur in balneum cum maxima pompa. Cum redit domum, ducitur per conuiuas, qui parata illi munera offerunt: alij uestes sericeas, alij scyphos argenteos, alij pecunias, uel etiam equos. Mulieres quoq; indusia, sudariola, & alia huiuscemodi. Iuxta uoluntatem & opes unusquisque conuiuorum donat. Foeminae non patiuntur circuncisionem, sed tantummodo iam dicta uerba confitentes, *Musulman* efficiuntur. Si autem ex Christianis quispiam sua sponte confesso *Mehemmeto* circuncidi se patriatur, quod sæpe contingit, propter grauissimum iugum, & onus tributi, talis ducitur per omnes uicos atque plateas ciuitatis, summo cum honore, & gaudio populi sonantium tympana: ipsi quoq; dantur munuscula, postea immunis efficitur a solutione tributi, *Haracs* eorum lingua appellati: Et cupiditate huius lucri, multi *Græci*, quos *Vrumlar*, & *Albani*, quos *Ar nauilar* uocant, circunciduntur. Si quis uel compulsus, utputa qui *Musulmanum* feriret,

Captiuorū
nomina.

Christiano-
rum circum-
cisorum con-
ditio.

Haracs.

Vrumlar.
Ar nauilar.

riret, uel uituperio afficeret, aut Mehemmetum blasphemaret (quod uidi Episcopo cuidam Græcorum sectæ, contigisse) circunciditur, illi nihil datur: à tributis tamen solutione liber erit, sicut & ceteri *Musulmanlar*, id est, Circuncissi.

Turcarum sacerdotes. Sacerdotes uerò, illorum lingua *Talismaniar* & *Mesen* uocati, parum uel nihil differunt à laicis, nec etiam à proceribus cæremoniarum, (quales apud nos sunt Episcopi) nec magna in ipsis doctrina requiritur: satis erit si Alcoranum, & Mussaphum nouerint legere. Illi autem qui etiam interpretari secundum textum nouerint, peritissimi habentur: quoniam non uulgari lingua Turcica, sed Arabica à Mehemmeto sunt tradita, quòd nephas esse putant, si uulgari lingua interpretata describerentur. Eliguntur isti Pontifices à populo, stipendium autem à Rege pro labore accipiunt. Vxores habent, & habitum ut seculares. Si stipendium non sufficit propter multitudinem liberorum, mechanica tractant, ac libero etiam homine digna attingunt: præficiuntur scholis, aut libros describunt. Apud illos sanè nullos uidi typographos, sed chartam optime parant. Alij alium quæstum faciunt, ut sartoris, sutoris, & similia.

Non

Non etiā defunt illis Monachi *Deruislar*, *Monachi*
uocati, uarij quidē, ac imprimis triplicis or *Turcarum.*
dinationis. Primus ordo talis est, qui ni- *Deruislar*
hil proprij habentes, quasi nudi incedunt, *Monachi.*
præter pudenda pelliculis ouinis recta: &
tempore frigoris ad cooperiendum dor-
sum similiter pelle utuntur: latus, manus,
pedes, & caput nullo prorsus tegunt ue-
stimento. Exigentes eleemosynam tam a
Christianis, quam a Turcis *Alahici* peten-
tes, quod significat, propter Deum. Hi
deuorata herba *Maslach* uocata, in rabiem *Maslach*
aguntur, adeo ut per pectus totum in trans- *Herba homi-*
uersum uulnus ducant, itidem per bra- *nes furiosos*
chium uel nullo dolore dissimulato, & fun- *reddens.*
gum arborum incensum capiti, pectori,
manui superpositum non remouent, do-
nec in cineres resoluantur. Aliud genus ui-
di, qui incedunt pertusa uerpa, siue men-
tula, & incluso anulo æreo ponderis trium
librarum, a coitu disclusi, ob seruandam ca-
stitatem. Tercium genus raro egreditur,
sed manent die noctuq; in templis, habentes
in angulis templorum tuguriola, sine
calciamentis, uestimento, discoaperto capi-
te, nihil gestantes præter unam camisiā,
multis diebus ieiunij, orantes, ut Deus i-
psis futura reuelet, quos rex *Turcarū* bel-
lum moturus consulere solet.

Habent

Habent Templafatis ampla, & sum-
 ptuosa, ipsorum lingua *Meschit* appellata,
Meschit tē- in quibus nullas prorsus imagines uidi,
pla. præter hæc uerba, *Fila Gallib Ilellah*, id est, nō
 est fortis sicut Deus. Deinde conspicitur
 magna abūdantia lampadum ardentium
 oleo, totum Templum dealbatum, pau-
 mentum storeis stratum, ac desuper tape-
 tis ornatum. Circa Templum turris mirę
 altitudinis, quam eorum sacerdos tempo-
 re orationis ascendens, uoce alta, digitis in
 aures insertis, hæc uerba ter repetit *Allach*
Hechber, id est, Deus uerus unus. Audito
 clamore conueniunt in Templum nobi-
 les & otiosi, rātum deuotioni astricti. De-
 inde prædictus Sacerdos descendens orat
Czalauat. cum illis, & inclinationes faciunt, quas *Cza*
lauat uocant, idēq; ex officio facere debent
 quinquies inter diem & noctem. Primam
 mane, secundam in meridie, tertiam ad ue-
 speram, quartam tempore serotino, quin-
 tam cum cubitum eunt. Neque uerō te-
 nentur adire templa pro inclinationibus
 præstandis, si nolint, sed extendunt solum
 in terram, ubi sunt, sudariolum, aut linte-
 olum album, faciem super id quinquies
 inclinantes, manibus pectori impositis.
 Quicuncq; uerō ueniunt ad orationem, de-
 bent abluere manus, pedes, & pudenda:
 postre-

postremo ter spargunt aquam super capita,
 ta, recitando hæc uerba, *Elhemdu Lillahi*, id
 est, gloria Deo meo. Deinde, exutis calcia-
 mentis *Patsmagh* dictis, eisq; ante ianuam *Patsmagh*.
 Templi relictis introeunt, alij nudis pedi-
 bus, alij habentes munda calciamenta *Mesih Mesih*.
 uocata, quibus non palpant terram. Fœ-
 minæ nunquam congregiuntur cum ui-
 ris, sed seorsum certo in loco, prorsus ab-
 struso, à uirorū conspectu, & auditu, quod
 incircumcisæ sint, unde immundæ repu-
 tantur, & apud illos dicitur, ipsas non in-
 gressuras Paradisum, sed præ foribus cum
 Christianis, mansuras, qui piè legem ipso-
 rum seruauerint: ipsæq; rarius Templum
 frequentant, ut tempore *Bairam* paschatis, *Bairam pa-*
 nōnunquam diebus Veneris, quæ *Gsuma* *scha*.
agun eorum lingua uocatur, orantq; ab ho- *Gsumas*
 ra nona noctis usq; duodecimam, ut puta *agun*.
 mediam noctem: atq; inter orandum cor- *Mulierum*
 pus continuo agitato, & uociferationibus *Turcicarū*
 mirè affligunt, ut sæpius uiribus & animo *orationes*.
 defectæ, in terram pronæ concidant, & si
 aliqua ab eo tempore se grauidam sense-
 rit, spiritus sancti gratia imprægnatam es-
 se affirmat. Cumq; pariunt, ab ipsis nati
Nefes Oglu, id est, Animæ, uel Spiritus san-
 cti filij appellantur. Ita mihi narratum est
 à pedissequis earum: nam nec ipse uidi, nec
 aliquis

aliquis uirorum huic spectaculo interesse
 potest. Virorum autem orationibus cum
 hero meo sæpe interfui, quibus mos hic
 est. Inter orandum pileos suos (qui *Tfalma*
Tfalma illorum lingua uocantur) non deponunt,
 sed summis digitis attingunt, quasi eleua-
 turi, genibus incumbunt, & terram sæpe
 deosculantur. Christianum eorum sacris
 interesse nepharium putant: credunt enim
 ab hominibus (ut ipsi aiunt) illotis, sua tē-
 pla contaminari, quippe Christiani non
 usurpant illorum more frequentia laua-
 cra. Ibi Sacerdos illorum suggestum ascen-
 dit, ac ad duas circiter horas concionatur:
 peracto sermone ascendunt duo pueri, qui
 cantando suas preces pronuntiant. pera-
 cto eorum cantu, incipit Sacerdos cum to-
 to populo submissa uoce cantare, quassan-
 do corpus in latus, nihil aliud præter hæc
 uerba, *La illah illellah*, id est, non est nisi unus
 Deus. sic media ferè hora personat, ac mo-
 uetur. Huiusmodi autem orationes, & ce-
 remoniæ, ut cantus prædicatio, non fiunt
 singulis diebus, nisi tempore Quadragesi-
 mali & die festiuo, ut puta die Iouis, ab ho-
 ra nona noctis, usq; duodecimam. Et ipsa
 dies Veneris, à quibusdā religiosisimè colit.
 Pro magna iniuria apud ipsos habetur,
 si quem *Sunet*, id est, incircumcisum
 appel-

appellant. CHRISTVM dominum no- *Fides Tur-*
 strum in magna ueneratione habent, & cre *carum de*
 dunt eum natum ex uirgine Maria, quam *Christo.*
 ipsi appellant Meriem Ana, & à Deo præ *MERIEM*
 latam omnibus creaturis, Angelo ei an- *ANA ma-*
 nunciante ipsam concepturā ē sancto Spi- *ter Dei.*
 ritu uerbum DEI, quod nominaretur IHE-
 S V S, quem ipsi appellant IESSE uel ISSA IESS E uel
 Berember, id est, Ihesum Prophetam. De ISSABE-
 quo etiam dicitur in ipsorum Alcorano REMBER.
 capite Elnesa, id est, de mulieribus, non esse
 dicēdū de Deo nisi ueritatē: NAMI HESVS
 CHRISTVS EST DEI VERBUM,
 QVOD MISIT IN VIRGINEM
 MARIAM PER SANCTVM SPI-
 RITVM. Si quis eū blasphemauerit Tur- *Lex Turcis.*
 cus, Iudæus aut Christianus ille punitur *ca de bla-*
 non secus ac si Mehmet blasphemasset. *sphemia.*
 Pæna uerò blasphemix sunt 50. ictus fu- *Pæna bla-*
 stium, & multa pecuniaria. Non credunt *sphemia.*
 eum mortuum per manus Iudæorum, sed
 alium fuisse quem pro ipso Iudæi ceperint.
 Honestiorem enim melioremq; hominem
 & præstantiorem Prophetam fuisse, quam
 qui debuerit iniuria affici à tam perdita
 gente Iudæorum, quam habent pro uilif-
 sima totius mundi, hos appellantes Chi- *Chifout, &*
 fout, uel Chifoutler, eosq; tanto odio atq; con *Chifoutler.*
 temptui habentes, ut ne quidem in ipsorū
 D soda-

sodalitio comedere dignentur, nec iungi matrimonio Iudæis, licet sæpius Christianas ducant, quas uiuere ipsarum legibus permittunt, & delectantur cibum capere cum Christianis. Adhæc quod maius est, si Iudæus uellet abnegare suam legem, & Turca fieri, nunquā reciperetur, nisi prius sacra baptismatis aqua ablutus, & Christianus factus sit. Inter sacras literas habet

Ingil. nostra Euangelia, quæ uocant *Ingil*, sed ex ijs decerpunt, & adimunt passionem Christi, dicentes, eam in irrisionem Christianorum à Iudæis adiunctam esse. Picturas, imagines, atq; sculpturas non ferunt, idq; ex lege Mosæica tenent. Dicunt orationem Dominicam, ut nos, in linguam Arabicam & Slauioticam translata, quasi de uerbo ad uerbum quæ in hunc modum sonat.

Oratio Dominica.

DOMINICA ORATIO

Slauiot. Ling.

Otse nafs, ti yessi na nebesi,
 Pater noster qui es in coelis,
 ssuetisse ime tuoie. Pridi
 sanctificetur nomen tuum. Adueniat
 Kratyeus tuo tuoie. budi uolia tuoia,
 Regnum tuum. fiat uoluntas tua,
 Kato na nebu i na zemli. Kruha
 sicut in coelo & in terra. Panem
 nassga

nassaga ssagdaniega dai namga
 nostrum quotidianum da nobis
 danass, i odpuscianam dughe nasse,
 hodie, & dimittē nobis debita nostra,
 Kato i mi odpusciano dufuiton
 sicut & nos dimittimus debitoribus
 nassim, i nepel ai nats v
 nostris, & nē nos inducas in
 nassast, da izbauī nats od
 tentationem, sed libera nos a
 nepriaxni, Amen.
 malo, Amen.

DOMINICA ORATIO

Lingua Turca.

Babamox, hanghe gugresson chuduss
 Pater noster quies in cœlis, sanctificetur
 olssun ssenung, adungelsson ssenung
 nomen tuum, adueniat regnum
 memlechetun, olssum ssenungh isitedgunh
 tuum, fiat uoluntas tua
 nysse gugthe ule gyrde. Echamegumoxi
 sicut in cœlo & in terra. Panem nostrum
 hergunon uere bixe bugun, hem
 quotidianum da nobis hodie, &
 bassa bixe borsligomoxi, nysse
 dimitte nobis debita nostra, sicut
 bix de baslaruz borsfeigleremoxi.
 & nos dimittimus debitoribus nostris.

D 2 hem

hem yedma byzegeheneme, de
 Et ne nos inducas in tentationem, sed
 churtule bixy iaramaxdan, Amen.
 libera nos à malo, Amen.

S A L V T A T I O

Angelica.

Zdraua Mario milosti puna, gospodin
 Aue Maria gratia plena, dominus
 stobom, blasena ti meu senami, i
 tecum, benedicta tu in mulieribus, &
 blasen isad utrobe tuoye Iesus
 benedictus fructus uentris tui Iesus
 Kristus.

Christus.

Diabolum, qui ipsorum lingua est *Sei-*
Sei han. than, exhorrescunt, ut & nos. Ante preca-
Diabolus. tiones, & inclinationes lauant pedes, ma-
 nus, ac uultum cum toto corpore, in pri-
 uato quoties id facere possunt. Similiter
 & se abluunt post omnes egestionēs, & e-
 xonerationes naturæ, in quibus tam uiri,
 quam sceminae tantam honestatem seruāt,
 ut pro maximo pudore ducant, uideri uel
 deprehendi, id quod exprobrant Christia-
 nis, eos appellando *Chunup Caour*, id est, for-
CAOVR. didos, spurcosq; Christianos. Duas qua-
Ramada. dragesimas quorannis agunt, quas *Rama-*
dam appellant, & quolibet tempore per-
 men-

mensem ieiunant, quem uocant *Lunam*, to- *Luna.*
 to quidem die à cibis abstinentes, sed tota
 nocte genio indulgentes. Licet enim illis
 omnia manducare præter suffocatum, &
 porcinas carnes. Suffocatum ab eis, *Mur-*
dar, id est, cadauer siue immundum & por-
 cus *Domuz* uocatur. Quadragesima pera-
 cta, Pascha celebrant, eorum lingua *Bayram* *Bayram.*
 uocatum, magna cum solennitate per tri-
 duum, oblinientes ungues manuum & pe-
 dū certo ceromate ab eis *Chna* appellato,
 quod ungues rutilos efficit: eadem quoq;
 tinctura caudas equorū & pedes imbuūt.
 Hic color tenacissimè heret, nec ab lui, aut
 extergi potest: quamobrem nisi noui à ra-
 dicibus ungues exierint, semper rutilan-
 tes apparent, sed de manibus frequentī lo-
 tione potest deleri. Mulieres non solum
 ungues sed & manus, atq; pedes illo cero-
 mate imbuunt. In ipsorum etiam Pascha-
 tis, magnas inter se salutationes faciunt, si-
 bi inuicem bonum diem, & foelicem an-
 num precantes, ut nos primo Ianuarij die.
 Non incidunt autem dies isti festi in idem
 tempus, sed unus aliquando in Aestatem,
 alter uero in Hyemem, aut in Ver, uel in
 Autūnum: quod propterea accidit, quod
 ipsorum anni ratio non subducitur secun-
 dum solis, sed lunæ cursum, quam ipsi *Hay* *Hay.*

nominant, & in magno honore habent, præcipuè crescentem. Viam incontinenti salutantes, & in primis in bellis maximo clamore, alta uoce, bombardarum dispositionibus, sonitu & clangore tubarum. Eius etiam figuram mulieres & pueri in collo, atq; auriculis pendentem, gestant, ut *Nalcha*. nos imaginem crucis Christi, eamq; *Nalcha* nominant, quod repræsentet formam soleæ ferreæ equi.

Præter ipsorum sacerdotes, qui sunt *Deruiz* MESEN, & TALISMANS, habent & *Der-*
Sophiz. *hiz*, *Sophiz*, *Demscher*, *Serifz*, aliasq; species religio-
Demscher. forum, differentes in uestitu, & ceremoniis, ut & nostræ.

Turcarum Si quis ex Musulmanis moriens testa-
legata & te mentum condere constituit, talia ferme le-
stamenta. gata fiunt, adhibitis amicis & uicinis : ut aut riuos deducere ex longinquis partibus ante aliquod hospitale, aut templum, siue in locum aridum, qui frequentatur ab hominibus *Hairisi*, id est, pieratis gratia, & *Gasianiisi*, id est, pro anima. Alij captiuos, & emptitios seruos legant liberos faciendos. Mulierculæ enim (ut hoc genus præ cæteris superstitiosum est) legant pecuniã militibus, pro certa cæde Christianorum. Id putant magnò ad salutem suæ ipsarum animæ prodesse. Reges uero templa, ho-
 spita-

spitalia, extruenda constituunt, & alij si qui sunt potentes.

Vbi quis moritur ex Musulmanlaris ma- *Caeremo-*
 sculus, tunc masculi funus curant: si foemi- *nia defun-*
 na, foeminae. Abluunt cadauer, ac nitidif- *storum.*
 simis lineis induunt, postea efferunt extra
 urbem in locum aliquem: nephas enim est
 in templis sepelire. Procedunt caeroferarij
 cum candelis Monachi illorū, subsequun-
 tur sacerdotes cantillantes interim, donec
 ad sepulturæ locum perueniant. Quod si
 pauper fuerit ille defunctus, pro labori-
 bus religiosorum plateatim collectæ pecu-
 niæ solent illis offerri.

Demortuo uero hoc modo Sepulchrū, *Aedificium*
 (ipsis *Tulbe* dictum) construunt. Conditio- *sepulchri.*
 rio superædificatur (ut puta Regio) tem-
 plum, ipsi enim Reges in urbe sepeliuntur:
 Diuitum & pauperū instar altaris in eam
 altitudinem, ut bestiae insultare, aut locum
 conspurcare non queant. Sæpius eò cum
 luctu redeunt, & inferias ciborum monu-
 mento superposito, panes, carnes, caseum,
 oua, lac, nouendialis cœna, more Ethnico-
 rum, pro anima defuncti deuoratur à pau-
 peribus, aut auib. cœli, & formicis. Dicūt
 enim æquè gratum esse Deo, offerri elec-
 mosynam tam brutis egentibus, quàm ho-
 minibus, cum ob amorem Dei offertur.

Multos uidi, qui auículas reclusas, data pecunia ualoris auículæ, euolare iusserint, alios panem piscibus in flumen proijcere amore Dei, dicentes se pro tali pietate erga egētes mercedem amplissimam à Deo consecuturos.

Turce sunt supersticiosi. Natura uerò Turcæ sunt supersticiosi, credentes miraculis, somnijs, prophetijs, & diuinationibus, inter quas uidi eos uti cera liquefacta in aquam coniecta, & fabis signatis, alijsq; diuersis modis. Certò prædestinationem credunt, & quod in ipsorū fronte hora mortis scripta sit, quam effugere non liceat, unde bestiarum more pericula adeunt, præcipuè uulgus: nam potentiores nō sunt eius opiniois. Sanctos quoq; habent, quos inuocant in certis necessitatibus & morbis, ut & aliqui Christiani. Nostrorum uerò sanctorū nullum norunt, excepto D. Georgio, quem uocant *Dereletz Bozaitle*, id est, equitem in equo leucopæato, &, ut mea fert opinio, cum non alia de causa honore prosequuntur, quam quod pictus sit instar hominis militaris, cui hominum generi magnum honorem deferunt.

Peregrinatio Turcarum. Utuntur etiam peregrinatione & lustratione. Peregrini, eorum lingua *Hagfilar* appellati, loca ab ipsis sancta habita inuisunt, uide.

uidelicet *Mecham*, *Medinum*, ut nostri Hiero-
solyman: ibi autem *Mehemmetum* obij-
se: sed non minus quæstus gratia quàm re-
ligionis & deuotionis. Ibi uiso calciamen-
to *Tsaroeh* uocato, quod inauratum solum-
modo à testudine templi pendet, coëm-
ptis subtilissimis telis, *Chumas* dictis, in pa-
triam regrediuntur magno cum lucro. Et
cum redierint, alij uectant deuotionis gra-
tia aquam in utribus plateatim, idç ob-
uijs. sitientibus gratis offerunt: alij rem suã
agunt, & si qui in itinere pereunt quocun-
que modo, etiam si non ueniant *Mecham*, ni-
hilominus in peregrinorum numero ha-
bentur.

Si quid præterea boni in ipsis est, hoc
est, quod charitatem libenter exercent, &
crebra hospitalia fundant

Habent etiam xenodochia *Imareth* appel- *Imareth.*
lata, ex testamento Regum condita, ubi da *Eleemosy-*
tur cibis pauperibus atq; peregrinis, sed *na Turca-*
alibi alius. Sunt qui dant oryzam *Pirinçis rum.*
Tforbà dictum cum carnibus: alibi *Bogdaia*,
qui fit ex tritico, pro obsonio: additur pa-
nis satis magnus: potus quem præbent, est
aqua. Cæterum pernoctandi ibi aut dor-
miendi locus nulli conceditur, sed habent
aliud locum pernoctandi publicum *Char-*
uatsanrie, ubi gratis recipiuntur hospitio: nō

D 5 habent

habent tamen lectos, sed in fœno uel stramine sub tecto dormiunt.

Victima Immolant etiam uictimas, sed plerumque
Turcarum. uotiuas *Chorban* tam Turcica, quàm Arabi
Chorban. ca linguis uocatas, in morbo enim aut periculo ouem uel bouem pro cuiusq; opulentia in certis locis se sacrificaturos promittunt, uoti deinde uictima non comburitur in holocaustum, ut Iudæis mos est, sed mactato animali, cutis, caput, pedes, & quarta pars carnis sacerdoti præbetur, altera deinde pars datur pauperibus, tertia uicinis. Cæteras reliquias ipsi uictimatores sibi, & comitibus parant ad uescendū, neq; tenentur uoto, si e morbo uel periculo erepti nō fuerint. Omnia enim illorum conditionalia sunt, dabo si dederis. Similis etiam apud Græcos & Armenios, & cæteras nationes Asiaticas Christianæ religionis cultus obseruatur.

*Ritus Turcarum in capi-
 piendo cibo.* Quantum ad uictum & potum ipsorum attinet, satis sordidi sunt, in terra recumbentes, cruribus in crucem plicatis, circa rotundam tabulam ualdè demissam: à ditioribus coopertam, pellibus maioricis, quæ deauratæ sunt flosculis: à tenuioribus uero genitus planis: quæ tabula circumdata est linteo longo & stricto quo utuntur pro mantili ad abstergēdas manus. Cum itaq;

itaque manducandum est, subiiciunt stercas
Hædifer uocatas, deinde insternunt tapetia,
 aut puluinaria. Alij in nuda humo discum-
 bunt. Mensa illorum *Tsophra* dicta, ex corio
 fit, & explicatur, & contrahitur, ut marsu-
 pium. Non assident nostrorum more, nec
 discumbunt ueterum ritu, ut cubito inni-
 tantur, sed decussatim pedibus inter se cō-
 plicatis more sartorum: antequam cibum
 sumant oratio præmittitur. Raptim co-
 medunt, & magno silentio.

Omnium ipsorum delicatissimi cibi *Cibus Turæ*
 sunt dulcia, & caro concisa cum multis ce- *carū qualis.*
 pis & aromatibus.

Utuntur & ipsi quoque non pessimo pa-
 ne *Echmech* dicto, nigro & albo, quemad- *Echmech.*
 modū & nostrates, sed illi spargunt quod-
 dam genus seminis *Suffam* uocatum, super *Suffam.*
 recentem panem, postea coquitur, quod
 tribuit magnam suauitatem manducanti-
 bus, quo nusquam utuntur nostri, præter-
 quam in Hispania passim in quibusdam
 locis, uidelicet in regno Granatæ, & circa
 Ciuiliam. In edulijs illis multiplex ars, &
 uaria conditura: cibus uerò maxime solen-
 nis est, plus ex oryza & mel, ita addensata,
 ut partes inde manibus decerpantur. Pi-
 scium mira abstinentia. Carnibus omni-
 bus utuntur præter porcinis. Nullę ibi ta-
 bernæ

bernæ hospitij designatæ, aut publica diuerforia, quemadmodum apud nostrates, tamen in plateis diuersa uenduntur cibaria, & alia huiusmodi ad uictû necessaria.

Triplex illis potus: Primus ex succaro,

Secher. ab illis *Secher* uocato, aut melle diluto a
Tserbeth. qua, *Tserbeth* appellatur is potus. Secun-

dus ex uuis passis detractis acinis in aqua decoctis, additur deinde aqua rosacea, &
Hossaph. aliquatulum ueri mellis, & hic potus *Hossaph* uocatur, & uenditur ubiq; locorum in Turcia, est enim dulcis & inflat uentrem.

Tertius fit ex illo defruto *Pechmez* appellato quod ex musto factum, speciem mellis præ se fert gustu & uisu, diluitur enim aqua, & datur seruis ad bibendum. Vinû lege ipsis est interdictum, sed aliquando bibunt, si in id inciderint, eoq; se inebriant, præsertim homines militares, qui id pro crimine non ducunt, sed sæpius ex proposito faciunt, uel conflictus, uel oppugnationis tempore: Quod si uinum non inueniant, comedere consueuere herbam, quâ

Afion. ipsi *Afion*: pharmacopolæ uero *Oppion* esse
Oppion. dicunt, quæ omnem metum, sollicitudinem, curam & anxietatem ipsis eximit.

Hoc etiam apud illos laudandum, quod nunquam utantur papyro, in qua sit scriptura, ad rem spurcam, uel inhonestam, ne qui-

quidem etiam ad pecuniā obuoluendā,
ob metū, ne nomen Dei illi cāscriptū sit.

Tantam reuerentiam Turcæ Machome- *Turcarum*
ti traditionibus & statutis præstant, ut nō *reuerentia*
solum Deum (quod nostris plerunq; acci- *et obedi-*
dere solet) non blasphemant, imò schedam *tia erga*
quomocunque scriptam in terra iacen- *Deum.*
tem si repererint, erectam, & sæpius deo-
sculatam, in rimam aliquam parietis po-
sitam, obstruunt: dicunt peccatum esse, si
literæ, quibus nomen Dei & lex Macho-
meti describuntur, pedibus conculcentur.
Et nemo audet Christiano, uel alterius fi-
dei seu religionis homini uendere Alco-
ranum, aut alia eorum scripta, ne abiecta
palpentur pedibus, uel immundis mani-
bus contrectentur: alioquin capitis pœna
plecterentur. quare in hac re nobis profe-
ctò meliores dici possunt.

Dies nobis Veneri sacer, illis Domini-
cus est, & eum uocant *Iumar*, ut suprā dixi- *Iumar.*
mus etsi à laboribus non ferientur, ad mi-
nus, post meridiem, & noster dies Domi-
nicus ipsis est *Bazar*, id est, mercatus, eo ete- *Bazar.*
nim die ipsi suos mercatus celebrant.

Ad rem familiarem ipsorum & familiā *Res familia*
quod spectat. Matrimonium eorum lin- *res et fami-*
gua *Eulenmech* uocatum. tale est. Coeunt nu- *lia Turca-*
ptiæ sine iuramento, accipiunt planè in- *rum.*
dotatas,

dotatas, propemodū emere cogūtur, contrario (quān olīm apud Romanos) more, ubi generemi solebat, nō nurus. Nihil habet spōsa in corpore cultus uel ornāmēti, quod non cogatur à soceris redimere.

Permissum est ipsis habere, atq; fouere tot mulieres, quot alendis sunt sufficientes, non tamen habent, nisi unicam legitimē desponsatam, minimē obstante lege, quæ ipsis permittit ducere usq; ad 4. Mulieres ipsis dotem non adferunt, sed uiri patri ac matri pecunias donant, ut filias ipsis elo-cent, magnaq; festiuitate nuptias celebrāt.

Diuortium Turcis liberum est. Nihilominus tamen, si postea alterutri cōiugum matrimonium displiceat, ipsis libertas separationis relicta est, & integrum cuique ad alterius matrimonium transire. Diuortium autem apud illos faciunt improbi mores, uel infœcunditas: cognoscit de istis rebus iudex ipsorum.

Inter seruos etiā matrimonium permittunt, sed geniti ex illis uernæ fiunt.

Ritus mulierum Turcarum. Mulieres nunquam domo egrediuntur facie aperta. Et cum elocatae sunt ædes parentum, uel fratrum, non frequentant, sed matri, sororibus, & consanguineis inuicere licet.

Ipsæ capillos tingunt, ut & manuum, & pedum superiores partes, herba, quam

CNA uocant, repræsentante folia myrti, CNA her-
 eamq; imbuunt liquore malorum puni-
 corum, aut cytriorum, unde ipsarum capil-
 li, pedes, & manus fiunt ualde rubicundæ,
 præsertim ungues, id quod sæpius eas fa-
 cere uidi, non durat autem iste color non
 diutius 14. diebus, aut tribus septimanis,
 tunc etenim reiterandus est, eumq; pro ma-
 gno ornamento, atque decore habent. I-
 psarum uestimenta omnia sunt in anterio-
 ri parte aperta usque ad pedes, excepto in-
 dufio quod *Gumlech* illi uocant, quod inter
 eundum uidetur, plerumq; e multatio fa-
 ctum, circumdatum segmentis ex filo au-
 reo usq; ad strophium collare. Tenuioris
 autem conditionis utuntur, confecto ex
 tela, aut uariata, aut pellucida, prætexta ta-
 men lemniscis: & desuper cinguntur larga
 zona, quæ bis ipsarum corpora ambit.

Vestimenta uero ipsarum nihil differunt
 ab habitu uirorum, præterquam quod pa-
 rumper sint in pectore coarctata manicis
 æquæ longis, strictis, ac pendulis, ut uiro-
 rum. Viris in nostris uestimentis nihil ab-
 surdius uidetur, quam subligacula caliga-
 rum, quæ ipsis summopere displicent, & p-
 inhonestis habent, nec Græcis ea portan-
 tibus: et si inueniant Christianum eo loci,
 ubi ipsi præualent, ea illi amputant.

Sunt

Zelotypia Sunt præterea admodum zelotypi, su-
Turcarum. perbi & iactabundi, & in uniuersum om-
 nes ita arrogantes, ut somnient, non esse na-
 tionem in toto terrarum orbe ipsis æqua-
 lem, uel comparandam, & arbitrentur se
 toti mundo subiugando sufficere. Colunt
 milites, & præ omnibus nobilitatem: nam
 si Christianus ipsorum legem recipiens, i-
 psis persuadere potest se nobili prosapia
Cheleby. natum, honorem ei deferūt, eumq; *Cheleby*
 dicunt, id est, nobilem.

Delectantur uestitu splendido, & opu-
 lento, & inter alia acinacibus & gladijs,
Cymeterra. quos ipsi *Cymeterras* uocant, auro, & argen-
Genius Tur to ornatis. Natura sunt homines hebetis
carum qua- crassiq; ingenij, pigri, ociosi, nihili, & plæ-
lis. runq; ingluuiei dediti, adeo, ut totum tri-
 duum mense assideant, non surgentes, nisi
 lotij reddendi gratia, & si somno capian-
 tur, eodem loco obdormiant: nunquam
 tamen rectè exhilarantur, nisi uino, quod,
 licet ipsis interdictū sit, à Christianis & Is-
 dæis comparant. Quantum mihi uidere,
 & cognoscere licuit, ualdè accedūt ad Ger-
 manorum mores, præsertim in pulchritu-
 dine & uenustate corporum, linguæ suæ
 pronuntiatione, & magnanimitate belli-
 ca, literarum cognitione ipsis inferiores,
 nullius nisi legis suæ periti. Veruntamen
 Prin.

Princeps aliquot libros philosophicos Aristotelis habet, traductos in linguam Arabicam, in quibus aliquando legere solet, ut & prædecessores sui facitabant.

In bellis secum ferunt magna uolumina chartarum conscriptarum, in medio quarum depictæ sunt formæ gladiatorum, hastarum, arcuum, sagittarum, & pugionum, sibi imaginantes, se ipsis a læsione & uulneratione immunes fore. Omnis generis luxuria ad quam propensissimi sunt, ipsi concessa est, nec in militiam eunt, nisi ui, & ictibus fustium compulsi, præsertim si periculum subesse sentiant, auarissimi adhæc omnium gentium.

Domus ipsorum parua, humiles, curraque suppellectile, & nullo ordine instructæ sunt, & inferiori parte auleis uel tegetibus constratæ, ut dixi, unde cum calceis eas non ingrediuntur, sed præ foribus relinquunt eos, facile enim exui possunt ac detrahi, ut nostræ crepidæ, appellati lingua ipsorum *Posmach*: ij uero, quibus in professionibus, & in agris utuntur, & in pedibus retinent, *Papouoch* uocantur.

Posmach.

Papouoch.

Dormiunt in hypostromatis ex subtili lana, coopertis serico, & alio panno bombycino pro cuiusque facultatibus: non enim plumis utuntur. *Lintheamina* ipsorum conficiunt.

Lintheamina Turcarum.

E

ficiunt

ficiunt ex crassa tela, cooperta opere ex serico acuminato pulcherrimo & singulari, ita ut lintea non uideantur, cuiusmodi operis quam plurimum inuentum in munificentissima urbe *Methone*, à nostra classe in Peloponneso capta. Comedunt ex uasis greis incoctis largis, atq; profundis.

Turcarum operatio- Rustici per seruos suos agros colūt, qui
nes. decimam dependunt suo Imperatori. Opifices uerò artibus mechanicis se sustinēt. Qui otium colunt, fame contabescunt. Mercaturam quoq; strenuè exercent. Asiam minorem, quam nunc Natoliam uocant, Arabiam, Aegyptum peragrant, ad Venetos sese deferunt. Balnea in singulis ciuitatibus habent, ubi solenni more, bis, uel ter se lauant. Si reddunt urinam, mutonem, siue mentulam lauant. Si uentrem soluūt, podicem abluunt: idem fit à mulieribus. quos sequuntur serui, uas aquæ plenum gestantes, masculum masculus, & fœminā ancilla. Et cum exeunt lauatum mulieres ungunt se quodam genere unguēti, quod post mediam horam pilos cadere facit, uiri ipsimet radunt mutones, nec quouis modo sinunt crescere pilos, sed singulis mensibus bis uel ter ita faciunt, tam masculi quam fœminæ: & maximè cum templa frequentant, alioquin ignibus (ut uiolatores sacri

facri loci)traderentur. Habent etiam diuersos artifices, ut sartores, sutores, auri, argenti, & omnis generis metalli fabros, similiter carpentarios, pictores, lapicidas, sed non tam subtilis & præstantis ingenij, ut in istis partibus nostris.

Tam Christiani, quàm Musulmani, a- *Turcarum*
gros, uineas, & pascua colūt, habentes fru- *agricultu-*
mentum simile nostrarum regionum, tri- *ra.*

tici, milij, hordei, auenæ, siliginis, fabarum, & omnium generum legumina : insuper oryzam in abundantia, lini, bombacis, plus quàm hæ regiones. Vineta quoque utraq; gens possidet fructu eius uariè utentes. Christiani uinum conficiunt, & Tur-

cæ mel eorum lingua *Pechmez* uocatū, uuas *Pechmez*

passas quasdam ita medicantur, ut semper

& uisu, & gustu recentes appareant, has *Vzum*

Vzum *Tursi* uocant. De fructibus in magna *Tursi.*

cucumerum, suo tempore horti & agri re-

pleti. Ibi nuces, poma, pira, mala punica,

nuces castaneæ, ficus, cerasa, poma narran-

za, & alia id genus uili pretio, sed non in

omni regno. Sunt etiam loca ut passim in

Cappadocia & Armenia minori, ubi nihil

horū (propter ualidū frigus) possunt habe

re. Habent etiā opiliones *Sobanlar* appella- *Animalium*

tos, hi semper in solitudine degunt, & ad *diuersitas.*

pabulum singulis ferè mensibus sedes mutant, nullas prorsus domos, uel possessiones præter tentoria, & greges armètorum possidentes, sed pascunt camelos, mulos, equos, boues, oues, & hœdos: conficiunt caseum, butyrum: tondent lanam. inde faciunt penulas *Ghepenech* appellatas, tape-
tia: ea uendunt & inde emūt frumentum, ad uictum suæ familiæ. Omnes prædicti dependunt decimas Regi Turcarum, de omnibus quolibet anno creatis animalibus. Insuper Christiani sub tributo uiuentes, coguntur dare tributum, uidelicet, de quolibet masculo unum coronatum. & quod est crudelissimum, etiam filios omnes uxores non habentes, ui abripiunt, singulis quinque annis perlustrantes domos eorum. Non curant ædificare, uel uel acquirere quicquam: præcipuè uero serui magni Principis, quod ipsis morientibus ille tertiam partem omnium bonorum occupet, sæpius etiam uniuersa bona potentiorum, ut sunt Bassæ, & Beglerbeij, liberis stipendium ex ærario cōferens. Vtuntur & alijs moribus, & rationibus uiuendi, quas commemorare minimè necesse est. Quapropter cū nonnulla de hisce dixerim, finem faciam iam ferè modum prætergressus.

Ad

Ad extremum magnus Princeps, qui hodie rerum potitur, dictus est *Sultan Selyman*. Nam *Sultan* uel *Soldan* uel *Souldan* lingua Mauritana denotat regem uel principem, aut superiorem, & sic eum Turcæ appellant, quando de eo familiariter loquuntur. Verum cum per reuerentiam eum nominant tunc solum *Vnghiar* dicunt quod quasi *Vnghiar*. maiestatem sonat. Interim dicunt *Sultan Selymam Cham*, quod pronunciant *Tchaam*, quæ *Cham*. uox denotat Dominum, sed lingua Tartarica, non Turcica, id quod mea opinione nonnullos Latinos mouit, eum uocare Sultanum Soleymannū *Psacum*. Ego eum à Turcīs audiui nominari *Badichaa* & *Badi*. SVLTAN, *chaum*. Seleymanus uerò tempore, quo hæc SELEL- scribimus quinquaginta annorum uel cir MAN, citer est, & ut cognoui, procerę stature, ma PSACVS, cilentus & disparis proportionis, facie fu- Badichaa et sca, capite raso, uno cirro in uertice saltem Badichaum relicto, pro more Turcarum, quo melius Effigies For collocent suum *Tolopam*, quod est ornamen mæ Sultani tum capitis è Sindone, fronte eleuata & Selymanni. *Tolopan*. larga, oculis prægrandibus & nigris, naso alto & nonnihil incuruato uel aquilino, mystace longo & rubro, mento raso forcipen non nouacula, collo longo, gracili, & pendulo, natura melancholica, pauci sermonis, risus, naturæ ad iram præcipitis, &

omnibus ludicris exercitationibus alienę.
 Cætera uerò habitus, uirtutum compos,
 & uix bonus inter suos, legis suę cultor,
 moderatus & temperās, pacis & tranquil-
 litatis studiosior ullo suorum antecessore,
 quod Turcæ ipsius pusillanimitati ascri-
 bunt, Ad hæc benignus & humanus, fidei
 & promissorum obseruāns, nec offensa.

*Oblectamē-
 ta Sultani
 Seleyman-
 ni qualia.* rum tenax. Oblēctamenta ipsi sunt lectio
 librorum philosophicorum & legis suę,
 in qua ita instructus est ut suus Mosty, nec
 ipse in eius cognitione ulteriores progres-

sus facere queat. Liberalis non æstimatur,
 sed parciore restrictiorq; suis antecessori-
 bus. Obnoxius est gubernationi atq; con-
 filijs, eorum quos amat, & quibus confi-
 dit, quamuis aliquando abstīnatus & ca-
 pitosus inueniatur. Ter in hebdomada co-
 ram ipso historię antecessorum leguntur,
 quibus non patitur inseri ullum menda-
 cium ipsi cognitum, nec adulationes, sed
 solum uerum, purum, & nudum factum
 exponi, nec alijs rebus insistit, uel intendit
 quā machinationibus & artibus contra
 uicinos & alias gentes usurpatis, uerisq;
 narrationibus concernentibus tractatio-

Mustapha. nem rerum. Habet filium Mustapham æ-
 tatis annorū triginta circiter, qui est præ-
 ses Iconij & omnium maritimarum regio-
 num

num Magnesiæ, quæ respiciunt insulas Chium & Lesbum, Rhodum uersus ubi ipse residet.

Nunc, quo narratio absoluat, & quibusdam satis fiat, admirantibus Turcarum principis potentiam indies augeri, nihil uero eum perdere, dicā quo ordine & quibus rationibus utatur in prouincijs acquisitis, & quomodo ipsas gubernet.

Potentia Imperatoris Turcici quomodo conseruetur.

Quando itaq; cepit uel debellauit regionem, primo omnium demolitur & destruit omnes munitiones quæ ipsi nihil seruire uel alicuius momenti esse uidentur, ut & moenia omnium aliorum oppidorum. Et si in iisdem sint familiæ opulentæ atq; potentes, uel habentes foedera cum exteris principibus, illas inde transfert in alias nationes iam ipsius obedientiæ assuetas, inq; ea confirmatas. Veruntamen unum quæque permittit uiuere in sua lege ac fide, nec quenquam ad eam abnegandam adigit, id quod eo consilio facit ne penitus eos perdat, uel ad desperationem compellat, cum & id in ipsorum lege uetitum sit. Deinde mittit Sangiacos & Spachos tam magnis impositionibus atq; oneribus populum onerantes, ut impossibilis sit ei rebellio. Adhæc non relinquit populis ulla arma, nec potestatem prouincia exeundi uel mi-

litandi alteri, sed eos domi paratos esse cogit re exigente, ijsq; cibo dato fossoribus & operarijs utitur.

*Iustitiæ administrationis
Turcarum
qualis.*

IVSTICIA in prouincijs per præsides & Sobassos summarie & peracerbe administratur: Verum negotia Imperij per ipsum & Bachaz tractantur & expediuntur. Raro enim magnus princeps, cum alio suorum subditorum sermones confert. Dat quidem audientiam nuntijs & legatis exteris, præcipue munera offerentibus: de nulla uero re cum ipsis familiarius comunicat, solummodo causam aduentus audiens, qua cognita nihil respondet: aut si quidquam responderit responsum hoc est, Audiui te, recipe te ad Bassas, qui te expediēt, postea nulla ipsis eum uidendi copia est. In more habet, ne prior legatos mittat: cæterum si quis initium fecerit, contentus est, ut ille continuet, & ut sui quoque mittantur ad ipsum.

*Mos Seleymani in mittendis legatis
qualis.*

Diximus hætenus de officijs & administratione Turcici Regni, deq; eorum ceremonijs & moribus, postulat nuncratio ut breuiter lectori exponamus statum & conditionem captiuorum atq; debellatorum Christianorum apud Turcas.

DE AFFLICTIONE TAM
*captiuorum, quàm sub tributo uiuentium
 Christianorum.*

SUscipienti Turcarum Imperatori, ad- *Quomodo*
 uersus Christianos expeditionem, in- *Christiani*
 ter reliquos mercatores semper comes *in bello à*
 est ingens turba mangonum, & lanistarū, *Turcis ca-*
 camelis insipientium: hi in spem manci- *pti distra-*
 piorum longissimas catenas secum defe- *hantur.*
 runt, in quib. facilè quinquageni aut sexa-
 geni per seriem colligantur. Idem quos-
 cunq; non absumit hostilis gladius, à præ-
 datoribus emunt, quod illis ea lege per-
 missum est, si principi decimas mancipio-
 rum præstent; reliquos ipsis uel in suum
 usum, uel ad nundinationem detinere fas
 est, nec ulla apud illos uberior aut frequen-
 tior mercatura, ut & olim apud Romanos
 fuit, qui merces nullo uitio emptas, & in
 quibus euictio timeri non debuit, res man-
 cipi appellabant.

Senes & utriusq; sexus iuuentutem, quæ *Quibus re-*
 illi decimarum nomine obtigit, ita discer- *bus Turca-*
 nit, ut grandiore ætatem ad agricultu- *rum Impera-*
 ram uendat, qui tamen rarissimè capiun- *tor suos ca-*
 tur: rarò enim eis parcunt, quos ætas mul- *tipuos desti-*
 torum annorum parum uendibiles fecit. *net.*

Puellas uerò & iuuenes ad certum locum

Sarai. relegant, qui ipsorum lingua *Sarai* uocatur, ut ibi certis artibus instruuntur, quod illis in posterum commodius utantur. ac primum id agitur, ut abnegata Christiana fide, circuncidentur. Iamque eorum cæremonijs initiati, diligenter pensatis per Physiognomiam liniamentis corporis, pro cuiusque indole, uel ad leges eius gentis discendas, uel ad militiam destinantur, si maior uis corporis quam ingenij appareat: danturque in stipendium quotidianum duo

Achse. uel tres *Achse* nummi, quos *Aspros* uocant, qui sexaginta faciunt unum coronatum: id ad cibarium & uestiarium sufficere arbitrantur, donec in expeditionem sit abeundum. Rudimentis militiæ ita imbuuntur, primum pro teneritudine uirum datur leuior arcus, mox crescente robore, & peritia, grãdior ac grauior, donec bello fit idoneus. Adest magister seuerissimus exactor quotidiani exercitij, quotiescunque a scopis errant, toties flagris cæduntur, atque isti ascribuntur ordini *Solachlarorum*, id est, sagittariorum. Alij in hoc erudiuntur, ut leniteris cooptentur: isti quoque suos præceptores habent, qui illos ad quotidianam batuationem cogunt, bini, inter se baculis decertant. Reliqui, proh nefas, in quibus maior gratia formę, ita abscinduntur,

Solachlari. ut

ut

ut nihil uirile in toto corpore appareat, gra-
uissimo cum discrimine uitæ: quod si eua-
dant, non in aliud sunt incolumes quàm
in obsequiũ sceleratissimæ libidinis, mox
senescente pulchritudine, ad officia eunu-
chorum, ut matronas seruent deputantur,
aut custodiendis equis & mulis, aut culinæ
ministerijs addicuntur.

Mulieres uero quæ luculentæ pulchri- *Quomodo*
tudinis sunt, eliguntur in concubinas: me- *agatur cum*
dioces dantur matronis ad officia pedis- *puellis, & re*
sequarum, inter quæ adeo sunt nonnulla *liquis mulie*
fœda ministeria, ut honestè dici non que- *ribus.*
ant: coguntur enim illas sequi cum uascu-
lo aque, quando ad exonerandum aluum,
& perpurgandum eas partes egrediuntur.
Aliæ ancillaribus operibus, ut textrinæ
mancipantur. Nullis ex omnibus liberum
est uel Christianā fidem reseruare, aut spē
libertatis quàm diu uiuit, concipere.

Haftenus quid Imperator Turcarum *Quomodo*
agat, diximus: nunc quid priuati isti, cum *reliqui Turcæ cum mē-*
primū nouitios adepti sunt, omnibus *cijs a-*
minis, promissis, blanditijs agunt, ut re- *gant.*
cens mancipium circumcisionem admit-
tat: id ubi fecerit, humanius aliquanto tra-
ctatur, cæterum spes redeundi in patriam
planè abscissa est: conantienim id poena
incendijs destinata est. Hi quia firmiores
cre-

creduntur, ac minus fugaces, à dominis ad ministeria castrensia assumuntur, libertas tum demum competit, ubi uel ipse annis inutilis potius reijcitur à domino, quàm dimittitur: uel ubi dominus in bello inter pericula mortis libertatem legarit. Matrimonia illis quidem permessa sunt, sed liberi eorum pro arbitrio Domini distrahuntur, quæ res sapientiores à nuptiis abhorre facit. Alios qui circumcisionem repudiant, immaniter tractant: quam miseriam per tredecim annos expertus sum: nec ullis uerbis consequi possum, quid sit calamitatis in hoc genere uitæ.

Quomodo agatur cum Christianis artium Mechanicarum ignaris. Durissima illorum sors est, qui artes mechanicas non didicere: hæ enim solæ ibi in honore ac pretio sunt, quamobrem literati, sacerdotes, nobiles homines, qui in otio uitam degerunt, ubi in horum manus uenire, omnium miserrimè habentur. Mango enim in illos, utpote uix uedibiles, nullos sumptus facere sustinet, hi pedibus capitibusq; in teetis, ac plerunq; maiore parte corporis nudi inambulant: nullus enim nouus cultus detritis ueteribus uestimentis succedit, per niues, per saxa, æstates & hyemes detrahuntur, nec finis donec uel moriantur, uel stultum dominum, qui malam mercem emat, inueniant, talis enim illorum

lorum est iudicatio. Cæterum nemo omnium tam est foelix, cuiuscunque uel conditionis, uel ætatis, uel artis, uel formæ, ut *Status horum miserrimus.* eum in itinere ægrotantem apud hospitem deponat. Primum cogitur flagris ire, id si non potest, iumento imponitur, ibidemque si sedere nequeat, prono corpore al ligatur, non aliter quam sarcina aliqua, aut mantica: morientem detractis uestibus in proximam foueam aut uallem canibus & uulturibus abijciunt.

Non solum perpetuæ catenæ concapti *Quomodo recentem capti in itinere tractentur.* uos includunt, sed manibus quoque in itinere manicas addunt: passus unus inter singulos interstitij est, ne se mutuò conculent: id ideo faciunt, ne à mancipijs lapidantur. Quum enim singuli mægones ingentem numerum ducant, adeo ut decem sæpe quingentos homines concatenatos habeant, uim metuunt tantæ multitudinis, si ad iactum liberas manus haberent. Cæterum ubi nocti concedendum, uinculis quoque pedes onerant, eosque supinos omni iniuriæ aëris exponunt. Mulieribus uero humanior conditio est, quæ ualent *Fœminarum conditio, quæ debiliores ætatis sunt.* robore, pedibus incedunt: teneriores in iumentis uectantur: quæ adeo infirmæ sunt, ut iactationem iumenti non ferant, in corribus tanquam anseres gestantur. Nox illis

lis tristior est, aut enim munitis locis includuntur, aut mangonum impuram libidinem pati coguntur. Auditurq; ingens ploratus per tenebras adulescentium utriusq; sexus uim patientium, nec sexēnis aut septennīs ætas miseros à tali fœditate defendit, adeò scelerata gens, & contra naturam & ante naturam libidine sæuit.

*Turcarum
libido & im
pudicitia.*

*Quomodo
Venalitij
tractentur.*

Vbi dies illuxit, in forum uenales tanquam greges ouium, aut caprarum producuntur. Conueniunt mercatores, statuitur pretium: si placet mancipium, detractis uestibus futuri domini oculis exponitur, inspicuntur omnia membra, tentantur, explorantur, nunquid uitij in iuncturis aut articulis resideat. Si displicet, reijcitur ad mangonem, toties id passurus, quoties empturiens aliquis aduenerit: si placet, abducitur ad grauem seruitutem, ut uel arator, uel pastor sit, ne duriora commemorem. Multa sunt ibi inaudita exempla miseriæ.

*Ancillarum
status.*

Cæterum homines iugo copulatos aratrum ducere nonnunquam uidi. Ancillæ arctissimè habentur in perpetuis laboribus & extra conspectum uirorum, & ne cum conseruis quidem illis ulla confabulatio permittitur. Si quis cum uxore & liberis captus fuerit, hunc libentissimè magnates emunt, & uillis præficitur, ut curā
uel

uel aruorum, uel uinetorum, uel pascuorum agat, nati ex illis uernæ fiunt. Si in Christiana fide perseuerauerint, statuitur certum tempus seruiendi, quo elapso liberi fiunt: filij tamen eorum nisi redimantur, in seruitute manent, pro domini arbitrio, uel in iisdem sedibus mansuri, uel aliò transferendi: nulli enim ibi sunt ascriptitij glebæ, quibus certa sit sedes seruitutis. Si cupiunt post adeptam libertatem in patriam redire, dantur diplomata commeatus. Verum illis qui nostram religionem abiurarunt, nec certum tempus est seruiendi, nec ullum ius in patriam redeundi, spes liberratis solummodo pendet à domini arbitrio, ubi tamen libertatem nacti fuerint, soluunt decimas, ut cæteri Turcæ, à reliquis tamen oneribus, quibus Christiani premuntur, immunes sunt.

Dura uita agricolarum, durius tamen agunt qui ad pastoritias curas emuntur, uiuendū illis in solitudine, perpetuò noctes & dies sub dio agendū: dominus cum uxorē solus in tētorio uersatur, & præter tuendi gregis officia, penulas & tapetia succisuiis horis facere coguntur. Singulis mensibus pascua mutant, de montibus in mōtes se transferentes. Qui humaniores sunt, dant aliquam mercedulam seruis, qualem dimen-

*Captiuorū
pastorū duri-
ssima con-
ditio.*

dimensum fuisse apud Romanos legimus, id in peculium cedit, quod conseruant uel in uaticum, si in patriam post libertatem adeptam redire uelint, uel ad alias necessitates uitæ. Cæterum id non ubiq; sit, est autem illud miserum blandimentum seruitutis, quo illos à consilio fugæ retrahunt. Illis autem qui Christum abnegarunt, iamq; recutiti sunt, quia certi sunt, quod non fugient, nihil tale indulgetur.

*Fuga capti-
uorum ex
Europa.*

Facilior fuga illis, qui in Europa agunt, quam qui in transmarinas regiones uenduntur: his enim præter flumina nihil transciendum, quæ facile enantur, maior difficultas in Hellesponto transmittendo. Qui autem fugam instituunt, tempore messis id soliti sunt facere, ut & facilius in segetibus lateant, & inde uictum habeant: noctu autem fuga initur, per diem aut in syluis, aut in paludibus, aut in segetibus sese abdunt, maluntq; à lupis alijsq; bestijs deuorari, quam ad ueteres dominos retrahi.

Fuga ex Asia minore.

Qui uero ex Asia fugam moluntur, Hellespontum petunt, inter Callipolim & arces illas olim Seston & Abidon, nunc autem Bogaz Asar dictas, id interpretari potest, castella faucium maris, ibi enim mare angustissimum est. Hi secum deferunt securim & funes, ut & ligna cædant, & colligant, quo

quo inde ratem faciant ad traiectionē maris, nihil nisi salem secum deferentes, nocte raticulam inscendunt. Si uenti & fortuna maris fauet, tribus aut quatuor horis traiciunt, sin minus, aut pereunt in fluctibus, aut ad littora Asiæ reiciuntur. Emenso mari montes petunt, Polumq; & Booten inspectantes ad Boream tendunt. In fame glandibus aut herbis sale conditis sese sustinent. Si plures societate fugæ inierint, noctu opiliones inuadunt, quibus occisis, quicquid ibi alimenti inuenerint, secum asportant, sæpe tamen & ipsi pereunt occisi ab opilionibus, uel ab eisdem capti, & pristino hero traditi, ad ueterem seruitutem rediguntur. Cæterum longè plures pericula absumunt, quàm incolumes euadunt: aut enim naufragiis, aut dentibus bestiarum, aut ferro inimicorum, aut postremo fame pereunt, cum longior erratio in fuga contigerit.

Fugitiuis multiplex poena: alij enim suspensi pedibus dirisime flagellantur: qui enim homicidium committunt, illis plantæ pedum in multos sulcos cultro rescinduntur, & rescisis sal inspergitur: quibusdam furca ingens ferrea cum ferro collari inseritur, quam dies noctesq; in longum tempus gestant.

Pœna fugitiuorum.

*Incantatio
Turcarum
contra fu-
gientes.*

Habent quoddam genus incantationis, quo inuitos retrahunt. Nomen serui in schedula scriptum suspenditur in tabernaculo, uel domicilio serui, deinde diris uerbis & deuotionibus illius caput impetunt: deinde fit ui dæmoniaca, ut fugiens putet sibi in itinere uel leones, uel dracones incurrere, uel mare uel flumina contra se exundare, uel omnia tenebris nigrescere, ihsq; terriculis repulsus ad herum redit.

*Sacerdotū
& monacho-
rū sub Tur-
ca tributo
uiuuentium
conditio.*

Sacerdos & monachus pessima illic conditione sunt, ut sacrilegia & scandala Dei & hominum existimantur. Nihil de Ecclesia accipiunt: feriat diebus pauxillum panis à mulierculis nonnullis porrigitur, ceteris diebus nihil datur. Ipsi lignationibus uiuunt: nam mos est, ut ligna in syluis cædant, hisq; dorsum aselli onerant, ea cū merce per omnes plateas ambulant, ligna uenalia proclamantes.

*Tributa
Christiano-
rum.*

Quartas omnium fructuum dant Christiani: & istiusmodi quartatio non solum ex prouentibus agrorum & pecorum colligitur, sed etiam mechanici de suo quæstu quartas dependunt. Deinde est & aliud onus capitationis, qua singuli, quotquot sunt in una familia, singulos ducatos soluent. Si parentes soluere nequeunt, ad liberos

beros suos in seruitutem uendendos compelluntur. Alij in catenis uincti, ostiatim obambulant ad stipem emendicandum: quod si ne ita quidem soluendo fiunt, perpetuis carceribus mancipantur. Iam cum omnia officia præstiterint, adhuc semper ius est Turcæ optimum quencq; ex liberis deligere, quem circuncisum summotumq; à conspectu parentum in militiam alit, nec unquā ad parentes redit: & primū, quia puer facile Christum obliuione dedilcit, mox etiam parētes & consanguineos, ad eō ut si inter eos uersetur, neminem suorum agnoscat. Nemo uerbis id explicare potest, quibus lacrymis, gemitu, singultibus'ue, istiusmodi diuulsio fiat. Pater filiū, quem in cultum Christi educauerat, rapit uidet ad militiam Satanæ, ut Christum oppugnet: filius abstrahitur à parentibus, perpetuō inter alienissimos uicturus, quicquid charum est sanguine, sodalitate gratum, familiaritate amicum, relicturus: postmodū in eorum numero futurus, quos Græci ἀνάτορας & ἀμύτορας uocare solent. Et hi quanquā magnopere à fide Christiana degenerarūt, pleriq; tamen eorum, Euangelium Ioannis pro amuleto certissimo sub axillis portant, uidelicet: in principio erat uerbū, Græcè aut Arabicè

scriptum totum usque ad finem : qui sum-
 mopere magnoq; cum desiderio Christia-
 norum gladium expectant, ad uindican-
 dum, & liberandum Christianos de Affli-
 ctionibus, & persecutionibus eorū. Qui,
 quod hactenus contra eos non maturaue-
 rit, quicunq; sunt in causa & quocunq; a-
 nimo id faciant, pessimè profectò de Chri-
 stiana religione mereri uidentur. hactenus
 de Christianorum captiuorū afflictione.

Ex supra dictis satis uideri potest Magno
 Principi non esse peditatū saltē bonum, &
 quod in suo exercitu semper sit magnus
 numerus Christianorum, classis ipsius ma-
 le instructa hominibus, & bonis nauibus,
 & quod comitatus ipsius seruis constet,
 terræ à Christianis habitentur, ex quibus
 suas copias conflet, nec in medijs regioni-
 bus ullus locus occlusus inueniatur. Vn-
 de credendum ipsius imperij magnitudi-
 nis autorem esse DEVM, qui id adeo om-
 nis politiae expers propter nostra peccata
 seruat, non autem prudentia, industria,
 uires, uel uirtus gubernato-
 rum eius.

DE INCREMENTO

ET PROGRESSV IM-

perij Turcici.

LIBER III.

AM me officio defunctum, & tibi me satisfacisse putabam, expositis ijs quæ mihi de rebus Turcicis constant: Nunc uerò etiam petis progressum Imperij ipsorum, per seriem à patre in filios, & quomodo acquisierint tot terras ac regiones, quas hodie possident, nec consideras negocia quibus sine intermissione occupor, uel quod memoria destituar, ad conscribendam historiam rerum, quæ ducentis annis & pluribus in remotis atque longinquis terris acciderunt. Quapropter si non omnia dixero quæ desyderas, me excusatum habebis: nam oportet me facere quod cupis, siue id bene, siue malè fiat.

Anno itaque millesimo trecentesimo, tempore quo Henricus septimus factiones Gibellinorum & Guelphorum in Italia resuscitabat, & Philippus pulcher in Gallia regnabat, in Anatolia seu minori *Anatolia.* Asia erant aliquot duces Turcici. Hæc enim

nim gens illuc remanserat post expeditionem Godefridi Bulionij, & illuc sedes habuerat ante, & tunc exercitui Christiano-

Nicea urbs norum sese opposuit ad urbem Niceam
olim Antigonia olim dictam Antigoniam, sub quodam
nia. duce nomine Solymāno. Deinde centum
Solymānus. anni & plures sine nominis ipsius mentione transierunt usque ad dictum tempus, quo
Otoman. in Anatolia plures duces, inter hos *Otoman*,
Caraman, *Caraman* & *Affan* uel *Azam*, cognominati *Be-*
Affan uel *gy* uel *Bry*, quod dominum significat, erant:
Azam. At illi auferunt Y, & dicunt *Othmanbeg*, *Ca-*
Othmābeg *ramanbeg* & *Affambeg*. *Othmanbeg*, qui homo
qualis. impiger, audax, & bellorum appetens esset, foedus inibat cum duobus apostatis
Græcis & uno *Turca*: quorum illorum alteri *Michaël*, alteri *Marco* nomen erat. A
Marcus. *Michaële* descendunt *Michalogli*, quorum
Michalogli. prosapia adhuc durat: ut & *Marci* dicta
Marcozogli *Marcozogli*. *Turca* uero nominabatur *Aura-*
Auramy. *my*, ex cuius linea prouenerunt *Auramogli*, de
Auramogli. quorum quidem progenie uel posteritate nullus, quod constat, inuenitur. Ipsorum uero successores sunt habiti pro natis e san guine regio, & linea *Othomannorum* deficiente, imperium *Turcicum* ad ipsos deuoluitur. Horum uero trium auxilio *Othmanbeg* ad auctoritatem & potentiam peruenit, & aliquot ciuitates pontico seu
 Eu-

Euxino mari adiacētes subegit, imperioq; *Euxinū ma*
 Turcarum adiunxit, inter alias ciuitates *re.*
 Syuam, Græcis antiquitus Sebastiam, no- *Syua olim*
 bis Augustam. Caraman autem in Cili- *Sebastia.*
 ciam, & Assam in Persiam se recipientes,
 utriq; nationis à se indidere. Cilicia à Cara *Cilicia.*
 manno, Persia uerò & Parchia ab Azam *Persia.*
 Azamia appellata. Hi duo eorumq; suc-
 cessores semper Othomannicæ stirpis per-
 secutionem pertulēre, ita, ut Caramanno
 debellato illa huius terras occuparit: Ve-
 rum *Affambeg* qui est Sophus adhuc forti-
 ter ei resistit, & bella ac inimicitias cum O-
 thomannicis continuat. Regnauit Otho-
 mannus annis uiginti octo usque ad re- *Othoman-*
 gnum Philippi Valesij, sic uocatus à ciui- *nus.*
 tate uel castello Othmanech sito inter Sy- *Othma-*
 nopen & Trapezuntem. Reliquit post se *nech.*
 filium unicum Orcānem in regno succes-
 sorem.

ORCANNES filius Othomanni ducta *Orcannes.*
 in uxorem filia Caramanbegi, bellum ei
 postea infert, interfectoq; sororio, quem in
 prælio ceperat, Bursiam ciuitatem nobi- *Bursia ciui-*
 lem (hæc Prusa uetusta sedes regum By- *tar.*
 thyniæ fuit) expugnat. Quo tempore ac-
 cidit ut Andronicus Palæologus Impera-
 tor Constantinopolitanus filijs Caloio-
 hanni & Andronico relicto tutore Iohan-

ne Cantacuzeno uno suorum familiariū, decederet. Qui etsi bene atq; prudenter tutelam administraret, tamen ab ea odio patriarchæ atque alterius cuiusdam hominis infimæ cōditionis, sed magna gratia apud Caloiohannem ualentis deiectus atq; remotus est.

Eam ergo fortunam expertus, de ratione cogitauit, ut Constantinopolim maioribus uiribus reuerteretur, & pro securitate filiam suam Caloiohanni in matrimonium elocauit. At id tantum abest, ut concordiam ac pacem inter eos firmarit, ut Imperator clam in insulam Tenedum secederet, ac classis Genuensium numero sexaginta triremium ueniens, eum Constantinopolim pulso tutore Cantacuzeno reduceret: Hic ergo ad auxilium Venetorum confugiens, ipsorum suppetijs Genuenses in alueo Constantinopolitano antiquitus Propondite dicto inuasit. Victoria autem Genuensibus, & urbe Caloiohanni cedente, hic auxiliatoribus, uel potius eorum duci Francisco Cataluzio insulam Lesbum dedit, quam tenere usq; ad tempora Mahometis secundi, qui eam Nicolao Cataluzio eripuit: Hæc exigua dissensio maxima bella peperit, quæ inter Genuenses & Venetos subsecuta, hos ad tantas angustias

stias redegerunt, ut cogitarint de se dedendis imperio Genuensium; illos uero ad extremum excidium & seruitutem in qua adhuc degunt. Coacti enim fuere se dedere Archiepiscopo Mediolanensi, tunc ciuitatis gubernatori, deinde se, aut suas terras & possessiones communitati Diui Georgij, quæ est in ipsorum ciuitate, postea confugere ad regem Galliarum, qui ipsos Iohanni duci Calabriae filio Regis Renati commisit. At huius uero auxilij iterum Philippi ducis Mediolanensis subsidia respicientes, ea mox fastidierunt, quasi nescij cui sancto se deuouerent.

Amissione Syriæ & regni Hierosolymitani quæ occasione horum bellorum euenit, magnam quidem iacturam Respub. Christiana fecit: maiorem uero, quod illa Turcis ianuam & aditum ad Græciam & Europam inuadendam aperuerint, ut postea dicetur. Hæcque acciderunt circiter id tempus quo Ludouicus Bauarus & Fride ricus Austriacus inter sese de imperio in Germania concertabant. Imperauit Or cannes annis duobus & uiginti usque ad initiũ regni Iohannis regis Franciæ, quod fuit anno millesimo trecētesimo quinquagesimo, relicto post se filio Amurathe.

AMVRATHES, quæ Hungari & Sclauo-
F s nici

Amurathes nunci *Amanrat* appellant: Turcæ uerò *Morat-*
aliàs Aman *beg* uel *Moratbey.* & *Morabegy,* quod significat
rat item. *Morat* dominum, *Froissardo* ipsos imitari
Moratbeg, cogitanti nominatus *Lamorabaquin,* regni
 uel *Morat-* administrationem eo tempore suscepit,
begy, & *Mo* quo *Cantacuzenus* *Caloiohannem* gene-
ratbey. rum suum auxilio *Marci Craiouichij* de-
Lamoraba- *spotæ,* id est, domini *Seruiæ* iam *Bulgarix*
quin. dictæ, olim *Gedarum* & *Gepidarum* sedis,
Bulgaria o- persequabatur, ei quoque assistentibus a-
lium Seruiæ. lijs *Græcis* ab Imperatore *Caloiohanne*
 alienatis. Quare hic se uiribus inferiorem
 esse uidens, coactus fuit auxilium *Amura-*
this implorare, qui ei duodecim millia ele-
 ctorum equitum *Turcicorum* in *Græciam*
 misit, quorum auxilio adiutus, *Græciam*
 in tranquillum statum redegit, partem
 eorum postea dimittens. Turcæ uerò bo-
 nitate & pulchritudine *Græciæ* uisa atque
 gustata domum redientes, facile persuase-
 runt *Amurathi,* ut illuc ire cogitaret, quæ-
 admodum & fecit, stipatus sexaginta ho-
Hellepōtia minum millibus, quæ duarum *Genuen-*
cæ angustia, sium nauium opera sexaginta millibus du-
hodie bra- catorum conducta, ita, ut singuli *Turcæ*
chium S. Ge aureum nummum numerarent, angustias
orgij. *Hellepontiacas* (quæ hodie *Callipolita-*
Adrianopo næ, uel castella, ob duo castella eo loci ubi
lis hodie quondam *Abydus* & *Sestus* sitæ fuere di-
 cuntur,

cuntur, & à Gallis brachium Sancti Geor- *Andrinopoli*
 gij nominantur) traiecerunt, & Callipoli *li.*
 cis angustias, ac Adrianopoli hodie *Thracia, hodie Roma-*
 drinopoli & Philippoli olim Olympiade *nia.*
 captis, per Thraciam, quæ hodie est Roma *nia.*
 nia excursions fecere usque ad montem *Rhodope*
 Rhodopen, quem Græci *Βασινία* vocant, *Βασινία*
 quasi reginam montium, alij uero montem
 argenteum ob metalla, quæ illic effodiun-
 tur. Cæsarque in pugna Marco Craioui-
 chio Lazarum Comitem Seruiæ, quæ est My- *Lazarus co-*
 sia inferior, captum, capite truncarunt eo *mes Seruiæ*
 tempore, quo Carolus Quartus bello con *capite ple-*
 tra filios defuncti Ludouici Bauari & Fri- *xus.*
 dericum Marchionem Misniæ comitemque
 Vuirtembergicum, & uenditione ciuita-
 tum Italiæ filijque sui Venceslai in imperio
 surrogatione, occuparetur. Tandem seruus
 quidam natione Seruianus Despotæ pro- *Despotæ*
 prii domini mortem ægre ferens, eamque *mors uin-*
 summopere uindicare desyderans egregij *dicata.*
 uiri nomen sprete morte post se relinque-
 re decreuit, sicque nactus occasionem, pugio-
 ne Amurathen interfecit, anno M. CCC. III.
 postquam imperasset annos uiginti tres
 usque ad initium regni Caroli Quinti Gal-
 lorum Regis. Post se Amurathes reliquit
 duos filios Baiazetem & Solymannum.

BAZAITES uel Bassaites secundum Tur- *Bassaites.*
 cas

cas qui nunquam literam, P, pronūciant, a
 Froissardo dictus Bassantes filius *Lamoraba-*
Amoraba- quini & interdum *Amorabaquinus* iuxta patris
quinus. nomen. Ab Enguerrano uero & Nicolao
 Gilleo annalium Franciæ collectore, Ba-
 faacus appellatus. Vir erat in periculis
 obeundis promptus ac impiger, rerumq;
 maximarum percupidus. In pugna Mar-
 cum Craiouichium Bulguriæ principem
 patris mortem uindicaturum, cum omni
 Bulgarorum ac Seruianorum nobilitate
 trucidauit, & post eam uictoriam per to-
Theffalia tam Theffaliam, Macedoniam, quarum il-
Thumene- la Thumenestia, hæc Albania dicitur ua-
stia. gatus est. Deinde Græciam Athenas usq;
Albania. quæ dicuntur Cethinæ, regnumq; Bosne,
Bosna. quod est Moesia superior, cum Croatia &
Athenæ Ce Sclauonia quæ sunt Dalmatia & Libur-
thina. nia, populationibus infestarunt: imperan-
 te tunc Venceslao filio Caroli Quarti, ita
 præclare, ut subditi eum in carcerem conie-
 cerint, & Germani ab imperio remoue-
 rint, electis alijs duobus, nimirum Iodoco
 patruele ipsius, & Roberto Bauaro Ger-
Rupre- manis Ruprechtio dicto, uoce turbatorem
chtus. pacis significante. Cæterum ut ad Bazae-
 tem reuertamur, is ingressus Hungariam,
Sagimon- Regem Sigismundum postea Imperato-
tus. rem, ab Enguerrano appellatū Sagimon-
 tum,

tum, in memorabili pugna ad Nicopolim
 profligauit. Gallis Sigismundi neq; pro-
 testationibus, neq; monitionibus contine- *Bazaëtis*
 ri uolentibus, ne uidelicet siue Hungaris, *res gestæ in*
 Germanis, alijsq; equitibus in hostem im- *Vngaria.*
 petum facerent, magna superbix atque e-
 lationis reprehensione, ut Froissardus at-
 testatur. In ea pugna capti fuere Iohannes
 Comes Niuernix, postea dux Burgundie
 Philippi ducis primi filius, Philippus Ar-
 thesius, Comes de Viu magister equitum
 Gallix, Iohannes Mamgre dictus Bucial-
 dus, & alij quidam numero circiter octo,
 qui Bursiā ablegati fuere, reliquis omnib.
 qui erant mille cataphracti in pugna oc-
 cisis. Accidit hæc pugna in profesto Mi-
 chaëlis, anno millesimo trecentesimo no-
 nagesimo sexto.

Captiui postea liberati fuere magna pe-
 cunia, annitente Iacobo Helio nobile Pi-
 cardo una cum ipsis capto, sed antea in au-
 la Amorabaquini noto. Porro uero Bazai-
 res post pugnam Constantinopolim oba-
 sedit, eamq; cepisset, nisi Tamerlanes Ana- *Tamerlanes*
 toliam inuasisset, quem alij Tamburlanē, *Anatoliam*
 Turcæ, Demirlengum, Enguerranus Gal- *inuadit.*
 licus historicus magnum Taconem Tarta-
 riæ, Tartari *Temircutlu* uocant, id est, scelli *Temircutlu.*
 cem gladium, prognatum Cham Tartariæ
 dicto

- dicto *Zaym Cham*, de multitudine *Zauolbae* & *Czahaday* quæ est inter flumina *Rha* & *Volha*, quod ingreditur mare *Dabacuth*, à Latinis dictum mare Caspium & Hyrcanum.
- Dabacuth** mare. Fuit uero *Zaym* ille quem Poloni in suis historijs nominant *Bathi*, primus Mahometistarum inter Tartaros. Tamerlanes postea factus est princeps Tartariæ Prezcopiæ, dictæ ab ipsis *Prezelzoph* quod fossas significat, ac sitæ inter flumina *Tanaïm*,
- Tanaïm** fluius. qui Tartaris *Don*, & *Borysthenem* qui *Neper*.
- Neper.** regio antiquis fuit Scythia inferior, & hodie à Turcis tenetur. Tamerlanes uero se-
- Samarcan-** dem habuit in magna ciuitate *Samarcan-*
da. da ad mare Hyrcanum & se *IRAM DEI* nominans, titulum habebat *Vlucham* id est, magni domini. Cum igitur Anatoliam inuasisset, *Bazaites* relicta obsidione
- Ancyra ho-** Constantinopolitana, coactus fuit ei innu-
die Dango- merabili exercitu instructo, occurrere ad
ri. ciuitatem *Dangory*, dictam ab antiquis *An-*
- Stella mōs.** cyram, sitam prope montem *Stellam*: *Enguerrano Monstreletio* dictum *Appadi*, ubi quondam *Pompeius Magnus* regem *Mithridatem* deuicit. Cæterum pugna
- Bazaites ca-** commissa, superatus est *Bazaites* & ca-
ptus à Ta- ptus à Tamerlane, qui eum compedi-
merlane. bus aureis ligari, & caueæ includi instar
- Leonis,

Leonis, & per totam Asiam circumduci
 iussit, quoad uixit. Quod tempus biennij
 fuit aut circiter. Incidit hæc clades Turcis
 in annum 1397. Fuit autem Tamerlanes i- *Tamerlanes*
 ste humili loco inter Scythas siue Tarta- *Tartarus.*
 ros natus, primò bubulcus, dehinc miles
 gregarius, effecitq; uirtute sua paulatim,
 ut ordinem primò, mox exercitum ducta-
 ret. Eoq; potentiæ euectus cum solertia,
 tum corporis uiribus bellandiq; agilitate,
 ut magno fortunæ ludibrio, multarum sit
 gentiū imperio potitus, **TERROR** gentiū
 appellatus. In cuius exercitu, duodecies
 centena millia hominum fuisse traduntur.
 Primum enim Parthis eum regnasse scri-
 bunt, mox Scythas ab eo subactos, Hibe-
 ros, Albanos, Persas, Medos, dehinc Meso-
 potamiam inuasit, postea Armeniam ar-
 mis subiugauit. Traiecto demum Euphra-
 te, cum 600. millibus peditum, ac 400000.
 equitū Asiam minorē latè domuit. Cum
 quibus etiam Baiatzerem prælio uicit, ac
 caesis 200. Turcarum millibus, uiuū in po- *Turcarum*
 testatem suam redegit. De hinc more fera- *rex in cauea*
 rum aureis uinctum catentis in cauea, om- *circumuehō*
 nibus suis expeditionibus præ se egit ac *tur.*
 circumduxit, pro scabelloq; quoties equū
 conscenderit eo usus, & quasi canem sub
 mensa comedere iussit. Admirandum re-
 rum

rum humanarum spectaculum & fortunæ
regiæ ludibrium. Tunc domitum est ar-
mis Scythicis, quicquid terrarum est à Ta-
nai ad Nilum, Smyrnas, Antiochiam, Se-
basten, Tripolim, multasq; ualidiss. urbes
uî expugnauit. Vicit deinde prælio Ta-
merlanes Memphiticum regem, quē Sul-
tanum uocant, uictumq; ultra Petusum
intra Nili fluentia compulit. Cepit Dama-
scum & item Capham in Thaurica Cher-
soneso. Castra in urbis modum fuerant or-
dinata, definito cuique artificio loco pro-
prio, in partes suas distributis exercitijs, ut
omnia uitæ usuiq; necessaria in promptu
essent. Rerumq; omnium tanta semper co-
pia in his inueniebatur, ut nullus esset la-
trocinjs locus, tutoq; omnia afferri pos-
sent. Cæterum ut maiorem hostibus ter-
rorem metumq; incuteret, triplici tento-
rio, si quam urbem oppugnare adortus es-
set, in exercitu uti consuevit: sic ut in uno-
quoque dispar color, animi mutationem,
prius non uiso stratagemate, intelligere-
tur. Primo enim die candido utebatur ta-
bernaculo, quo significabat nulla in re, si
modo se dederent, iniuriam se illaturum
aliquam, sed pacem ac salutem, quam can-
dor arguebat, concessurum. Sequenti die
purpureo usus colore in tentorio, monstra-
bat

*Tamerlanis
seuitia.*

*Tria taber-
nacula tres
animi muta-
tiones.*

bat cædem & sanguinem procerum in primis & patrum familiâs, quod alteram diē expectassent. Quod si res ad triduum protraheretur, atro colore in castris excidium urbis & omnibus miserabilem ruinā præmonstrabat. Tanta erat hominis sæuitia, ut cum in obsidione cuiusdam urbis populosæ, quum prima diē deditiōnem neglexisset, agmen puerorum ac puellarum oleas in manibus gestantium, candida veste egressum obuiam tyranno ueniam supplex deprecaretur, in illud immisso equitatu crudeliter est eius iussu conculcatum, foedēq; obtritum. Genuensis quidam qui eius familiaritate annis iam pluribus longa cōsuetudine utebatur, cum rogaret cur in supplices mitior non esset, quum facilius quæ uellet, si non tanta uteretur crudelitate, impetrare posset, turbato truciq; oculorum aspectu, furorem uultu distorto præ se ferente respondit: Quid tu me hominem esse putas & non Dei iram potius ac orbis uastitatem ac calamitatem? Proinde ocyus te hinc aufer, ni tu quoque periclitari cupias & interrogationis tuæ pœnas dare. Et profecto talis fuit qualem se prædicabat. Qui tota ferè Asia domita, deletis regionibus ac tyrannis, pluribus uastatis prouincijs, cum uictore exercitu

G præda

prædaq; onusto ad suos reuersus, urbem condidit ingentem, quam omnigenum captiuorū multitudinem referfit, captarumq; urbium spolijs exornauit. Regnum moriens duobus filijs reliquit, quorū discordia amplissimi regni opes tanta arte conquisitæ, dissipatæ sunt, imperiumq; Parthorum rursus extinctum est. Vt autem redeamus ad Baiazerem, mortuus est anno millesimo quadringentesimo, cum regnasset annos uiginti septem, usque ad annum uicesimum regni Caroli sexti re-

Bazaites *cognomine.* *Ildrim.* *tes Ildrim,* quod fulmen denotat. Ex con-

Ildrim. flitu elapsi sunt aliquot filij Bazaitis, qui cum cogitarent ire in Europam in manus Imperatoris Constantinopolitani mare custodibus obsidentis inciderunt. Vnus uero ipsorū dictus *Cyris*, à Gallis *Qui-*
Calepinus. *rici,* ab alijs *CALEPINVS* uel *Calepin*, fa-
Ture. im- uente fortuna *Adrianopolim* peruenit,
per. isq; *Cyriscelebes* uocabatur. Ego existimo

errorem huius cognominis uenisse inde, quod appellaretur *Cyris*, *Cheleby*, *Mehmet*, *Cheleby*, *Mustapha Cheleby*, id est, nobili profapia descēdens, ut apud Hispanos dicuntur *Don Alphonfus*, *Don Rodericus*, & Galli uoce *MONSIEVR* utuntur qui titulus est eorū qui sunt e regio sanguine nati.

CYRIS regnum obtinuit plus minus sex annis relicto filio Orcanne, & tribus patruelibus filiis Bazetis Mosis, quos Turcæ uocant *Musah*, *Mechemmet*, & *Mustapham*, Imperatore Constantinopolitano à Carolo sexto Rege Galliæ ad auxilium petendum profecto, Constantinopoli è custodia elapsos. Moses uerò patruеле Orcanne paruulo interfecto à Mahomete fratre rursus occiditur. Arque tunc quidem *Fraternæ cedis origo.* mos mutuæ cedis inter Turcas cepit, quæ exinde in hoc usque tempus optime seruarunt.

MAHOMETES primus eius nominis, interfecto fratre Mose regnū arripuit, & mox in Asiā profectus, loca omnia quæ Tamerlanes occupauerat, recipit, ac sedē Imperialem quæ Prusiæ fuerat, Andrinopolim transtulit. Bellum quoq; contra *Valachia* *Flacia.* Valaghiā appellant, alijs Flaciā: ueteres uerò terram Bessorum & Triballorū, Sigismundū Imperatorem in planicie Salunbeziana deuicit, ac primus suæ gentis Danubium traiciens Bosnam capit, quæ *Bosna.* est Mœsia superior, bellumq; Caramanum facit. Moritur anno millesimo quadringentesimo decimo octauo, anno regni Caroli sexti regis Gallorū tricesimo octauo

cum imperium administrasset annis octo-
decim, computato ad hos tempore Cyris,
quod aliqui omittunt. Reliquit filium u-
nicum Amurathem.

- Amurathes* AMVRATHES secūdus, uulgo *Moratbeg* di-
II. ctus in Anatolia patre decedente erat, mor-
te uero patris cognita in Europam trans-
misit, quantumuis Imperator Constanti-
nopolitanus eum prohibere conaretur,
missio contra ipsum Mustapha patruo, fi-
lio Bazaëtis Mosis, quem tenebat adhuc à
captiuitate patris, ut paulò antè dixi. Ve-
rùm Amurathes Mustapha hostiliter pro-
fligato caesoq; in pugna, ut uindictam de
Constantinopolitano sumeret, Thraciam
& Græciam igni ferroq; depopulatus est,
ac Venetis bello illato nobilem ciuitatem
Thessalo- Thessalonicam, quam ipsis Andronicus
nia. Palæologus in contemptum fratris Con-
stantini uendiderat, per uim ademit. De-
Serua. inde in Seruiam quam & Rosciam com-
muni uocabulo uocamus (hunc enim tra-
ctum uersus Macedoniæ montes Dardaní
olim tenebāt, ut ueteres scribunt) irruptio-
ne facta, coëgit Georgium Vucouichium
Irenes. Despotam regionis, ut ipsi filiam Irenen
cognominatam Cantacuzenam in matri-
monium traderet. Verùm eo minimè con-
tentus, mox hostiliter redijt. Quare ipse in
Hun-

Hungariam ad Imperatorem Albertum generum defuncti Imperatoris Sigismundi confugit, relicto filio Georgio ad defensionem terrarum, quem captum Amurathes æreo instrumento ignito lumine oculorum priuauit nulla affinitatis ratione habita. Post mortem Alberti, Rex Hungariæ electus est Ladislaus, frater Casimiri Regis Poloniæ, licet Albertus uxorem Elizabetham grauidam reliquisset, quæ posthumum peperit, & ipsum Ladislaum dictum, qui sub cura Friderici tertij Imperatoris educatus est. Quare cum Ladislaus ueretur ne se bellis alibi occupato, Imperator uerum hæredem in regnum restituere conaretur, à bello Turcico abstinuit. Interea itaq; Amurathes quietis impatiens Belgradum obsedit, quam uocant Nandorabam, & Albam Græcam, Hungari Chriesch, ueteres uero Taurinum, situm inter duo flumina Danubium, & Sauum, eo loci, ubi confluunt. Eam urbem Georgius Vucouichius pro alijs permutarat cum Imperatore Sigismundo, quod clauis Hungariæ esset. Paulo uero post suasu Georgij Vucouichij Ladislaus Poloniæ, atque Hungariæ rex, magnum exercitum comparauit, cuius auxilio Seruiam, & Rasciam recuperantes, Georgio restituit. Quare

*Amurathis
crudelitas.*

Ladislaus.

*Belgradum,
Alba Græca.*

Caräbeius, Amurathes cōtra ipsum Carambeium, id
Niger dux. est, Nigrū ducem cum ualido & præpoten-
Costegnaz, ti exercitu misit. Exercitibus itaq; sibi inui-
olim Hemus. cem obuñs factis, propè uallem montis Co-
stegnaz, stegnaz, qui ueteribus Hemus est dictus: Ca-
rambeius copijs fufis in hostium potesta-
 tem uenit. Hæ duæ uerò uictoriæ, & aliæ
Ioannes Hu plures, quæ eas securę fuere uirtute & ma-
niades. gnanimitate Ioannis Huniadis partē, quē
 Enguerranus Monstreletius, & Philippus
 Comineus, equitem album ex Valachia,
 Hungari lancoban, uel Vaiuodam, id est,
 gubernatorem Transyluaniae appellā-
 runt, iam Moldauig, & Septem castrorum
 nomen habentis, ueteribus uerò Daciæ
Huniadis po dictæ. Fuit uerò Huniades, pater Mat-
steritas. thiæ regis Hungariæ, qui nostris tempori-
 bus uixit. Porro anno post eam uicto-
 riam proximè subsequuto, induciæ decen-
 nales inter Hungaros & Turcas factę sunt,
 quarum interuentu, & præcij quinquā-
 ginta millium ducatorum, Carambeius li-
 ber dimissus est. Verum induciæ parum
 roboris habuere, mox ab Vladislao in
 gratiam Eugenij Papæ, maximo suorum
 VARNA. detrimento uiolata. Nam ipse in con-
olim DIO- flictu propè ciuitatem Varnam, quæ olim
 NYSIO- Dionysopolis nominata fuit, in die San-
 POLIS. cti Martini undecimo Nouembris, an-
 no

no millesimo, quadringentesimo, quadragesimo quarto perijt, Ioanne Hunniade ægre per montes, & paludes, ac syluas inaccessibleas euadente. Non tamen læta Amurathi hæc uictoria fuit, sed plurimo sanguine ei constitit. Præter hæc in expeditione Seruiana, Sophia metropoli Bulgaricæ, Scopia, & Nouomonte occupatis, tota'que Acarnania, quæ hodie Ducatus dicitur, & Epiro ab Acheloo fluuius, qui hodie est Pachicolan, usque ad montes Diaboli, qui olim Acroceramij fuere, deuastatis, portum Velonæ, qui quondam Aulon fuit, ui occupauit, & sinu Lartæ, seu Ambracio superato ad ciuitatem Oricum, nunc Rigo dictam, & Catarum, qui ueterib. sinus Risonicus fuit, non usq; adeo multis milliaribus à Ragusio, seu Epidauro distātem, Ioannem Castriotum Despotam Epiri cōpulit, ut sibi munitissimam ciuitatem Croyam, cum tribus filijs obsidibus dederet, quorū natu minimus Georgius saltem nouem annorū erat, postea dictus Schanderbeg, id est, Alexāder Magnus, dux belli peritissimus, et dignus, qui Pyrrho, alijsq; suis prædecessoribus cōparetur: Nam uiuēte Amurathe. Seruiam acquiuit, magnā partem Caramanniæ ad fidem & religionem Christianam reuertentis

Sophia, metropolis Bulgaricæ.

Acarnania.

Achelous, hodie Pachicolan.

Montes Diaboli, olim Acroceramij.

Portus Velonia, olim Aulon.

Sinus Ambracius.

Riga ciuitas olim Oricus.

Catarus, olim Risonicus sinus.

Schanderbeg.

tis occupauit, Croyam ei per uim ademit, cum omnibus ciuitatibus, uillis, atque castellis patri Ioanni extortis, prælijs ultra uiginti aut triginta cum Turcis commissis, semper uictor extitit, nec Amurathi alia ratio de eo se uindicandi fuit, quam exprobrandi beneficia in eum collata, literis gratiæ plenis appellando eum filium ingratum. Adeo uerò nihil Schanderbegus ipsum metuebat, ut relictis terris iret in auxilium regis Neapolitani Ferdinandi contra Ioannem ducem Calabriae, quo regno pulso id Ferdinando restituit. Meriti itaque istius magnitudine Ferdinandus motus, Schanderbegi filios à Mahomete secundo, post obitum patris omnibus bonis exutos, maximis beneficijs affecit, ita, ut peruenerint ad dignitatem Marchionatus Sancti Angeli & Tripaldaë. Ex horum prosapia erat Ferdināus Castriotus, Marchio S. Angeli, qui in conflictu Papiensi perijt. Verum, quantumuis Schanderbegus Amurathi negotium facesseret, hic tamen

Morea, olim men Moream antiquitus Peloponnesum
Peloponnesus, dictam, occupauit, uel occasione discor-
diæ flagrantis inter Thomam & Deme-
trium regionis Despotas, fratresq; Con-
stantini Palæologi, ultimi Imperatoris
Constantinopolitani, uel belli ab Albani-
cis

cis contra ipsos moti, ita ut ad auxilium Amurathis confugerent, eiusque tributarii fierent. Cæterum, cum deinceps tributum promissum illi soluere recusarent, pulsi, alio secessere, Demetrius ad Amurathem, Thomas Romam ad Papam, ubi obiit, quatuor relictis liberis, duobus masculis, & duabus filiis. Postquam uero Amurathes ad extremam ætatem peruenisset, mundi huius negotiorum pertectus, in sodalitium hæremitarum legis suæ secessit, ut illi in posterum uitam in solitudine & tranquillitate transigeret, filio Mahomete, admodum iuvene, sibi surrogato, eiisque tradito gubernatore *Halybacha*, quem quidam appellant *Chaly Bacham*. Ioanne uero Hunniade & Hungaris magno exercitu eum inuadere cogitantibus, precibus filij, & Haly Bachæ, quibus exercitus inobsequens esset, compulsus fuit administrationem rerum resumere, & ire contra Hungaros, quos uicit, ac pepulit. Deinde uero Mahomete filio secum ducto, Croyam obsedit, sed nulla eius capiendæ facultate data, cum inde per montes amoueret, per incolarum grassationes maximo damno eum afficientium uexatus, tantum dolorem, uel potius rabiem ex ea re contraxit, ut mala ualitudine correptus anno millesi-

*Amurathes
monasticam
uitam susci-
pit.*

Amurathis mo, quadringentesimo, quinquagesimo
obitus. primo, ætatis suæ septuagesimo quinto,
Ianizerorū regni tricesimosecundo, Caroli uerò septi-
ordo à quo mi regis Gallix uicesimo septimo, è ul-
primū sit in- ta excefferit. Primus hic ordinem pedi-
stitutus. tum, quo Ianizaros uocant, instituit,
 eosque ex Christianis, qui tamen Chri-
 stum abnegauerant, ut superius diximus,
 delegit.

Mahomet M A H O M E T I I. Enguerrano, a-
 11. Ihsq; historicis Gallicis dictus *Morbefan*, ne-
Morbefan. scio an dicere uelint *Morbefalem*, quod tan-
 tum ualeat in lingua Syriaca, aut Morauica,
 quantum hæc uox Euangelica, V A D E
 I N P A C E. *Morbefan* uerò Turcis signifi-
 cat ducem. Mahomet autem filius Amura-
 this, atque Irenæ Vucouissæ filix Georgij
 Despotæ Seruig, anno ætatis uicesimo pri-
 mo, regni administratione suscepta, bien-
Cōstantino: nio post urbē Cōstantinopolim cepit, cru-
polis capta. deliter interfecto Constantino Imperato-
 re, quod accidit anno millesimo, quadrin-
 gentesimo, quinquagesimo tertio: In quo
 hoc notatu dignū, ac ueluti fatale fuit, ut
 quemadmodū Cōstantinus filius Helene,
 primus fuit Imperator Constantinopoli-
 tanus, similiter & alius Constantinus He-
 lenæ filius, ultimus esset. Mahomet uerò,
 neque Christianus, neque *Muselman*, id est,

Ma-

Mahometista fuit. Nam ab incunabulis *Mahometis*
 in Christiana religione à matre instructus *pueritia,*
 fuit: postea autem in alia: cum adoleuisset, neutram curauit, talem se exhibens, ut
 neq; in Christum, neq; in Mahometem crederet. In initio Imperij duos fratres interfecit, alterum octodecim, alterum sex mensium: Veruntamen fertur in locum maioris suppositum fuisse alterum, uerumq; fratrem missum Constantinopolim, postea Venetias, deinde Romam ad Papam Calixtum, qui eum sacro fonte tingi curarit, atq; uocari Calixtum Othomannum, cui Fridericus tertius postea in Austria multa bona contulit.

Porro Mahometes Constantinopoli capta, ut diximus, in Hungariam sese conuertit, Belgradumq; obsedit, unde à Ioanne *Belgradum*
 Huniade, qui in ciuitate cum Ioanne Cardinale Sancti Angeli, & Ioanne Capistrano *obsessum.*
 Franciscano erat, repulsus fuit magno cum damno & dedecore discedens. Nam & uulneratus omnes machinas bellicas cum impedimento, & spe Hungariæ subiugandæ amisit, & ad defensionem Moreæ, quam Veneti ei ademerant, retractus est, resecto Hexamilo loco, qui murum in sex milliariorum spatiū porrectum habet, ac Peloponnesum totam, adeo includit, ut uelut
 insu,

Sin⁹ Patræ, insulam efficiat a sinu Patræ, qui *Corin-*
olim Corin- thiacus olim, usque ad sinum Leginæ,
thiacus. uel Megaricum porrectum ad nobilem ur
Corinthus. bem Corinthum, hodie in exiguum pagū
 Corintho redactam. Quem Hexamilum
 Amurathes pater eius diruerat, ut liberū
 aditum in Moream haberet. Venienti er-
 go Mahometi Veneti restitère, sed uicti in
 prælio fuere, in quo magnus numerus no-
 bilium ducum Italicorum cecidit, postea
 quasi in ipsorum conspectu, ac oculis Ni-
 gropontum insulam, quæ est Euboëa iun-
 cta terræ continenti uno ponte, multasq;
 alias insulas, ut *Stalimines*, antiquitus Lem-
S. Maura o- num & Lesbum (pertinentē Nicolao Ca
lim Nerya- taluzio Genuensi) deinde Sanctam Mau-
thus. ram olim Nerytum, quibusdam Leuca-
Iantes olim dem & Leucadiam, lantem alijs Zacyn-
Zacynthus, thum & Cephaloniam dictas occupauit.
 Mox quoq; Croyam post mortem Schan-
 derbegi recuperat.

Ciuitatem Scodram uel Scutari, *Aranith*
 Comneno cognominato Golent, quod
 comatum significat, patri Constantini ade-
 mit, qui Marchionatui Montisferaten-
 sis, post obitum ducissæ neptis præfuit, tem-
 pore quo Carolus octauus e Neapoli redi-
Heinricus ret: postea Bosnam ingressus Despotam
Hierchee. regionis, id est, dominum nomine Heinri-
 cum

cum *Hierhec*, alijs ducem *Latic* dictum cepit
 & decapitavit, filio eius puero adhuc cir-
 cumciso, ac *Achmatis* nomine imposito,
 Genuēsisbus *Capham* quæ *Theodosia* ap- *Theodosia*
 pellabatur eripuit, sitam in *Prezecopia*, *Capha*,
 quæ est *Turcica Chersonesus* instar *Penin-*
sulæ ut *Peloponnesus*, habens ab una par-
 te sinum *Nigropilæ*, dictum olim *Carci-* *Sinus Nigro*
 uitem, & ab altera mare nigrum, dictum *pilæ olim*
 pictim paludem, & non longe inde *Me-* *Carciuites.*
cotides paludes, quæ hodie appellantur
 sinus *Tanais*. Post has expeditiones bel- *Sinus Tas-*
 licas auctum tot terris tanquam remotis, *nais.*
Piramet, *Caramen*, *Anatoliam*, inuadens,
 à proposito retraxit, nihilominus tamen
 antequam proficisceretur fortissimū pro-
 pugnaculum *Mancup* uel *Manlup* situm ad *Mancup.*
 angustias, continuantes *Prezecopiam* cū *Prezeco-*
 terra continente, quas ueteres, *Taphram* *piæ.*
 hodie *Zau* & *Affou*, dixere, ad flumen *Ta-* *Affou, Zao*
naim cepit. Hoc uero facto in *Anatoliam* *phra.*
 progressus, *Caramanno* repulso, eius re-
 gionem inuasit, eiusq; magnam partem
 captam suo imperio subiecit. In reditu ue- *Sinops ca-*
 rò *Sinopem* caput *Paphlagoniæ* ad mare *put Paphla-*
 sitam & *Trapezuntem* (quæ *Trepizonde* *goniæ Tra-*
 dicta, hodie est imperialis sedes) coepit, oc- *pezuntis a-*
 ciso Imperatore *Dauide Comneno Chri-* *liās Trepiz-*
stiano prognato ex nobili *Isaaci* familia, *xonde.*
 qui

qui Imperator Constantinopolitanus post Michaelē fuit. Hæc uerò omnia acciderunt eo tempore, quo Hungari & Austriaci bellum inter se gerebant, de Ladislao filio Alberti ipsorum rege, quem Austriacus in sua custodia constitutum reddere uolebat, etsi adolescentiæ annos ingressum. Post has uictorias in eum hostis insurrexit nimirum rex Persarū *Vsum-*
Vsumcassanus uel *Assambegus*, qui comitatus magno exercitu Persarum, quos Turci *Perse Kesselbach* uocant, id est, capita rubra, quod *selbach.* caputia rubra gestent, Cappadociam atque regnum Trapezuntinum inuasit, prælijsque duobus cum ipso commissis, in eorum altero Mahometes, in altero uerò multis suorum amissis *Assambegus* succubuit. Erat uerò *Assambegus* gener *unde.* *Comneni* imperatoris Trapezuntini, cuius superius mentionem fecimus, & imperauit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo. Porro Mahometes hoc aduersario liberatus, post obitum *Piramenti Caramanni*, in *Caramanniam* reuertitur, & *Abrahamo* filio eius imponit necessitatem implorandi auxilium Christianorum maxime *Papæ Pij secundi*, qui protectione in *Caramanniam* constituta, *Anconam* ubi classem adornari curarat profect-

profectus, ibidem moritur, dum aduentum Venetorum sociorum expectat. Unde euenit, ut classe diuisa, ac re infecta dilabente, & Germanis bello Hungarico occupatis, Caramannus minime ad resistendum Turcis sufficiens, à Mahomete interficeretur. Et sic familia Caramannica defecit, eiusq; terræ Othomannicæ celsere. Mahometes itaq; hoc loco securitate parata, Omarbeium Sangiacum, Bosnegnatum patre Genuensi ad Istriam olim Liburniam, Carniam, Carinthiam, Stiriam, Valeriam dictas, sub Illyrico compræhensas, depopulandas misit. Isque ad Forum Iulij usq; profectus traiectis fluminib. uado atq; nauigijs, Venetos obuios cecidit, nobilitate Italica partim interfecta, partim capta. Ab altera autem parte Mahometes Achmat Bassam cognomine Ghendich à magno dē Gbendich, te, filium Stephani Despotæ Bosnæ, de quo superius dixi, cum magna classe contra Italiam ablegauit, qui Otrantum uel Otrantus Hydruntrem oppidum Apulię antiquis la olim Iapy-pygiū dictum occupauit. Quo nuncio gius. tota Italia ita timore territa & prostrata est, ut de salute dubitaret.

Quin & circiter idem tempus Mesuth Bacha Palæologus ex Imperatoribus Constantinopolitanis descendens, Rhodum eius

Rhodus oppugnatur.

eius iussu obsedit. Nam subactis uis & armis post Constantinopolitanum excidium spacio 28. annorum omnibus circumiacentibus terris & insulis, ægerrime tulit tyrannus Rhodum liberam esse. Eam ergo cum oppugnare tentaret, sæpe clade affectus est, multiq; de eius exercitu, terra mariq; trucidati. Conatus ergo est alia uia expugnare insulam, nempe dolo & proditio-
ne, subornatis qui se transfugas fingerent. Pacē simulat, si aut uestigal, aut munera Rhodij offerant. Generositate animorum Rhodij milites utrinq; reſciunt, fœdus & munera cōtēnunt. Cum igitur triennio de proditio-
ne Rhodi consultasset Mahometes, magister militum Rhodiorum interim collapsos urbis muros ac mœnia restituit, munitionibus egregie custoditis. Tyrannus uerò ira incensus, classem maximam cum 100. millibus militum mittit, inter urbem aggreditur, occiduntq; à parte eius primo congressu septingenti & multi uulneribus confodiuntur. De hinc 2. mil-
lia, postremo ceciderunt 3. millia, cum penitus urbem diruere moliretur. Durauit obsidio 90. ferè dies. Abiens ergo Mahometes confusus & cum ignominia. Nec his tribus expeditionibus contentus Mahometes, ipsemet Sultanum Aegypti pet-
tit.

tit. Verum cum ad Nicomediam peruenisset, quæ hodie dicitur Comidy, & à Turcis *Nichor* colico dolore correptus, uitam finiuit anno millesimo quadringentesimo octogesimo secundo, ætatis suæ circiter quinquagesimum quartum, Imperij sui tricesimo uno, sub finem regni Ludouici undecimi & initiū Caroli octauī Galliarum regis. A Turcis dictus fuit Mahometes *Boiuc*, id est, Magnus. Duos filios reliquit Pazaitem & Zyzimum ab amore dictum. Nam Mustapha primogenitus Iconij Gubernator, post secundam pugnam cum Usuncassane in qua fortiter & egregiè se gesserat, uita excessit.

Nicomedia
hodie Comi
dy & Ni-
chor.

Mahometes
Boiuc, id est,
Magnus.
Zyzimus.

PAZAITES aut Bazaites secundus eius nominis & natu minimus inter fratres auxilio & favore Ianissarorum, quorum dux seu Aga Bazaites gener erat, imperium inuasit. Cumque Zyzimus frater Bursiam occupasset, ea haud dubiè contentus futurus, Baiazetes eum exercitu à patre contra Sultanum parato, inde deiecit. Ad hunc itaque Zyzimus statim se recepit, adiutus ab ipso copijs & pecunia. Cæterum alea fortunæ tentata, bis ab Achmat Bacha Gendich superatus est. Quamobrem fuga rebus suis consulere coactus, ad Rhodij maris litora peruenit, ibique spe

Pazaiter.

Zyzimus.

H omni

*Turca fecit
cum Io-
hann. tis.*

Burgonouo.

*Acomathes
Batha.*

omni destitutus, Magno Rhodiorum Magistro se ipsum tradidit ætatis anno uicesimo octauo. Bazaites hoc cognito magnâ munera Magistro eius que consiliarijs misit, eos rogans, ut fratrem diligenter asseruarent, ac pro sustentatione ipsius quadraginta millia ducatorum offerens, se à bellis contra Christianos abstenturum interea promisit, ea que, omnia fideliter præstitit. Et hic est Zyzimus, qui ob maiorem securitatē, & terrorem Bazazeti incutiendum in Gallias est ablegatus, ubi in domo ordinis militum Hierosolymitanorum dicta Burgonouo longo tempore uixit, postea datus Innocētio octauo pontifici & Romam deductus, ubi ad tempora expeditionis Neapolitanæ à Carolo Octauo susceptæ mansit. Qui tunc eum sibi dari petiit, sperans, se eo usurum ad recuperationem Imperij Constantinopolitani. Verum Alexander sextus eum ut fertur, ueneno potionatum tradidit, ita, ne ultra triduum uiueret Zyzimo Tarracinæ animâ exhalante. Bazaites uerò metu fratris liberatus, ad Transyluaniam subigendam animus mox adiecit, ac Moncastrum ad Boristhenem (quem hodie Neperuocant) & Lithostomum in Danubij ora situm, cepit. Ac nō ita multo post Acomathem Bacham

cham æqualem omnibus præstantibus
 ducibus natumque ex Stephano Despota
 Bosnæ, ut dixi, interfici iussit, restatus ni-
 miam serui magnitudinem ac uirtutem
 Domino timorem incutere. Verum hisce
 peractis Bazaites, insistens sententiæ pa-
 tris, ac de uindicta contra Alcairi Sulta-
 num cogitans, quod Zyzimo fratri fauisset,
 maximas contra ipsum copias Tharsum
 uersus misit. Quo Mammoluchis cognito
 statim Antiochiæ conuenerunt, atq; Ama-
 num nunc Nigrum montem appellatum
 transeuntes, Turcas intra eum & Sinum *Amanus hodie Niger*
 Issicum, hodie sinum Layasseum dictum ca- *mons.*
 strametantes impetuerunt ac profligarunt *Sinus Issicus*
 eodem loci, quo Magnus Alexander olim *hodie Layas-*
 memorabili pugna cum Dario conflixit. *seus.*
 Exercitu uero Turcico in fugam conuer-
 so, Cherseolus gener Bazaitis captus, Al-
 cairum, quam Turcæ Mizir appellant, ad *Alcairus a-*
 Caithcum Suldandum deductus fuit. Et *lias Mizir.*
 hoc quidem dedecore atque hac strage nul-
 lam maiorem Turcæ unquam à qua uis or-
 bis natione perpessi sunt. Quandoquidē
 autem in Mammeluchorum mentionem *Mammeluci*
 incidimus, non abs proposito erit, si bre- *qui dicatur.*
 uibus indicemus qui dicantur Mamme-
 luci. Mammeluchi itaque lingua Syriaca
 quæ & Aphricana est, à nobis Maurica,

dicta, omnium linguarum uulgarium uſitatiffima, miniſtrum aut ſtipendiarium ſignificat. Et ſciendum eſt Suldanu & Mammeluchos fuiſſe ſpeciem quandam religioſoru qui coelibes uiuere, ut & equites Hieroſolymitani: in ueſtimentis portantes amictorium ex lino candido atque pellucido. Ac ut magnus Turcarum princeps à latere ſuo quatuor Viſirbachas habet, ſic

Emir, Qui- Suldano, quatuor EMIR QVIBIR, id eſt,
bir. Magni Admirali erant.

Quibir enim lingua Morauiſca ſignificat Magnum, erant & præter hos alij minores: & Magnus Comes ſtabuli, quem

Derdart appellabant *Derdart Quibir*, Iouio dictus *Quibir* alia Magnus Diadarus. Suldanus uero per
as Magnus Mammeluchos ex ipſorum numero elige

Diadarus. batur, ut equites Hieroſolymitani ſuum magiſtrum creant, ac ſæpius quidem unum ex numero Emyrorum. uel Admiraliorum. Qui uero eligebatur, pro felici introitu cuius Mammeluchorum centum ducatos dono dabat. Omnes hi erant Chriſtiani abnegati, aut filij Chriſtianorum, ut & Ianniſſari ſunt, neque ullo modo adduci potuerant, ut in ſodalitium ſuum recipe-

Liueri, Hibe rent Turcas, Mauros, uel Iudæos, ſed magna ipſorum pars *Liueris* conſtabat: ſic eſt.
ri & Circas- ſi. nim Turcæ appellant Hiberos & Circas-
ſos,

fos, uocantes eos *Cercaz*, qui erant Colchi, Georgi, Albani, & alij Christiani Iacobite, & Nestoriani commorantes ad fluuium *Fasum*, qui ueteribus fuit *Phasis*, quos Tar *Pasus olim Phasis.* tari capiebant, & turmatim abducebant, uendentes eos *Emyris*, id est, Admiralijs, emptos educantibus, atque Mammeluchos efficientibus, erantque omnes uiri strenui, & in armis exercitatissimi, præsertim in re equestri, legis Mahometanæ cultores.

Hæc secta cœpit tempore regis Ludouici Sancti, qui ad Damiatam captus est, dictam Heliopolim, primusque Sultanus nominatus fuit Melechsaalem, quem Māmāluchi obtruncârunt, quæ cædes causa fuit facilioris liberationis sancti Ludouici. *Secta Mahometanæ initium. Damia - ta, aliâs Heliopolis.*

Cæterum, ut ad Bazaitem reuertamur, *Melech Sa-* strages, quæ Turcis ad sinû Issicum à Mam *lem.* maluchis illata est, omnium maxima fuit, *Turcarum* quam unquam perpessi fuere. Quare Bazaites uidens res minimè illi ex animi sententia procedere, in Sclauoniam redijt, cepitque ciuitatem Duraz, antiquitus dictam *Dyrrachiû,* Dyrrachium, & Epidamnû, quæ erat Car *Duraz.* louiciorum, qui ex familia regum Galliæ, atque Caroli Durazij, cognomine Pacifici, filij Petri ducis Grauinæ, nepotis Caroli II. regis Neapoleos, & Hūgarix, qui filius

fuit Caroli Andegauensis, regis Neapolitani fratris dicti, sancti Ludouici, se prognatos profitebantur.

Porro, anno millesimo, quadringentesimo, nonagesimo tertio Bazaites octo milia equitum misit ad infestandam Hungariam, & Sclauoniā, ductore Bacha Cado, cōtra quos quidam Hungari, Sclauoni, & Croatæ arma cepere. ipsiq; ad fluuium Moschus
Moraua. rauam, antiquitus Moschum dictum, occurrere, ubi Christiani cæsi, fusiq; fuere.

Quinquennio deinde interiecto, Haly Bacha Mammoluchus Epiroticus, magnā
Iara, uel Ias. classem, Iaram, uel Iaderam usq; sitam, in sidera,
nu maris Veneti, quod appellāt Adriaticum, eduxit. Quamuis autem classis Veneta, quæ magna erat Halym, sequeretur, nō tamen ipsum adoriri ausa est. Quo ipse cognito, præ Venetorum oculis Lepanthū, antiquis Naupactū dictam, expugnauit. Anno insequēti, qui erat millesimus, quingentesimus, Bazaites ipse Modonem, quæ olim Methone fuit, in Peloponneso sitā, ui cœpit.

Postea, cum Ludouicus XII. & Veneti contra Ludouicum Sfortiam, à Moro cognominatum, ac ducem Mediolani se prætendentem, foedus fecissent, Bazaites ad preces Ludouici Mediolanensis, decem
mil,

millia equitū in Forum Iulij submisit, quæ Taruisium usque, & in conspectum Venetæ urbis peruenire. Quare Veneti ingentem, ac ualidam classem adornarunt: cui classis Gallica sub ducibus Rauensanino, & Consaluo Ferdinando, qui Magni ducis cognomen habuit, & Ferdinandi regis Arragoniæ, cognomine Ioannis Gipponis, coniuncta fuit. Hæc classis recuperauit insulas Cepheleniam & Nerython, quam sanctæ Mauræ uocant. Verum hæc *Turcarum* non ita multo post Andree Geritti, clarissimi *& Venetorum* Venetiarum ducis opera, pace cum *Tur-* *rum pacificatio.* cis sancita, his restituta est. Classis autem Gallica ad Lesbum prouecta, re infecta, inde discessit.

Circiter hoc tempus fama Siach Ismahelis regis Persiæ, cognomine Sophi, a patre tracto, increbuit, qui natus ex filia Usuncassani, & quodam nomine *Seich Aider*, id est, bono, religioso, qui, quod sanctus homo, & ueluti Propheta haberetur, Sophus dictus fuit, sectæ, uel religionis, si ita dicendæ sit, quam Sophi, uel *Sophilar* uocant. Alij dicunt Sophi cognomen ipsi inditum a Sophena, quam possederit, sed nec Turcæ, nec Persæ sciunt, quæ sit ista Sophena. *Seich Aider* autem, post mortem Usuncassani, a Iacobbego affine suo ex æ-

mulatione, & inuidia propensionis popularis contra ipsum concepta, interfectus est, illo metuente, ne populus Seichum, regem faceret. Quare *Siach Ismahel* tunc ætatis octodecim annorum, fuga arrepta, in *Lezia* sita, ad mare Hircanum usque ad ætatem uirilem commoratus est. Eam ergo cum attigisset, in Persiam reuertens, trecentis hominibus ciuitatē *Sumach* hoc tempore *Metropolim Mesopotamię* cepit, postea crescente numero, populi *Taurim*, deinde *Syram Armeniæ* caput, ubi optima arma fabricantur. Postea *Aluantem*, qui regnum, trucidato *Iacobbego* filio *Vsumcassani* auunculo suo, occuparat, uictū interfecit, factoque cum *Aladulo*, uel *Amādulo*, & *Sultano Aegypti* fœdere, eorum consilio & instinctu bellum *Bazaeti* intulit, deoque eius ducibus complures uictorias reportauit.

Sub idem tempus minimus *Bazaetis* filius, nomine *Selym*, noua moliri cœpit. Nam è suo *Trapezuntino* *Saniatum* profectus, filiam Principis *Tartariæ* *Prezecopix* uxorem duxit, soceri que fauore, & auxilio equitatus, quem affinis ipsius *Chamogli*, uel *Canogli*, *Turcis* dictus, & *Ianissarorū*, quos sibi deuinxerat, fauore fretus, patrem ad deponendum Imperium compul-
lit,

Sumach Metropolis Mesopotamię
Syra caput Armeniæ.

qui, cum Dimoticum amœnissimam cui *Dimoticus.*
tatem in Euxini littore sitam, ad transigen-
dum reliquum uitæ tempus, peteret, phar-
maco uenenato Selymi iussu disposito, in
itinere interiit. Veneni præsumptione in-
de collecta, quod discedentes ad inuicem
simul biberint. Imperium Bazaites trigin *Bazaitis*
ta annis administravit. Vixit sexaginta *mors.*
tres, obiit anno millesimo, quingentesimo
duodecimo, anno regni Ludouici duode-
cimi, decimoquarto, relictis tribus filiis,
Selymo, Achmar, & Corchuto.

ZELYMVS ergo uel Selymus minor na- *Zelymus 10.*
tu filius Baiazeti, imperium è manibus pa *Imp. Turca.*
tris arte & dolo extorsit, ac sibi usurpauit.
Tartaris enim iunctis, & impetrata filia
reguli cuiusdam Tartari in uxore, immen-
sa breui collecta multitudine Tartarorū,
Adrianopolim uenit, iræ minarumq; ple-
nus. Baiazetus imperator qui diu filium
amissum luxit, audiens cum exercitu adese,
obstupuit, missisq; nuntiis quærebat,
quid peteret, cur tam ingētem in patriam
aduexisset exercitum, suadebatq; ut hunc
dimitteret, missa magna pecuniarū sum-
ma, & preciosis uestibus, quibus stipendia
militibus & dona posset dare honesta, ne
indignarentur. Zelymus placatus mune-
ribus paternis, exercitum dimittit, ad te-

chnas confugit, & dolum comminiscitur. Cum enim Baiatzetus podagræ morbo decumberet, Ianihari imperatorem ad eum
Dolus Zely. *mi.* res, dicunt ei: Quia senio confectus es imperator, neque imperium satis defendere potes ab hostium incursu, oramus ut nobis successorem designes, qui locum tuum occupet, uirū scilicet bellicosum, strenuū & impigrum, qui Mahometi legem ense possit tueri. Nec possunt pericula longiorē ferre moram. Imperator his auditis, nihil suspicatus mali, sese dudum maiorem natu qui ei succederet, resignasse respondet. Ianihari autem dolum suum non aperientes eligunt ex se tres, qui maiorem natu filium, qui tum erat in Natolia adentes, noua ab eo postulant stipendia, si uelit ab eis constitui imperator. Indignatus ille respondit, o latrones, uos me imperatorem constituetis, quem pater iam dudum designauit? Ianihari rubore perfusi, ad socios reuertuntur, & conuictis designatum imperatorem lace ssunt, tanquā imperio ineptum. Quodam ergo die Ianihari seditio-nem Constantinopoli grauē mouent, quā Baiatzetus cum suis consiliarijs de repub. tractat. palatiumq; obsidet, clamant sibi dari imp. qui eos tutari posset. Cum autē Baiatzetus respondisset, nūquid Achmat
filium

filium meum maiorem natu habetis, quē imp. uobis designauit? Dixerunt illi: Nolumus hunc regnare super nos. Pinguis est, imbellis & ineptus. Non amat arma, sed procul minuatur & destruetur sub eo imperium. Zelymum cupimus strenuum & bellicosum. Eductisq; ensibus nudis *Ianizari Zelymum eligunt.* quos sub uestibus occultabant, impetuosissimo clamore Zelymum sibi dari postulant. Baiatzetus furori militum acquiescens, Zelymum se daturū eis promittit, quem Ianizari cum gaudio excipientes, ad palatium perducunt. Imperator uocato ad se filio, dixit: Quid mi fili opus erat his armis atque tali furore? Ne sis adeo præceps ac furibundus. Modestè agas quicquid ages. Noli tuo obsequi furori, cede tempori quod omnia occulta detegit, & cogita te esse hominem multis obnoxium periculis. His dictis, sellam suam qua uehebatur, iussit amoueri, loco cedens eminentiori, quem filio Zelymo concessit. Tunc ingētes excitatę sunt acclamationes, imperator salutatus ab omnibus, patre summa cū mœstitia abeūte, & religionem quandam ingrediente.

Zelymus itaq; arrepto imperio, magna læuitia gubernationē administrauit, multis ex primatib. partim ueneno, partim uī
sub-

*Nouus impe-
rator om-
nia dilapi-
dat.*

subiatis, suis autem diuitijs ac honoribus elatis. Pater interiectis aliquot diebus experiri uolens, quónam pacto filius regimē suum ordiretur, gazophilacium ingressus, omnes diuitias reperit breui dissipatas tempore. Dehinc armamentarium, ubi spolia hostibus adempta reseruantur, recensuit, & pariter uacuum reperit. Omnia enim suis iam donauerat. Lustrauit deinde cameram argentariam, ubi uasa & pocula aurea atq; argentea a principibus & regibus finitimis dono missa custodiuntur, quæ pariter iam distributa euanuerāt. Postremo stabulum regiorum equorum ingressus inuisit, ubi delectos & insigniores equos nullos inueniens, ingemuit, & uindictam quærens, cū reliquo qui supererat thesauro abire instituit in Natoliam ad maiorem filium, idēq; per hortum quandam portui maris uicinū, ubi naues quasdam ordinauerat, quibus trañceret. Priusquā aut quæ nauib. erāt necessaria præpararentur, ab amœnissima confidens arbore pyro, cœpit filium diris deuouere ac omnia aduersa imprecari, quod se patrem despexisset, & Mahometi legem præuaticatus fuisset.

Zelymus intellecta fuga patris, uenit in hortum ad patrem ueluti mœstus, multa
lamenta

lamentatus, quod sic clandestinum moliretur abitum, cum tamen ipse imperij administrationem non expeteret, titulo contentus. Noli inquit pater clam egredi, noli hanc filio tuo, qui te unice diligit, inure re notam: Ego nomine, tu res imperator. Finem uitæ tuæ patientissime expectabo, quæ utinam diuturna sit. Multa deinceps blandè elocutus, ut patrem deliniret, iussit afferre delicatiss. dapes, sed ueneno mixtas. Quibus parū degustatis, mox sensit ueneni tormenta. Atq; ideo abiens ultimum uale dixit, & egressus urbem pluribus comitantibus & ululatu plateas replentibus medio itinere à diro sumpto ueneno occubuit.

*Filius patri
uenenū pro-
pinat.*

Selymus, cum hac inusitata & scelerosa uia ad Imperium peruenisset, statim omnes cogitationes eo conuertit, ut fratribus è medio sublati eorum metu liberaretur. Et primò quidem Corcuthem interfecit, qui cum ad Smyrnæ littora se contulisset, ibiq; in spelunca quadam delitescens, nauem aliquam expectaret, qua Rhodum ad Magistrum equitum Rhodiorum trañceret, à perfido seruo, Bostangæ Bassæ, Selymi genero, classe ea littora obseruantī, proditus, deprehensus, captusq; est, & quem admodum Selymus ordinarat, arcus ner-

uo suffocatus. Simili quoque morte Achmet in bello, comitatus magno, & potenti exercitu, quem auxilio Siathi Ismahelis, Sophi, & Campsonis Sultani coegerat, periit. Nam cum in conflictu cum fratre ad Hormium commisso, ipse ob nimiam crassitiem ad equitandum parum agilis, equo deturbatus, in terram decidisset, nec eluctari posset, captus est ab hostibus. Videns igitur sibi imminere fatum, confedit exanguis super lapidem, & compellans militum præfectum dixit ei: accipe à me hos annulos, & à fratre faciliorem mihi mortem impetra, ut incisis uenis in balneo me mori sinat, non crudeliter in me grassetur. At Zelymus de omnibus certior factus, carnifices submisit, qui ligatis in dorso manibus per pedes in terram prosternunt, ac mox chordis collum stringentes strangulant, cadauerque currui imponunt, qui paratus nigro uelo astabat, ac honorifice Brussiam ad sepulturam uehit.

Ita ergo, patre & fratribus exoneratus, constituit bellum aduersus Sophum mouere, tam ob ueteres inimicitias, quæ erant inter ipsos, quam cupiditate uindictæ, quod Acomathi fauerat. Quoque id securius atque expeditius efficere ualeret, solennas inducias cum Ladislao rege Hungariæ,

riæ, pactus est, ac pacem cum Venetis, quā *Pax inter*
 Baiazetes eius pater constituerat, confir- *Venetos &*
 mauit, eoq; facto, expeditionem Persia- *Turcas re-*
 nam suscepit. Cum itaque Sophus ei ma- *nouatur.*
 gno equitatu adeo armis, equisq; pulcher-
 rimis ornato, ut nihil supra excogitari pos-
 set in Assyriam occurrisset, manu conferta,
 fusus est machinis æneis Turcarum, qui-
 bus equi Persiani minime assueti erant. Pu-
 gna uero commissa est in planitie Caldera *Calderamae*
 mæ, inter Taurium, & Coym, ubi antiqui *planities.*
 tus Artaxata, nobilis ciuitas extitit, atque
 depicta est in curia Senatus Veneti, ubi il-
 lam uidi, à Selymo, ut dicitur, Venetis
 transmissam. Ab hac uictoria Taurium
 cum maxima parte regni Persici, in Tur-
 carum potestatem concessit: ueruntamen
 non diu in ea mansit. Nam Siachus breui
 Tauriū recuperauit, idq; hodie filius suus
 Taamas adhuc possidet. Porro Selymus
 reuersus in Trapezontina atq; Amasina
 prouincia hyemauit, atque anno insequen-
 te bellum Aladulo Principi intulit, qui re-
 gni sui fines terminat, cum Sultano uer-
 sus Alepum, quam Galli Halappen, Turcæ *Alepum, o-*
 Aldephen, ueteres Epiphaniā dixere, & no- *lim Epipha-*
 men Aleph sortita est inde, quod prima *nia.*
 Syriæ ciuitas est. Ab altero uero latere, cū
 Turca, urbe quadā, quā Orsam nomināt,
 Ama-

Amasix, Sania catui, atq; Iconio opposita, cum Sopho uero prope minorem Armeniam. Turcis itaq; in eius regionem per omnes locorum angustias penetrantibus, ea cum Aladulo capto, in Selymi potestatem peruenit, qui eum capite puniri imperauit, atque ipsum caput Venetias in signum uictoriæ misit. Aladulo itaque cum Siacho debellato, nullus supererat, quam Sultanus, de quo uindictam sumeret.

Contendebat hñc eodem tempore contra Cayerbeium, Alepi præfectum, subditum suis Imperijs, sed parum amicum, ac parum obsequentem, cum exercitu uiginti octo millium equitum Mammeluchorum, qui, quod antea Turcas, ut diximus, profligarent, eos nihili faciebant. Selymus itaque simulat se contra Sophum iturum, idque ita diuulgari curat. Cum uero Amanum ciuitatem, antiquitus Apamiam dictam, inter Damascum & Alepum peruenisset, eo nimirum animo, ut à Cayrbeio, ut sibi suppetias contra Sultanum ferret, ad quod ipse facile propterea condescendit. Huic enim occasione intentus, minimè animi sui sententiam declarare audebat, quod duobus hostilib. exercitibus

*Apamia,
hodie Amamus.*

citibus sibi aduersantibus, uereretur ne hi inter se concordia redintegrata, contra ipsum conspirarent, presertim cum ruinam atq; interitum amborum quæreret. Quare statim cum Emyx Gayrbeyo uiribus coniunctis, Cambsonē, Ciaurum, Alcairi Sultanū profligarunt, qui, ut & Cayrbeius in pugna cecidit. Vnde Selymus dominus Syriæ, Damasci, Hierosolymorū, & Iudeæ factus est. *Sultanus interficetur.*

Mammeluchi, qui salui Aegyptum rediēre, cum alijs, qui domi remanserāt, aliū Sultanum creāunt, nominatū Tomom-beyum præfectum, seu Admiralium Alexandriae. Selymus uerò calore fortunæ suæ usus, atq; Aegyptum ingressus, Tomom-beyo, alio prælio deuictō, Alcayrum cepit, quam quidam malè Coyram uocant, alij melius Memphim: Cumq; Tomom-beius aduersam fortunam expertus, rebus suis fuga consulisset, Cagnolīs, cūm pontem Nili à Ianissariis occupatum comperisset, eum natando traiecit, Tomumbeiumque ex fuga retractum, ad Selymum adduxit: qui eum mulæ insidentem, per totam urbem duci, ac demum Alcayri tertio Idus Aprilis suspendi iussit, atq; ita Selymus rex Aegypti factus est anno millesimo, quingentesimo, decimo octauo: Constan-
I tinopo-

*Tomombeius.**Alcayrum expugnatur.**Cagnolīs.**Mammeluchorum clades & extirpatio.*

tinopolim uerò reuersus cum Adrinopo-
Chiorlich. lim ire cogitaret, uictorijs, ac triumphis sa-
 ciatus, mortem obiit in pago Chiorlich,
 ubi prius auxilio Tartarorum, cum patre
 conflixerat: quod non sine manifesto Dei
Dei iusta iudicio factum est, ut quo in loco peccatū
uindicta. commiserat, ibidem & pœnas solueret.
 Obiit anno Christi millesimo, quingente-
 simo, uicesimo, regni sui octauo, ætatis qua-
 dragesimo sexto, regni Christianissimi re-
 gis Gallorum Francisci, octauo.

Zelymi cru- Tres Bassas necari iussit, Chenden Ba-
delitas. cham, quoniam sibi cōtra Persas eunti, tot
 difficultates obiecerat, ut lanizari in unū
 collecti, transire Euphratē recusarent. Bo-
 stangi quoq; Bassæ genero suo, caput am-
 putari iussit, quod prouincias, quib. eum
 præfecerat, expilasset. Ianū Bassum inter-
 ficiendum curauit, ut ipsius nimiam arro-
 gantiam cum infidelitate coniunctum, pu-
 niret. Reliquit filium unum, nomine So-
Peribacha lymanum, à Turcis Seleymānum dictū,
informator quem Peribachæ commendauit eius pue-
Solymanni. ritia moderatori.

Solymanus. SELEIMANNVS hoc tēpore quo hæc
 scribebā rerū apud Turcas potius ad im-
 periū peruenit anno ætatis suæ 28. à Chri-
 sto nato 1520. & anno insequenti, consilio
 Peri Bachæ, Belgradum obsedit, idq; ut
 cœpit,

cœpit, Ludouico rege Hungariæ, admodum iuvene, & proceribus regni, de regni administratione, & rege discordantibus. Quare factum est, ne rebus rectè dispositis, Belgrado prospiceret. Anno deinceps altero, Rhodum inuasit, capta more suorum prædecessorum, occasione ex dissensionibus, atq; discordiis principum Christianorum, idq; contra consilium, & sententiam Peribachæ, qui eam expeditionem, ut ancipitis aleæ, plenam dissuasit, nihilominus tamē ex animi sententiā Soleimanno successit. Deinde anno 1527. Italia bellis, ac motibus ardente, Selymannus contra Hungariam mouit in fauorem, & gratiam, ut præ se ferebat, Ioannis Sepusienfis, prætendentis regnum ad se, post Ludouicum regem in pugna interfectū pertinere. Cæterum Ioanne, dum de regno cum Ferdinando contenderet, satis cedente, filiolumq; sub tutela Seleymanni, relinquire, regni portio huic remansit. Quantum ad ea, quæ posterioribus annis acciderunt, nō est necesse de ijs plura scribi. Quomodo enim Ceronem, Patram, Castellum nouum, aliaq; loca, quæ Imperator ei ademerat, recuperarit, omnibus nota sunt: *Africa, hoc* nec minus magna Barbarossæ expeditio, *diē Barba-* qui regnum Tuncetanū Africæ, quam nos *ria.*

Barbariam dicimus, situm, quasi præ foribus nostris, & ut sic loquar, saltem traiectu fluminis à nobis distans, cœpît. Similiter, minimè obscurum, quomodo Ferdinandum regem profligârît, non tam uirtute, quam dissensione Hungarorû, & Germanorum, in castris dissidentium, ut nec id, quomodo Venetos adegerit ad dedendâ sibi munitissimam Romanîæ arcem Neapolim, quæ antiquitûs Nauplias dicta fuit. Nec præsumendum ipsum quieturum, sed plura opinione multorum suscepturum esse. Dignæ quidem ampliore, ac eruditore explicatione hæres essent: mihi uerò obiter, quasiq; leui brachio attigisse eas, sufficit, hoc adiungendo, non tantum potentes reges, qualis est rex Hungariæ, sed & minores regulos, atque dynastas nobilibus equiparandos, tantum uirium, atque audaciæ habuisse, ut non saltem Turcicæ nationi resisterent, sed & conatibus eius fractis, loca occupata deserere, eam cœgerint, idq; in summo flore potētiae ipsius. Quare minimè impossibile hoc tempore, crederem, nos non idem, uel plus præstare posse, Deo saltem nobis animos, uiresq; suggerente.

Obijt autem Solymannus Anno 1567. Quinque ecclesijs urbe celebri, relicto unico filio

filio superstite nomine Selymo, quarta Septembris. Eius uero uitam & res gestas peculiari libello, nec non eius filij ac successoris Selymi, anno 1567. in temporator. Turcar. electi, conscripsimus, atq; huic Opusculo adijci curauimus.

DE MAHVMETANÆ

FIDEI FALSA DOCTRINA:

de q; uarijs Turcarum superstitionibus.

LIBER III.

TSI de superstitione Turcarum, superius nonnulla dixerimus, tamen, ut mihi uideatur, Lector ijs minimè contentus, cupidus erit cognoscere opiniones, quas tam de rebus naturalibus, quàm diuinis, Turcæ habent, ut de creatione mundi, & *Creatio mundi.* eius fine, de paradyso, inferno, cœlo, terra, rebusq; similibus. De ijs itaq; pauca subiiciam, licet hæc opera, malè collocari, uideri posset, cùm plæraq; potius ad risum mouendum, quàm ad populum instruendum conferant. Ex hisce tamen, de reliquis eiusdem generis, lector facile iudicabit.

I 3 Primò

Creatio ho- Primo itaque dicuntur, quod Deus crea-
minis & mū rit mundum ex puluere omnium colorū,
di. & ADAMVM ex limo omnis generis ter-
 rarum. Nam si fuissent unius eiusdemq;
 coloris, omnes res inuicem similes futu-
 ras fuisse, nec hominem unum, ab altero
 secerni potuisse. EVAM factam ex sinistro
 latere Adæ: nam si ex dextro, eam uiri ro-
 bur habituram fuisse. Spiritus omnes co-
 ram Adamo se humiliasse, excepto Beelze-
 bub, eiusq; socijs, & hanc ob causam eos ē
 paradyso eiektos, atq; in mundo ante Ada-
 mum habitasse, & quinq; mille annis post
 ipsos Angelos paradysum incoluisse, ab
 horum uerò tempore usq; ad Adamū in-
 tercessisse mille annos.

Arbor uetia Arborem cuius fructus manducatio A-
ta, appellata damo uetita fuerit, appellatam arborem
arbor Tu- Tubæ, quæ fuerit caulis frumenti, habentis
ba. septem spicas, ex quibus Adam decer-
 pserit unam, septem granorum, quorum
 tria ipse māducārit, tria Euæ dederit, septi-
 mū abduxerit maiori magnitudine, quā
 agnus sit, ex quo sexcentas particulas fa-
 ctas disseminārit, & ex his productos om-
 nis generis fructus, ac semina.

Diluuium De DILVVIO iucundas nugas agunt.
quid Turcæ Nimirum, quod Dominus noster Iesus
appellent. Christus a discipulis suis rogatus, ad de-
 clarand

clarandū ipsis paulisper diluuiū, manipu-
lum limi acceptum, ad terram iecerit, di-
cens: Erige te in nomine patris mei, &
quod tunc paruulus & canus senecio, qui
fuerit Iaphet, filius Nohe, prodierit, q, Chri- *Iaphet.*
sto præcipiente, ipsis retulerit rationem
diluuij, & inter alia hoc, qua parte locus
secretus fuerit, arcam ita excrementis gra- *Arca.*
uatam fuisse, ut metus offensionis fue-
rit. Noham itaque in tali periculo consti- *Noh4.*
tutum, à Deo consilium petisse, qui ei di-
xerit, ut curaret elephantem in cloacis ho-
minum egerere sua stercore. Hoc ergo fa-
cto, suam pergrandem ex ijs generatam,
quæ omnia immunda in latrina deuorâ-
rit. Ex suis uero fœtore, procreatum sori-
cem, qui arcam ita arroserit, ac perforârit,
ut eam aqua ingrederetur, unde in arca exi-
stentes, in multo maiori periculo fuisse,
quàm prius. Nohæ itaq; ad Deum reue-
renti, consultum, ut leonem in fronte ferre-
ret, ex isto ergo ictu leonem irritatum, ita
uehementer spirasse, ut ex eius naso catus
prodierit, soricem deuorans. Et hæc est ra-
tio, ob quam Mahomet ab esu porcorum
abstineri iusserit.

Vini usus in

Illam uero, quam de uini prohibitione *terdictus*
Mahometes allegat, simili fabulæ inniti- *causa fabu-*
tur, uidelicet, quod olim Deus duos ange- *losa.*

los in mundum miserit, unum, nomine AROTH, ad instruendos, & gubernandos homines, altercationes sedandas, iustitiamque administrandam, hominibus interdicens homicidio, falso testimonio, & usu uini.

Angelos inebriatos esse à lasciuia femina, Ea ab ipsis rectè, prudenterque uiuentibus, longo tempore diligenter obseruata, quoad mulier forma, ac pulchritudine uenustissima, controuersiam cum marito habens, ipsos ad cœnam inuitaret, quo eis causam commendaret, eosque longiori potatiuncula ita inebriaret, ut mulieris concubitum expeterent, in quem illa consenserit, hac conditione, ut unus ipsorum eam doceret uerba, per quæ ipsi ascenderent in cœlum, alter uerò, per quæ cœlo descenderent.

Eo ab ipsis acceptato, mulierem statim in cœlum ascendisse; DEVM uerò ea uisa, quæsiisse de re gesta, ac ea intellecta, mutasse mulierem in stellam matutinam, quam Luciferam uocent, postea in iudicium uocasse duos prædictos angelos, ipsosque optionem pœnæ, uel in pœna, hoc seculo, uel altero dedisse: eos uerò huius seculi pœna electa, pedibus ad combibit, id est, pedes ferreas suspensos capitibus demissis, in puteum postea, dictum Bebil, id est, Babylon. Ba-

Babylonem, usque ad diem iudicij, qui fiet secundum Mahometis doctrinam, modo sequenti.

Cum tempus nouissimi iudicij uenerit, DEVS angelo mortis, quem *Melech* uocant, id est, regem, mandabit, ut omnes creaturas animatas, angelos, diabolos, homines, & bestias interficiat, postea uocabit eundem angelum mortis, dicens: O ADRIEL (quod nomen sonat, priuationem Dei) nunquid adhuc ulla mearum creaturarum superstes est? Et tunc respondebit, nulla Domine, excepto me, ministro tuo, tum Deus illi dicet: postquam omnes meas creaturas uita priuasti, uade inter paradysum, & infernum, tibiq; manus infer. Miser itaq; ad locum designatum se conferet, & alis inuolutis, ad terram concidet, seq; suffocabit tanto clamore atque ploratu, ut si spiritus coelestes, aliaq; animantia in uiuis adhuc essent, praehorrorerentur. Post mortem angeli mortis, ignis terram concremabit, eamq; in cineres rediget, cinis ab aqua consumetur, & DEVS mundum contorquebit instar folij papyri.

Hac forma mundus inanis manebit quadraginta annos, sub quorum exitu Deus resuscitabit angelum *Sephariel*, id est, se-

cretarium Dei, & ipsi præcipiet, ut Hierosolyma se conferat, ad sonandam tubam, quæ erit longitudinis tãti spatij, ad quod metiendũ 50 anni desiderarẽtur. Ad primũ ergo tubæ sonitum omnium creaturarum ossa congregabuntur. Post alios quadraginta annos secunda uice angelus tubam sonabit, & tunc ossa carnem, & cutem recipient. Rursus uerò quadraginta annis euolutis, tertio sonabit, tunc omnes animæ in corpora sua reuertentur, & ueniet maximus ignis ab occidente, qui omnes propellet Hierosolyma, ubi manebunt quadraginta annos immersæ sudori, expectantes diem nouissimi iudicij. Cum que in maximis istis angustijs atque miserijs constitutæ erunt præ mora & expectatione Adamum uocabunt, & ipsi dicent, Pater Adam, quare nos in mundum produxisti, ad sustinendas tot misérias, & quare patēris nos tam diu cruciari? roga *DEVM* ut iudicium suum acceleret: Adam ergo ipsis respondebit, filiij, scitis quod Diabolo me se ducente, *DEO* inobediens fuerim, quam obrem indignus sum eum rogare: ite uerò ad Noham, quo audito, sese ad hunc cōferent, dicētes. O' electe uir *DEI*, ores *DEVM* pro nobis: ipse uerò dicet, feci quod potui, & uos seruaui tempore diluuij, sed in hoc nihil

nihil præstare ualeo. Ite ad Abrahamum. Quare Abramum accedentes, dicent, Pater Abraham, respice nos misericorditer: ille uerò respondebit. Quid me rogatis, an nescitis quod fuerim idolatra, uagabūduſ & incircumciſus? Quare uobis auxiliari nequeo, loquimini Moſi. Tunc Moſi acclamabunt, audi nos nuncie, propheta & electe Dei miniſter: hic uerò dicet, cur me appellatis, an non uobis dedi legem confirmatam miraculis, & noluiſtis mihi credere? ſi mihi credidiſſetis, potuiſſem facere ueſtra poſtulata, recipite uos ad Ieſum Chriſtum. Ideò ad hunc ſe conferent & dicent. Domine Ieſu Chriſte, qui es ſpīritus, anima, uirtus, & uerbum Dei omnipotens miſerere noſtri: ille uerò respondebit uanæ ſunt ueſtrę preces, nam apud uos fui in uirtute diuina, & uerbo ueritatis, ueruntamē uos in ueſtro errore perſeueratiſtis. Quamobrem non eſtis digni meis beneficijs. Ite ad ultimum prophetam. Tunc animaduertent intelligi Mahumetem, & ibunt ad ipſum, dicentes, ô nuncie & fidelis amice Dei, grauiter peccauimus quod non crediderimus in te, exaudi noſtras preces, magnam enim ſpē reponimus in te, auxiliare nobis potentia à Deo tibi collata. Tunc itaque Mahumet & angelus Gabriel preces

ces Deo offerent, quæ acceptabuntur, & fiet pons super infernum, in cuius extremitate collocabuntur libræ, quibus facta cuiusq; trutinabuntur. Omnes enim creaturæ eum transibunt, ac seruatae progredientur ulterius, damnatae uerò in infernū decident, omnesq; creaturæ in uiginti sex turbas distribuentur, quarum tres tantum saluabuntur, reliquæ uerò omnes condemnabuntur. Quælibet autem turba occupabit in longitudine, iter mille, in latitudine quingentorum annorum, & durabit iudicium quinquaginta mille annos.

De morte Turcarum opinio. Et quia quæri potuisset è Mahomete, quid de morte futurum esset, ideo dicit, quod ipsa mutabitur & transformabitur in agnum, et inter Paradysum in infernum adducetur, ubi inter incolas Paradyfi atq; inferni certamen erit. Nam incolæ Paradyfi metuentes ne moriantur, uolent ut ea moriatur: infernales uerò sperantes mori annitentur, ut uiuat, tandē incolæ Paradyfi uincant & mors interficietur inter Paradysum & infernum, quo in loco construetur magna atque fortissima turris pro limite à cuius altero latere gaudium & quies, altero

De Parady. uerò labor & dolor erit.

so Turcar. PARADYSVS (ut inquit Mahometes) habet fides, portas aureas, seras luminares, pavimentū ex sma-

ex smaragdo & hyacintho ornatū omnis generis arboribus fructiferis, irrigatū dulcibus riuulis, quorum quidam ex lacte, quidam ex melle, alij ex uino sunt, cuius usus tunc omnib. hominibus concedetur. Dies eo loci durat mille annos, annus quatercenties mille annos. Vestes omnis generis coloris ibi erunt, excepto nigro, cuius tamen usus permittetur Mahometi ad differentiam aliorum, omnes eiusdem staturæ qua Adam, & formæ qua saluator noster Iesus Christus erunt: in introitu salutis dabitur iecur piscis quem ipsi uocant *Alheut*, cuius sapor usq; adeo excellens est, ut sensus humanus eum comprehendere nequeat, postea uescantur fructibus Paradyssi, potus ipsorum erit ex riuis illis fluentibus.

Et quia obijci poruisset Mahometi, postquam in Paradyso māducetur, necessarias esse latrinas ad se exonerandum. Ideo dicit fore, ut superfluitates resoluantur in suauem odorem instar *Moschi*: & pro sententiæ suæ confirmatione similitudinem adducit de infante in utero matris existente: qui non est obnoxius huic necessitati, etsi nutriatur à cibo matris. Homini quicquid desideraturus & appetiturus sit liberaliter ac promptè subministratum iri, non quidem

Alheut.

*Animarum
uictus & uo
luptas in pa-
radyso.*

dem famis. Vel necessitatis, sed uoluptatis causa, exceptis tamen cibis prohibitis, utpote carne porcina, sanguine, & similibus à quibus auersabuntur. Mulieres bonas atq; fideles quas in hoc mundo habuerint: ipsis redditum iri, puellas & cōcubinas tot habituros, quot cōcupiuerint, ancillarum numerum infinitum fore.

*Infernus
quid secundum
Turcarum opinio-
nem.*

INFERNVS pauimentatus est sulphure, fumo mixto, atra pice bulliente, flammis quę ignis obscuris, inq; eo sunt cœna, paludes, puteiq; profundissimi, pleno oleo & pice bulliente: inferius uerò ignis nutritus à sulphure, habentur etiam in eo arbores, quarum fructus ad uescendum datur damnatis, adeo terrigustus ut omnes alij maligustus huius mundi respectu eius nō sint, quàm mel, & saccarum. In medio est uallis, in ualle abyssus, in abyssu puteus, in puteo capsa, in hac demum captiuus alligatus magnis catenis ferreis, sperans atq; petens misericordiam sine intermissione, qui sub exitu mille annorum adducetur ante DEVM, interrogaturum quid uelit, non relinquendo quietem ipsius auribus, in quo spem positam habent, & quibus meritis confidat? Eum autem lachrymando responsurum. Mi Domine, non habeo aliū DEVM, quàm te, qui mei miserere posses,

ſet, exhibe mihi miſericordiam, tūc DEVM mandaturum eum reduci in locum priorē ibiq; liberari. Angelos uerò ubi eum uiderint ita denigratum pice atq; fumo infernali, quæſituros ex DEO, qua ratione eum cū alijs candidis ac mundis in Paradyſum collocet, ipsis iuſſuro, ut eum lauent in fonte ſub dio, ſic ergo eum totum, excepta parua macula nigra in fronte reſtante, candidum euasurum, & ingreſſurum in Paradyſum, ubi quilibet eū cogniturus, digitoq; monſtraturus ſit, murmurādo quod Deus ipſum inferno liberarit. Miſerum ergo tanto pudore affectum iri ut ad inferos redire quā opprobria iſta ſuſſerre mallet, tandē Deum angelis mādaturū, ut ipſum quinques in dicto fonte lauent, & hoc modo maculam frontis abſterſam iri, omnemq; deformitatem ipſius ceſſaturam.

Post Paradyſi & inferni deſcriptionem, reliqua eſt cœli & terræ, earumq; rerū quæ ijs continentur, noſtro cōſpectu exemptarum. Mahometes itaq; affirmat aerem factum ex fumo, ſumum uerò ex uapore, aut ex halatione marina. Primum cœlum ex aqua uiridi conſtare, ſecūdum ex aqua clara, tertium ex ſmaragdo, quartum ex auro, quintum ex hiacyntho, ſextum ex tabula lucida, ſeptimum ex claritate ignis, & de u-

*Aer unde ſit
factus, ſecus
dum Maho-
metem.
Cœlorum
deſcriptio.*

de uno cœlo ad aliud esse distantiam itineris quingentorum annorum. Supra cœlum esse mare uiuificum, postea mare nebulosum, superius mare solatū, post id lunam, tum deinde solem, post illa præcipuū inter nomina Dei, tum demum Angelum Gabrielem, ad hoc membranam planam atq; politam. Post hanc magnam planitiem, supra hanc septuaginta mille interualla, id est, distantias aut separationes, postmodū septuaginta mille mansiones, exinde mille interualla, & in quolibet interuallo mille turbas aut sodalitias, in quolibet horū quinque millia angelorum, in eminētiore loco VEXILLVM GLORIAE, postea distantias gratiæ Dei, ab hisce scabellū in quo pedes suos ponat, & in altissimo thronū in quo Deus Dominus rerum omnium resideat.

Hos qui sustineant aut portent thronū diuisos in sex turmas, quarum primæ dimidia pars constet ex niue, altera ex igne, secundæ dimidia pars ex sulphure, altera ex tonitru: tertiæ dimidietas ex terra, altera ex aqua: quartæ prima dimidietas ex uento, altera ex igne: quintæ itidem dimidia pars ex ferro, altera ex igne: sextæ dimidia pars aurea, secunda autem argentea: Dictum'que thronum impositum ipsorum capitibus, quæ sint usque adeo magna, ut
si auis

si auis citra intermissione[m] uolet, uix mille annis ab aure una, ad alteram pennis secare queat. In cœlo esse tres ordines stellarum. *Stellarum or-*
dines quatuor
 rum, primū earum, quæ pendent ex throno Dei, cui affixæ sint cathena aurea, & lū sint.
 ceant usq[ue] ad septimum cœlum, in secundo eas quæ excubias atq[ue] uigilias agāt contra Diabolos cōtinuo insidiantes Parady-
 so: in tertio uero, esse eas quæ nobis conspectuæ sint, terramq[ue] illuminent.

TERRA etiam, ut Mahomet affirmat, *Terra quid*
 sustinetur à magno boue, cuius caput ex- *sit & à quo*
 tenditur in Orientem, cauda in Occiden- *sustineatur.*
 tem, quatuor uero pedes innituntur lapidi candido. In capite autem habet quadraginta cornua, quorum unum ab altero distat itinere mille annorum. Subtus lapidē uero est mons infernalis dictus Zoth, quem conscendere coguntur peccatores, & ubi bene oneratus est collabascit, eosq[ue] submersos in infernum præcipitat: sub hoc monte terra est, & postea mare, & rursus terra aliudq[ue] mare, usque ad septem terrarum & marium numerum. Ultima uero terrarum est alba ut lac, mollis ut crocus, *Piscis miræ*
 odora ut moscus, & clara ut luna: infra *magnitudis*
 eam magnus piscis, cuius caput in Orientem, cauda uersus Occidentem porrigitur, super cuius dorso fundantur ac iacent ter-

*Penna mira
ra magni-
tudinis.*

ra, maria, aër usque ad finem mundi: sub-
tus piscem uetus est, qui eum sustinet, sub-
tus hunc tonitru, rursus sub hoc mare ob-
scurum, postmodū laudes, ab hisce gloria
deinceps thronus, post eum tabula picta,
& penna, inferius magna Dei nomina. In
tabula scriptum est quicquid factum est,
sit, ac fiet in cœlo & in terra. Penna qua scri-
ptum est puro lumine & lōgitudine itine-
ris quingentorum annorum, & latitudine
octoginta annorum constat, habetq; octo-
ginta mucrones seu acies citra finem scri-
bentes. Tabula porro facta est ex pulcher-
rimis smaragdis, scriptura ex margari-
tis, hanc Deus contemplatur, centies esse
sexagesies uiginti quatuor horis, & qua-
libet uice eleuat hominem, aliumq; de-
primit.

*Mahometis
iter in Para-
dysum.*

Dubitaui an scripturus uel omissurus
essem iter Mahometis in Paradysum, ut id
narratur, quod & longum atque auditu
molestum sit, ueruntamen consyderans id
profuturum ad cognoscendam naturam
& qualitates hominis, subñcere libuit. Per-
hibet itaque ad se quadam nocte cum sua
uxore dormientem Mechæ, post longas
lucubrationes, & meditationes in lege di-
uina uenisse angelū Gabrielem, facie can-
didiolem niue, capillis magis rubicundis
coral.

corallo, ueste alba, penitusq; margaritis
 alijsq; lapidibus preciosis ornata, cinctum
 duobus cingulis ex auro purissimo, lati-
 tudinis dimidij pedis, pedibus & alis ui-
 ridibus instar smaragdi: Qui sibi dixerit,
 ut surgeret, Deum enim illi maximam se-
 cretorum suorum partem communicatu-
 rum. Se itaque surrexisse, ac uestimen-
 tis indutis ad fores processisse, ubi Ga-
 brielem inuenerit freno tenentem bestiam
 quandam nominatam *Alborac*, maiorem *Alborac be*
 alino, minorem uero mula, habentem fa- *stia.*
 ciem humanam, capillos ex margaritis,
 pectus ex smaragdo, caudam ex carbun-
 culo, oculos claros instar solis, sella aurea
 margaritis preciosis intertexta, stratum at-
 que angelis eam custodientibus circumda-
 tam: Gabrielem ergo sibi dixisse ut bestiam
 conscenderet, hanc uero renuisse atq; que-
 sisse, quis is homo esset? Gabriele ergo re-
 spondente eum esse Mahometem Dei ami-
 cum, Alboracum permisisse ut se conscen-
 deret, Gabriele stapedes tenente, ac in-
 cepisse tam citis atque celeribus passibus
 progredi, ut eorum quilibet sese extende-
 ret in tantam longitudinem, quantam ho-
 minis clare uidentis conspectus in plani-
 cie assequi potest, & recta fuisse Hierosoly-
 mam, Gabriele in itinere semper ad dextram

eius manente, uocem audiſſe ter ſe uocantem, ſed nec prima, nec ſecunda, nec tertia uice ſe quicquam reſpondiſſe, ſed ſolum retroſpexiſſe, & uidiſſe mulierem tam eximię pulchritudinis ac formę, quã unquam uiderit, cumq; illam compellandi eum gratia appropinquafſet, ſe ea neglecta ulterius proceſſiſſe. Gabrielem itaq; dixiſſe, ſe nunc magnam ipſius ſcientiam cognoscere, eumq; ſcire debere, prima uoce qua appellatus fuerit legem Iudaicam, cui reſpondiſſet, totum mundum legem Iudaicam ſecuturum: ſecundam legem Chriſtianorum, cui ſi locutus eſſet, totum mundum Chriſtianam fidem recepturum fuiſſe: tertiam uerò uocem eſſe mundum plenum omnibus uoluptatibus atque delitijs. Ideoq; ſuum populum habiturũ plura bona, ornamenta, & uoluptates, quã omnes alias nationes, gentes, ac populos, qui fuerint, ſint, & eſſe poſſint. Dum uerò de hiſce colloquerentur ſe Hieroſolymam ueniſſe ad templum Salomonis, & angelum Gabrielem ſe ſeſcendentem iumentum collocaſſe in lapidem nigrũ, ſuper quo deſcenderint prophetę, ac ad eum religato Alboraco ſe manu cepiſſe, & deduxiſſe in templum, ubi omnes prophetas inuenit. Priuſquam aut̃ ipſis locutus fuerit, ſe

*Patrum cõ-
uentus Hie-
roſolymis.*

se ad preces faciendas concessisse, quarum
 duas admodum breues fecerit, postquam
 aut surrexerit, prophetas qui eum genib.
 ac pedibus flexis expectarint magna pom-
 pa, festiuitate & gratulatione excepisse, à
 Deo missos ad honorem ipsi prestandum.
 Postea Gabrielem ipsum e templo duxis-
 se, eiq; mōstrasse scalam attingentē primū
 cœlum, cuius primus pes fuerit subnixus
 ad lapidem nigrum, ubi descēderit, scalam
 inestimabilis precij fuisse, primū enim gra-
 dum ex carbunculis, secundū ex smarag-
 dis, tertium ex margaritis, aliosq; sequen-
 tes omnes ex preciosis gemmis, auro orna-
 tis constitisse, & undiq; angelis circunda-
 tam, qui eam seruarint. Gabrielem iussisse
 ascendere Mahometem, & cōscendisse cū
 eo, circumquaq; angelis ipsos comitanti-
 bus. Inter ascendendum aut Mahometem *Mahomet*
 uidisse angelum pregrandem, sedentem in *quæ uiderit*
 cathedra tenentem in manu tabulam tan- *inter ascen-*
 tæ longitudinis, ut ab Oriente in Occi- *dendum in*
 dentem usque porrigeretur, quam per ho *cœlum.*
 ram inspexerit, altera uerò hora mundum
 intuitus fuerit, Mahometem admonitum
 à Gabriele dicente, eum angelum maxime
 autoritatis apud Deū esse, ipsum saluta-
 se, angelo resalutante, eum capite solo, nul-
 lo uerbo prolato. Gabrielem itaque ange-

lo dixisse, cur non salutaret hominem, quo in toto mundo melior non esset? ex his uerbis rum intellexisse ipsum, hūc esse Mahometem Dei nuncium, atq; statim salutasse, eiq; annunciasse lætum nuncium de bonis à Deo ei præparatis, & de dominatione totius mundi, ad eum pertinente. Hoc facto Gabrielē Mahometi indicasse, eum esse angelum mortis, quo audito, Mahometem prope accessisse, atque quæsiisse ex eo num angelus mortis esset? quo id affirmante, Mahometem rogasse, ut sibi dice-

*Animæ quæ
ratione ex
corporibus
educantur.*

ret, qua ratione animas ex corporibus creaturarum educeret, ad quod ipsum respondisse, sibi id officij iniunctum à creatione Adæ, & id se exerciturum usque ad diem iudicij. Rursus uerò eum interrogasse quomodo animas saluatas à damnatis cognosceret ad quod ille subiecerit, an non uideret in ista tabula scripta nomina omnium qui fuerint, sint, & futuri essent, quomodo, & quo genere mortis interituri sint, simulq; mala & bona secundum merita unicuiq; præparata atq; disposita. Deinde ipsi declararit animas bonorum à dextera parte: malorū uerò ex sinistra educi. Post hac Mahometi ulterius progressu, uisum esse alium angelum, usque adeo grandem, ut caput supra cœlum, pedes infra abyssum

sum extulerit, forma instar galli, quē Deus docuerit horas, quibus inuocari uellet, & cum tempus orationis uenisset, uocem ē cœlo egressum dicentem tibi creature quę Deo obediens es, mando, ut ei laudes reddas. Tunc uerē eundem alta uoce clamasse Benedictus sit Deus, rex angelorum, animarum & creaturarum, galloq; in terris audientes uocem huius angeli ad cuius formam facti sunt, ipsi respondere, atq; cantando laudare Deum, dicentes suo cantu: Vos omnes qui Deo obediens estis surgite eumq; laudate. Porro ulterius procedentem, inuenisse alium angelum, qui partim ex igne, partim ex niue constiterit, Deum indefinenter orantem, ut quemadmodum in ipso ignem & niuem coniunxerit, ita etiam corda nationum coniungere uelit ad obediendum sibi. Ab hoc uerō altius ascendentem conspexisse alium angelum admirandæ magnitudinis, sedentem in sella ac manu tenentem globum adeo incredibilis crassitudinis, ut si decideret cœlum terrāq; destrueret. Gabrielem autem globo conspecto, in lachrymas erupisse. Mahometē ergo causa ploratus interrogata, cognito eum esse thesaurariū inferni, accessisse ad ipsum, eumq; salutasse. Cæterū angelum nihil respondisse. Quare Gabrielem ei dixisse,

Angelus forma instar Galli, ingentis magnitudinis.

Galli cur singulis horis cantum edant.

xisse, cur non saluaret hominem quo in orbe melior non esset? Angelum ergo animaduertentē eum Mahometem esse, hunc salutasse eiꝑ lætum nuncium annunciasse de maximis bonis à Deo ipsi præparatis, atꝑ ulterius quod damnati ex uiuentibus secundum legem eius, minores cruciatus alijs passuri essent. Proinde Mahometem interrogasse ex ipso, quomodo infernus fa-

Infernus ctus esset: angelum uerò respondisse, scien-
quomodo dum ei esse, quod Deus magnum ignem
fit factus. circa infernum accenderit per spacium se-

ptuaginta millium annorum, ita ut penitus ruber deueniret, à spatio tanti eiusdēꝑ temporis rursus alium ignem excitasse, unde penitus albus euaserit, tertio denuò ignem simili annorum numero succēdisse, per quē infernus totus ater atꝑ obscurus factus fuerit. His cognitis Mahometē rur-

Diaboli ex sus quēsiſſe, quomodo, & ex quo Diaboli
quo facti facti fuerint, unde uiuāt, & qualem uitam
sint. degant? Angelum respondisse eos ex igne factos, igne uiuere, sineꝑ eo ipsos nō posse ne quidē per horā uiuere, non secus quā piscis absque aqua. Dixisse præterea dictos Diabolos à Deo creatos surdos & mutos, ut non possint audire clamores & lamentationes damnatorum, quos torqueant atꝑ uerberent magnis malleis ferreis:

¶ et.

si etenim eos exaudirent misericordia ipso-
rum afficerentur.

Cum thesaurarius inferni hæc dixisset
Mahomerē & Gabrielē discessisse, penitus
pauore correptos, & appulisse ad primum
cælum, quod sit cælum Lunæ ex ferro fa-
ctum, spissitudinis tantæ, quantam homo
quingentis annis eundo conficere queat,
idemque spacium à primo usque ad secun-
dum cælum esse. Cum uerò eo uenissent,
Gabriele fores pulsante, obuium ei factū,
angelum tantæ longitudinis, ut ea mille
annorum iter desideraret, comitatum com-
pluribus angelis splendidissimè ornatis. Ma-
hometem itaque ingredientem, ab omni-
bus istis angelis faciē hominis, & corpus
Vaccæ habentibus salutatam, eorumque
septuaginta millia fuisse, ac quēlibet ipso-
rum septuaginta mille capita, quodlibet
caput septuaginta mille cornua, horū quē-
libet septuaginta mille nodos habuisse, no-
dos à se inuicem itinere quadraginta anno-
rum dissitos. Porro in quolibet capite fuis-
se septuaginta mille facies, in qualibet fa-
cie quoque septuaginta mille ora, in horum
unoquoque septuaginta mille linguas, harū
unaquaque totidem mille idiōmata pro-
ferente, quibus Deum septuagesies millies
quotidie celebrarint. Inter hos angelos

*Cæli primi
descriptio.*

*Angelus in-
gentis longi-
tudinis.*

K 6 fuisse

fuisse hominē, sedentem in cathedra ex claritate facta, excellentē pulchritudine tam statura corporis, quā forma uultus ornatū, ueste ita candida, ut uix aspici potuerit.

Mahometem ergo ex angelo Gabriele quæsiisse quis nam ille esset & eum respondisse, quod esset Ioannes Baptista, filius Za-
Iohannes Baptista. chariæ, ac salutatum à Mahomete, ei dixisse læta noua de magnis honoribus, à Deo ipsi dispositis. Inde profectos ad secundū
Cæli secundū descripio. cælum græcum, eiusdem densitatis cum primō, & distantia ad tertiū usq;. Cū uerō Gabriel fores pulsasset, angelū ad eas aperiendas uenisse, usq; adeo procerū, ut eius caput ad septimū usq; cælum, & pedes ad centrum terræ usq; attigerint, eiq; alios angelos adfuisse, septuagesies millies maiores angelis primī cæli, qui cognito Mahometis nomine à Gabriele, reuerenter hūc salutârint. Inter ipsos uerō sedisse in cathedra Iosephum filium Iacob, ætate Mahometem referentem, ipsum ergo ab hoc salutatum, ei salutem reprecatum, ac ex Gabriele cognito, ipsum Mahometem esse, ei lectum nunciū bonorum, ut præcedentes, retulisse. Inde uerō discedentes ad tertium
Cæli tertij descriptio. cælum, quod argenteū sit, peruenisse, spissitatis eiusdem, & distantia à quarto, cum duobus priorib. Gabrielem eō ueniētem, fores

fores aperiri iussisse: eas itaq; ab angelo tante magnitudinis patefactas, ut si totus mundus cum omnibus quæ continet, palmo manus eius impositus fuisset, pro nihilo id duxisset. Comitatum etiam compluribus angelis ultra modum grandibus, habentibus faciem uaccarum, ac ita in ordinem re-dactis, atq; compressis, ut ne pila quidem inter ipsos emitte potuerit. In medio ipsorum sedisse Enoch, & Eliam, in cathedris *Enoch.* pellucidis, qui cognito ex Gabriele, hunc esse Mahometem, ei honestè salutato, læta de rebus eius exposuerint. Inde cum ad quartum cœlum, totum aureum, uenissent, atque Gabriel pulsasset, occurrisse i- *Cœli quarti descriptio.* psis angelum, tam magnum, ut pollice suo dextro, omnes aquas dulces, sinistro uerò salvas tenuisset, affuisse illi angelos 70000. uultu aquilino præditos, quolibet eorum habente 70000. pennas, qualibet penna longitudinem habente 70000 cubitorum in medio eorum fuisse *Aaronem.* Aaronem cathedre clarissimæ impositum, qui Mahometi salutato, bona noua, ut priores annunciârit. Ab *Cœli quinti descriptio.* hoc ad quintum eos cõtendisse, meris margaritis constans, densitatis eiusdem cum prioribus cum'que fores pulsassent, uenisse angelum totum igneum, habentem, 7000. brachia, in quolibet brachio 7000. manus, in qua-

in qualibet manu 7000. digitos, & quemlibet digitum Deum indies laudasse septies millies, circa illum stetisse magnam turbam angelorum, habentium uultus uulturinos, qui salutati, ipsi bona noua dixerint, ut priores : in medio eorum *Mosen* in throno lucidissimo collocatum, qui, cum angelus ei dixisset, se Mahometem adducere, ipsum salutatum admonuerit, quod Deus populum eius magnis ieiunijs, multisq; orationibus oneraturus esset, quare ipsi Deum rogandum esse, ut ea moderari uelit, populum enim eius omnibus istis ferendis non esse parem. Postea uero, cum ad sextum coelum, ex meris smaragdīs constans, ascendissent, uenisse eis obuiam angelum septuagesies millies maiorem omnibus praecedentibus, ita, ut si absorbuisset, & deuorasset uniuersam terram cum omnibus in ea contentis, neutiquam quisquam id percepisset. Astitisse illic & complures alios angelos, septuagesies millies uastiores praecedentibus totos ex margaritis, smaragdīs, & carbunculis conflatos. Inter eos fuisse Abrahamum, insidentem cathedrae, claritate solem adaequantī. Hunc ergo salutatum a Mahomete, ei salute reddita, dixisse, ipsum a Deo plus alijs eius nuncijs amari, atque ipsius gratia etiam populum

Mahom.

Moser.

*Caeli sexti
descriptio.*

Abraham.

Mahometanum diligē. Illinc dimissos, ad
 septimum cœlum peruenisse, ex carbuncu *Cœli septimi*
 lis constans, spissitudinis eiusdem cum *descriptio.*
 prioribus: tum uero prodijisse angelum, cu
 ius formam nullus, quam ipse Deus expri
 mere posset, cumq; Mahometes ingressus
 fuisset, uidisse eum & alios angelos, de qui
 bus loqui fas non sit, Deo id prohibente.
 Ipsis adfuisse Adamum sedentem in cathe *Adam,*
 dra, claritate circundata, qui cognito ex
 Gabriele quis esset, Mahometem salutârīt,
 eiq; dixerit, eum esse patrem suorum filio
 rum, paradysumq; clausum, & obfirmatū
 ita, ut nullus eum ingressurus sit, siue pro
 pheta, siue alius, quoad ille ibi fuerit, à
 Deo etenim id ita constitutum. Inde uero
 profectos ad octauum cœlum, ex uno To *Cœli octauo*
 pazio, & eadem spissitudine, qua priores *descriptio.*
 constans, foribus pulsatis, obuium habuif
 se, angelum totum ex claritate factum, se
 xagesies millies sole lucidiorem habentem
 60000. capita, in quolibet capite totidem
 uultus, in horum unoquoq; 60000. ocu
 los, in quolibet oculorum, rursus tot mille
 pupillas, qualibet pupilla sexagesies mil
 lies quotidie contremiscente præ timore
 Dei, adfuisse ei & alios angelos, sexagesies
 millies maiores præcedentibus, quorum
 numerus soli Deo notus sit. Secundum ea
 ingres-

Interuallū. ingressos ipsos primum interuallum uel separationem, deinde in secundam, tertiam, & quartam, cæteras' que omnes usque ad 60 quæ ex margaritis fuerint, alias superiores 60 ex aquis, post has sexaginta ex niue, totidem exinde è grandine, similiter eiusdem numeri ex nubibus, quinetiam sexaginta ex tenebris, rursus totidem ex igne, deniq; 60 ex claritate, & totidem ex gloria, omnes infinita multitudine angelorum refertas, non cessantium unquam, Deum celebrare. Ab ingressu horum separationum Gabrielem abstinuisse Mahometes, narrat, sed se animo erecto, atque confirmato, omnes penetrasse, peruenisseq; ad eam, quæ à gloria Dei denominetur, ubi ad eius aures peruenerit, ter dicens: Accede me, Mahomet mi dilecte, & quotiescunq; eam audierit, se accessisse, ita, ut tertia uoce sonante, non abfuerit alterius à throno Dei duobus tractibus arcus, tunc se Deum salutasse, resalutatum ab hoc dicente, eum esse honoratiorē, & dilectionem inter omnes nuncios mundi: postea quoq; interrogante, quomodo eius populus se gereret. Se itaq; Deo respondisse, eū perquam obedientem esse, Deum ergo dixisse, ac iniunxisse ipsi, ut eundem populū quotānis sexaginta dies ieiunare, & quin-

qua-

Colloquium

Mahometis

sum Deo.

quagesies in die orare iuberet. Hoc uero
 Dei mādato audito, se retrocessisse, & inue-
 nisse angelum Gabrielē, cumq; e regione
 Mosis fuerit, sibi ab hoc consultum, ut ad
 Deum rediret pro moderatione ieiuniorū,
 & orationum populo Mahometico, into-
 lerabiliū impetranda. Ter itaq; Mahome-
 te redeunte, primo Deū a ieiunijs ademisse
 10 dies, & ab orationib. 20 uices, secūdo de-
 traxisse, alios decem dies, & decem preca-
 tiones, tertio reduxisse ieiunia, ad triginta
 dies, & orationes ad quinq; uices: Maho-
 mete uerecundia, & metu molestiæ nō au-
 so redire, maxime, cū cōprehensus esset
 intuitum admirabilis Dei habitatiōis. In
 throno enim eius fuisse quatuor elementa *Thronus*
 simul, præsens seculum, futurum, parady- *Dei qualis.*
 sum, infernum, cœlum, & terrā: thronū ha-
 buisse 4. pedes, quorum quilibet septuage-
 sies millies lōgiōr fuerit, quā sit distantia a
 cœlo ad terrā, eūdemq; impositū humeris
 4. angelorū, eum gestantium, ac habentiū
 quatuor uultus circa caput, unum homi-
 nis, alterum aquilæ, tertium leonis, quartū
 bouis, corpore eorū penitus pleno, ac co-
 operto oculis. Vultum porro hominis ora-
 re pro hominibus, aquilæ pro auibus, leo-
 nis pro feris bestijs, bouis pro animalibus
 domesticis. Ad extremū, Mahometem di-
 misit.

*Reditus Ma-
hometis a d-
uxorem.*

missione à Deo impetrata, Gabrielem ad
scalam reductum, descendisse in Hierosol-
yma, unde profecti fuerant, ac inde à iu-
mento ALBORAC Mecquam, usq; ante-
quam lucefferet, asportatum, & ad fores g-
dium repositum, iuisse cubitum cum uxo-
re, adhuc dormiente, nec quicquam de pe-
grinatione hac sciente, antequàm Maho-
metes eam illi commemoraret.

Hisce expositis, omittam alias innume-
ras stultas atq; aniles fabulas, in Alcorano
contentas, quod hic permagnus sit, & ple-
nus somnijs inter se discrepantibus, sæ-
piusq; contrarijs, ita, ut uerè dici possit, uo-
luisse eum congerere librum de gallo ad a-
finum, aut irridere Lucianum in suis ueris
narrationibus, scribendo res incredibiles,
impossibiles, & à lege diuina, & naturali
exorbitantes: ut cum constituit infinitum
numerum angelorum in cœlo, quorum
unns solus sit maior cœlo, & tota terra, &
dum dicit, solem & lunam eadem claritate
condita esse, ita ne intra noctem & diem
sit differentia, sed quod angelus Gabriel
uolitans interdum circa cœlum, impru-
dens pulsata luna extremitate alarum suarum,
maculas nigras efficiat, quibus eius
claritas diminuatur et obscuretur, et quod
quidam angeli non habeant nisi unam alā,
alii

alijs duas, alijs tres, alijs quatuor, quinque, aut
 sex, plures uel pauciores. Adhæc, quod *Lunam in*
 Mahomet suis digitis diuiserit lunam in *duas partes*
 duas partes, & hæ ceciderint ad duo latera *diuisam d*
 montis, & quod manicam suam ingressæ, *Mahomete.*
 recollectæ fuerint. Similiter, quod dicit, *Christi,*
 Deum præstantem iuramentum iurare per *Moyse, &*
 ficos, & oliuas, & sibi in templo Salomo- *Mahometis*
 nis quadam nocte, inuenienti Dominum *colloquium*
 nostrum Iesum Christum, Abrahamum, *in templo*
 & Moysem: à Christo oblatum uas aquæ, *Salomonis.*
 ab Abrahamo, uas uini, à Moyse uero uas
 lactis plenum, & quod uocē audierit, di-
 centem: si uinum reciperet, eum populo
 suo periturum: si lac, submersum iri, si ue-
 rò aquam, à Iesu Christo oblatam, fruitu-
 rum conspectu Dei. Hisce similia sunt &
 sequentia. Quod nisi angeli perpetuò pro
 hominibus intercederent, cælum super
 terram ruiturum sit. Quod diaboli uiso
 Alcorano, ex admiratione in altercationē
 inter se uersi fuerint, an eum recipere uel-
 lent, nec ne, & quod tandem plurimi inter
 ipsos Saraceni facti, filios procreârunt.
 Quod tempore diluuij Deus ciuitatem
 Mecquam in Paradysum portari curârit,
 quo eam seruaret, & Hierosolyma abscon-
 derit in monte, uocato *Abirobeyx.* Item, *Abirobeyx.*
 quod super humeris nostris sedeant ange-

li, in dextro, qui bona nostra opera scribati
in sinistro, qui mala, pro penna, lingua pro
atramento salua, pro charta, corde uten-
tes. Quod Mahometi quadrienni angeli
pectore aperto, cor suum ad trutinam de-
cem aliorum humanorum cordium ap-
penderint, quantum solius Mahometis.
Quod Deus illum adulteri, & periuri le-
ge soluerit, quod librum scripserit qui est
Alcoranus, in quo sint duodecim millia
uerba mirifica, & quod cuidam interroga-
ti, an omnia uera essent, responderit libe-
reque falsus sit, non esse plura uera, quam
tria millia.

Omittam etiam alias fabulas, quas con-
finxit de ueteribus patriarchis & prophe-
tis: ut quod Moyſes angelo mortis ad se
occidendum, uenienti dixerit, ipsum non
posse animam suam extrahere de suo cor-
pore, quod ore suo Deo collocutus sit, au-
ribus suis eum audierit, oculis suis uiderit
& e manibus Dei tabulas legis receperit,
pedibus etiam suis in montem Sinay ascen-
derit: tunc itaque angelum mortis decer-
pſisse pomum ex arbore Paradyſi, idque ol-
faciendum præbuisse Moyſi, & cum id orſi
admouerit, angelum ipsi naso correpto e-
mungendo animam euulſiſſe.

De Salomo ne fabulosa doctrina Mahometis. Quod rex Salomō bellum gesserit cum
regis

regina Sabæa, & exercitus eius constiterit non tantum hominibus, sed & Diabolis, bestijs, & auibus, & in itinere offenderit flumen formicarum, quas compellatas pro transitu rogarint. Quod Salomon in senecta obierit innixus baculo, cui longo tempore inhæserit, & quod diaboli, quos alligatos tenuerit existimantes eum adhuc uiuere, meru ipsius nō ausi fuerint circumire mundum, donec quod mure pedem baculi arrodere, corpus Salomonis collapsum fuerit. Quod Alexander Magnus solē dormientem inuenerit in fonte rubro.

Item quod Mahomet glorietur se descendere ab Ismaële filio Abrahæ & Agar eius ancillæ, & nihilominus se Saracenum uocet a Sara legitima Abrahæ uxore: & quod non computet ab Ismaële usque ad Abdallam, filium Modalib, uel Abdemutaliph patrem Mahometis nō plures quā uiginti quinque gradus, licet inter duos istos ultra tria millia annorum intercesserint. Rationem ieiunij in mense Septembri ab ipsis dicti Ramadan allegat, quod decimo quinto die eius mensis Alcoranus ipsi missus fuerit: uicesimo die Psalmi dati Dauidi, uicesimo tertio dominus IESVS CHRISTVS natus, uicesimo quinto tabulæ legis in monte Sinai Moy-

Mahometis
Genealogia.

Ramadan.

Iunij ratio
in mense
Ramadan.

*Mahometes
quo ordine
sua myste-
ria distri-
buerit.*

si datae fuerint, tricesimo Enoch in coelum raptus, & sic à primo usque ad ultimum singulis diebus sua mysteria attribuit, multis in locis sibi contrarius. Nam in uno loco usum certorum ciborum prohibet, in alio uero dicit non esse curandum quid quisque domi suae, aut apud amicos comedat, & quod tempore necessitatis licitum sit uesci omnibus cibis. Interdum furta prohibet, interdum autem permittit: praesertim si ipsi quinta pars detur ad distribuendum pauperibus. Docet quidem cauendum à malefactis, quod Deo admodum displiceant: Verum tamen si cauere nequeant, DEVM misericordem esse, ac facile ea remissurum. Alicubi dicit se nolle quenquam cogere ad fidem suae legis, id enim esse in potestate DEI, uocantis eos qui illi placuerint: mox docet credere nolentes esse interficiendos, & ipsemet persequitur Iudaeos Almedinae.

Almedina.

*Mahometis
astutia.*

Cum ex alto semel malè caderet, dicebat hanc esse claritatem angeli Gabrielis, quam ferre non posset secum colloquens. Atque ut finem faciam infinita similia scripsit ita absurda & ridicula, ut & bubulci ea animaduertere queant: adeo iudicij inops atque confusus est. Ac licet ueteres haereses, & opiniones Arrianorum, Sabel-
lia-

lianorum, Manichæorum, Donatistarum, Macedoniorum, Corinthiorum, Nestoria *Mahometes* norum, Eutichetarum, Nouationorum, unde suam Pelagianorum, aliorumq; similium secu- *hæresim* tus fuerit plurimis etiam in locis Cabali- *hauserit.* stis, & Thalmudistis conformia tradens: tamen nunquam nec potuit, nec sciuit opiniones suas honesta aut uerisimili ratione colorare.

Sed eius hæresis, falsa doctrina, uita atque lex ad calcem libri quinti uentilatur, ideo lectorem eo relegamus. Ex his credibile uel ut rectius loquar euident & manifestum est, quod spiritus sanctus, eum non permiserit mētiri, nisi ita clarè atq; apertè, ut lector Alcorani maiorem occasionem ridendi, quàm ei credendi habeat. Nec si ne graui atq; abscondito Dei iudicio euenit (fortè ob peccata Christianorū) quod hæc secta fundata super mendacijs, & stabilita super uicijs ad tantam amplitudinem peruenerit atque excreuerit, in qua hodierno die conspici-
citur.

DE ORIGINE TVR-
CARVM ET INITIO QVA-
tuor Imperiorum, quæ ex secta Mahome-
tana prodierunt.

LIBER V.

VM calamus adhuc in manu
sit, placet priusquam id petas-
tur à me, breuiter exponere o-
riginem Turcarum, cum ea ini-

tio ueteribus minime cognita fuerit, nisi
trecentis abhinc annis licet Pomponius
Mela, & Plinius Turcas inter Scythas nu-
merarint. Vt autem ipsorum origo melius
declaretur, à Sarracenis incipiam, deinde
imperia, quæ ex ipsorum lege nata fuere
describam, ut Caliphi de Baldach, Mira-
mamoli in Africa, Suldani Aegypti, As-
sam uel Sophi Persiæ.

Mahometis origo, MAHOMET quem aliqui *Muhamet*, Tur-
cæ *Mehemet*, id est, amatum uel laudatum no-
minant, natione Arabs fuit, natus in pago
Itrarip. Itrarip, prope urbem Mecham, circiter an-
num domini sexcentesimū, tempore quo
Heraclius imperaret, & Dagobertus apud
Gallios rerū potiretur: patrem habuit Ab-
dalam, quod sonat ministrum Dei, idola-
tram

tram tamen. Cum uero octo annorum esset, Mahometes pupillus tutelæ patruī Abutaliph cōmissus est, qui ei à Iudæo Mathematicis & Physicis artibus instructo, cum quindecim uel sedecim annorū esset, de matrimonio prospiciens, mox eū mercuraturæ exercendæ, in Aegypto & Syria præfecit, ubi cū Iudæis & Christianis conuersatus est, præcipue uero cum monacho ordinis S. Benedicti nomine Iohanne, ut Episcopus Acconensis scribit, & alio quodam Sergio hæretico Nestoriano, à quib. sacris literis, maximè ueteri & nouo testamento perceptis, circūspectauit, quomodo sub prætextu religionis gentem Arabiam, crassam, rudem, ac idolatriæ deditam, ad se pelliceret. Quare postquam duos annos se occultasset, populo sese exhibēs dixit, se toto hoc tēpore cōuersatū cū angelo Gabriele, qui sibi legem Dei tradiderit, & quod credere in idola sit res stulta & uana. Cognito autē se suis sermonibus nihil efficere, alium modum excogitauit, & seruū nomine Zeydimy libertate donauit, dicēs Dei uoluntatē esse, ut oēs homines sint liberi. Quare ex animi eius sentētia seruorū undecunq; locorū ad eū accurrētū numero facile accrescente euenit, ut terrorē incuteret magnis familijs Mechæ, inter quas

*Mahometis
pueritia.*

*Mahometis
asinitia.*

*Mahomet
Almedinae
cōcionatur.*

erant Caraxina, Haximina, & Benimítana, quæ arma contra ipsum cepere. Quo Mehemet uiso aufugit, & se Almedinam recepit, dictam postea *Medinathalnabi*, id est, Medinna prophete, ubi Iudæis concionari cepit, qui non solum ei nō credidēre, uerum etiam eum cum seruis in complurib. prælijs, quæ mutuo commiserunt egregiē ceciderunt. Mahomete in uno eorum tale uulnus in facie recipiente, ut dentibus anterioribus fractis, in fossam quandam pro mortuo proiectus fuerit: Tandem tamen illos perdomuit. Cum autem Arabes descendentes ab Ismahele filio Abrahæ, &

*Agareni Sara
eandem dicū-
tur.*

Agar eius ancilla, Agareni dicerentur, idq; minimē honorificum ei uideretur, ordinauit, ut Saraceni nominarentur à Sara legitima Abrahæ uxore, dicens Ismahelem natum ex ea, & non ex ancilla, quod nomen illis mansit quoad Turcæ id una cum natione aboleuerūt, ut postea dicetur. Cum itaq; Mahometes apud suos ad tātā exstimationem peruenisset, quod propheta & nuncius Dei haberetur, familiaritatem cum opulenta uidua nomine Tadiga aut Cadiga inijt, quam ita amice tractauit, ut eam tandem uxorem, licet tres alias haberet, Anossen, Ahassen, & tertiam, quam nutritio suo adduxerat nomine Seich aut Zeich,

*Mahometis
quatuor u-
xores.*

Zeich, præter concubinam Mariam, quæ Christiana erat sectæ Iacobitarum. Eoq; *Mahometis facto legem publicat, qua cuilibet permittebat quatuor uxores ducere. Porro uero Mahometis lex de matrimonio.* Mehemet per id matrimonium diuitijs uiribusq; auctus, quod uidua ista multa bona possideret, occasionem nactus est tolerandi sua pecunia milites, ita ut omnes uicini partim ui, partim opinione religionis moti, ei obedirent, numerusq; sectæ suæ, & Saracenorū in tantum cresceret, ut He. *Heraclius* Heraclius Imperator, qui tunc terras Syriæ, *Turcarum* Aegypti, & Africæ, adhuc religionē Christianam sectantes teneret, eorum opera in *opera & auxilijs contra Persas usus.* bellis Persicis uteretur. Cæterum cum postea in solutione stipendiorum exercitus, in quo aliquot turmæ Saracenorum erāt, pecunia deficiente, à quodam Heraclij ministro his dictum fuisset, non suppetere stipendia pro Christianis, ideoq; nec canes ea petere debere. Saraceni hoc responso indignati Imperatoris militia relicta, in Africam, ubi tunc Mahomet esset, reuertuntur. Nonnullo deinde tempore interiecto, Heraclio Imperatore tributum ab Africanis exigente, hi, qui antea senimiū oneratos esse conquererentur & imperia Græcorum exosa haberent, accedente Mehetis persuasione, dicentis, Dei uolunta-

tem esse, ut quisq; in libertate uiueret, ad
Africanorū eò Africani cōmoti fuēre, ut legatos Impe
desectio. ratoris occiderent, & ab eo Aegyptus, &
 Africa deficerent, authore rebellionis Me-
 hemete, quē & Christiani, & Iudæi seque-
 bantur. Et si uerò Imperator ingentē exer-
 citū isthūc mitteret, duce Theodoro, qui
 complura prælia cum Africanis fecit: ta-
 men, tandē eo profligato, atq; occiso, Me-
 hemetes, & Saraceni in Arabiam rediē-
 re, & exinde Syriam, & Mesopotamiā cœ-
Aegyptio- pēre. Atq; ita Græci Aegyptum, Africam,
rum, Afro- Syriam, aliasq; prouincias Imperatoribus
rum, & Sy- Romanis, & Græcis à temporibus Iulij Cæ-
riorum dese- saris usq; ad tempora Vandalorum subie-
ctio à Chri- ctas, ac Christianam fidem professas, ami-
stiana fide. serunt, Mehemete rege coronato Damasci
Mehemetes circiter annū Domini sexcentelimum, ac
rex corona- postea decimum superuiuente.

tur. A morte Mehemetis Saraceni elegēre
 quendam discipulorum ac familiariū eius
 dictum Othomar, quem Turcæ *Othmar*, a-
Caliph quis, liij *Bulasher* uocant, eumq; *Caliph* cognomi-
eiusq; sedes. nauerunt, quę uox significat hæredem, uel
 successorem, eò quòd fuerit surrogatus in
 locum Mahometis, & id nomen reliquis
Baudras, omnibus successoribus mansit. Quidam
uel Bal- Itali eum Alpham dixēre. Sedes eius fuit
dach. Baudras secundū Gallos, quam Itali *Baldac*
 Turcæ

Turcæ Bagadet, uel *Baldak* uocant, antiqui
 Babylonem dixere, licet fiat, qui uelint es-
 se ciuitatem Susan, uel Niniuen. Sita uerò
 est ad Euphratem fluuium. Sub huius Ca-
 liphæ regno, Saraceni Græcis ademerunt
 Caramanniam, quæ antiquis Cilicia fuit, *Caraman-*
 in qua est Antiochia, & Pamphilia, hodie, *nia, olim Cē*
 Sauri, & Seleucia, Scandalor ipsi dicta. *licia.*
 Postea expeditionem in Persiam suscep- *Pamphilia,*
 runt, quam hodie *Pharsic* uocant. Idcirco factū *hodie Scatta*
 est tempore, quo Græci Martinæ impera- *ri.*
 trici linguā, & filio Heraclioni, nasum pre- *Seleucia,*
 ciderunt, quod Cōstātinū, filiū Heraclij ex *Turcis Scan*
 Fabia, ueneno necassent, ac Longobardi I- *dolor.*
 talias ingressi sunt. Apud Persas rege exi *Persia, ho-*
 stēte, Hormisda dicto Ascarioth, post Ad- *die Pharsic.*
 haēter, filium Syroēs, nepotem Cosdroēs, *Hormisda*
 quem Heraclius Hierosolymis recupera- *Ascarioth,*
 ris, captiuum tenuerat. Hormisda ergo ui-
 dens, a Saracenis se imperi ad auxilium ui-
 cinorū maxime Turquestanorum confu- *Turquestan-*
 git quorum regnum, ut Haytonus scribit, *orum re-*
 ex parte Orientis, suos confines habet cū *gnum.*
 regno Tharsæ, ex parte Occidentis cum
 regno Persarum, ex parte Septentrionis
 cum regno Corasminæ, & fluuiū Indo, ex
 parte uerò Meridiei, protenditur usque
 ad deserta Indiæ: Qui ueri, & proprii fi-
 nes, ac limites quos Plinius, & Strabo
 Par-

*Turqueman-
nia unde
Turcia di-
ctā.*

Parthis assignant: Turcæ uerò eos *Torque-
stinos* uocârunt, quasi diceret, liberos, uel
Frâcos. Ex hac natione, quæ initio per Gal-
los dicta est *Turquemannia*, deinde *Tur-
cia*, legibus, ac religione carente, sex millia
pugnatorum in auxilium regis *Hormis-
dæ* exiêre: sed cum pro more gentis, mu-
lieres, ac pueros secum duxissent, tardiùs
aduenêre, *Hormisdæ* à *Saracenis*, ante-
quàm appellerent, profligato, atque occi-
so, circiter annum sexcentesium, quadra-
gesimum.

*Persia à Sa-
racenis oc-
cupata.
Abcas, re-
gnum in
Georgia.
Haloën, re-
gnum.
Corasen.*

Saraceni itaq; domini *Persiae*, omniūq;
finitimarum terrarum euasêre, excepto re-
gno *Abcas*, quod est in *Georgia*, & præter
quandam aliam regionem *Armeniae*, quæ
uulgariter *Haloën* nominatur. Quæ duæ
regiones Christianis, quos *Saraceni* perse-
quebantur, refugium atq; tutela mansêre.
Turquemanni uerò, cum ad *Persiae* terrā,
quæ *Corasen* ab *Haytone*, ab alijs *Chorosten*,
& *Choroçam* nuncupatur, peruenissent, &
stragem, mortemq; *Hormisdæ* intellexis-
sent, ulterius procedere noluerunt, sed se
munituri, ad *Saracenos* nuncios miserunt,
offerentes, se eorum mandatis obtempe-
ratos, ijsq; militaturos, modo terra, in
qua essent, ipsis relinqueretur. *Saraceni*
hoc cognito, eos facile receperunt, sed in
aliam

aliam terram transfulerunt, ubi rebellionis
 audaciam non timerent. Hisce & alijs euen-
 tibus Turquemanni, uel Turquiniani tri-
 butarum, qualesque subiecti Saracenorum man-
 sere, horum mores, leges, ac ritus conuer-
 satione addiscentes, ita, ut nulla differen-
 tia ritus, legum, ac uitae inter ipsos esset: id
 quod facile factum fuit, quia Turquemanni
 sine lege, regula, & politia antea uiuere so-
 liti, participes honorum, & dignitatis Sa-
 racenorum facti, ob militaris rei peritiam,
 amicissimi eorum socij euasere. Vixere i-
 taque simul circiter trecentos annos, ut u-
 na eademque natio censerentur, Turquima-
 nis nihilominus separatim degentibus &
 magnas diuitias accumulanti-
 bus, in tan-
 tum, ut circiter annum Domini millesi-
 mum, quadagesimum, Saracenorum do-
 mini ob mutuas eorum dissensiones fierent,
 quemadmodum postea dicitur. Ceterum,
 huius primi Caliph regnum non diu du-
 rauit, pulsus enim fuit ab alio quodam Sa-
 raceno, moliente occupare locum eius. Ve-
 rum ad eum peruenire non potuit, interfe-
 ctus a Saracenis, qui alium elegerunt, no-
 mine Haly.

*Saraceni &
 Turquemanni
 de uictis.*

Haly secundus Caliph, id est, successor,
 germanus patruelis, uel secundum alios,
 gener Mahometis, ex filia Fatoma, quam
 Tur-

*Haly, secun-
 dus Caliph.*

*Saracenorū
sectæ diui-
sio.*

Turcæ Fatmam dicunt, Caliph appellari noluit, uerū nuntius Dei, & propheta eiusdem authoritatis, cuius Mehemet, huius instituta partim mutauit, partim ab eo leuit, alijs condicis, unde diuisio sectæ Saracenorū exorta est: nam qui dogma Mehemetis sequebantur aliū Caliph in Aegypto creāunt, aliī in Persia cum Haly permanserunt, hoc & ab Aegyptijs in hūc usque diē in summa existimatione habito, Turcæ nanq; statim eum post Mahometē in initijs omniū actionū nominant, dicentes, A L L A, MEHEMET, HALY, id est, Deus, Mehemet, & Haly. Ac sic quidem Saraceni diuisi fuere discordia, usq; ad hoc tempus durante. Et si enim Turcæ, & Persæ unam eandemq; legem seruent, tamen in cæremonijs differunt, & contrarij sunt opinionibus, inuicem se pro hæreticis habentes. Caliphæ uerò officium Paparum, & Imperatorū simul administrabant: nam per prouincias præsides, & gubernatores cōstituebant, Sultanos dictos, qui lingua nostri erant præsides, sed succedente tempore, uox ea in appellationem regiam transiit, ac nunc Sultani nomen regem significat. Huius diuisionis tempore Sultanus Alexandriae erat Selymus, qui interfecto primo Aegypti Calypa, pro obtinendo fauore

*Caliphæ
officium a
pud Sarace-
nos.*

*Sultani no-
minis origo
& significa-
tio.*

fauore ad obedientiã Caliphæ de Baldech redijt. Post hæc pars Saracenorum Aegyptiacorum, qui imperiũ Caliphæ de Baldach detrectabāt, in Africã tranſijt, & Vandalos Chriſtianos quidem, ſed Arianos à tẽpore regis Genſerici, Africã tenentes, pepulit, cum hi à Gothiſ itidem Arianis, Hiſpania eiecti, in Africam tranſiſſent, temporibus Imperatoris Theodoſij, filij Arcadij, circiter annum Domini quadringenteſimum, & decimum, ibiq; tributarij Imperatorum Conſtantiopolitanorũ manſiſſent, uſq; ad annum 668. quo Saraceni primum eam ingreſſi, illi c conſtituerunt ducem, quem dixerẽ *Miramamolĩn*, id eſt, domi- *Miramamolĩn*
 num gentiũ, aut populi, eiꝯ ſede Cartha- *lin, i. domis*
 gine fixa, quã Marcham appellabant, ho- *nus gentiũ*
 die uero Tunetum, ſed uocabulum Mira- *Marcha, ho*
 mamolin poſteà immutatũ eſt: Hoc enim *die Tunetũ.*
 tempore regem ipſorum uocant *Moule* &
 qui rebus hodie præeſt, dicitur *Moule aſſan*, *Moule*
 id eſt, rex, aut dominus *Aſſan.* *aſſan.*

Non ſcribam prolixius, quid Saraceni geſſerint, deuicta Perſia & Africa, uſq; ad annum Domini 1040. quo iugum Turquemannorum tributariorũ ſuorum ſubiẽre. Neque enim cogito chronica, ſed ſaltem epitomen rerum ipſorum præcipuarũ conſcribere,

Anno

Mehua quid significet. Anno Christi 660. MEHVA, qui præproperum, ac festiūm denotat, Sultanus Aegypti, Selymi successor, insula Rhodo capta, æs abduxit, ex quo Colossus factus fuerat, qui altitudinis erat 70 cubitorum, & motu terræ, teste Plinio, deiectus, cum cauus esset, inter sculpta saxa collocatus erat. Narrant historici, dicto ære 900. camelos onustos fuisse.

Abdalla. Anno 660. Abdalla Sultanus Aegypti post Mehuā Syracusos uenit, ubi non longè antè ueneno necatus fuerat Constans, filius Constantini, a Martina nouerca, uxore Heraclij, diripuēruntq; Saraceni ciuitatem cum omnibus diuitijs urbis Romæ, quas Constantinus eō uexerat, eas Cōstantinopolim asportaturus.

Abimelech Sultanus. Anno sexcētesimo, nonagesimo, aut circiter Abimelech, qui sonat patrem regis, ducētis septuaginta nauibus Hispania frustra tentata, inde in Africam traiecit, unde Saraceni ab Imperatore Iustiniano II. pulsi fuerant.

Abimelech primus Miramamolī. Hic uerò Abimelech primus fuit Miramamolī, contra quem Imperator Leontius ducem misit Tiberium, qui ab exercitu a Saracenis pulso, Imperator dictus, Constantinopolim reuersus, Leontium naribus truncatum, in monasterium inclusit, id quod accidit Pontifice Sergio pri-

primo, & apud Gallos regnante Theodoro, filio Clodouei secundi. Anno millesimo, centesimo, duodecimo.

Sultanus Seleymannus, id est, pacificus, *Seleyman-*
quem alij nominant Zulemannum, Caliphatus Sultana-
pha de Balda, Constantinopolim obsedit, sed peste, & fame coactus fuit, eam relin-
quere, cum continuasset obsidionem duos annos, temporibus Imperatoris Theodosij, qui antecessorem Anastasium ceperat, Pontifice Gregorio II. Gallis imperante Chilperico ultimo, ex posteritate Pharamondi. Hoc eodem tempore Muzza *Muzza Mi-*
Miramamolius successores Abimelechi, ad *ramamolius.*
preces Iuliani comitis Consuegrani, qui tunc munere legationis apud ipsum nomine regis Roderici fungebatur, in Hispanias misit ducem, nomine Cariph, cum duodecim millibus contra regem Rodericum, qui comitis Iuliani filiam, uel, ut alij dicunt uxorem, dictam Cabam uiolauerat, ut Chronica Hispanorum tradunt. Descenderunt autem Saraceni per *Gilbaltar,* ueteribus dictam *Calpen,* & Saracenis Cibelcariph, ad montem Cariph, inde ad fluuium, Latinis uocatum Betim, eumque nominarunt *Guadati-*
bir, id est, magnum fluuium, quod nomen *bir.*
ei mansit usque in hodiernum diem. Et prope cum Saraceni in praelio, interfecto rege

Saraceni nomine amisso, Mauri dicti sunt. Roderico ultimo, ex posteritate Gothorum, eo potentiae progressi sunt, ut totam Hispaniam acquisierint, & nomine Saracenorum amisso, ab Hispanis dicti fuerint Mauri, à Mauritania, ex qua profecti fuerant.

Eudes. Anno septingentesimo, uicesimo quinto, Eudes, Dux Aquitaniae, originem ducens ab Alarico rege Gothorum, quem anno quadringentesimo duodecimo, temporibus Honorij Imperatoris, terram istam occupasse, & inde in Hispanias transisse, atq; Vandalos eiecisse diximus, contra regem Theodericum filium Dagoberti, & fratrem Childerici ultimi, ex posteritate Pharamondi, Saracenos, ex Hispania eucauit, qui duce Abderamanno (quem Gallici historici Adramar regem Corduae uocant) Galliam ingressi, coeperunt Burdegalas, Tholosam, Narbonam, Nemausum, Arelatum, & Auinionem, imò ut Platina, Blondus, Sabellicus, & alij historici scribunt, Turones usque uenire, ubi à Carolo Martello, patre Pipini cæsi fuere, recuperate omnia ab ipsis occupata, & eos in Hispanias usq; repellente, in qua ultra septingentos annos mansere, quoad Ferdinandus rex Arragoniae Granatam, anno millesimo, quadringentesimo, octogesimo septimo

ptimo coepit, compluribus oppidis & u-
 tis Saracenis relictis, quos Carolus Quin- *Saraceni a*
 tus Imperator, ad fidem nostrā coëgit, mi- *Carolo V.*
 nimē nec habitum, nec idioma, uel opinio *deuicti.*
 nes imbutas deferere uolentes.

Anno octingentesimo, Saraceni Afri-
 cani, insulas Corsicam, & Sardiniam, oc-
 cuparunt: Vicesimo secundo, postea Ae-
 gyptiaci Cretam, & Siciliam depopulati
 fuere, easq; plus ducentis annis tenuere,
 tempore, quo Longobardi Leonem Pa-
 pam persequerentur, auxilijs Caroli Ma-
 gni subleuatum.

Anno octingentesimo, tricesimo septi-
 mo, ijdem capto portu ciuitatis ueteris, ua-
 ticanum, & templum D. Petri diripere,
 cum monte Cassinensi, nomen habente a
 S. Germano, primo monasterio ordinis
 S. Benedicti, duce Sultano Saba, uiginti
 post annis itidem Anconensi portu occu-
 pato, grassati sunt per oras sinus Veneti, &
 Dalmatici.

Temporibus deinde Lotharij, filij Lu-
 douici Pij, & Michaëlis Imperatoris Con-
 stantinopolitani, anno nongentesimo rur-
 sus Apuliam, & Calabriam inuaserunt, oc- *Gorganius*
 cupato Gorgano monte, qui dicitur, *mons ange-*
Angeli. *li.*

Rursus anno nongentesimo, uicesimo

M 2 tertio,

tertio, Romanus Imperator Constantinus
 politanus, Saracenos contra Apuliam, &
 Calabriam ei rebelles concitauit: uerum
 ab Alberico Hetruriæ Marchione, à Ioan-
 ne II. Pontifice in auxilium uocato, ad Go-
 riglianum fluuium, qui olim Lyris fuit,
 tanta clade superati fuere, ut de relinquen-
 da omnino Italia cogitarint, loca'q; omnia
 ferme, quæ in littore Italico obtinebāt, in-
 cenderint.

*Goriglianus
 fluuius, olim
 Lyris.*

*Genua dire-
 pta à Sara-
 cenis.*

Anno nongentesimo, & tricesimo, Ge-
 nuam urbem Liguriæ depopulati sunt, cū
 tota ora maritima, quo tempore Berenga-
 rij, Longobardici sanguinis Principes, Im-
 perium sibi asserebant. Sic itaque Gallis,
 Græcis, & Longobardis, de Imperio con-
 tendentibus, & dissensionibus inter Pon-
 tifices, atque Romanos uigentibus, Sara-
 cenis Italia uexanda ita occupabantur, ut
 magnā partem Apuliæ, & Calabriæ, subi-
 gerent, eas'q; tenerent usque ad annū non-
 gentesimum, nonagesimum, uel circiter,
 quo simul ex Sicilia pulsi fuere à Tancre-
 do Nordmanno, qui filio suo Vilhelmo
 Ferrabrachio, in subsidium Maniacis le-
 gati Michaëlis Calaphatis, Imperatoris
 Græci, misso, Saracenos Sicilia eiecit, &
 Apuliam, Calabriam, Siciliam'q; uirtute
 sua coepit, tempore, quo Ottho tertius

*Nordmanni
 Siciliam oc-
 cupant.*

Im-

Imperio præesset, & Gallis dominaretur rex Robertus.

Anno millesimo, quadringentesimo, Sultani, quos à Calipha per prouincias hinc inde institutos diximus, ut Damasci, Hamæ (quæ ciuitas est in mediâ Syriæ sita, hodie Camella) Alepi: & alibi inter se dissensione exorta, ab obedientia Caliphæ simul desciuerunt. Et in Hispanijs unusquisq; Mauritanus, quas poterat ciuitates occupabat, inde regis nomen usurpans, ut à Granata, Cordua, Toletò, Sarragossa, Sebilis, & Valentia: similiter in Aphrica à Tuneto, Tripoli, Bugia, Maraco, Felsia, Tremessena, alijsq;. Quare nulla amplius inter eos confœderatione, uel societate intercedente, Turcæ, uel Turquemanni, qui, ut superius diximus, sub Caliphæ imperio, & bonis, & gente multiplicati fuerant, id uidentes, & animaduertentes Saracenorum uires per diuisionem esse diminutas, inter se rege creato, quem Sadoc, id est, iustum, dixere, in Saracenos irruerunt, eosq; breui temporis spatio ita attriuerunt, ut domini Persiæ, ac Syriæ euaderent. Veruntamen à Calipha manus cohibere propter reuerentiam, quam erga ipsum gerabant, eum in pace relinquentes: ab eoq; Sadoc primus Turcarum rex, Sultanum A-

Hama, hodie Camella.

Turcæ Saracenorum imperium excutunt.

Sadoc primus Turcarum rex.

Sultanus Asie sic se dici, atq; institui exoptauit, non diu post deinceps inter uiuos numeratus.

sic primus instituitur. Huic successit Degriz filius, qui Mesopotamiam, quam Diogenes Imperator Constantinopolitanus, Saracenis dissidentibus recuperârat, cum tota Cilicia Imperatorib. Constantinopolitanis ademit, easq; Arthoto agnato donauit.

Aspalem tertius Turcarum rex. Dogrim secutus est filius Aspalem, qui circiter annum millesimum, octogesimum suum nepotem Solymannum in Cappadociam, Græcis adhuc subditâ, misit, eiq; concessit omnia, quaecunq; manu caperet, & acquireret contra Græcos.

Quare ipse pergens, Asiam minorem Imperio Turcarum adimit, exceptis partibus maritimis, uersus meridiem, & insula Cipro: Et hic est, qui cum Godefrido Billioneo, copijsq; Christianis ad Niceam in Asia dimicauit, ut superius dixi, & mutato nomine proprio, uocari se uoluit Solimanfam.

Rodericus de Viuar. Hoc tempore, quidam nobilis Hispanus, uocatus Rodericus de Viuar, Mauritanos e regno Valentiae, Arragonis, & ma-

Cyd, hoc est, dominus. xima parte Castiliae pepulit, cognominatus à Mauris, ob excellentiâ Cyd, id est, dominus Ruydias, unde originem deducit familia Mendozzarum.

Aspa-

Aspalę successit filius Meleclas, qui Ar- *Meleclas.*
 thotum Mesopotamiæ, & Solymannum,
 Sultanos ad Antiochiam misit, hæcque ca-
 pta, omnes finitimas regiones Asiæ mino-
 ris, Græcis ademit.

Belchiarocus, regnum post patris mor- *Belchiaro-*
 tem adeptus est, tēpore, quō Godefridus *cus.*
 Billionæus, & Christiani in Terrā Sanctā
 transierunt, Antiochiam obsidētes, in cu-
 ius subsidium à quodam Turca, nomine
 Assan, defensæ, misit alium ab Haytono
 Cerbagar, à Gallis Corbadan dictum, qui
 ciuitate à Christianis occupata aduenit, &
 Christianos, qui prius obsessores fuerant,
 obsessos reddidit. Demum tamen Chri-
 stiani è ciuitate per turmas egressi, ac præ-
 lium cum infidelibus Turcis ineūtes, eos,
 ueluti stipulam contriuerūt, ut in historia
 Terræ Sanctæ uidere est.

Corbada ergo per fugam in Persiam *Corbada.*
 reuerso, & intelligente, quod Belchiaroco
 mortuo, frater iunior in Imperio succede-
 re uolens, in frustra dissectus fuisset, Tur-
 cæ in electione regis conuenire non potu-
 erunt, sed longo tempore inter se bellige-
 rarunt. His ergo Georgiani, & Armeni,
 maioris Armeniæ, qui Christiani erant
 cognitis, & intellecta expeditione Chri- *Turcæ ex*
 stianorum in Syriam, Turcas inter se diui- *Persia pulsi.*

fos uiriliter, & potenter inuaserunt, eosq; toto Persarum regno expulerunt, quorum pars maxima ad Solymannum, Arthorum, & alios Turcos minoris Asiæ sese contulit.

Accidit uerò id, anno millesimo, centesimo sexto, quo Hierosolymis imperabat Balduinus, frater Godefridi.

Porro Georgiani, pulsus Turcis, & regione ipsorum deuastata, uictoriam contra Sultanos Damasci, Alepi, Hamæ, aliosq; minimè persecuti fuere, sed eos in suo statu reliquerunt.

Cum uerò ex Persia discessissent, quædam gens Corasminorum (quos quidam historici Latini, Grosiones uocant aliq, existimant esse Medos Persiæ confines, & ab Oriëte mari Hyrcano, uel Abacuth, ex parte meridiei regno Turquestein, uel Parthiæ, ex parte Septentrionis Cumania, ab Occidente Persiæ, & maiori Armenia finitimos) ciuitatibus ac uillis carens in armis ferocissima, ac rei pecuniariæ dedita, Persiam ingressa, ibiq; ex paupere ditissima facta est, re Ætore & domino electo, qui uocabatur Ialaladinus, quasi diceret, donum, aut gratiam DEI, uel à DEO donarum, nomine omnibus gentibus usitato: Turcæ etenim eum appellant, Tangary Verdy:

dy: Græci Theodorum: Germani uolentes dicere Theodoricum, *Diedrich*: Galli uerò *Zhierry*. Hoc itaq; rege Corasmini comitati, Turcas in minori Asia degentes inuaserunt: sed Soltanus Turquiæ, nomine Aladinus exercitu suo cōgregato, eos obuios in magno prælio fudit, in quo interfectus est Ialaladinus ipsorū rex, & fuga uerò salui se recollegere in planicie Rohaiz, inde porro regnum Syriæ ingressuri. Verum à Sultano Alepi, ipsos transitu arcente, usq; ad desertam Arabiæ fugati inde ingressi fuerunt terras Assyriorum, transmissotq; Euphrate prope castellum Cacabæ, Iudæam, & regnum Hierosolymorū assiliere, multa damna incolis inferentes. Tandem hæc multitudo ad nihilum redacta est, cū quilibet inter ipsos dominium affectaret, nec ducibus ulla obedientia præstaretur, unde per turmas diuisi, quidam se receperunt ad Damasci, alij ad Alepi, alij ad Hamæ Sultanos: maior uerò pars iuit ad Sultatum Aegypti cum duce Bartat, qui uidens se à gente sua relictum, Babylonici Sultani fidei sese submisit. Et sic Corasmini diuisi, *Corasmeno* ad nihilum redierunt. Quos historici expeditionem Godefridi Bilionæi describentes, breui temporis spatio cū nomine extinctos appellant, *Hoarmins*. *Hoarmins*.

Hoc modo Turcæ manserunt in Syria commixti Corasmenis, & à Saracenis separati in parua regna, usq; ad annum Gratiæ, millesimum, ducentessimum, quadragessimū, uel circiter, quo Tartari eos profligarūt, ut postea dicetur, & interea assidua bella cum regibus Hierosolymitanis gesserunt, ut sequitur.

Boëmundus. Anno millesimo, centesimo tertio, cœperunt Boëmundum Principem Antiochiæ, filium Roberti Guiscardi, cognomine Curbespinam, originem ducentem à Tancreto Normanno (cuius superius meminimus) & redemptus est à Tancreto ne pote, triennio post.

Accaros. Anno millesimo, centesimo quinto, arma mouentes contra Balduinum, regem Hierosolymitanum fratrem Godefridi, qui obsidebat Accaron, cæsi fuere: & Accaros, quæ antiquitus Accon dicta, & Pro Iomaïs, post uigessimum obsidionis diem, *Lica, olim* capta est cum Lica, quam ueteres Laodiceam *Laodicea.* dixere. Quadriennio post, & Baruth *Baruth, olim* ueteribus nominata Berythus, ut & Sidō *Berythus.* subacta.

Anno millesimo, centesimo, decimo quinto, Turcæ Balduinum Secundum eius nominis, pugna uictum, in fugam compulerunt ad montem Regalem, Tancredo du-

duce exercitus, qui patrum à Saracenis liberaret, occiso.

Anno millesimo, centesimo, uicesimo, Balduinus Gazim, quem alij Garym di- *Gazim.*
xère, Sultanum Damasci, coepit.

Anno millesimo, centesimo, uicesimo secundo, rex Balduinus captus est à Balach, *Balach.*
quem alij appellat Alaph, Sultano Hamæ dictæ Camelæ, aut Gaucamelæ. Significat autem Balach destructorem, mansitq; Balduinus captiuus per annum.

Anno millesimo, centesimo, uicesimo octauo, Balduinus pugna deuicit Doloquinum, uel secundum alios Baldoquinum, uel Baldecanum Sultanum, Damasci successorem Gazis.

Anno millesimo, centesimo, tricesimo secundo, Fulco Andegauensis, gener Balduini, eiusq; successor in regno Hierosolymitano, Turcas propè *Ybelim* profligauit *Ybelim.*
in Sacra scriptura dictam *Geth.* *Geth.*

Anno millesimo, centesimo, quadagesimo, aut circiter Alaph, uel Balach, Sultanus Hamæ Rohaiz, uel Rages magna Christianorum cæde coepit. Ea uero Rages *Co* *Rages, olim*
magenæ ciuitas olim Edessa dicta est. *Edessa.*

Anno millesimo, centesimo, quadagesimo tertio, Balduinus Tertius eius nominis, filius Fulconis regis, Noradinum filium *Bal-*

Baldecari, Sultanū Damasci ad Hierichuntē, quinq; millibus hostium interfectis, uicit, & fugauit.

Anno millesimo, centesimo, quadragesimo tertio, Imperator Cunradus, & Ludouicus rex Gallie, filius Ludouici Crassi, in Syriam transmiserunt, & unā cum Balduino obsederunt Damascum, sed re infecta, domum redierunt, seditione inter obfidentes exorta.

Anno millesimo, centesimo, quadragesimo octauo, post discessum horum duorū principū, Noradinus Sultanus Damasci Antiochiā obsedit, & rex Antiochie Raimundus Antiochia ad pugnādum egressus, interfectus est. Comitibus Edisseno, & Tripolitano captis.

Anno millesimo, cētesimo, sexagesimo, Almericus rex, frater Balduini, clara uictoria in Aegypto potitus, Alexandriam cepit, & Alcairum obsedit.

Anno millesimo, centesimo, septuagesimo, Saladinus Sultanus Aegypti, bellum cōtra terram sanctam gerere incepit, temporibus regis Balduini Quarti eius nominis lepra infecti: cum Fridericus Imperator Ecclesiam Romanorum uexaret, igni, ferroq; Italiam destruens.

Anno millesimo, centesimo, septuagesimo

fimo quarto, Balduinus Saladini Aegy- *Balduinus.*
ptiorum regis copias bis uincit : primo
Tabariæ, quæ olim fuit Tyberias, deinde *Tabaria, olim Tybe-*
Ascalone. *rias.*

Anno millesimo, centesimo, septuagesimo nono, præfatus Balduinus Quartus, pugna cum Saladino propè Tyberiadem commissa uincitur.

Anno millesimo, centesimo, octogesimo quarto, dissensio incoepit, quæ causa extitit, ut terra Sancta perderetur, & Christiani in extremum discrimen inciderent. Siquidem Guido Lusignanus ducta in uxorem Sibylla sorore, defuncti regis Balduini, & uidua Vuilhelmi Longespæthæ, Marchionis Montisferratensis, ex quo filium unicum sustulerat, nomine Balduinum, adhuc impuberem, uerumque regni successorem, tutelam impuberis, regnique administrationem arripuit, contra uoluntatem Bertrandi, Comitis Tripolitani in testamento regis Balduini fratris Sibyllæ tutoris instituti. Dissensione itaque ista durante, infans moritur, Guidone ex iure uxoris regnum occupante, ob quod Comes Tripolitanus grauissime indignatus est. *Guido Lusignanus. Terræ Sanctæ direptionis causa.*

Anno millesimo, centesimo, octogesimo sexto, Saladinus regem Hierosolymorum, Guidonem Lusignanum, cum magistris

stris tēpli, & hospitalis Hierosolymitani, qui in subsidium Tyberiadis à se obsessæ uenerant, capit, eaq; dedita, Litam & Ascalonem pro redemptione regis Guidonis, & magistrorum templi recuperat. Tandem & Ptolemaidem, ac Hierosolyma deditone capit, die secundo Octobris, anno postquā à Christianis habitata esset, octogesimo octauo.

Anno millesimo, cētesimo, octogesimo septimo, Tēplarij, & Hospitaliarij, aduersus Saladinum profecti, uincuntur ad Casalas Roberti, interfecto magistro ordinis Hierosolymitani, fratre Rogerij Molinæi, primo Maij.

Anno millesimo, centesimo, octogesimo nono, Fridericus Barbarossa Imperator, Philippus Gallix, & Richardus Angliæ reges, ad subueniendum relictis in Iudæa Christianis, in Terrā Sanctam expeditionem suscepere. Fridericus itinere terrestri profectus, Armeniaq; minore, uel Cilicia recepta, æstatis tempore se loturus, uel, ut

Fridericus tionem suscepere. *Fridericus* itinere terrestri
Imp. a qua profectus, Armeniaq; minore, uel Cilicia
submergi- recepta, æstatis tempore se loturus, uel, ut
tur. alij scribunt, transiturus amnē, quem quidam Caunū, Galli Selephium, Latini Cyd
Caunus dam Caunū, Galli Selephium, Latini Cyd
Cydnus. num uocant, Tharsum ciuitatem diuiden
Tharsus, ho tem, hodiē Tharassum dictam, submergi-
diē Tharas- tur. Alij duo reges itinere in Siciliam arre
sus. pto, ex Messana traiecerunt, ac coniunctis
 suis

luis nauibus cum Guidonis exercitu. Ace-
conem biennij spacio obsessam, in potesta-
tem suam redigunt: Richardus rex Cyprū
insulam in itinere captam, cum Guidone,
pro Hierosolymorum regno permutat.
Post deditiōem uerō Aceonis, rex Galliae
Philippus aduersa ualitudine correptus,
domum redit.

Anno millesimo, ducentesimo, quarto,
Balduinus Comes Flandriae, & Henricus
Comes Sancti Pauli eius frater. Ludouic-
us Comes Sabaudiae, & Comes Bonifa-
cius Montisferratenensis, maximo exercitu
conscripto, Venetijs conuenerūt, ut Terrā
Sanctam adirent: quibus Veneti naues de-
dēre: hac cōditiōe, ut antequam ulterius
traſſerent, Iaderam ciuitatem Dalmatiae,
ipsis rebellantem, ad officium redigerent,
eoq; facto, Imperium Constantinopolita-
num occupauerūt, quod Galli circiter sexa-
ginta annos tenuēre.

Anno millesimo, ducentesimo, & deci-
mo, Ioannes de Bregna, Gallici generis e-
ques, bellica uirtute clarissimus, uxorem
duxit filiam Cunradi Mōtisferratenensis, &
Isabellae filiae regis Americi, sororem Bal-
duini leprosi, & Sibyllae uxoris Guidonis
Lusignani, electusq; est rex Hierosolymo-
rum, & coronatus Tyri, quā appellant Sur,
& Sor,
&

Tyrus conti- & *Sor*, quod significat rupem, eò quòd in ru-
nens facta. pe marina sita fuerit: licet Alexander Ma-
Arsacidas. gnus operibus suis eam oppugnans, con-
 tinenti postea coniunxerit. Erat autem tũq
 temporis, sub Imperio dicti Cunradi Mar-
 chionis Ferratensis, qui postea in foro Ty-
 rio à duob. sicarijs trucidatus est, quos Sa-
 raceni uocant Arsacidas.

Anno millesimo, ducentesimo, decimo
 sexto, Honorius Tertius, Pontifex Roma-
 nus, Ioanem Columnam Cardinalem, in
 Syriam, ad res Asiaticas componendas, mi-
 sit, comitatum Heinricho Comite Niuer-
 nensi, & Gualthero Sancerrano, Gallia e-
 quitum magistro, alijsq; cõpluribus, qui
 Accone in terram descendentes, inq; Ae-
Damiata, o- gyptum profecti, Damiatam urbem, quæ
lim Heliopo- olim Heliopolis fuit, cæperũt, quã sexen-
lis. nio post Cordirio Magni Saladini filio,
 Aegypti Sultano reddidẽre, Acconem, &
 Tyrum redeuntes. Circiter hoc tempus,
 Ioannes Brenensis, rex Hierosolymorum
 comitatus fratre Guarino de Mõte acuto,
 ordinis Hierosolymitani magistro, Italiã
Sicilia re- transiens, filiam suam Yolantem in matri-
ges titulum monium tradidit Friderico Secundo, filio
Hierosoly- Heinrici Sexti, ac nepoti Barbarossæ, cum
mitani re- titulo regni Hierosolymitani, quem reges
gni obtinẽt. Siciliae etiamnum hodiẽ tenent.

Anno

Anno millesimo, ducentesimo, uicesimo nono, dictus Imperator Fridericus, ex Italia proficiscitur, simulans se in Syriam moturum. Verum mox reuertitur dissensione intestina, ei cum pontifice Romano intercedente, reuocatus.

Anno millesimo, ducentesimo, tricesimo, Sultan⁹ Cordirius, diruit muros Hierosolymitanos, tempore, quo Fridericus *Hierosolymitani muri* Imperator Ecclesiam Romanam persequeretur, & factione Guelforum & Gibellinorum exorta, Saracenis in militiam suam euocatis Nuceram ciuitatē hodierno die à Saracenis denominatam, concessit: Vnde postea à Gallis eiectione fuere. *diruti.*

Anno millesimo, ducentesimo, tricesimo septimo, Theobaldus rex Nauarræ, Emericus Comes Montfortensis, Henricus Comes Campaniæ, & Bari, magnis copiis Hungaria, & Constantinopoli transita, profecti sunt in Syriam, ubi multas ciuitates à Saracenis occupatas recuperarunt. *Gazera, olim Gaza.* Verum breui post inter Acconem, & Gazeram, quæ olim fuit Gaza, à Sultano Cordirio fusi, fugatiq; sunt.

Anno millesimo, ducentesimo, quadragésimo quarto, rursus Christiani ad Faramiam fusi sunt, ibiq; capti fuere magister *Christianorum clades ad Faramiam.* ordinis Hierosolymitani, Vuilhelmus de

N Castel

Castel nouo, Magister Templariorum, Hermannus de Petraforti, Archiepiscopus Tyrius, duo filij Boteronis, quem alij Botrum dixere, & plures quam trecenti equites ordines. Eo uero tempore bellum inter Venetos & Genuētes, coepit ob monasterium D. Sabæ Acconensis, quæ fuit altera causa amissæ Terræ Sanctæ.

Anno millesimo, ducentesimo, quadragesimo nono, Ludouicus Sanctus mare transiens Damiatæ à Sultano Melechsalē capitur, & post liberationem ciuitates Sidonem, & Iassam, quæ olim fuit Ioppe, coepit, antea à Sultano occupatas.

*Tartarorum
res gesta contra
Turcas.*

Nunc accedo ad tēpus, quo Tartari contra Turcos, seu Turquemannos mouēre. Verū quo melius intelligatur, quomodo id acciderit, & unde Tartari uenerint, res paulò altius à 20. annis repetenda erit.

*Tartaria,
hodie Catay,
eiusq;
descriptio.
Cangy Tartari
uita &
res gesta.*

Anno millesimo, ducentesimo, uicesimo primo, in Tartaria (quam nos hodie appellamus Catay, & est Scythia orientalis, tunc nullis legibus, aut forma Reipub. gubernata) erat quidam ab Haytono dictus Cangy, à Paulo Veneto Chinchis, à Matthia Michouu Cinguis, natus ex uidua habente alios filios ex defuncto marito, uitæ eius ob conceptum in uiduitate Cangyrā insidiantes. Verū illa ipsis persuaden-

te,

te, se eum ex radijs solis concepisse, nec alium ei patrem esse: hac opinione non solum sibi profuit, sed & Cangy. Nam cum hic adoleuisset, populum barbaricum induxit, ut crederet, se à DEO missum, ut ipsis Imperaret, eosque dominos efficeret nationum, quibus tributarij fuissent & essent, hactenus capite carentes: remq; adeo dextra gessit, ut omnes finitimos subiugarit, cognominatus Cangy, Can, uel Cham. Regnavit uero annos duodecim, mortuus in oppugnatione cuiusdam castris, cum in genu sagitta uulneratus fuisset: primusque extitit, qui Tartaris persuasit, ut crederent in VNVM SOLVM DEVM.

Tartari
Christiani
sunt.

Changy Cham successit filius Hoccata, qui, ut terras remotiores cognosceret, decem millia equitum misit, ad infestandam Cappadociam, tunc à Turcis possessam (ut diximus) à quibus deleta fuere.

Hoccata
2. dux.
Tartarorum.

Hoccata itaque hac clade irritatus, rursus isthuc ablegauit triginta millia hominum, qui appellabantur Tamachi, id est, conquiritores, hisq; mandauit, ut idem iter, quod priores tenerent. His in finibus Cappadociae, quos Turcae uocant, Genech, occurrat Gujataladin, rex Turcarum, Sabellico dictus Gonyat, in suo exercitu habens duo

Tamachi,
Conquistatores.

Gujataladin.

N 2 mil.

millia Christianorum, residua ex copijs in Syriam profectis, quibus duo duces præerant, alter nomine Ioannes Liminata Cyprius, alter Bonifacius de Castro Genuensis, quem Sabellicus nominat Bonifacium Molinæum, dicitq; Venetum fuisse: Cæterum, Gujataradin cum Turcis à Tartaris cæsus est, anno millesimo, ducentesimo, tricesimo nono. Post modicum uerò temporis spatiū, Hoccata è uiuis decessit, tri-

Turcis clades à Tartaris illata.

Gin. bus filijs relictis, *Gin*, quem Paulus Venetus uocat *Gui*, & alij, *Guijs*, & *Guiscan*: alterum *Iochi*. *Iochi*, quem Matthias à Michouu appellat *Batho*. *Iochi* primogenitum, & *Baydo*, aut *Batho*, secundum eundem *Matthiam*.

Gin. Hoccatæ successit *Gin*, uel *Gui* filius, cuius regnum breue fuit, & post eum, Imperium Tartariæ tenuit *Mango Chan*, cōsanguineus suus, quem Sabellicus uocat *Me-thonem*. Et hic est *Mango Cham*, ad quem *Innocentius Quartus* ablegauit *Ascelinum*, ordinis *Prædicatorum* sodalem, anno millesimo, ducentesimo, ut refert *Vincētius* in suo speculo, & *Matthias* à *Michouu*.

Iochi primogenitus *Hoccotæ Can*, quē alij *Iachni* dicunt, iter arripuit uersus Occidentem, cum tota gente, quam sibi pater dederat, & subiugauit regnum *Tur-*
que.

questein, & Corasmeniorum, cum parte *Tartari*.
 minoris Persiæ, usq; ad fluuium Tygrim, *Turquem*
 quem Haytonus appellat Phylsonem. E- *niam occu-*
 go uerò existimo, quod Phylon sit Gan- *pant.*
 ges, ibiq; cum sua gente mansit, aucta in *Phylson.*
 hunc usque diem diuitijs atque homi-
 nibus.

Baydo, uel Bathi, tertius Hocate filius *Baydonis*
 cum Tartaris, quos sibi dederat pater, per *peregrina-*
 Rasciam, Cumaniam, & Moscouiam, Po- *tio.*
 loniam ingressus est, inde Hungariam, &
 Austriam, igni ferroq; depopulans, ita
 ut ipsemer postea fame coactus sit, terris
 istis relictis, redire in Tartariam, Cuma- *Tartaria,*
 niam, ultra pontum Euxinum quam ho- *Cumania,*
 diè uocant Zauolcha, & Zahadey, & iu- *hodiè Zauol*
 xta quorundam opinionē est, quam Stra- *cha, & Za-*
 bo Cataoniam appellat, hodiè dicta Cir- *hadey.*
 calsia. Porro Baydo, à Polonis *Bathy dici-* *Cataonia,*
 tur, & *Zaim Cham*, à quo descendit Magnus *hodiè Cir-*
 Tamerlanes, ut tradit Matthias à Mi- *calsia.*
 chouu, libro primo, capite decimo, de *Tamerlanis*
 scribens hanc ingentem destructionem *ortus.*
 terrarum Septentrionalium, quæ fuit, an-
 no millesimo, ducentesimo, sexagesimo
 tertio.

Iochus in Oriente successorem habuit,
 filium Barach secundum Haytonum: Pau-
 lo autem Veneto authore, Barachim.

*Haytoni re-
gis Arme-
niæ, & Man-
go Cham
Ioechic.*

Anno millesimo, ducētesimo, quinquagesimo, aut circiter, tempore, quo Ludo-
uicus Sanctus mare transiit. Haytonus
rex Armeniæ, Christianæ religionis secta-
tor, uidens, quòd Tartari tot terras subiugassent, & usq; ad Asiam minorem fines extendissent, ex consilio prudentum constituit foedus amicitiae ac pacis, cum Mango Cham, qui Gin, uel Gui, filio Hoccotæ in regno successerat, inire, quo subsidium contra Calyphum de Baldact, & Turcicos Sultanos Damasci, Alepi, & Hamæ, aliosq; haberet, & ideo ad ipsum misit Sinibaldum, Conestabilem regni Armeniæ, fidelem suum, & anno insequenti ipse-
met ad eum profectus, tanta gratia, tantò-
que fauore exceptus est, ut Mango Cham
Christiana fide recepta, sacro baptismo
ablueretur per Episcopum Armeniæ, re-
gni Cancellarium, unâ cum fratre, quem
Haytonus, patrueis regis Armeniæ, uo-
cat Haolonum: Paulus Venetus uero Al-
lau. Porro hūc Haolonum Mango Cham
frater, cum ualido ac præpotenti exercitu
adiunxit regi Armeniæ, ut bellum Tur-
cis inferret. Quare Tygri flumine traie-
cto, totum Persarum regnum, rectore, at-
que domino carens, intra sex mensium
spacium à finibus Corasmenorum, usque
ad ter-

*Mango Chā
Christiā
fidē recipit.*

ad terram Alfasinorum, quos nonnulli *Assassino-*
historici Latini Arfacides uocant, eorum *rum terra.*
mentionem in expeditione Godefridi Bi-
lionei facientes, subegit. Horum terra,
(neque enim regio dicenda) sita est ad pe-
dem montis Libani, uersus Orientem, ut
Brocardus Monachus scribit, à latere ciui-
tatis Antheradi, quæ Tortosa dicitur, con *Antheradi*
finis Persiæ, uersus Septentrionem, ut Ha *Tortosa.*
ytonus scribit, Paulo Veneto dicto Mu. *Mulete As-*
lete. Terræ uero istius dominus, dicebatur *assinorum*
Aloadin, uel Aladin, quod significat diui- *terra.*
num: sed historiæ expeditionis Sanctæ, i. *Aloadin As-*
psum appellarunt dominum sex monti *assinorum*
um, ut & Haytonus, & Paulus Venetus, *dominus.*
qui hoc tempore uixere. Sita erat terra
ista in parua planitie, circumdata monti-
bus, ad quam aditus non erat, nisi ab una *Aladini hi-*
parte, qua Aladinus construxerat in expu *storia.*
gnabilem arcem, quæ Tigadus dicebatur. *Tigadus*
In illa terra uallis erat natura fertilis, & a- *arx.*
moena aspectu, propter prata, riuos, nemo
ra, ac syluas. Præterea Aladinus in ea
maximum uiridarium plantarat pulcher-
rimum, floribus odoriferis, & fructibus
suauibus: ac palatia egregia in eadem ex-
truxerat, omni genere magnificentiae de-
corata, eamque auxerat elegantioribus
iuuenibus, ac sceminis totius mundi.

Homines enim certos sibi adiūxerat, quorum opera ad nullam aliam rem utebatur, quàm ad rapiendos, & abducendos iuvenes, atque puellas. Haytonus scribit, fuisse homines infideles, nullam habentes fidem, uel religionem, nisi prout eos Princeps ipsorum instruxerit. Paulus Venetus tradit, eos in nepharia lege Mahumetica informatos, promittente, obseruatoribus illius in uita futura omnis generis carnales uoluptates. Gladiatores seu sicarij raptos, in castrum Tigadum abducebant, quib. Aloadin, ut sibi eos obsequentiores redderet, quum sibi uidebatur, sole claro potum quendam dari curabat, quo inescati, demētes quasiq; semimortui reddebantur, & graui opprimebantur sopore, interimq; in uiridarium ducebantur, ad iuenculas elegantissimas, & ornatissimis uestibus induebantur. Et quum sopore soluto euigilarent, penitus alios homines in alio mundo se esse uidebant, omniq; uoluptatis, ac deliciarum genere cumulosos, quod diurno tempore expeti posset: Vesperis, cum his gaudijs interfuissent, Aloadin senex, quibus uolebat, iterum memoratum potum bibendum exhibebat, & dementatos ex Paradyso reducebat, in loca castrifumosa, atq; obscura, prioribusq; uesti-

uestimentis induebat. Tunc uerò illis somno excitatis, & reminiscantibus, quibus, & quantis ad modicum tempus potiti fuissent gaudijs, & tristibus, quod delicijs illis non perpetuò frui potuissent. Alaodin, qui DEI Prophetam se mentiebat, dicebat, se eos, qui Paradysum in sua potestate haberet, ex quo translati essent, in eundem reducturum, modo parati essent, pro sua obedientia mortem intrepidè, ubi illata fuerit, subire. Iuuenes itaque uoluptatum illecebris capti, facile id promittebant, pro nihilo mortem ducentes, respectu deliciarum, quarum gustum aliquoties postea Alaodinus ipsis præbuerat, modo quo diximus. Sic itaque dominus, sex montium eorum opera utebatur, eosq; submittebat, ad interficiendos Principes exteros, in proprijs ipsorum edibus. Mortem etenim contemnebant, quo in Paradysum reuerterentur. Ex horum sodalirio fuit ille, qui Richardū, regem Angliæ Accone uulnerauit, & qui Tyri Cunnadum Mōtisferratensem occidit, & alius, à quo sit in- qui Comitem Tripolitānum in suis ædibus obtrūcauit: ac uerissimilè est, Italos postea uocasse ab ipsis *Assasinos*, quos nos sicarios atq; latrones appellamus.

Richardus rex Angliæ à quo sit interceptus, Assasini qui dicantur.

Porro, ut ad institutum reuertamur,
Hado-

Tigadus Hadonus dictam arcem Tigadum totum
arx per tri- triennium obsedit, ut uero Haytonus scri
ennium ob- bit, uiginti septem annos, nec aliam ob
sessu. causam, quàm ob penuriam uestium, se
 dediderunt, commeatu abundantes. Arx
 uero dedita, diruta est, ac durante obsidio-
 ne, Haolonus in Persiam rediit, Hayto-
 nus in Armeniam, ad res illic constitu-
 endas.

Anno millesimo, ducentesimo, quin-
Haoloni ex quagesimo quinto, Haolonus cū rege Ar-
peditio con- meniaē rediit contra Calyphum, eumq; in
tra Caly- ciuitate sua Baldac obsessum, ea expugna-
phum. ta cœperunt, cum omni gaza immensi ac
 incredibilis ualoris. Hac uero conspecta,
 Haolonus Calyphum interrogauit, cur sti-
 pendarios pro defensione sua nō conscri-
 psisset & aluisset, cū tantos thesauros
 habuerit. Ad quod ipse respondit, se exi-
 stimasse, suum populum sufficere ad resi-
 stendum omnibus suis hostibus. Hoc Ha-
 olonus audito, iussit thesaurum in turrim
Calyphus portari, inq; eius medio Calyphum collo-
ob suā aua- catum concludi, prohibendo, ne ullus ci-
ritiam pœ- bus ei daretur, eumq; ita in medio diuitia-
nas luit. rum fame necauit. Regno Caliphæ de Bal-
 dack, in ipso finiente, quod durauerat cir-
 citer sexcentos annos.

Anno millesimo, ducentesimo, sexage-
 gesimo,

fimmo, Haolonus, & rex Armeniæ Haytonus, denuò suos exercitus congregarunt, in planitie *Rohaiz*, ad recuperandam Hierosolymam, & Terram Sanctam. Capta uerò *Rohaiz*, Alepum contenderūt, quod ipsis nono die ab obsidione deditum est: arx uerò adhuc undecim diebus restitit, qua capta, Damascus captam expugnarunt, duobus horum locorum, Sultanis captiuis in Persiam missis, una cum uxoribus, & liberis. Erat tunc temporis Antiochiæ Princeps quidam, Roymondus Austriacus, qui in uxorem habebat Haytoni Armenij filiam: huic itaque omnes terræ, ac ciuitates Turcis ademptæ datæ fuere. Regi uerò Armeniæ, Alepum, aliq̃q; regno suo finitimæ relictæ. Cum autem Haolonus Hierosolymā uenisset, nunciū ei de morte fratris Mangonis allatum est. Quamobrem constituit, in Tartariam redire, & in Syria quendam suorum nepotum reliquit, nomine Guibogan, à Sabellico dictum Garbocam, ab alijs Guithbogan, cum decem millibus equitum, profectusq; Almalech, ubi Mango obierat, cognouit à Tartaris electum alium suorum fratrum, dictum Cobilam, quem Paulus Venetus appellat Cublay, ab eo, ut familiaris, in Gallias missus, ad Clementem

Rohaiz.
Guibogan
frater Haoloni.
Cobila uel
Cublay, s.
dux Tartarorum.
 Quar.

Quartum Pontificē, anno millesimo, ducentesimo, sexagesimo octauo, quo Galli Imperium Constantinopolitanum perdidērunt, & Carolus Andegauensis, frater regis Ludouici Sancti, rex Neapoleos, & Siciliae factus est.

Guibogan persequens institutum fratris, magnam Syriae partem, auxilio regis Armeniae acquisiuit, sed uolens Turcas penitus pellere, eos sibi tributarios fecit. Quod factum est, ut Diabolus inter ipsum, & Christianos noua discordiae semina spargeret. Id quod ita accidit: Christiani Sidonem tenentes, & terram Belfortem, quae est de dominio ciuitatis Sidonensis, eruptione facta, quosdam pagos Turcicos tributarios, dicto Guibogan depopulati fuere, quibusdam hominibus, una cum pecoribus captiuis abductis. Hi qui elapsi fuissent, ad Guiboganum de iniuria quaestum contenderunt, qui re intellecta, ad Christianos nepotem suum celeriter misit, postulatam, ut praedam subditis ablatam restituerent: At tantum abest, ut id Christiani fecerint, etiam nepotem Guibogae occiderint, unde ille statim aduersus eos profectus, magnam partem murorum ciuitatis Sidonensis, & arcem Bellefortem destruxit, & amicitiae, quae ei cum Chri-

Christianis intercesserat, memoriam deposuit.

Cum ergo Christiani ita cum Guiboga-
no dissentirent, qui Christianus erat, & in
ipsorum auxilium uenerat, Sultanus Ae-
gypti Cathos, cognomine Melechmeès, *Cathos Sul-
tanus Aegy-
pti.*
id est, rex populi, in loco quodam dicto
Henyalech, ipsum adortus, in prælio occi-
dit, totaq; Syria in potestatem Melechmeès
cōcessit, præter aliquas ciuitates Christia-
norum ad mare positas.

Anno millesimo, ducentesimo, septua-
gesimo quarto, etiam Damascus amissa est
proditione Saraceni, eius custodiæ præfe-
cti. Cum uero Haölönus, qui tunc in Per-
sia esset, stragem exercitus sui intellexisset,
continuo gentem suam euocauit, misitq;
ad reges Armeniæ, Georgiæ, aliosq; Chri-
stianos partium Orientis, ut uenirent pa-
rati contra Sultanium Aegypti, aliosq; Sa-
racenos. Quumq; iam, quasi in procinctu
esset, infirmitate corripitur, ex qua diebus
quindecim post obiit, & ita negocium Ter-
ræ Sanctæ iam inceptum, penitus inter-
turbatum est.

Abaga, filius Haölöni, regnum patris *Abaga fidē
abnegat.*
sui tenuit, sed Christiano dogmate reli-
cto, quod pater amplexus fuerat, Maho-
meranam fidem secutus est, bella uicinis
infe-

Bendazar
Sultanus
Aegypti, co
gnomine Me
lechdaër.

inferens, ob quæ Sultani Aegyptiaci po-
tentia multum creuit : Siquidem Bende-
car, uel Benedecadar, Haytono dictus Benede-
clar, cognomine Melechdaër, quod significat
regem potentem, erepta Christianis Ana-
tiochia, alijsq; compluribus ciuitatibus,
ac fœdere inito cum Tartaris Cumania
& Cappadocia, regnum Armenia inua-
sit, sciens regem Haytonum cum magnis
copijs profectum *Almalech* ad Cobilam, uel
Cublay Cham. Filij uero Haytoni regis Ar-
menia, cognito Saracenorum aduentu,
his occurrerunt numerofo exercitu, quod
tunc Armenia duodecim millia equitum,
& quadraginta millia peditum suppedi-
taret : uerum cæsi fuere, altero ipsorum
inter procellas pugnae interfecto, altero
captiuo in Aegyptum abducto. Rex ita-
que Haytonus, qui totis uiribus destru-
ctionem Turcarum quæreret, hoc in fœli-
cifsimo nuncio intellecto, ulteriori itinere
omisso, in regnū accelerauit, cūq; ab Aba-
ga, filio Haoloni auxilia consequi nō pos-
set, coactus est pro liberando filio captiuo
pacem inire cum Melechdaër, eiq; reddere
ciuitatem Alepiū, cum quodam cognato
eius Sangolascar, qui captiuus teneba-
tur apud Tartaros. Posthæc rex Haytonus
regno tradito, filio suo Tyuono ē carceri-
bus

bus Aegypti liberato, religionem ingredi-
tur nomine Macarij accepto, secundū con-
suetudinem Armeniorum, qui quando re-
ligionem ingrediuntur, nomē propriū *Armeniorū*
mutare consueuerūt, cum regnum tenuis-
set annos quadraginta quinq;. Et post mo-
dicum temporis spacium, in pace obdor-
miuit, pace prius inter Abagan, & uicinos
eius cōstituta, anno Salutis millesimo, du-
centesimo, septuagesimo tercio.

Post obitum Haytoni, Melechdaēr sub-
acta Antiochia, & Cilicia Anatoliam in-
greditur, in qua complures duces Tarta-
rorum subiecti Abagæ erant; inter quos
quidam Paruana dictus, domino suo re-
bellis, cum Melechdaēr conspirâret. Quo
Abagan audito, approperauit, ita, ut Me-
lechdaēr expectare nō ausus, ex Anatolia
recederet, Abagan itaque eum insecutus,
aliquot quidem millia Saracenorum in lo-
co *Pasblanch* deleuit, sed ex consilio multo-
rum ab ingressu Aegypti, propter æstum *Aegyptus*
abstinuit, quod terra sit calida, & animalia *regio cali-*
Tartarorum laboris, æstusq; impatientia: *dissima.*
Postea rediens in Anatoliam seu Turciā,
Paruanam proditorem cum suis sequaci-
bus, iuxta morem Tartarorum per mediū
diuidi, & in minutissimas partes scindi,
easq; sibi, & proceribus suis ad comeden-
dum

dum, quoad aliqua residua esset, ad ultionem apponi iussit.

Postquam uero Abagam terras Anatoliæ, seu Turciæ composuisset, illas obtulit regi Armeniæ Tyuono, quod pater suus, & ipse semper erga Tartaros fideliter sese gessissent. Verum ipse ab eius acceptatione abstinuit, metu Sultani Aegypti, dicēs: se non sufficere ad duo regna gubernanda. Quare Abagan ibi ordinauit, atque constituit quosdam duces, inter hos Otthomanum, à quo descenderunt Turcæ hoc tempore rerum potientes.

*Turcæ hoc
tempore un
de descen-
dant.*

Deinde Abagan in Persiam reuersum, ibiq; aliquandiu commoratum rex Armeniæ, Thyuus rogauit, ut sibi suppetias ferret aduersus Sultanium Aegypti, Melechsayl, successorem Melechdaër, se molestantem, atq; uexantem. Quare Abagan fratrem suum Mangodanior, & triginta milia equitum misit, qui cum exercitu regis Armeniæ progressi sunt, usque ad ciuitatem Hames, ubi Saracenorum copijs congregatis, ingens prælium commissum est, quolibet ipsorum exercitum suum in tres acies distribuente. Quarum unam ducebat Mangodanior, alteram Tyuus rex Armeniæ, tertiam quidam dux Tartarorum, Almach, uel Achmat, quod gratiosum de-

Melechsayl.

notat.

norat. Atque hi quidem duo sinistram
 cornu exercitus Soldani adorti id perru-
 pēre, atque fugarunt, sed Mangodanior,
 qui nunquam uiderat bellorum discrimi-
 na, minimē in hostes attentus, retrō cessit,
 nec prius fugere destitit, quā ad litus
 fluminis Euphratis perueniret, quem Eu- *Euphra.*
 phra dicunt, tertio Saracenorum cornu,
 quod ex Bedimnis cōstabat, minimē eum
 prosequente: Sunt autem Beduini, quos
 sacra Scriptura uocat Madian, & Madia-
 nitas. Cum uerō rex Armeniæ hostes fu-
 gientes, per triduum usque ad ciuitatem
 Hamet insectatus fuisset, & Almach hosti-
 bus fugatis, dominum per biduum expe-
 ctasset, spe eum subsequiturum, ut hostes
 deleret, nec ille ullibi compareret, ipsi fuga *Mangoda-*
 eius cognita, eum secuti fuēre, usque ad *nior fugit.*
 Euphratem, & quamuis omnem diligen-
 tiam adhiberent, ut eum ad persequen-
 dam uictoriam retraherent, tamen ille in
 Persiam ad fratrem rediit, magno cum
 Armeniorum infortunio atque incom-
 modo: Id quod accidit, anno millesimo,
 ducentesimo, octogesimo secundo. Ab-
 gan, cui fuga fratris admodum displice-
 ret, ad ignominiam delendam, ipsemet
 contra Sultanum totis uiribus ire consti-
 tuit,

tuit, sed ueneno sibi à quodam Saraceno dato obiit, relictis duobus filiis, Argon, & Ragait.

*Tongodor
Tartarum
rex Christiani
nam fidem
abnegat.*

Cæterum, post obitum Abagæ Tartarorum rex constitutus est frater eius Tongodor, q Christiano fonte in pueritia tinctus, nomen Nicolai acceperat, sed conuersatione Saracenorum, quam dilexerat, eorum sectæ se dedit, nomineq; Mehemet accepto, omnia templa Christianorum in suis terris diruit, ac missis nuncijs ad Sultatum Aegypti, cum eo pacis, atq; concordiaæ fœdus iniit. Quare quidam fratrum ipsius, & nepos Argonus id detulerunt Cobilaæ Cham maiori Imperatori Tartarorum: Qui hoc cognito ei præcipiendo mandauit, ut à malis operib. abstineret, alioquin debitas pœnas luiturus.

Itaque indignatione huius Mehemet accensus, proprium fratrem interfecit, idē in Argonum nepotem perpetraturus, qui montes petiit, & postea auxilio quorundā amicorum defuncti patris Abagæ, Mahe-merum coepit, eumq; per medium detrun- cari iussit, cum uix triennij spatium in solio suo crudelissimus tyrānus compleuisset, anno Salutis millesimo, ducentesimo, octogesimo tertio.

Argo-

Argonus, post necem pessimi Mahu- *Argonus*
 meti patrui, rex electus noluit recipere *rex Tartarorum.*
 nomen, uel titulum Cham, absque con-
 sensu Cobyle, quem facile impetrauit. Hic
 Argonus fuit aspectu pulcherrimus, &
 Christianæ religionis amator. Quare Ec-
 clesias, quas Mahumetes destruxerat, re-
 parauit, & ad eum accesserunt rex Arme-
 niæ, & Georgiæ, aliq; Christiani partium
 Orientis, quibus promisit, se profecturum
 ad recuperandā Terram Sanctam: uerū
 antequam rem aggredieretur, euita migra-
 uir, anno Regni quarto, tempore Melech. *Melechna-*
 nazer, Sultani Aegyptiaci: qui dici pote- *zer.*
 rit rex sanctus, uel florens.

Argono successit frater Regayto, à Sa- *Regayto*
 bellico dictus *Oueghar*, ab alijs *Tagadayt*, qui *rex Tartarorum.*
 Tartariæ præfuit duos annos, homo nihi-
 li, nullam fidem uel legem habens, inuisus
 suis, & contemptus exteris, tandem à suis
 proceribus suffocatus.

Post obitum suum, factus est dominus,
 quidam eius consanguineus Baydo, anno *Baydo rex*
 Domini millesimo, ducentesimo, nona- *Tartarorū.*
 gesimo, Iste Baydo, ut uerus amator Chri-
 stianæ fidei, Ecclesias Christianorum re-
 edificauit, uetuitq; ne quisquam dogmata
 Mahometi inter Tartaros prædicaret.

Quare maior pars Tartarorum sectæ Mahematicæ adhærens, mandatum id moleste tulit, & clam ad Cassanum, uel Assanum filium Argoni misit, regnum illi offerens, si uellet Christianæ fidei renunciare. Ad quod ille parum de fide curans, facile annuit, armaq; contra Baydonem cœpit. Cum uerò in aciem descendissent, ecce Mahometistæ Baydo relinquentes, ad Cassanum transiêre, Baydo in fuga ab hostibus persequentibus interfecto.

Cassanus pri- Post mortem Baydo, Cassanus fuit fa-
mò abnegat ctus dominus Tartarorum, nec ausus est
fidē, postea contra uenire promissis factis illis, qui eū
fit Christiā- ad dignitatem regiam euexerant. Sed cum
nus uerus. se in ea confirmatum animaduertit, cœpit
 diligere, & honorare Christianos, atque e
 medio sustulit complures magnates, qui
 ei suaserant, ut relicta Christianorum fide
 Saracenis adhæreret: postea exercitu ad-
 uersus Sultanum Aegypti, & Saracenos
 congregato, reges Armeniæ, Georgiæ,
 aliosq; Christianos partium Orientis, de
 hoc certiores reddidit, qui ad ipsum uene-
 re Baldachum, & inde progressi sunt Ha-
Hama in me mam, quæ est in medio Syriæ, ut fertur, u-
dio Syriæ. bi ipsis occurrit Sultanus, nomine Melechna-
 zer, denotante regem ardentem, & castra fi-
 xêre,

xêre in prato, ubi Sultanus de Cassano op-
primendo cogitauit. Licet autem Sulta-
nus aciem Cassani in ordine dispositâ non
inuenerit, nihilominus tamen uirtute mi-
litum equis descendentium, uictus, & fu-
gatus est à Cassano. Idq; factum est, anno
Domini, millesimo, trecentesimo die Mer-
curij, ante festû natiuitatis Domini. Huic
pugnæ interfuit Haytonus, agnatus regis
Armenix, qui ipsam descripsit.

Cassanus, uictoria usus, Casanam ciui-
tatem cœpit, in qua erat ærarium Sultani.
Ille uero, conspectis immensis Sultani di- *Sultani im-*
uitijs, summopere mirabatur, quod Sulta *mensæ diui-*
nus bellare intendens, tantas secum diui *tia.*
tias tulisset, quas ipse nactus suis militi-
bus ac stipendiarijs liberaliter distribuit,
ipse nihil retinens, nisi unum ensen, &
quoddam marsupium, in quo erant scri-
pturæ terræ Aegypti. Sultano debella-
to Damascus se ei dedit, quæ nulla alia
re, quàm commeatu instructior, & abun-
dantior erat. Quare totus exercitus Casa-
ni ibi substitit quadraginta quinque dies,
præter quadraginta millia equitum, qui
duce Molay Sultanum fugientem perse- *Cassanilaus*
quebantur. Haytonus in descriptione hu *o uicto-*
ius historiæ, miratur, quomodo in tantillo *ria.*

corpore, quali Cassan⁹ fuerit, tāta uirtutū copia esse potuerit: Neque enim inter uiginti mille milites unum inueniri potuisse, qui minoris staturæ, uel turpioris aspectus fuerit.

Porro, cum Cassanus Damasci moraretur, ei nunciatur, quendam suorum agnatorū, nomine Baydo, Persiam ingenti exercitu ingressum: Ideo ad eum reprimendū proficiscitur, in Syria relinquens Molay, cum uiginti millibus equitum, Damasci uerò Saracenum nomine *Capchich*, qui Sultani minister, ab eo, uel per discordiam, uel propter maleficia in exilium pulsus fuerat. Hic ergo occasione oblata, cum Cassanus ē Syria discessisset, quò in Sultani gratiam reciperetur, ei Damascum cum alijs compluribus ciuitatibus reddidit.

*Damascus
prodita.*

Molay uidens, totam Syriam rebellare, in Mesopotamiam iter arripit, remq; totam Cassano indicat, qui constituit, eo sub hyemem redire, quod in æstate ob immodicos calores, nec herbæ, nec pabulum, pro equis in Syria inuenirentur, & interea istuc ablegat alium ducem, nomine *Cotulox*, uel secundum alios *Carolox*, cum triginta millibus equitum, eiq; mandat, ut & Regem Armeniæ, aliosq; Principes Christianos

nōs euocet, qui mox prestō fuēre, maxime *Christiano-*
 rex Armeniæ Thyuus, Emericus Lusigna *rum expedie*
 nus rex Cypri, Magister Hospitalis Hie- *tio contra*
 rosolymitani, Vilhelmus Vilarctus, simi- *Saracenos.*
 liter & magister Templariorum, qui initio
 Tyrum mari appulerūt, postea Tortosam,
 aut Antaradum. Verū, cum omnes pa-
 ratī essent, uoluntariā militiam subire,
 rumor de Cassani infirmitate adfertur, un-
 de Catulozza cum suis domum rediit, an-
 no millesimo, trecentesimo tertio.

Biennio post, Cassanus expeditione in
 Syriam denuo decreta, regi Armeniæ si-
 gnificat, ut ad fluuium Euphratem ueni-
 at, ubi exercitum suum congregabat, adeo
 numerosum atq; ingentem, ut ad iter tri-
 duī extenderetur. Cum uero Cassanus Sy-
 riam ingressus esset, ecce Baydo, quem, ut
 diximus, Persia prius eiecerat, in eā rediit.
 Quare ad eum repellendū Cassanus pro-
 ficiscitur, relicto duce Cotulozza, cū qua-
 draginta millibus equitum, & rege Arme-
 niæ, ad prosequendum bellum contra Sul-
 tanum, qui capta ciuitate Hamæ, cum ma-
 ximarum diuitiarum copia: postea obse-
 derunt Damascum. Verū cum Catu-
 lozza, & rex Armeniæ certiores redditi
 essent, aduentare Sultanum cum suis

ad liberandos obsessos, ei obuiam proces-
sere aleam fortunæ experturi. Verum Sa-
racenis, qui lacu quodam, & monte à duo-
bus partibus muniti essent, pugnam detre-
ctantibus, Tartari ob defectum aquæ, quâ
non inuenerant illa nocte, nec die, dimis-
so Sultano unus post alium per turmas, &
acies ordinati, ad obsidionem Damasci re-
dierunt. Ibi ergo, cum una nocte commo-
rati fuissent, incolæ Damasci aquas flumi-
nis per quosdam meatus, & riuulos, Sara-
ceni uerò per aggeres ruptos ita breui tem-
poris spatio auxere, ut tota planities, in
qua Tartari castrametati fuerant, submer-
geretur magna omnium perturbatione,
Christiano- quod nox illa multum tenebricosa esset,
rum clades. nec quisquam de hoc casu cogitasset.
Quare quamplurimi ob uiaë ignoratio-
nem submersi fuere, quod planities ple-
na fossatis non apparentibus esset, & ma-
gnus equorum, ac animalium numerus
interijt, atque omnia impedimenta amif-
sa fuere.

Qui itaq; euaserunt de nullo alio quàm
de reditu in patriam cogitarunt, quod ar-
cus, & pharetræ ipsorum, quibus præci-
puè præliantur, aliâq; arma penitus essent
madefacta, minimeq; ad exercitium ido-
nea,

nea, & si inimici eos persecuti fuissent, nullus penitus euasisset, imò instar auium eos capere potuissent. Post hæc uero Tartari, propter illos, qui equos amiserant, paulatim incedentes, ad littora fluminis Euphratis reuersi sunt, quem natando pro more gentis transierunt. Nam ut Matthias à Mi *Tartarorum* chauu scribit, uxores, liberos, & impedimenta caudis equorum alligata, secum per *in natando* undas amnis traxere. Idem coacti fuere facere Armeni, & Georgiani, quorum plerique ob metum Saracenorum regredi non audentes, in flumine suffocati fuere. Haytonus, qui huic cladi interfuit, eam euenisse scribit, & Cotulozza noluerit acquiescere consilio regis Armenie, aut aliorum, sed solummodo suo inhæserit: **REBUS VERO CONSVLTE ACTIS CONSVESSE FINES LAUDABILES OBTINERI, ET ECONTRA QVAE IMPROVIDE FIANI OPTATIS SVCCESIBVS SAEPE CARERE.** Cum uero rex Armeniae flumen Euphratem transiisset, antequàm in regnum suum remearet, ad ciuitatem Niniuen, sitam ad Tigrum, & Eusebio dictam Nisibin, perrexit, ubi honorifice & benigne susceptus est à Cassano, qui eius damnis ac calamitatibus affectus, ipsi

*Syria cur
Azamia di-
cta sit.*

mille Tartaros, pro custodia regni, suis sumptibus concessit, quousque ad subsidium Terræ Sanctæ, contra Sultanū Aegypti ipsemet proficisceretur: Verum, dū militiam sanctam cogitaret, paulò post obiit. Sunt qui existiment, Syriam ab eo nuncupatam Azamiam, eò quòd Turcæ Assamiam appellant Azam, & Assam. Cæterum fieri potest, ut appellatio hæc derivata sit ab Aram, filio Sem, nepote Noë, ab eoq; per Hebræos dicta fuerit Azamia, uolentes dicere Aramiam.

Carbaganda rex Tartarorum.

Cassano, seu Assano, successit frater Carbaganda, quibusdam dictus Carbagat, Gallis Corbadan, in baptismo nominatus Nicolaus, qui, quamdiu eius mater uixit, in Christiana fide permansit, sed post obitum eius, fide Christianorum relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti, quam eius successores usque in hodiernum diem retinere. Ab hoc Assam, uel Cassam, reges Persiæ descendunt, qui omnes in ipsius honorem cognomen Cassani coeperunt, usque ad Vuncassanum, cuius superius memini.

Persiæ reges unde descendunt.

Sophi cur dicantur reges Persiæ.

Nos eos uocamus Sophos, quod Seichai, der Sophus, in uxorem duxerit, filiam Vuncassani, ex qua natus est Ismahel Sophus,

phus, qui nostra ætate rexit, pater Tamar,
 Sophi iam rerū potientes in Persia. Tur
 cæ uerò, ut antea dixi, Persas uocāt *Pharsic*, *Persæ Phar*
 uel *Quezelbach*, id est, capita rubra, eosq; pro *sic, & Que-*
 perpetuis hostibus habent, utpote discre- *zelbach.*
 pantib. ab ipsis tam lege, quàm fide.

Hactenus originem Imperij Caliphi,
 de Baldach, usque ad eius finem, deduxi,
 ut & Miramolini ad eius diuisionem, usq;
 Persici etiam progressum, quasi ad nostra
 tempora, uel ad minus, ut intelligi queat,
 quale sit. De Otthomannico regno supe-
 rius copiose dixi, nec plura adiungere pos-
 sem, nisi Epitomes legē excedere uellem:
 Regni quoq; Aegyptiaci initiū descripsi,
 nunc uerò restat, ut dicam, quomodo, &
 quando id electioni, & potentiaæ Mamme-
 luchorum subiectum fuerit.

*De Sulta-
 nis Aegy-
 ptiacis.*

Anno millesimo, centesimo, sexagesi-
 mo, quo rex Hierosolymorū Almericus,
 ut dixi, Alcairum obsideret, Sultanus Zu-
 ar, cognominatus adhuc Caliphus, uidēs
 se Christianis resistere non posse, auxilium
 Sultani Alepi implorauit, qui ei in sub-
 sidium misit quendam ducem, nomine Sa-
 racon, uel Syracon, quem quidam dicunt
 Syrassonem, è gente Corasmenorum. Hic
 uerò cum Sultano adfuisset, in defenden-
 dis

*Mammelu-
 chorum orō
 go & descri-
 ptio.*

Sara.

dis suis terris, & cognouisset, eum ingenio ac uiribus destitui, captum in carceres coniecit, in quibus obiit, & Saracon se Sultatum Aegypti constituit: atque sic Saracenorum, aut Arabum Imperium translatus est ad Corasimenos, uel Medos. Siracon uero obiit anno millesimo, centesimo, sexagesimo sexto.

Saladinus Saracon successorem habuit Saladinum
pax diuina. filium, uel, ut alij dicunt, nepotem, cuius nomen denotat pacem diuinam, & qui dem longo tempore regnauit. Hunc secutus est rex Cordirius, quem Galli nominant à Cordis, postea Saphadinus, & alij sui fratres, usque ad annum millesimum, ducentesimum, quadagesimum primum, quo Melechsale, id est, rex pacificus, Sultanus Aegypti factus est, cuius tempore Tartari occuparunt Cumaniam, Russiam, Moschouiam, & Iberiam. Melechsale ergo cum audisset, quod Tartari uenderent pueros Christianorum magno numero, misit quosdam, qui magnam eorum quantitatem compararent, ipsosq; in armis instrui curauit, ac pro custodibus corporis retentis, nomen Mammelucorum imposuit, quod significat ministrum, aut stipendiariū, proprie uero, seruum, uel sclauum.

Et

Et hic Sultanus est, qui Damiatæ cepit Ludouicum Sanctum regem Gallia, ut dixi, anno millesimo, ducentesimo, quadragesimo nono. Verum interea, dum Ludouicus captivus detineretur, Mammeluci Melechsaalem interfecerunt, Sultaniumq; constituerunt quendam ex suis, nomine Tur- *Turquemannus Sultanus.* quemannum, qui Ludouicum Sanctum, pretio redemptionis recepto, dimisit. Et sic Imperium Aegypti mutatum, è manibus Corasmenorum in potestatem Circassorum, uel Cumanorum peruenit, qui id tenuere usque ad annū millesimum, quingentesimum, decimum octauum, quo Selymus Turcarum Princeps, pater Solymani, Aegypto occupata, Sultanium strangulauit, nomenq; Mammelucorum deleuit.

Turquemānus primus Sultanus, quem *Turquemannus primus Sultanus.* Māmeluci elegere, fuit interfectus à quodam suorum sociorum, nomine Cathos, qui cognominatus est Melechmee's, & est ille, qui fudit Guibogan, ducem Haoloni, cumq; eo conflixere equites ordinis hospitalis Hierosolymitani, propè Acconē, ubi occubuit Godesfridus, filius Delphini, Comitis Auuerniæ.

Melechmee's ex conflictu cum Guibo- *Melechmee's gan*

gan habito, reuersus, occiditur à Bendecar Mammeluco, qui Sultanus post ipsum creatur.

Bendecar. Bendecar, uel Benedecadar, quem Haytonus appellat Benedecar, cognominatus *Melechdaër*, is est, qui Antiochiam Christianis eripuit, Armeniamq; inuasit.

Melech sayt. Post Bendecar, electus fuit *Melech sayt*, cuius nomine exprimitur rex desideratus, prius dictus *Almach*, à Sabellico Alina. Hic

Elfi. trucidatus est per Mammeluchū Elfi, quē quidam Elfis dicunt, Christianis Tripolim, Syriamq; adimentem.

Melechnazer Barchē. Elfi succelsit Melechnazer, qui dictus fuerat Barchen, ac præter Berythum, Christianis Sidonem aliasq; ciuitates Syriæ eripuit.

Melech Seraph. Ab hoc factus est Sultanus *Melech Seraph*, qui significat regem ardentem, aut resplendentem. Is uero, anno millesimo, ducentesimo, nonagesimo tertio, Accone recuperata, Christianos tota Syria eiecit, hancq; cū Aegypto coniunxit, primusq; fuit, qui ducatos grecos in Aegypto cudit, quos ad **Seraphes ducati.** hūc uocant Seraphes: à Sabellico, alijsq; dictus Melecastraphus.

Hac itaque ratione, Mammeluci in gubernanda Aegypto processere, ac elegere ipso-

ipsorum Sultanos, usq; ad nostra tempora
semper è Christianis, & filijs Christiano-
rum natos, uiuentes instar religiosorum,
ut superius copiose dixi. Neque uerà licia-
tum Mammelucis erat, solis per ciuitatem
prodire, sed semper cogeabantur, per ipso-
rum *Emys*, id est, superiores, ad minus in-
cedere bini. De cætero habebant omnem
autoritatem, & potestatem super populū
Aegypti, & Syriæ, quam tenuere à tem-
pore, quo Christianis eiectis, à Selymo cē-
si, atq; deleti fuere.

Ex hisce ergo omnibus patet, primos
Mahometistas, qui in Asia regnarūt, fuisse *Mahometi-
se Arabas, quos Hebræi, & Syrii appel-
lant Saba, Græci Sabæos, ipsimet uerò in
ter semetipsos Saracenos. Post ipsos au-
tem illsc dominati fuere Turquemanni,
uel Turcæ, qui autore Haytono origine,
Parthi Saracenos pepulere. Porro uerò
Turcas eiecere Tartari, Scythæ Orienta-
les, qui nomen Turcarum retinuere, licet
minimè ex ipsorum gente progeniti, atq;
sunt iidem, qui hodierno die dominatum
tenent. Id quod & præliandi modus, & ar-
morum ratio demonstrat, quæ sunt arcus
facti ex cornibus talibus, quales ueteres
autores attribuunt Scythis. Similiter etiā
linguæ*

Tartarica linguæ nihil, aut parum inter se differen-
 & *Turcica* res. Nam ut Matthias à Michauu, libro
linguæ co- primo, capite tertio scribit, Tartari Ru-
 gnitio. sciam, aliasq; finitimas regiones destruen-
Altum Ba- res, templa dixere *Altum Baschne*, quòd lami-
schne. næ tecti in ipsis fuerint auratæ, & *Altum Ba-*
schne Turcis significat, caput ex auro, uel
 deauratum. Vnde colligere licet, post a-
 lios complures autores, hos esse Scythas,
 Tartaros nomen Turcarum adeptos, ob
 id, quòd occuparint Imperium Turque-
 steinorum, seculi eius hominib. non scien-
 tibus, uel differentiam harum duarum bar-
 baricarum nationum remotissima-
 rum, uel mutationes, quæ in
 ijs acciderunt.

DE AR.

DE ARMENIORVM

ET GEORGIANORVM MORI-

*bus, ritibus ac erroribus Epi-
tome.*

Quia sæpius Armeniorum; & Georgianorum mentio facta fuit, ideo ut de ipsorum religione, ac ritibus, Lectori quidquam constet, hæc ex Bridenbachio subijcere libuit.

DE ARMENIIS, ET EO- RVM ERRORIBVS.

ARMENII sunt, qui in Arme- *Armeniorum*
nia Prouincia propè Antio- *terra & ri-*
chiam inter medios fines Chri- *tus.*
stianorum, & Saracenorum seor-
sim habitant. Hi ritus quosdam habent, &
obseruationes singulares à nobis multum
differentes. Nam propriū habent Prima- *Armeniorum*
tem, quem Catholicon appellant, cui obe- *sacerdotes.*
diunt summo cum honore, & reuerentia,
iussibus eius à maximo usq; ad minimū,
ueluti alteri Papæ obtemperantes. Implac-
tabiles sunt inter eos & Græcos discor-
diæ, ac dissensiones inexorabiles, adeo
quod super ritibus suis, & institutis, atque

Armeniorū cæ remonijſ ſemper corrixiſantur. Ipſi *Ar-*
fides & care menij temporalem Domini noſtri natiui-
monia. tatem non celebrant, imo diebus natalis
 Domini ipſi leiunant. In die uero Epiphaniae, ſiue apparitionis Domini, ſimul cum
 ſolennitate Apparitionis Feſtū celebrant,
 de Baptiſmo Chriſti, in quo ſe Feſtum ſpi-
 ritualis eiſ natiuitatis aſſerūt, celebrant:
 ſed errant, quia Dominus ipſe Iheſus non
 fuit in ſe ſpiritualiter renatus, quippe qui
 non indiguit, cum peccatum nec commi-
 ſerit, nec contraxerit, nec dolus inuentus
 fuerit in ore eiſ, ſed uim regeneratiuam
 tunc contulit aquis, in quibus nos purga-
 remur, &c.

Ipſi quoque Armenij, eo tempore, quo
Quadrage- & nos, Quadrageſimam tanto obſeruant
ſima. ſtudio, quod non ſolum à carnibus, ca-
 ſeis, ouis, & lacte abſtinent, ſed & piſces
 non manducant, oleo non utuntur in ci-
 barijſ, uinum non bibunt, uerū fructus
 & legumina, quoties libuerit, edunt. Ut
 autem manifeſtius æmulis ſuis Græciſ &
 Surianis contrariantur, in certis ſextis fe-
 rijſ comedunt carnes. Sacerdotes præte-
Miſſæ Ar- rea eorum in miſſis aquam uino nō appo-
meniorum. nunt, ſicut nec Græci, in quo grauiter er-
 rant, quia (ut etiam ſuprà dictū eſt) ideo a-
 qua uino eſt miſcenda, ut cā Chriſto, quā ſan-

sanguini nostræ redēptionis populus per aquam designatus sociandus esse dignetur: Nam si uinum tantū quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si uerò aqua sola sit, plebs incipit esse sine Christo, nec prædicta coniunctio signatur. Igitur non debet in calice domini offerri aut aqua sola, aut uinum solum, quia utrunq; legimus de latere Christi in passione profluxisse. Ceterum ipsi Armeni in missæ officio multum nobiscum concordant, hoc priori dempro, calices & patenās in nostris formis habentes. & facta consecratione hostiam super patenam positā eleuant, deinde calicem more nostro.

Hi denique Armeni quanquam olim summo Pontifici & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam fecerint, quando scilicet Rex eorum à Romano Imperatore Heinrico feudum, & ab Archiepiscopo pro tempore Moguntino coronam regiam & consecrationem accepit. Veteres tamen ritus suos, & solitas consuetudines mutare noluerunt. Quamobrem sicuti nūc eorum obedientia erat imperfecta, ita nūc ad nihilum penitus est redacta. Postremo isti Armeni in copioso satis sunt numero Hierosolymis, habentes communiter ibidem Episcopum unum, qui (ut moris est

*Aqua cur ui
no sit miscē-
da in missa.*

*Armeni cū
sint subiecti.*

Episcopus.

eis usitati) duos in capite cirros nutrit, ad tempora usque pendentes. Idem quoque Episcopus & omnis clerus suas coronas portant latas & rotundas, aliàs nec crines, nec barbas ullo modo radi sinunt. Inter reliquas profecto nationes Armeniorum Presbyteri in omnibus se moribus, & motibus maturius gerunt, uili & simplici habitu incedentes, in orationibus & officiis suis deuoti, Latinorum Sacramentis debitam exhibentes reuerentiam & deuotionem.

Ecclesia Armeniorum,

Hi pro suo usu Ecclesiam habent solennem sancti Iacobi Maioris in eo loco constructam, ubi ipse ab Herode fuit decollatus. Habent quoque ecclesiam sancti Saluatoris, ubi tempore sue passionis domus erat Cayphe, in qua Christus fuit uelatus, consputus, colaphis alapisq; cesus, a beato Petro negatus, & multis alijs iniurijs atque opprobrijs laceratus. In eadem Ecclesia est lapis ille magnus qui ad ostium Domini sepulchri aduolutus, ab angelo fuit reuolutus, qui super eum apparuit sedens. Ibi etiã ostenditur locus, ubi gallus stans, post Petri negationē cantauit: Armeniorum Laici omnes tonsi sunt capitibus in modum crucis.

Et id ea ratione, ut fertur, cum siquidem
anno

Lapis ad ostium Domini sepulchri aduolutus ubi sit.

anno domini septingentesimo quadrage- Armenij cur
 simo quarto Tyri Armeniam infestarent tonfi sint cas
 bello, & sæua insuper peste admodū præ- pitibus.
 meretur, suasu quorundam Christiano-
 rum capita sua in crucis modum totondē-
 re, statimq; salus diuinitus data est, ut di-
 cunt. Quapropter ad perpetuam eius rei
 memoriam illum tondendi modum obser-
 uant. Habent quoq; Armeni proprium I-
 dioma & proprias literas quibus tam Lai-
 ci, quàm Clerici in communi sermone, &
 in diuinis etiam officijs utuntur.

DE GEORGIANIS ET EORVM MORIBVS AC RITIBVS.

IN Orientis regione alius qui- Georgiano-
 dam populus inhabitat, longo rum terra et
 terrarum tractu à terra promi- sedes.
 sionis distās, cuius dominium
 extenditur usque ad Caspios montes. Bel-
 licosus ualde, & in prælijs strenuus, fortis
 robore, & innumera pugnatorū multitu-
 dine copiaq; abundans, Saracenīs, Persis,
 Medis, Assyrijsque, in quorum confinio
 commoratur formidabilis ualde. Et licet

iste populus undiq; infidelibus sit circumseptus atq; conclusus, ab omnibus tamen timetur, nec facile uexatur.

*Georgiani
unde dicti.*

Hi homines à Sancto Georgio Georgiani uocantur, quem in suis prælijs contra Paganos præcipuum habentes aduocatum & Patronum, tanquam signiferum omni cum honore uenerantur & colunt. De istis multi morantur Hierosolymis, diuersa loca sancta occupantes: specialiter tamen montem Caluariæ, & foramen illud, in quo crux stetit, quando Christus in ea expirauit. iuxta quem locum altare quoddam habent, & in eo communiter unum de suis pro custodia inclusum. Ipsi etiam in usu habent Ecclesiam Sanctorum Angelorū, ubi quondam domus Annæ Pontificis fuit, in quam Christus de monte oliueti primum adductus ab eodem Anna examinatus fuit de doctrina sua & discipulis, & inter respondendum à ministro alapæ cesus. Hi Georgiani in omnibus, & per omnia ritus, & errores Græcorū sequuntur in sacramentis & alijs: Vnde schismatici haud dubium esse conuincuntur sicut & illi. Clerici eorum rotundas habent coronas, Laici uero quadratas.

*Georgiano-
rum Eccle-
sia.*

*Georgiano-
rum reli-
gio.*

Quotiescunque ueniunt de terris suis Hierosolymam loca uisitaturi sancta, absque

que tributo & erectis uexillis, sanctam ingrediuntur ciuitatem. Nam Saraceni nullo eos pacto molestare præsumunt, timentes ne ad propria reuersi, suis confratribus Saracenis uicem rependant, uel maioribus eos afficiant malis. Nobiles eorum *Georgiano-* mulieres more Amazonum armis in præ- *rum mulie-* lijs utuntur. ipsi uiri barbas nutriunt & *res in bellis* pilos, utunturque pileis in capitibus *proficiscun-* riorum colorum. Græca quoque litera & *ur.*

lingua in diuinis utuntur officijs, &
scripturis, sed aliàs Saracenica
uel Chaldaica.

AD LECTOREM.

Disputatio Christiani eruditissimi, qui uersatus est apud principem Saracenorum in magna dignatione: & Saraceni sodalis ipsius, aduersus doctrinam & flagitia Machometis, dignissima uisa est, quæ ex XXIII L. libro Speculi Historialis huc adijceretur. Licet enim in compendium sit contracta, multa tamen continet ad historiarum cognitionem pertinentia, multa quæ ad lectionem Legis Mahometicæ conferunt. Ipsum uerò superbum molimen Machumeticæ superstitionis, uelut aries ualdè impressus, subruit & demolitur. Ut faciliè appareat, quanto potentior sit ueritas paucis & simplicibus uerbis exhibita, quàm mendacium infinita uerborum congerie & uersutia fultum.

M A.

MAHOMETICÆ LEGIS CONFUTATIO, AD IMPIÆ SECTÆ ILLIUS,

errorumq; ac flagitiorum Mahometis impugnatio-
nem, & nostræ fidei confirmationem scripta,
ex XXIIII. libro Speculi Histo-
rialis excerpta,

DE HÆRESI HERACLII,

& principatu ac genere Mahometis,

Cap. I.

TER idem tempus Cyrus A-
lexandrinus Episcopus, & † *Pyrrhus.*
Sergius Constantinopolitanus
Patriarcha, Monothelitarum
hæresim prædicabant; qui scilicet unam
tantum in Christo naturam esse putabant.
A quibus deprauatus Heraclius Augu-
stus, post tantas uictorias aberrauit à Ca-
tholica fide. Vnde diuino iudicio Aga-
reni, qui & Saraceni dicuntur, Humma-
ro duce † cœperunt lacerare. Nam Hum-
marus Damascum & regionem Phœni-
cis, & Hierusalem, totamq; Syriam occu-
pauit, & Antiochiam comprehendit. Pro-
motus est etiam Mauchias à præfato Ty-
ranno

ranno prætor & amiras totius regionis, quæ est ab Aegypto usque ad Euphratem. Hac præterea tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Mahumet pseudopropheta eis ducatum præbente, à suis sedibus exierunt, & imperium Heraclij grauiter deuastare ceperunt. Porro iste Mahumet Saracenorum & Arabum princeps & pseudopropheta, fuit de genere Ismaël filij A-

Mahumeti brahæ. Qui cum in primæua ætate sua es-
genus. set mercator, pergebat frequenter cum ca-

Ad melis suis † apud Aegyptum & Palæstinā cum ludæis & Christianis, à quibus tam

didicit nouum, quam uetus † Testamentum. Sed & magus perfectissimus effectus est. Et cū

conuenit hac illacque discurreret, contigit ut Corozoniā ingrederetur prouinciā: cuius prouinciæ domina Cadigam nominabatur.

Quæ cum diuersas species quas secū Mahumet attulerat, miraretur, coepit ei præfata mulier familiarius adhærere. Quam Ma-

humet incantationum suarum præstrictam phantasmate, coepit astu paulatim in erro-

interrogauit rem inducere, dicēs ei: quod ipse esset Messias, quem esse uenturum adhuc ludæi ex-

respondit pectant. Suffragabantur uerbis eius tam incantationum præstigia, quam callidita-

tis eius ingenia copiosa. Qua opinione non solum potens mulier est decepta, sed

conuenit &

& omnes Iudæi, ad quos fama eius pertin-
 gere poterat, ad eum cum Saracenis cater-
 uatim confluebāt, attoniti tanta nouita-
 te rei. Quibus coepit nouas Leges fingere,
 & eis tradere, adhibens etiam ipsiſ legibus
 testimonia de utroq; testamento. Quas le-
 ges Ismaëlitaſ suas appellant, eumq; suum
 legislatorem eſſe fatentur. Præfata quoq;
 mulier uidens hominem Iudæorum & Sa-
 racenorum pariter cōtubernio uallatum,
 exiſtimabat in illo diuinam latere maiesta-
 tem. Et quū eſſet uidua, adſumpſit eum ſi-
 bi maritum. Sicq; Mahumet totius pro-
 uinciæ illius obtinuit principatum. Dein-
 de uerò Arabes ei adhærentes, regnū Per-
 ſidis cæperunt infeſtare, ac demum orien-
 talis imperiſ fines uſque ad Alexandriam
 ſuper Heraclium inuadere. Poſt hæc ue-
 rò ꝑ coepit cadere frequēter epileptica paſ-
 ſione. Quod Cadigam cernēs, oppidū tri-
 ſtabatur, quod nupſiſſet impuriſſimo ho-
 mini & epileptico. Quam ille placare de-
 ſiderans, talibus ſermonibus, demulcebat
 eam, dicens. Quod Gabrielem Archange-
 lum loquentem mecum contemplor, &
 non ferens ſplendorem uultus eius, utpo-
 te carnalis homo, deficiat & cado. Credi-
 dit ergo mulier, & omnes Arabes & Isma-
 Ælitæ, quod ex ore Archangeli Gabrielis il-
 las

tanta

Mahumet

Comitali la-
borasse Ma-
humetum.

las susciperet leges, quas suis discipulis daret: eò quòd Gabriel Archangelus sæpè a Deo mittatur hominibus sanctis.

DE QVIBVSDAM LIBELLIS,

in quibus agitur de ipsius fallacijs.

Cap. 11.

Ertur autē † libellus in partibus trās-
Esse. marinis, de Mahumeti fallacijs, in quo
 legitur, quod ipse uolens sibi concilia
 re animos populi Arabum, dicebat se esse
 prophetam ad eorum salutem diuinitus
 missum: ut uidelicet legem Iudeis & Chri-
 stianis, quæ nimirum rigida nimis ac seue-
 ra esset, mitiorum præceptorum promul-
 gatione temperaret. Et ut eiusdem missio-
 ni ad instar Moyse prodigia quædam ui-
 derentur attestari, populum a signata die
 conuocauit ad certum locum, quasi legem
 diuinitus missam, in signis & prodigijs ac-
 cepturum. Tunc eo sermone inante ad po-
 pulum, colūba quæ in uicino erat, ad hoc
 uolare edo- ipsum fallaciter edocta, super humerum
 ei, eius aduolans stetit, & in eius aure iuxta
 morem grana inibi reposita comedens,
 quasi uerba legis suggerere ei simulauit.
 Taurus quoque similiter ad hoc ipsum con-
 suetudine quadam edoctus, ut de manu e-
 ius

*Columba
 Mahumeti
 humeris ad
 uolare edo-
 cta,
 Taurus le-
 gis librum
 ferre assue-
 factus.*

ius pabulum acciperet, ad uocem eius coram populo uenit, & quasi legis noua m̄adata coelitus missa, quæ ipse cornibus eius alligauerat, detulit. Sed & Picerias lacte ac melle plenas, quas ipse in certis locis terræ latenter infoderat, quasi per diuinam reuelationem ibidem effodi fecit, & populo uelut in signum abundantiae futuræ, quam per eiusdem legis obseruantiam idem populus mereri iuberetur, ostendit.

Sicq; quasi miraculis & magnalibus diuinis congratulantes & acclamantes seduxit, atq; ad legem suam quasi diuinam recipiendam pertinaciter animauit. Porro de libro † regis ipsius, qui Alcoranus dicitur, qualiter confectus sit, & quam dilaceratus atq; confusus, alibi dicitur. Hic enim pauca libet inserere, de libello disputationis cuiusdam Saraceni & cuiusdam Christiani de Arabia, super lege Saracenorum & fide Christianorum, inter se: Qui ambo probati philosophi, & in secta sua perfecti, Emirhelmomini regi Saracenorum erant familiares ac noti, sibiq; inuicem amici charissimi. Hunc autem librum fecit dominus Petrus abbas Cluniacensis de Arabico in latinum transferri, à magistro Petro Toletano, iuuante Petro monacho scriptore: cum esset idem abbas in Hispanijs con-

legis

Saraceni &
Christiani
Philosophi
disputatio.

D. Petrus
Abbas Cluniacensis.

constitutus, cum Imperatore Alphōso, eodē anno quo idem Imperator Choriā ciuitatem cepit, & inde Saracenos fugauit:

DE ORIGINE AC VITA

Machumetis. Cap. III.

*Machumet
idolatra.*

Homo igitur iste, uidelicet Machumet, pupillus fuit in sinu patruī sui Abdamanef, qui cognominatur Abdemutalla. In cuius tuitione pater ipsius moriens, eum commandauerat: eratq; tutor & curator illius. Ipse uerō præterea cultor fuit Idolorum, quæ uocantur *Ellech* & *Alege* in Mecha, cum omni domo & generatione sua, sicuti in sua scriptura testificatur, dicens, ita dictum sibi fuisse, Nonne tu fuisti pupillus, & collectus es? & in errore, & iustificatus es? & pauper, & ditatus es? Ita ergo uixit, usquequod peruenit ad seruitium camelorum Adegæ filiæ Hulest, cuius factus fuerat mercenarius. Et proficiscebatur cū camelis in Syriam, & in alia loca, donec duxit eam uxorem, interueniente causa, quam tu scis. Postquam uerō se diuitem factum eiusdem mulieris opibus uidit, conatus est super gentem & patriam suam regnū arripere. Sed dum hoc ad effectum, prout cupiebat, non posset

posset perducere, præsertim cum paucos adhuc fautores haberet, arte & ingenio magno usus est, ut qui rex esse non poterat, prophetam se Dei simularet esse, & nuncium. Hoc displicuit omni parentelæ & generationi eius, quæ uocabatur Chorraes. Cumq; hoc modo prophetæ sibi nomen usurpasset, ingressus est ad homines, qui tanto facilius qualibet astutiæ machinatione decipi poterant, quanto longius ab omni sapiëntiâ & usu ciuilitatis, totiusque humanæ prudentiæ honestate per agros & uillulas sequestrati, quid Dei nuncius uel propheta esset, aut in quo cognosci deberet: deniq; quid inter ueritatem & mendacium, inter fatuitatem distaret & sapientiam, discernere nesciebant. Ad hos decipiendos cuiusdā Astrologi, cuius postea nomen & causam dicemus, ꝑ opere & concilio non mediocriter conforatus, homines ad se pestiferos, & uiarū insidiatores, fugitiuos quoq; & homicidas sibi aggregauit: quos etiam ad deuia sylvarum, ad cacumina montiū, & ad proxima fontibus loca circūquaq; mittebat, insidiari scilicet negotiatorib; & iter agentibus ad interficiendū eos, & diripiendū tam camelos quàm cætera quæ ducebāt, uel quæ negotiationis uel necessitatis causa portabant.

DE FVR.

DE FVRTIS ET LATRO-
cinijs eius. Cap. 1111.

DE ipso etiam scimus, quòd primo tempore prophetiæ suæ, cum de ciuitate ueniret ad Mecha, & inueniret hominem camelum habentem, eundem illi camelum abstulit. Et cum iam *Mecha.* quinquaginta trium annorum esset, tali beneficio prædicationis suæ primordia dedicaui. Habuit autem ibi quadraginta de suis, qui assuerunt custodientem eum ab illis de Mecha, quos ualde infestos habebat: eò quod ipsi omnes artes eius & maleficia nossent. Oderant quippe illū nimis, quod cum latro & pestifer esset, prophetam Dei se esse stultis hominib. mentiebatur. Abijt autem in ciuitatem quandam destructam, quam ex maiori parte Iudæi pauperes inhabitabant. In quam cum ingrederetur, uolens ostendere iustitiæ suæ regulam, & *Prophetiæ.* prophetice modum, pupillis cuiusdā carpentarij filijs domum abstulit, & in eam *Mahumeti* Meslidam fecit. Deinde misit in primā *latrocinia* sua expeditione Hanzetam filium Abdi-
& *expeditio* melech, cum equitatu XXX. uirorum, ad *nes.* syluas regionis in Hemen, rapere camelos Choraïs, quando reuertebatur de Syria.

ria. Cumq; illi occurreret Hegebel filius
 Hyssen in trecentis uiris de Mecha *†* disper *dispersus*
 sos, ubique cum eo erant, nullum certa-
 men ausus committere, fugit. Post hæc in
 secunda expeditione misit Hugaida Ala-
 rachi, filij Amichallabi sicut tu nouisti,
 in *†* LX. militibus, ut esset duplex numerus *Portè sexco*
 primo cœtui, *†* nec facile ab aliquo terreti *tis, aut ab su*
 possent, ad loca proxima Alfagati. Cui oc *perit trice-*
 currit Ebezefin cum suis militibus. Inter *his.*
 quos tanta extitit effusio sanguinis, quan- *ne*
 tam ipse nouisti. Ego autem nullum ibi ab
 angelis adiutum audiui, cum dicatur in
 Alchorano, quod angelus Gabriel in simi-
 litudinem equitantis super albam equam,
 habens uestimenta uiridia, comitatus fue-
 rit filios Israëli, cum eos persequeretur Pha-
 rao in CCCC. curribus. Sed ueniamus ad
 tertiam expeditionem. In qua cum mis-
 sus esset Zaid filius Ebibacad, similiter nō
 longè ab Algafati in XX. uiris, & non in-
 uenisset camelos: iam enim altera die trans-
 fuerant, spe sua & desiderio frustratus, ina-
 nis & uacuus redijt. Licet autem tres istæ
 expeditiones sufficere possint ad conuin-
 cendam falsitatem tui prophetæ, nō tamē
 alias ipsius, quas per se uoluit facere impro-
 bitates, tacebimus: illam scilicet primum
 cōmemorantes, qua egressus est ad capien-
 dos

dos camelos Choraïs, quando uenit ad locum qui dicitur Gueden. Vbi cum conuenisset Vmbrē filium Guhselmuhin, & non præualeret aduersus eum, rediit uacuus. Iterum exiit per semetipsum, donec uinceret lambo, quærendo iterū camelos Choraïs, qui erant apud Sem, & quibus insidiabatur in redeundo. Et quāuis tunc pro eis acriter dimicaret, tandem cōfusus abscessit. Aduerte si huiusmodi expeditiones ad Dei prophetam debeant pertinere, in quibus nihil aliud quā fraud & uiolentia, & humani sanguinis effusio, & quicquid prorsus latrones & uiarum insidiatores faciūt, agebatur. Fueruntq; expeditiones ipsius uiginti sex, præter insidiarum assultus, qui fiebant nocte ac die. Quarum nouem ipsemet fecit, reliquas socijs imperauit.

DE CRVDELITATE

ipsius. Cap. V.

suis **F**aciebat etiā, quod peius est, ut si qui ei in istis maleficijs contradicerent, uel in aliquo eum reprehenderent, statim eos, ubicunq; sibi cōtingerent aut per se, aut per suos, dormientes siue uigilantes proditoriē iugularet. Sicut senem illum ludæum dormientem, securum, in lecto suo ideo iugulari fecit, quia se ab illo uituperatum

tum dicebat. Quis unquam, nō dico prophetam, sed qui uel in medico qualēcūq; Dei noticiam haberet, talia fecisse auditus est? An nō poterat aliter de Iudæo illo suas iniurias uindicare, nisi dormientem confoderet? Quod nō solum apud Deum, sed & apud omnē creaturā ipso auditu super omnia mala horribile. Certē quod de brutis animalibus, ipsa humani cordis naturalis affectio fieri dereftatur, adeo ut pullos auiū in nido reperiros nullatenus occidere, pro lege teneat, iste de hominib. faciebat. Vnde igitur hoc illi, nisi ex diaboli patre, qui proditor & homicida prim⁹ ab initio exiit, inesse poterat? Quod & humano & diuino iudicio omnes impietates exuperat. Vbi est, quod dicebas eum in sua scriptura dixisse, Missus sum ad homines cum pace & misericordia? Hæc & his similia, quæ si per singula dicerentur, possent fatigare legentē: tu uide, si prophetæ Dei opera sunt. Nam illā ridiculosam ipsius expeditionem, superfluum puto retexere. In qua cum ei præciso labro, dentium etiam inferiorum medius excussus fuisset, insuper & à Gutheba filio Abhiacad in fronte & facie uulnera suscepisset, filius Cumennæ dextrum cum humero brachium penē illi iustulerat: nisi à Thala filio Humercalla,

Mahumet
uulneratus.

Q 2

qui

euasisset. qui ibi digitum perdidit, defensus t̄ euaderet. Cui tamē digitum, quod satis prophetam decuisset, nō restituit, ostendens quā alienus sit ab illo qui sicut Euangelium narrat, etiam inimico auriculā abscissam reddidit. Iste enim nec amico, qui se pro illo morti obiecerat, in aliquo subuenire potuit. Et ubi erant angeli, qui olim cū prophetis semper fuisse leguntur, eosq; à persecutoribus defendisset? Sicut Heliā ab Achab, Daniele & socios eius à Nabuchodonosor, multosq; alios, quos numerare longum est.

DE IMPVDICITIA EIVS

et flagitijs. Cap. VI.

*Libidinis
mancipium
turpissimū
Mahome-*

Qui tale dedecus in scriptura prophetiæ suę sibi facere non erubuit, ut diceret datū suis renibus à Deo, XL uiros in coitu potentissimos fortitudine libidinis adæquare. Vbi quoq; inter cætera, rebus odoriferis & mulieribus se delectari dicir. Sed ut etiam de his aliquid nominatim dicamus, non ne ipse cum adamasset Zameb filiam Gayysi, uxore Zaidi, & non posset eam habere, Deum illi in Alcorano introduxit loquentē ita: cui dedit Deus, ego illi faciam uirum tuum retineri super te: Tu autē timebis Deum, & celabis,

labis, quod facturum est. Et si times hominem, magis Deum. Iterum ad seipsum loqui Deum faciens. Cum (inquit) compleuerit Zaydi uir eius uotum suum in ea, tunc eam dabimus tibi. Nihil est enim prophetæ difficile in eo, quod Deus instituit. Quid uero turpius dici potest, quam quod in sua uxore, quæ uocabatur Ayssa, ipse fecisse dicatur? Hæc enim cum pulchra esset, & libidini dedita, diligebatur à Zhaphagam filio Almubarham Echsulami, qui & consuetudinarium cum ea stuprum gerebat, ipso Mahumet sciente & consentiente. Cumque multi inde loquerentur, & testificarentur, maximeque Musatha & Hazen, ad ultimum uero Halî filius Abitalib princeps & nobilis inter suos inde eum liberius argueret, copiam mulierum esse dicens, nec dicere tantum hominem à muliercula dehonestari, dignamque repudio esse confirmaret, respondit, nullam sibi adeo charam uel dilectam, utpote quam uirginem acceperat, & adhuc iuuenulam. Videbatur non se inde curare, nec propter hoc mulierem sibi habilem dimissurum. Vnde usque hodie odium est in Arabia inter generationem Ayssæ & generationem Halî. Postmodum uero dicit in Alcorano, mulierem illam innocentem esse, & sibi hoc diuinitus reuelatum. Fuerunt autem uxores eius XV. ingenuæ,

Ayssa Mahumeti uxor.

de illo

Odium inter Ayssæ et Halî posteror.

Mahumeti uxores.

& duæ ancillæ: Quarū una fuit Huneteline, cuius nomē Iud, filia Abimnei. Ipsa est seducta mater infantū, de qua dixit Mahumet. quod auferret ab ea zelū, quando discessit ab ea ad matrē suā, fugiens uxorem Gaiaræ: quam postea reuocauit, dans ei vestes, & ornamenta & duas armillas. Ipsa uero accepit hæc de possessione huius seculi, & futuri. Alia fuit Zameb filia Gayssi, Zaidi, cui ipse misit portionem carnis, & ipsa respuit. Vnde & ipse indignatus est in eā, propter illā quoq; in alias uxores iratus, proposuit se ad nullam earum ingressurū per unū mensem, ingressus tamē uicesimo nono die. Alia quoq; Zaphia Iudæa alabastria, filia Hai, filij Aptab: quā docuit gloriarī sup alias uxores suas, quæ impperebant ei Iudaismū, & ut diceret eis: Ego, cuius pater est Aaron, patruus Moyse, maritus Mahumet. O' quā longē est ab ista impura & turbulēta doctrīna, Christianæ disciplinæ pia & sancta religio. Si una sola uxor à Dei amore impedit hominē: quomodo qui t̄ tātas habebat, officiū prophetæ congruē adimplere poterat? Officiū nāq; prophetę non aliud est, quā ieiunare, orare, prædicare & hīs similia bona opera facere. Quibus, miror, si homo tantis flagitijs deditus unquam potuit uacare.

*Propheta
officiū.*

DE HOC QVOD FALSO

Propheta dictus sit. Cap. VII.

QUOD si quis obijciat, multos male *Propheta* uixisse, sed tamen bene docuisse, *quis*. qualiter etiam uester *Propheta* docuerat, uideamus. *Propheta* est, ignota prædicens, siue de præteritis, siue de futuris. Scimus autem, quòd olim quando prophetae fuerunt, non statim quicumque hoc nomen usurpasset, authoritatem habebat: sed longa & diurna uiræ sanctitate, signis quoque & miraculis à principibus & populis Dei primitus comprobatus, huius nominis gloriam obtinebat. Si dix- *Machumet* ris, eum multa præterita enarrasse, ueluti *præteritorum* scilicet de Adam, de Noë, de Abraham, de *narratione* Moyse, & Christo, utinam sicut apud nos *Scripturæ* erant, ipse ea ueraciter prædicaret, & non *sanctæ ueri-* per multa mendacia delirans, totam penè *tatē subuer-* *tere cona-* *tus.* *Scripturæ* sanctæ ueritatem subuerteret. Quantum ergo ad præterita, iam de ordi-
ne prophetarum cecidit, qui tot menda-
cijs ueritatem corrupit. Sanè si aliquas fa-
bulas, forsitan ad suum libitum, compo-
suit, quæ nunquam auditæ sunt, nullate-
nus ei credendum est: quia & hoc à quoli-
bet facile fieri potest, & ipse iam in alijs

mendax probatus est. De futuris uerò quòd nihil dixerit, nec te ipsum ignorare puto, maxime cum in tota scriptura eius nihil tale inueniatur. Vnde & quantum ad futura, à prophetali gratia exclusus. Iam nec signis, nec miraculis, nec prophetia, nec uita inter prophetas esse meretur. Nam illud totum, quod de paradyso quasi prædixisse uidetur, ad nihil aliud nos cogit, nisi ut dicamus, eum ita mentiri de futuris, sicut probatus est mentitus fuisse de præteritis. De signis uerò & miraculis, quòd non sint illi data à Deo, ipse sibi testis est, dicens: Nisi sciremus eos tibi non credituros, sicut nec alijs crediderunt, daremus tibi signa & prodigia. Iterum forsitan dices, quia nisi esset propheta, nunquam ad talem potentiam peruenisset. Maxime cum socij eius pauci essent numero, quando pugnavit contra regem Persarum, qui erat fortissimus atq; potentissimus, & obtinuit triumphum. Quamuis uerò semper illi, qui Dei cultores sunt, hostes suos superent, tamen inueniuntur etiam in Scriptura sacra pauci idololatræ multos Israelitas fugasse. Sed & illi qui semper uincunt, non propter sua merita semper uincunt: sed quia illi, contra quos dimicant, tali poena digni sunt. Nihil enim mirum est, Persarum

rum gentem idololatram & spurcissimā à Machumet uictam esse. Non quia ipse melior illis erat: sed quum ipsi hoc prome-
ruerant, ut à sibi consimili diabolo puni-
reutur. Illud denique quod sibi dicit Deum
dixisse, Nisi sciremus eos tibi non creditu-
ros, &c. ad Arabes quid pertinebat, qui
nec prophetam uiderant, & ideo nec signa
prophetica contempsisse unquam potue-
rant? Cuius autem impudentiæ est, dice-
re, illos signis eius nō credituros, qui non
sine signis tantum, sed & sine aliquo alicuius
boni indicio, quod nec pecora facere
debuissent, pessimæ uitæ hominī credi-
derunt?

DE FABVLIS AB EO CON-
fictis. Cap. VIII.

Q Via ergo illum tam philosophicis
rationibus, quàm diuinis autori-
tatibus, sua etiam confessione ab
omni prophetali gratia extraneū esse pro-
bauimus, restat, ut quales sint fabulæ, in
quibus cōtra id, quod suprà dixerat, signa
se fecisse asserit, uideamus. Dicitur itaque Machume-
ibi, quod aliquando audiens ululantem si signa ridi
lupum, socijs ait, se ex uoce illius intelli- cula & fabu
gere, quod lupus ille inter alios maior & losa.

Q s prin-

inde

princeps omnium esset. O signum propheticū. Nōne similiter potuit dicere, quod lupus eum in illa uoce prophetam esse signaret? Quis enim + illum posset arguere, cum quid inter se lupi dicant, homines nesciant? Certē fabulam hanc multo urbanius, si quid intelligeret, cōponere potuisset. Sicut & de quodam alio lupo ibi refertur: quod cum allocutus fuisset Veheben, filium Haizelhsim, statim sic factus est Saracenus. Vbi si leonem pro lupo ille fabularum compositor posuisset, multo elegantior fabula extitisset. Sed non immerito fabulis suis præcipuē lupos intexuit, qui more lupi rabidus semper & cruentus incessit. Qui etiam bouem Zozai domino suo locutum fuisse dixit, & quod super uerba Humemabet mulieris manū suam posuerit. Item quod ipse præceperit arbori, & statim adorauit eum. quod tamen Saraceni ipsi falsum esse testantur. Iterum dicit, quod cum Zameb ludæa uxor Zelem, filij Muslim, Iudæi in oue assata uenenum sibi apposuisset, scapula ouis locuta sit ei, dicens: Noli me comedere, quia ueneno + confecta sum. & ipse noluit comedere. Comedit autem inde Elbetem filius Mazum, & mortuus est. Vellem scire, utrum ipse solus, an omnes qui cū eo aderant, uocem

Ovis scapula locuta.
infecta

cem illius scapulæ audierint. Si enim ille solus audiuit, quare socium suum inde comedere permisit. Si uero omnes audierunt, mirum est quomodo ille comedere ausus fuit. nisi forte de suo propheta sperans, quod etiam mortuum resuscitare potuerit. Iterum narratur ibi, quod aliquando miserit manum suam in cauernam, unde exierunt aquæ, de quibus ipse bibit, & socij eius, & pecorarius. Quod magis de Machumet filio Azari narrari solet, cum de u
Machumet filius Azari.
 troq; apud Saracenos incertum & friuolum habeatur. Ipse quoque ista omnium mendacissima esse testatur, cum in maiori scriptura sua dicat, signa sibi non esse data. Et cum iterum loquitur, dicens: Non sum missus nisi uirtute gladij: & qui non susceperit meam prophetiã, occidatur, aut reddat tributum pro infidelitate sua, & dimittatur. Vnde uero apertius aut manifestius, ipso teste, falsa esse illa omnia comprobantur, quam ex suis iterum dictis, quibus in Alchorano sic loquitur: Quicquid inuenieritis scriptum pro me, conferte illud cū Alchoran: & si ei non concordauerit, scitote, quia innocens sum ab illa scriptura, & non est mea. Ergo secundum istam regulam, signa illa omnia respuenda sunt, quæ nullatenus in Alchoran inueniuntur.

DE MOR-

DE MORTE IPSIVS.

Cap. IX.

*Mahumeti
ridicula de
potheosis.*

IAm illud tam ridiculum nobis, quam lamentabile suis est, quod cūm præcepisset suis, ut mortuum se non sepelirent, eo quod tertia die assumendus esset in cœlum, ipsi q̃ præceptum obseruantes magnis hoc desiderijs expectarēt, & iam à secunda feriā in qua mortuus fuerat, usq̃ ad uesperam quartæ feriæ longa expectatione fatigati, nihil aliud in eo quam fætoris magnitudinem superexcescere cernerēt, tandem (sicut retulit Humbrem) nudum eum proiecerunt. Guinbram tamen filius Helizam dixit, quod lotus & tribus uestibus indutus, sepultusq̃ sit per manus Hali, filij Abitalib, & Alfadi filij Alahabeth, filij Abdemutalla patruī sui. Fertur enim, quod per septē dies morbo pleuritico ægrotauerit, & amiserit sensum, septimo uero die conualuerit. Iratus est Hali filius Abitalib, eo quod perdiderat sensum, & dixit hoc ei, At ille iussit nullum amplius secum remanere in domo, nisi Alahabet filium Abdemutalla. Alia uero die septima mortuus est, & intumuit uenter eius, & retro curuatus est minimus digitus eius. Et fuit

fuit obitus eius secunda feria XII. die mensis Rabeg primi, anno L X I I I. uitæ ipsius, postquam ægrotare cœpit X I I I. die. Vita ergo eius L X I I I. annis extitit. Quorū in prophetia X X I I I. expendit, X. in Mecha, X I I I. in ciuitate. Hæc sunt quæ fecit Mahumet, à principio usq; ad finem.

DE INSTABILITATE SE-
clatorum eius. Cap. X.

MOrtuo uero Mahumet, omnes ab eo decepti, reuersi sunt statim unusquisq; ad suam, quam ante te-
*Mahumeti
successores.*
 nuerant, sectam, siue idololatriam, siue quamlibet aliã: præter paucos suæ cognitionis, qui expectabant se fore successores in regno. Eo tempore fuit Ebubere filius Amichahaf, uir prudens & callidus: qui non multo post regnū adeptus est. Quod uehemēter displicuit Hali, filio Abitalib, quousq; rex adeo illum obsequijs & blanditijs deliniuit, ut etiam regnum ei post se delegaret. Illos qui auersi fuerant à secta Mahumet, omni ingenio ad eam reuocās, iterum eos stulticiæ mancipauit. Quidam enim timore, qdā spe honoris & facultatū, alij alterius cuiuslibet lucri causa, omnes tamen simulatorie, non ex animo redierunt.

runt. Puto autē te optimē recordari, quōd
dominus meus Emurhelmoni aliquando,
cum essemus ei adstantes, & quidā quere-
rentur de aliquo, qui uidebatur esse Sarace-
nus, & non erat, coram omnib. responde-
rit. Dixit enim ita. Ego miror, quōd de isto
solo, quasi aliquid nouū mihi dicatis, cum
sciam, non istum solum, sed multos alios
nobiliores & probiores in palatio meo, Sa-
racens esse: ostendunt quidam se esse, sed
non sunt. Est enim, inquit, mos penē om-
nium, ut sicut de Iudæo prouerbiū dicit:
Prouerb. de Iudæis. Iudæus nisi postquam efficitur Saracenus,
Iudæus non est: & uix aliquis suam legem,
nisi prius aliam acceperit, diligit. Ego au-
tem de hoc quid aliud debeo uel possum
facere, quā quōd dominus meus Machu-
met ipse faciebat? Nam illi hoc etiam
contigit, ut ferē omnes, & maximē qui ei
proximiores & familiares esse uideban-
tur, non nisi simulatē ac deceptorie legem
eius tenerent. Adeo enim spernebatur
ab eis, & quicquid dicebat, pro nihilo ha-
bebant, odientes eum in cordibus suis: ut
quadam die uolentes eum occidere, expe-
ctarent eum in quadam ualle, quatenus
transeunte illo terrificarent subito mulam
eius, ut præcipitatus interiret: qui tamen
nunquam propter hoc eis se iratum mon-
strauit.

stravit. Eius igitur exemplo omnes istos qui siue de Christianis, siue de Iudæis, siue de paganis Saracenos se esse dicunt in regno meo, & non sunt, nunquam ad aliud cogam. Scio namque quod nullus Christianus, qui timore Saracenus fieret, in Saracénitate permanebit. Similiter de alijs sentio. Quid ergo amplius possum facere? Videat Deus, & iudicet. Hoc solum faciam, ut semper maledicam eis.

QUOD LEX EIUS NON SIT

diuina.

Cap. XI.

Sed iterum si fortè dixeris, non debuisti *Vindicare*
 se me reprehendere ipsum illum, si se a *se quatenus*
 liquando uindicauit: cum hoc inuenia *liceat,*
 tur fecisse Iosue, & cæteri multi prophetae:
 Scias aliud esse quod sit præcipiente Deo,
 aliud quod homo præsumit. Deus enim
 hoc illis præcipiebat. de cuius præcepto,
 quodcumq; sit, quando cūq; sit, nō licet ho-
 mini iudicare. Ergo, inquis, nec Machu-
 met de hoc hunc reprehendi: siquidē & illi *debet*
 Deus talia præcepit. Vnde tamen probas,
 quod Deus illi præcepit: Deus enim ille, si
 Deus fuit, in aliquo se Deū esse ostendere
 debuit. Secundū ea uerò, quæ superius ostē-
 dim⁹, nec signis, nec miraculis hoc ostēdit.
 Nos

Nos igitur eum Deū fuisse non credimus.

Deus Quod enim de Deo credimus, tam in nouo quàm in ueteri testamento, signis & miraculis commendatum nobis & confirmatum est. Nec alium unquam pro Deo habebimus, nisi illum unum & uerum, qui quotiens legem dare uoluit, signis hanc diuinis & mirabilibus, confirmauit. Prophe-

Prophetarū nescio, cum dicatur mihi à domino meo Iesu Christo, quod in Iohanne Baptista finis
omnium finis, in Iohanne Baptista. sit omnium prophetarum. Illud quoque prudentiæ tuæ nullo pacto conuenire arbitror, quod inuitare me uoluisti, ut scilicet dimitterem sacrosancta & spiritualia domini nostri Iesu Christi præcepta, ex quibus ipse mihi nō illam sordidissimam quam descripsisti paradysum tuam, sed æternam angelorū uitam in coelestibus promittit: & accederē ad impurissimos & peculiare ritus, non à Deo, quod absit, imò à spiritu fornicationis, & gastrimargiæ miserrimis & carnalis feculentiae seruis infelicissimis persuasos. Quorum, sicut de similibus Paulus Apostolus dicit, Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorū. Qui non nisi terrena, caduca, uentri & libidini congruentia sapiunt, nec sapere possunt. Excoecauit enim eos spiritus immūdiæ.

mora

Qui æternam putredinem & uermes immortales hæreditabunt: quia porcorum more semper in stercore & foetore libidinis uolutatur. Ego enim mirari non sufficio, quo modo persuaderi potuit, non dico alicui sapienti, sed illi qui per somnium aliquid humani cordis se habere putaret, istum fuisse prophetam, cum eius & uita & doctrina ita contraria sint non solum diuinæ religioni, uerum etiam humanæ honestati: ut ipsa *Mahumet an propheta.* quoque bruta animalia pene hoc intelligere possint. Sed ut iterum aliquid mitius dicamus, quis unquam sanctorum & diuinorum nuntiorum, quos à Deo esse missos cognouimus, in terrore gladii se missum esse asseruit? Quis ita facinorose uixit? Quis denique tot spurcicias docuit? Aut quis ita uentri & libidini genus humanum prostituit?

QUALITER PER FALLACIAM fuit data lex. Cap. XII.

Iterum tamen ad præcepta eius diligentius inspicienda reuertamur, quæ ego nescio ad quam legem pertinere uideantur. Duas enim à Deo accepimus, unam Gratiæ, alteram iustitiæ. Lex Gratiæ à Christo à Deo tradita est, lex iustitiæ à Moyse. *Lex duplex à Deo tradita.*

R lia

lia iubet: Diligite inimicos uestros, Benefacite ijs qui oderunt uos, & cætera huiusmodi. Lex iusticiæ, oculum pro oculo, dentem pro dente, usturam pro ustura, percussuram pro percussura, & cætera quæ ad rationem pertinent, reddi imperat. Harum duarum nullam socij tui esse manifestum est. Multitudo enim antequam ipse emergeret, una à Christo, altera à Moyse data est. Cum enim istæ duæ tantummodo leges hominibus datæ sint, quarum altera diuina, altera humana magis esse uidetur: ista tertia lex à socio tuo inuenta, quid erit nisi diabolica? Diabolo enim inspirante maxime hanc subito, nescio unde emeris-
 ca. se cognoscimus: quæ nec humana, nec diuina esse probatur. Sed inter utrumque prodigiosa facie, nunc hoc, nunc illud uideri uolens, & se nunc illam, nunc istam esse confingens, nullum aliud nisi diabolium, qui se inter deum & homines semper medium facere nissus est, imitatur. Sed forsitan dicet, inde probari hanc legem esse diuinam: Quia cum Machumet idiota & sine literis esset, nullatenus eam scribere uel annūciare hominibus nisi diuina uirtute potuisset. Maxime cum ipse dicat: quia nec homines, nec dæmones talem scripturam facere possent. Et iterum: Si hanc legem fecissemus

*Mahumeti
lex diabolica.*

*Mahumet
idiota, & lite-
rarum imperitus.*

femus descendere super montem, inclinaret se mons ipse, & adoraret eam, præ timore Dei, & alia multa friuola & nihil rationis habentia, quæ tu aperta & manifesta signa prophetiæ socij esse dicis, quibus probetur esse uera. O' signa comparanda mari rubro diuiso, & soli ad imperium Iosue *solide* stanti, & Christi præcepto mortibus imperanti. Imo uerè magna tam ueritatis quàm uirtutis inopia, quæ tibi hæc sola argumenta, imo deliramenta omni ratione & uirtute uacua dereliquit.

QUALITER ALCHORANI

liber connexus sit. Cap. XIII.

Sergius monachus eum in monasterio *Sergius monachus.* grauiter peccasset, & propter hoc excommunicatus & expulsus fuisset, uenit ad regionem Cuhenne: & inde usque ad Meham descendens, ubi erant duo populi, unus cultor idolorum, & alter Iudaicus, inuenit ibi Mahumet, qui colebat idola, uolensque aliquid facere, unde monachis illis qui eum expulerant placeret, & reconciliari mereretur (erant enim hæretici Nestoriani, qui dicunt Mariam non peperisse *Nestoriani hæretici.* Deum, sed hominem tantum) omni studio & conamine persuadebat ei, ut ab ido-

Mahumet lis recederet, & Christianus Nestorianus
Nestoricus. esset. Quod cum effectui mancipasset, discipulus ei factus est Mahumet, & ille se propter hoc Nestorium nūcupauit. Et ita factum est, ut ab ipso Monacho aliqua de ueteri & nouo Testamēto edoctus, ipsa in Alchorano suo fabulosē ac mendosē intexeret. Hoc & ille persuasit, ut in Alchorano suo poneret dictum à Deo, quod monachi & presbyteri Christiani familiariores ei esse deberent, quia non superbiunt. Cum uerò cognouissent Iudæi, quod multi, & etiam Mahumet ipse, ad qualemcūq; quasi umbram Christianitatis illum monachū sequerentur, & pene illud quod postea factū est per Mahumet, per istū † Nestorium iam consummatum esset, profugerunt tres Iudæi, & timētes ne in uerā Christianitatem quandoq; Mahumet incidere, accesserunt ad eum, & malitiosa calliditate socios uel discipulos eius se esse in hac secta dicentes, eiq; omnia quę turpiora uel nequiora in Alcorano sunt, scribere persuadentes, usq; ad finem eius cum eo semper fuerunt. Post mortem uerò Mahumet, cū (sicut diximus) unusquisq; redisset ad sectam suam, & successisset in regno Eubere, Hali quoq; filius Abitalib, licet nobilior eo, sub ipso maneret, prædicti Iudæi
 uo.

uolentes iterum turbare omnia: persuadebant Hali dicentes: Quare cum sis fortis & nobilis, non te in prophetā eleuas, sicut fecit socius tuus Mahumet: qui erat Christianus Nestorianus? Et erimus tecum, sicut fuimus cum illo, adiuuantes te in omnibus. Ille autem, utpote iuuenis, & totius bonæ doctrinæ expers, facile acquieuit. Iam enim ad hoc quasi prædoctus fuerat. Siquidem aliquando cum puer esset, & uagabundus, ut illius ætatis est, quadam die per aliqua deuia incederet, † Nestorij Nestoriani illius pseudomonachi latibulum, unde ab eo Machumet furtim responsa dabantur, offendit. At ille cum se deprehensum uideret, puerū tam minis quam blanditijs induxit, ut hoc nulli hominū proderet. Itaque iam penè ad hoc incipiendum declinauerat Hali. Sed rex Ebubere hoc comperto, ad se uenire mandauit. Quem, cum uenisset, tantis blanditijs ac promissionibus delinuiuit, ut ab huiusmodi incœpto ornnino desisteret, seque illi subditum in omnib. exhiberet: ludæi tamē non cessauerūt facere, quod potuerunt. Nam accepto libro ab ipso Hali, quem reliquerat ei Machumet, Alcoran à quicquid sibi uisum est, aut addiderūt, aut Iudæis ma- detraxerunt, aut mutauerūt. Ex quibus il- gna parte lud est unum: Dicunt ludæi, Christiani ni- auctum.

hil sunt: Dicunt Christiani, sed Iudæi stulti sunt. Item inter alia multa & fabulosa illud capitulum, ubi est fabula de formica, & aliud, in quo est fabula de ape, & aliud de aranea narratur.

QUALITER EIVSDEM

Scriptura dilacerata sit. Caput XIII.

accepta

Q Valiter autem scriptura ista nō solum à Iudæis, sed etiā ab alijs multis uariè & incepta, diuersè intellecta, multiformiter exposita, & tandem penè tota dilacerata sit, ex aliqua parte explicabimus. Post XL. uel sicut alij uolūt, post sex menses, ex quo regnare coeperat Eubere, uocauit Hali filiū Abitalib, & dixit ei: Quare præsens non fuisti, quando factus sum rex, & non cum alijs nobis adfuitisti, cum sis magnus princeps & nobiliss. Respondit Hali, quia occupatus fui in colligenda scriptura, sicut iniunxit mihi propheta. Et iam collegerat Eleage filius Nizel multos codices, & diminuerat multa in illis. Sicq; cæteri multi. Quidam enim *familiares* legebant secundum Hali scilicet & familia, & domestici, & propinquiore eius, illam scripturam quæ fuerat apud Choraïs, & quæ

quæ prima illius fuisse dicebatur, quā tradiderat ei † Nestorius monachus: quem *Nestorianus* uocabat aliquando Gabrielem, aliquando spiritum fidelem. Alij uerò legebant collectum à diuersis hominibus. Multi uero secundum Arabem quendam, uenientē nuper de solitudine: qui multa inde scripserat absque sensu & ratione. Alij secundum Zabefatin, & Arabin. alij secundum alios. Qui omnes in mēbranis & rotulis, quod unicuiq; uidebatur, transtulerant. Erant itaq; uarij inter se & discordes, dicebantq; cum legerent alter ad alterum: Ego melius quam tu, sed tu deterius, quàm ego: Et ego *Alcoran col-* totum habeo sed tu nihil: Sed tu nihil, & *ligentiū al-* ego totum. Hoc igitur modo alijs adden- *tercatio.* tibus, alijs minuētib; , alijs mutantib; , alijs alio quolibet modo corrum-pentibus, liber ille omni fide in dignus effectus est.

DE ITERATA COLLE-

ctione illius & dissipatione.

Cap. XV.

DEniq; mortuo Ebubere, & succedēte sibi Ozimen filio Hafen, cui insidiabatur Hali, filius Abitalib, & quærebat eum interficere, cum perlatum
R 4 fuisset

fuiſſet ad regem de diuerſitate ſcripturæ, & aſiduïs contentionibus & rixis, quæ propter eam fiebant: dicerentq; illi ſapientiores, timere ſe, ne de hac cauſa ſeditiones & diſſidium oriſentur in regno, maximeq; ne ex toto ſcriptura illa periret: præcepit

Alcorani rex, omnes libros & chartulas undecunq; *farrago colligi.* Licet tamē Hali, Abitalib, & Iben- *hinc inde* muzod libros ſuos dare noluerunt: reli- *collecta,* qui uerò collecti, dati ſunt in manus Zei-

di filij Zebith Aleu Zari, & Abdalla filij Alahabet, ad redigendum omnia in unum codicem, & emendandum. Dictumq; eſt illis: Si contigerit uos in aliquo capitulo nō poſſe concordare, ſcribite illud ſecundum exemplar & autoritatem Chorais. Quod & ipſi fecerunt. Sicut, uerbi gratia, quando inuenerunt in quodam loco arcam, & alius dixit arcem, & alius arcum, tandem ſecundum id quod habebat Chorais, di-

Alcorani xerunt. Sic & de multis alijs. Facientesq; *primū quatuor* quatuor ſimiles codices, unum miſerunt *codices* in Mecham, alium in Syriam, alium in A- *tantum.* leiarac, alium relinquerunt in ciuitate. Sed

Mecha uas ille qui ad Mecham miſſus fuerat, incendio perijt, quando uasata eſt Mecha ab *ſtatio.* Ozeario. Ille uerò qui in ciuitate remanſit, in diebus Gezit filij Maioma, perditus eſt. Tertius qui in Aleiarac erat, a tempore

Almuſtat

Almustat nusquam cōparuit. Rex autem Azimen, qui libros illos præceperat fieri, quæcunq; remanserunt in chartis, præcepit comburi. Ex his igitur uarietatibus & mutationibus, quæ superius dictæ sunt, contigit, ut multa ibi capitula diuersa inter se & sibi inuicem contraria inueniantur. Sicut, uerbi gratia, capitulum bouis & capitulum uaccæ: de quib. dicitur, quod capitulum bouis, antè fuerit prolixius capitulo uaccæ, nunc uerò breuius. Dicitur etiam, capitulum corruptum esse & imperfectum. Dixit etiam Aïssa uxor Machumet, Hali multa inde abstulisse, & penè totum demutasse, & insuper prohibuisse homines, ne legeretur Alchoran, & propter hoc multos sæpe uerberasse.

*Alcoran
quare multa
cōtraria ha-
beat inter se*

QUALITER RECOLLECTA

& dissipata sit.

Cap. XVI.

Post multa iterum tempora Elehagig filius Vizes cū regnare cōpisset, iussit congregari omnes libros, & chartas, & uolumina: confectoq; ex eis uno codice ad suum libitum, postquam multa adiecit, & multa detraxit, multaq; narra- uariauit, uel uit, cætera omnia, quæ ubicunque inue- mutauit le- nirentur; iussit incendi. Fecit autem de gendum est.

R s

suo

suo libro exemplaria, ex quib. unum misit
 in Aegyptū, alterū in Syriā, alterū in ciuita-
 tem, alterū in Mechā, alterū in Mesopota-
 miam, alterum in Albazara. Aliquando
 etiam uenerunt ad istos multi de gente E-
 luehbeti, qui idololatræ erant, & simulan-
 tes se uelle esse Saracenos, ut eorū legem,
 si possent, annihilarent. multa nihilomi-
 nus in prædicta scriptura, ubicunque la-
 tenter poterant, modis omnibus lacera-
 bant. Quod si nulla alia uarietatis huius-
 modi scripturæ causa † uideretur, quàm ex
 illo habebatur, scilicet quod Hali, & Ebu-
 bere, & Ozimen, & Gonor semper discor-
 des fuerant, & inimici, sufficeret. Dum pro-
 certo constat, singulos eorum pro sua in-
 tentione alterum aduersus alterum in li-
 bro illo iuxta propriam uoluntatem, quic-
 quid sibi placuit, ad suæ commodum uel
 addidisse, uel minuisse, uel † narrasse. Viri
 certè probi Saraceni, & qui satis inde do-
 lebant, mihi sæpius hoc dixerunt, quod
 rota Alchorani scriptura adeo commixta
 & confusa sit, ut quicquid ibi est, totum si-
 ne continuatione, sine compositione, abs-
 que omni uerborum ordine, postremo
 absq; ullo sensu uel ratione
 uideatur.

DE VILITATE STILI EIVS

et materiae. Cap. XVII.

MIroraũt, quid illic tibi placere possit. Nam si eloquẽtia consideretur, nemo tam turpiter aliquid Arabice scripsit. Quantum enim ad sapiẽtes Arabicos scriptores, quid est rotum Alchoran, nisi digna risu barbaries? Si uerò sententiæ perpendantur, ego nihil ibi uideo, si tamen esse potest, aliquid boni. Nam mala illic multa reperiri non dubium est, quæ uel quilibet stultus similiter, aut certè multo elegantius fingere possit. Esto tamẽ bona ibi uideantur esse aliqua: sicut uerbi gratia, ut aliquando ieiunetur, oretur, & ut fiat aliquæ eleemosynæ: Nunquid primũ talia inuenta sunt à Mahumete, qualia scilicet ante ipsum nullus audierat? O' quanto sanctius, quanto honestius, quanto rationabilius & Moyse, & Helias, & alij prophetarum multi? Iohannes quoque baptista, sed & ipse dominus omnium Iesus Christus, & ieiunauerunt, & adorauerunt, & misericordias impenderunt: nos quoque ieiunare, & orare, & eleemosynam dare ante prodigiosam prophetiam Mahomet infinitis retro temporibus docuerunt.

Alchorani etiam Arabice barbaries.

Quicquid in Alchorano est boni multo melius docuisse prophetas alios et Christum.

Cesset

Ieiunium.

*Mahumeti
sectatores
quales.*

*Alcorana
plura etiam
ab alijs scri
pta.*

Cesset cesset Machumet, earum rerum uel
le uideri magister primus, quarum nec di-
gnus fuit in aliquo discipulus esse uel ul-
timus. Absit absit à nobis talis prædicator
ieiuniū, qui post mōstruosum ieiuniū sic o-
mnī libidīni & ingluuiei operam impen-
dere præcipit, ut non ad aliud uideatur in-
stituisse ieiunium, quā ut postea uolu-
ptuosius & appetentius excitetur omnis
turpitudine libidinū. Iam uerò illud quod
& tu mihi dixisti, & ipse in eadem scriptu-
ra prædicauit, hanc scilicet scripturam ta-
lem esse, qualis nec ab hominibus, nec à dæ-
monibus fieri potest, certè satis ipse ele-
git, quibus diceret, rusticissimos uidelicet
& agrestes homines, qui & nouiter de di-
uersis sectis uenerant, ipsamq; linguam
Arabīcam ignorabant. Cæterum si hoc
nobis exponere liceat, per omnia sic ei
cōcedimus, quod uerè tam stulta, tam in-
honestā, tamq; irrationabilis scriptura nec
ab hominibus, nec à dæmonibus fieri po-
test. Puto enim, quòd etiam dæmones ta-
lia scribere erubescerent. Sanè si tantum
uult Mahumet gloriari de suo Alcorano,
quanto magis gloriari possent aliī quidā,
quos te ignorare non puto: Muzeilenia.
Heleaifi, & Athiops Alabazbi, & Calliata
pta. Ellededi: Qui eodem tempore æmulatio-
ne

ne illius, ut & ipsi nomen sibi apud homines compararent, suum quisque Alchoranum fecerunt: multoq; honestiora, & saltem in aliquo uerisimilia conscripserunt. Sed quia nō ex toto uentri & libidini freno laxabant, non tantos bestialium hominum greges asininos post se trahere potuerunt.

DE IMPERITIA ET FICTIO-
ne illi adherentium. Cap. XVIII.

Sil ergo miraris, quare tantum + hæc scri *quibusdam*
ptura placuit, pro certo teneas, nulli
unquam nobili uel sapienti eam placuisse: sed miserrimo imperitissimo uulgarium hominum generi. Qui ab eo de locis syluestribus congregati, cum has primas literas audissent, rei nouitate stupefacti, sacrilegas fabulas diuina esse oracula crediderunt. Deniq; cum & paupertate & assiduorum ruralium operum labore cōfecti fuissent, cibi, porus, preciosarum uestium, amoenitatis umbrosæ, uasorum spectabilium, uxorū insuper pulcherrimarum, & infiniti cōcubitas, aliarumq; spurcissimarum paradyssi deliciarum, quas etiam te proh dolor enumerare non puduit, beatitudinē audientes, seq; ibi ex promissione Mahumet iam iamq; futuros esse sperantes,

pecuini rantes, ad omnia quæcunque uoluit, † pe-
corini homines cucurrerūt. Inde est, quod
contra regem Persidis exiens, sic adiutus
est ab eis, ut uinceret. Promiserat siquid-
dem omnibus, qui in bello ipso pro eo mo-
ri eligerent, Paradysi sui delicias. Quidam
tamen magis idcirco pugnasse dicuntur,
ut hortos optimos, quos in Perside uice-
rant, obtinerent. Nam & illos se post ui-
ctoriam daturum eis dixerat, ut & in hoc
seculo & in futuro semper in hortis essent.

Arabes hor- Nosti autem, Arabes quantum delecten-
torū aman- tur hortorū pulchritudine. Sed dicis: Non
tes. solum rustici illi, sed & multi alij sunt secu-
ri eum. Verè multi alij, sed pessimi, & pec-
catores, & qui grauati ære alieno, uel pro
suis sceleribus morituri, hanc solā euaden-
di uiam inuenerant. Nam dic mihi obse-
cro, quem unquam sapientem, aut nobi-
lem, aut honestum ad Saracenitatem ueni-
re uidistis? Illi enim qui è ludæis, uel è Chri-
stianis adhuc ueniūt ad uos, absit ut aliqua
prouocati honestate hoc faciant: Sed quia
miseri & impudici legis suæ regulas nō fe-
rentes, ad latā & spaciosam uia, quā socius
tuus docuit, se cōuertūt. Quod quibusdā
maximè Christianis contingit. Quorū lex
spiritualis & cœlestis, omnia quæ in mun-
dō sunt, contēni spe & amore uisionis Dei

æternæ

æternæ præcipiēs, dū carnales & fluxas in-
 feliciū mentes cōprimit, statim ab ea diffu-
 giunt: quia pugnare cōtra cōcupiscentias
 negligūt. Hoc tamen certissimè scias, quia *Mahumetan*
 neq; iudæi, neq; pagani, neq; Christiani, *na sectæ si-*
 quocunq; modo se exterius habeant, & si *mulatores.*
 ueniētes ad uos de uestra secta se esse simu-
 lent, unquām ex corde uobiscū sint. Simu-
 lant quidē se esse, qd' nō sunt, ut, sicut præ-
 dixi, aliquod corporis euadāt incōmodū:
 aut ut porcinis uoluptatibus, quarū apud
 uos copia est, pfruantur. Adeo aut quicqd
 facitis, pro nihilo ducūt, ut sæpe, inter se lo-
 quentes, Mahumet & legi eius maledicāt,
 nec dignū eum aliquando fuisse prophe-
 tia uel Dei lege affirmant.

DE NOMINE MAHVMET,

quod falso dicatur in throno scriptum.

Cap. XIX.

SANè superfluum mihi uidetur tecum
 sagere de illis, quæ tuam non latent in-
 dustriā, qualia sint apud uos, & quām
 nulli pudenda, scilicet diuersitas in præco-
 nio, celebritates exequiarum, uarietas in
 testimonio, orationes solennitatum, solli-
 cita ad plagam meridianam conuersio, &
 modus legendi, & modus discernendi, si-
 milesq; huiusmodi uarietates. Quæ om-
 nia in corde tuo quam nihil sint scio: cum
 hæc

hæc sola superficie teneas, nō tamen propter principatum quem tenes, dimittere uelis. Porro illud quod mihi scripsisti, *Antequam* *scriptum* sæcula crearet deus, † fuisse in throno: Non est Deus nisi deus, Mahumet nuncius Dei: unde acceperis, aut ibi inuenieris, nescio: cum nec in Alchorano, nec in alia qualibet ipsius inueniatur scriptura. Veruntamen ponamus, ut alicubi hoc repertū sit. Velim ergo, ut mihi dicas, si hoc in throno scriptum est, quis scripserit. An aliquis scripsit hoc deo? Sed quis posset scribere, cum nec dum sæcula creata essent? An Deus ipse sibi scripsit, timens scilicet perdere nomen suum, nisi illud scriberet? Quod satis absurdum uidetur. Sed forsitan deus scripsit, ut angeli hoc possent legere. Et hoc non minus insulsum est sentire. Nō enim per literas loquitur deus angelis, sed illuminatione præsentia suæ, quæ illis ubique adest. Num præterea propter homines scriptum est, ut ipsi legerent & scirent? Sed homines in throno quomodo legerent? Restat ergo, friuolum & uanum esse: quod & te ipsum intelligere credo, teq; tibi ipsi scienter illudere. Sicut quidam de socijs dicunt, qui hoc pro nihilo habent, dicentes a ludæis cōfictum esse, & inter alias fabulas mixtum, ut risum de

*Angelis quo
modo loqui
tur Deus.*

De uobis toti mundo mouerent. Certè cum aliquis uult benedicere Machumet, & ultra modum laudare, hoc solummodò dicit: Deus tu benedic Machumet, sicut Machumet benedixisti Abraham & generationi eius. *ii benedicere.* Vnde & in libro eius scriptum est: O filij *di formula.* Israel, recordamini beneficiorum, quæ ego exhibui uobis: quia prætuli uos omnibus gentibus. Si ergo ita † benedici Ma- *benedicens* chumet a Deo, sicut benedictus fuit Abra- *tur* ham & generatio eius, super omnes laudes & benedictiones est, etsi filij Israel prælati sunt a Deo omnibus gentibus, cum tamen nec Abraham, nec generatio eius nomen habeant, scriptum in throno: quomodo factum est, ut nomen Machumet, qui secundum hanc regulam ipso Abraham & generatione eius minor habetur, ibi scriptum sit?

DE SUPERSTITIOSIS IE.

iunijs & lauacris Saracenorum.

Cap. XX.

DEnique inuitas me ad quinque orationes, & ad ieiunium mensis Ramazan. ubi non tam tibi respondeo, quam ut ipse tibi respondeas, uolo. Dixisti enim in tua exhortatione, quòd
S inter

inter alia, quæ de nostra religione cognoueris, etiam orationibus monachorum & ieiunijs interfueris, genuflexiones & instantiam deprecationum uideris, & cætera omnia, quæ uerè sancta & cœlestia esse nullus negare poterit. Super animam ergo tuam hoc pono, & te ipsum iudicem facio. Scio namque pro certo, quia si, quod iudicium rationis exigit, inde dicere uolueris, quantum ad ieiunia & orationes Christianorum, ieiunia & orationes uestrorum non solum ieiunia & orationes non esse clamabis: uerum etiam quod tales sordes ueris & sanctis seruum Dei uirtutibus se comparare ullo modo ausæ sint, cum maxima indignatione ridebis. Quod uero frequenter corporum lotionem hominem purificari creditis, easque lationes totiens frequentatis, hoc tibi respondendo, quod dominus meus in Euangelio suo iudæis similia facientibus ait: Vae uobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris ornatis de foris, cum habeant intus cadauera: ita uos quidem lauat corpora uestra forinsecus, & corda uestra polluta sunt iniquitate. Quid ergo prodest lauare manus & pedes, & extergere caput, & insistere orationibus, cum conscientia cordis, & mens, & animus occupata fuerint in effusione sanguinis, & diripiendis substantijs
 alio-

lotione

*Lotionum
frequentia.*

aliorum, uxoribus quoq; & filiis captiuan-
dis? Vide ergo, quomodo responderet eis
spiritus uiuificans. Oportet enim hominē
prius lauare interiora cordis sui, & purifi-
cari à cogitationib. pessimis: deinde si pla-
cer, & si necesse est, etiam corpora.

DE CIRCUMCISIONE ET PRO-
hibitione carnis porcinae, & uxoris repudio.
Caput XXI.

Circumcisio uerò quid ad uos perti- *Machumet*
neat, scire non possum, cum nec Ma- *non circum-*
chumet circumciscus fuerit, nec in Al *ciscus.*
chorano suo inde aliquid dixerit: nisi fortē
Abraham in hoc uos sequi dicatis. Cum
enim uos Ismaelis filios esse iactetis, & A-
brahæ dicatur à Deo, non in Ismaele, sed in *Ismaelita.*
Isaac reputabitur sibi semen: uos in semine
Abrahæ quomodo estis, qui ad Isaac nullo
modo pertinetis? Si uos dicitis, Christum
fuisse circūciscum, quid ad uos, qui Christia-
ni nō estis? De cuius tamen circumcissione
quàm rationabilis fuerit, si uel digni esse-
tis, uel in aliquo ad eū pertineretis, plenif-
simè responderemus. Nunc uerò cū nec lu-
dei, nec Christiani sitis, circumcissionē inue-
nitis. Nisi certè, quod ualde credibile est,
hoc etiā à Iudæis libro uestro insertū sit: ut

sicut de quibusdam Paulus Apostolus dicit, In carne uestra gloriarentur, dum uos more suo circumcidi facerent, & suos in errore socios habere gauderēt. Quare etiam Machumet porcum comedi uetuerit, ne-
Porcina cur interdicta. scio. Nam & Iudæi à porco, & à quibusdam alijs prohibiti sunt. Ratio certa apud nos est, quorum fidei lex illa militabat. Et licet nos modò illa corporaliter non seruemus, ea tamen quæ ibi significabantur, spiritualiter implemus. Quibus in nouo Testamento reuelata sunt omnia per Christum, qui utriusque Testamenti conditor est. Ipse enim dixit per Apostolum suum: Omnia munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Illam uerò turpitudinem & audiens non exhorreat, quam non erubuit Machumet in Alchorano suo ponere: ut scilicet
quis uiro quandocunque uoluerit, qualibet etiam causa, possit uxorem repudiare: sed non nisi prius alteri uiro iungatur, nec si uelit, possit eam reuocare. Hanc certè legem etiam bruta animalia, si loqui possent, turpissimam esse clamarent.

DE PEREGRINATIONE AD
domum Mecha. Cap. XXII.

Quid est autem, quod me inter alia
 legis uestrae optima etiam ad A-
 lahagh, hoc est, ad peregrinandum,
 in domum Dei illicitam, quae est in Me- *Mecham frē*
 cha, exhortatus es: ad proijciendos quoque *quentādi su*
 lapillos, & ad inuolutionem linteoli circa *perstitio.*
 renes? Miror etenim, quod ita mecum lo-
 queris, ac si me nunc primò nosse incipe-
 res. Nunquid ego aut cecus, aut surdus nu-
 per effectus sum, aut forsitan mutatus in
 puerum? Cui sic illudere possis, ut modò
 primū discere incipiam inanes & fatuas su-
 perstitutiones, quae nec rationē, nec honesta-
 tem in aliquo habere, probātur. Quasi ue-
 rò nesciam, quid sit, & unde processerit, uel
 qualiter ad uos ritus ipsius errorque stultis-
 simus inter alia mala deuolutus sit. Nonne
 haec & illa praecleara socij tui ꝑ idolorū de- *in*
 structione diligentia? Vt cū a cæterorum
 cultu suos discipulos inhiberet, istud tamē
 in honore Veneris fieri Mechā suam per- *Veneris cul*
 mitteret. Quod quale sit, uel a quibus coe- *tus Mecha.*
 perit, quoniam tu te ꝑ simulas, audi. Dua- *ignorare*
 tum Indiae gentiū, quae uocantur Zechian
 & Albarachuma, antiqua cōsuetudo fuit,
 nudos & decaluatos, magnisque ulula-
 s, tibis

tibus personantes simulachra dæmonum circumire, angulos quoque osculari, & proijcere lapides in aceruū, qui quasi pro honore dijs extruebatur. Inde. n. est, quod in li-

Salomonis locus. bro Salomonis dicitur: Qui proijcit lapidem in aceruū Mercurij. Faciebāt autē hoc bis in anno, Sole scilicet existēte in primo gradu arietis, & rursū cū esset in primo gradu libræ, hoc est, initio Veris & Autumnī. Hæc ergo cōsuetudo cū ab Indis ad Arabes descēdisset, eamque suo tēpore apud Mechā in honore Veneris Machumet celebrari reperisset, sic illā manere præcepit, cum tamē cetera idololatriæ præstigia remouisset. Illud uerò soli Veneri in illa celebratio-
Lapillorum superstitiosa projectio. ne dicitur exhiberi solitū, ut lapilli retro, id est, sub genitalib. mēbris proijcerentur, eò quod Venus illis maxime partib. dominetur, unde adhuc ita fit in domo Dei, quā tu uocas illicitam, id est, ubi nihil licet, nisi quod sacrū est. Veruntamē cū hoc à nudis ex toto hominib. semper fieri soleret, non tulit hoc humana uerecundia. Instituerūt aliqui, ut proiectores lapidū paruo saltem linteolo renes obtegerēt, ne omnino denu-
 dati homines canū impudentiam imitarentur. Hanc ergo insaniam merito creditur Machumet saluam & incolumem, cū reliquas dæmonū culturas cessare præciperet,
 dimi-

dimisisse, ne dominam suam Venerem, in Machumet
 qua se esse potentissimū ipse iactabat, pe- Veneri ad-
 nitus sine honore relinqueret. Pro quo be- dictus.
 neficio talē illi gratiam Venus rependit, ut
 ad eum totam huius gloriam referri, utpo-
 te ad singularem amicū, æquanimiter susti-
 neret: dū uos modo nō Veneri, sed ipsi pro-
 phetę eius hoc obsequiū impēdatis. quod
 apud quosdā uestrū tantę stultitię depu-
 tatur, ut uir prudens Gomar filius Hazha-
 cū ad osculandos lapides (qd' ante alia Ma-
 chumet & fecerat, & fieri iusserat) aliquan-
 do accessisset, sic locut⁹ fuisse dicatur: Ego
 scio, qā lapides istos osculari nec obest, nec
 pdest. Sed quia sic fecit, fieri q; iussit noster
 propheta, facio: licet sit omnino inutile.

DE HOC, QVOD IN DOMO IL-
 la dicuntur fieri mira. Cap. XXIII.

ECce quid est Alahagh uestrū, & Alchi-
 mar, & peregrinatio in domū Dei il-
 licitā: Ecce ad quę sacra, ad quā festi-
 uitatē, ad quantę honestatis & utilitatis ce-
 lebrationē amicos tuos inuitas. Obsecro
 charissime, ut & nobis in hoc & tuę quoq;
 uerecūdię amodo parcas, nec homines ad
 huiusmodi spurcitias, sed magis porcos, si
 ita uolueris, aduoca. Nūqd aut uerissimū
 in tua laudatione dixisti, qd' scilicet mira
 S 4 ibi

ibi fieri uideatur? Et uerè mira nō solū uidentur fieri, sed fiūt: quādo rationabiles homines in bestialē sensū mutati, ista quę narrauimus & similia faciūt. Non enim hoc facere possem homines, nisi prius ab humane rationis iudicio ad pecualē animalitatē cōuerterentur. Verū ne dicas, nos serio, nō ludo tecū agere debere, dimittamus paululū ioca, & quod ad rē pertinet, differam⁹. Quæro igitur a te, quæ sunt illa mirabilia, quæ ibi fieri uidisti, uel audisti? Nā si me interrogares de locis uel de Ecclesijs Christianorū, tale aliquid nō unū ego, sed mille tibi loca numerare & ostendere possem, in quib. cæci uisum, surdi auditū, muti loquelā, Paralytici, uel alio quolibet alio modo claudi gressum recipiūt. Ad ultimū, ibi omnium generū lāguores & incōmoda, siue animarū, siue corporū, depelluntur. Ibi etiā sepe, quod maius est, ipsi mortui resuscitantur. Et hoc nō aliquib. exteriorib. adiumentis, siue quolibet genere medicinæ humanæ, sed fide, & oratione, & pura cordis deuotione id apud Deū & sanctos, pro iusticiā & uera pietate erga mortuos impetran-
te. Tu ergo si unquā uel semel huiusmodi uirtus aliqua in illa quā uocas domū dei, facta sit, enarra: Et si saltē unū tale quid ibi aliquādo factū mihi ostendere potes, concedo

*Christiano-
rum Eccle-
siæ miracu-
lis celebres.*

gedo uera esse, quæ dicis. Sed quoniā scio te id nullo modo posse, nō enim illud tacuisses, si haberes, quādo me inuitās, & mirabilia illa narrās, nihil habuisti qd' diceres, nisi quæ lapilli proijciuntur: quod nō uirtutis diuinæ miraculū, sed diabolicæ impuritatis constat esse deliramentū. Cur illa loca sacra etiam dixeris, respondere nequis.

DE HOC QVOD MAHOMETVS
iubet homines ad sectam suam uiolenter cogi.
Cap. XXXIII.

DEniq; inuitas me ad uia Dei, quæ est expeditio cōtra aduersarios, & incredulos, & participatores, scilicet in ictu gladij, & populatione & deuastatione, donec ingrediatur in fidē Dei, & testificentur, quia nō est Deus, nisi Deus Mahumet, Et quia Mahumet seruus eius & nuncius, aut reddāt tributū subiecti. O tu prudens & sapiens, obsecro te, quomodo possūt cōtinuari uerba tua? Nam multū discrepant, cum dicas hoc contra tuā scripturā, quam credis esse à Deo, quæ ita dicit: Missus est hominibus pariter in pietate & misericordia. Qualis habetur misericordia cū effusione sanguinis, & latrocinio, & præda? *Mahumet sanguinas,* aut iterū apposueris nobis Moysen, quoniam ipse cultores idolorū expugnauerit, *Moses.*

S s recor-

recordare illa prodigia & miracula, quæ legisti, eū fecisse in lege: & uidebis, quod iustum est credere, illū ex præcepto Dei hoc

Iosue. fecisse. Similiter de Iosue filio Nun, cui Sol & Luna steterē. Quæ miracula cū fieri non

An uolētia cogendi ho- mines ad fi- dem. possint, nisi ab electis Dei, credimus, quod quicquid fecēre, iussu Dei factū sit. Tu autē nuncq̃ legisti in diuina scriptura, aliquos ad Deum uolēter cōuersos: nec præceptis,

gladio, direptione, captiuitate, sicut tuus socius fecit, & iussit obedire, coactos. Multi certē olim hæretici fuerunt, quorū tamē nullus nec gladio, nec aliqua coactione aliquid ad suam sectā pertrahere conatus est,

Et hæreticorū fallacia. sed fallacijs. Quicunq̃ .n. uoluit inducere homines ad ueritatē siue ad mendacium, non potuit hoc facere sine aliqua uel saltē uerisimili prædicatione. Ipse enim ad suā sectam non ita homines, hoc est, nō sola arte calliditatis, aut ingeniosa loquacitate, sed gladio, & uolentia, & oppressione, &

Propheta existimatio- nem sibi Ma- chumet etiā minando ar- rogat. depopulatione coegit. Nunquā auditum est ab aliquo, quod ille dicebat hominib. Quicunq̃ nō confitebitur me prophetam esse domini seculorum, gladio illū feriam ego. Et omnes quicunq̃ de progenie mea sunt, similiter facient, & domum eius diripiam, & omnem familiam eius captiuitate affligam.

DE VANIS PROMISSIONIB.

◊ minis Machumeti. Cap. XXV.

Non scripsim⁹ ex inuidiā uel indignatione, sed causa disputationis, ad quā nos prouocasse uideris. Compulisti nos pauca de multis in medium proferre. Noster siquidē ignis latebat in lapide: sed tuo chalibe excussus, coactas erupit in flāmas. Quocirca tam tibi quā omnib. qui meum scriptū uiderint, planē & fiducialiter loquor. quoniam illa ad quæ me inuitasti de rebus labilib. & fugitiuis, tam stulta & inania sunt: ut etiam si æterna essent, nullatenus homo rationalis ea deberet appetere, uel suum ad hec animū inclinare, præsertim cū aperta sint asinis & porcis, siue ceteris animalib. in quibus nihil aliud est q̃ comedere, & bibere, & concumbere.

Hic etenim mundus, qui maximè per ista *Mundi, re-*
miseros decipit, apud rationabiles homi- *rumq̃ mun-*
nes cū omnib. illecebris pro nihilo deputa *danarum*
tur: q̃ solerter ac ueraciter cuncta eius blan *uanitas,*
dimēta & gaudia fugitiua & misera esse cō
siderātes, seq̃ ab ipsius laqueis uiriliter ex-
cutientes, Christi domini uera & sempiter
na bona in futuro seculo promittētis sacro
sanctis uestigijs adhæserunt. Istis aut̃ tuis
inor-

inordinatis admonitionib. nemo dignus habetur, nisi qui suæ carnis miseriæ subiacens, pronus & præceps ad quælibet libidinis incitamenta, sicut equus & mulus fertur, & rapitur. Ego aut te non puto credere, me ad talia anhelare. Sapientes enim ac rerum causas subtiliter perpēdentes, ab omnibus illis, quæ tu pro magno munere in libro tuo promittis, longè distare uidentur. Illi enim indefinēter toto nisu per Dei gratiam elaborant, concupiscentias & uitia carnis extinguere. Et ut etiam quod nō naturaliter superfluum habetur in corpore possit auferri sanctissimo castimonix studio seiplos nō desinunt castigare. Deus enim non creauit hominem ad hoc, nec in die iudicij ad hoc simile resuscitari faciet. Tu autem in libro tui socij scis hoc scriptū esse: Nos non ad aliud homines & dæmones creauimus nisi ad colendum nos. Deinde aduersus soluit pactū, & destruit ædificiū, præcipiēs uxores tres uel quatuor ducere, & ancillas quantæcunq; inueniri poterunt, unumquenq; sibi applicare; Insuper & more pecudū comedere & bibere absq; ordine, omniq; moderationis discretionē. Capitulū uerò repudiij, & licitæ reuocationis hic ponerem, nisi prolixus esse timerem, & librum istum uerbis inhonestissimis

*Castimonix
studium.*

*Legis Ma-
hueticæ li-
sentia.*

simis

simis sordidare refugerē. Nam & ipsi gentiles, qui filios suos idolis immolant, hanc turpitudinem omnimodē abhorrebant. Ego autem confundor talia nominare, & scribere. Illud uerō quod mihi aliquando dixisti, & me tuis minis uerberasti, fiducia- liter in Christo agens non timeo. Dixisti enim mihi: considera quæso diligenter, & hanc iniuriam tibi inferre noli, neq; quod noceat pronoca. Audi ergo Dominum Ie- sum Christū in suo Euangelio mihi dicen- tem: Nolite timere eos qui occidunt cor- pus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest & ani- mam & corpus perdere in gehennam. E- go igitur securus & constans, scio & credo, quia nullus in animam meam potestatem habet, nisi Dominus Iesus Christus, cuius nomen sit gloriosum & benedictum. Qui in me abundare fecit clementiam domini mei Emir molimini. Nam & ego, & mei si- miles, qui eius uel longē uel propē fami- liaritate gaudemus, sub umbra alarum ipsius in securitate, & æquitate, atque benignitate ma- nemus.

EXPOSITIO CULTVS SA-

racenici. Cap. XXVI.

IRuſtra igitur inuitas me ad ſectā tuā
dicens: Inuito te ad quinque orationes,
quas quicunque impleuerit, petitione
ſua nō fraudabitur, nec damnum aliquod
p̄timeſcet: eritque tam in hoc ſæculo quā
Quinque orationum ſu in futuro laudandus. Iſtæ quippe oratio-
perſtitio. nes duabus institutionibus datæ ſunt, una
quidē à Deo, altera à Dei nūcio. Sunt e-
nim poſt cœnā tres genu flexiones, & duæ
in aurora, & poſt meridiē duæ, & duæ poſt
ſolis occaſum. Quicunque autem aliquid ex
hoc dimiſerit, à peccato immunis nō erit,
& oportet illum pœnitere, & ſubdi corre-
ptioni. Inſtitutio orationis inter diem &
noctem XVIII. genu flexionibus conſtat.
In aurora duæ, poſt meridiem IIII. in ueſpe-
ra quatuor, poſt ſolis occaſum quatuor, in
prima cœnā ante comeſtionem duæ, poſt
cœnam (quæ uocatur ultima, quando iam
eſt alabathama, id eſt denſitas tenebrarū)
Ieiunium duæ. Rurſus inuito te ad ieiunium mēſis
Al Roma † Ramazan, quod Deus iudex inſtituit, &
dan in eo Alchoran uenire fecit. In quo mēſe
de nocte prædeſtinationis teſtificatus eſt,
& nox illa mille mēſibus melior habe-
tur.

tur. Ieiunabis in die ab omnibus cibis & poribus, & concubitu, usquequo solis lumen occidat, & noctis ordo incipiat. Tunc comedes, & bibes, & concumbes per totam noctem, quousque filum album à nigro discerni possit. Hoc enim liberum & licitum est, & uita tranquilla & suavis à Deo. Tunc uero si puritate mentis ad celebrandam noctem prædestinationis peruenire merueris, ab omni malo & nunc, & in futuro seculo securus eris. Dixit etiam Deus gloriosus & excelsus: Scripsi uobis ieiunium numeratis diebus, sicut scripsi illis, qui uos præcesserunt, fortassis timebitis. Si quis infirmus est, aut occupatus itinere eundem dierum numerum alio tempore soluat. Illorum uero ieiunium, qui ieiunare non poterint, uictu unius pauperis redimatur. Interim qui obedierit, melius illi erit. Si enim ieiunaueritis, & scieritis, quod hominibus utile est, & iustificationis testimonia, & Al furcan, propriam mercedem habebitis. Dormire uero cum mulieribus in ieiunio, licentiam uobis tribuo. Illæ indu- *Libidinis uos*
mentum uobis sint, & uos similiter illis. *sus in ieiunio concess-*
Præsciuit enim Deus, quod circumcisi *sus,*
essetis animas uestras, & poenituit eum, & liberauit uos. Adhærete igitur illis, & diligite hoc, quod uobis scripsit Deus. Comedite

dite & bibite, donec in aurora discerni possit filum album à nigro. Deinde perficite ieiunium usque ad noctem sine coitu mulierum. Eritis enim perseverantes in domibus orationum: tamen appropriabitis eis. Hæc sunt præcepta Dei. Præferbat enim nuncius Dei uespertinam coenam matutino cibo. Iterum inuito ad do-

Mechæ cultus. mum Dei illicitam, quæ in Mecha sita est, & uidere illicitum nunciï Dei; & considerare uestigia & loca ipsius, & quomodo lapilli proijciuntur retro quod uocatur Alchimar, & inuolutionem linteoli circa renes, & quomodo osculatur angulus domus illius, & uidere loca illa sacrata, & mul-

Expeditiô diuina. tamira, quæ ab hominibus appetuntur. Iterum inuito te ad expeditionem diuinam, quod est contra inimicos & aduersum incredulos proficisci, & expugnaret participatores & hæreticos in ore gladii, donec ad fidem Dei ingrediantur, & testificentur, quia non est Deus, nisi Deus Mahumet, & ipse nuncius Dei & seruus, aut tributum red-

dant.

DESCRIPTIO PARADISI

iuxta figmenta Mahomeii

Cap. XXVII.

ITerum inuito te ad confessionem Dei,
 ad cuius nutum resuscitabuntur mor-
 tui, qui iudicabit eos in iustitia, & bonis
 bona retribuet, & malis mala. Et faciet suū
 populum eos qui sibi obedierunt, & confi-
 tentes singularitatem eius testificati sunt;
 quod Mahomet est propheta ipsius & nū-
 cius, & crediderunt omnibus, quæ super
 eum descenderunt a Deo, in excipiendo le-
 gem uidelicet de Paradiso, in quo multa
 bona sunt illis præparata; cum habuerint
 armillas de auro & electo, eruntq; uesti-
 menta eorū serica, & dicent: Gratias Deo,
 quia non abstulit a nobis retributionem.
 Nulla oppressio uel molestia eos tanget: *Paradyfi fi-*
 Habebunt certum alimentum, & fructus, *litia uolun-*
 & erunt in Paradyso deliciarum exultātes, *placet.*
 & sibi inuicem occurrentes honorificati.
 Discurretur per eos uasis argenti candidi.
 Quilibet bibentes delectabūtur. Non erit
 ibi luctus, neq; mœror. Habebunt mulie-
 res uenustis oculis. Habebunt coenacula,
 & supercoenacula, sub quibus erunt flumi-
 na. Nunquā enim promissio Dei fallit. Et
 dicetur eis: O cultores Dei, nolite hodie ti-
 merē

mere. Tristitia nō appropinquabit uobis. Ingredimini Paradysum uos & uxores uestræ, & estote securi. Discurretur per uos calathis & scutellis aureis, & habebitis quod animæ appetunt, & concupiscunt oculi in secura mansione in hortis & fontibus. Ibi primo primam noctem non alia sequetur. Et faciet eos securos à tormentis inferni. Hæc est gratia Dei tui. Ipsa est enim liberatio magna. Dixit enim Deus gloriosus & excelsus: In Paradyso, quē pollicitus sum timentibus me, sunt flumina aquarum, in quibus nihil noxiū est. Sunt flumina lactis, cuius sapor nunquam deficit: flumina quoq; uini, bibentium delectatio: flumina uero mellis purissimi, habent siquidem omnes in eo fructus, & remissionem à domino. Dixit quoq; gloriosus & excelsus: Timentibus Deum optime erit in ultimis. Aperientur eis portæ horti Eden, ubi pariter discumbentes præcipient sibi afferri uinum, & abundantiam fructuum, & habebunt oculis uxores speciosissimas. Hoc eis promittitur in die iudicii. Victus ibi nunquam deficiet. Dixit iterum Deus gloriosus & excelsus, in descriptione Paradyfi: Sunt in eo duo fontes currentes. Sunt in eo pomorū arbores, & palmæ, & mala punica. Discumbent in excelsis uiridarijs super

per pomis & prunis. Adducentur timen-
tes Deum in Paradysum per turmas & a-
gmina congregati. Quibus cum hostiarū
ianuas aperuerint, dicent: Pax uobis habe-
mini: Suauiter ingredimini, & estote hic in
perpetuum.

AD HVC DE EODEM.

Cap. XXIX.

ET dixit gloriosus excelsus: Feci eos ut
currere gaudijs & delectationibus, &
dedi eis pro retributione Paradysum,
eo quod patientiam habuerunt. In quo e-
runt discumbentes super plumaria, & non
percutiet eos sol, neq; frigus: Et super eos
umbræ illius permanebunt. Per quos etiā
uas argenteis & canistris discurretur, simi-
liter & uasculis modicis argenti, & pixidi-
bus ministrabitur eis, & facient eos potare
uale quasi commixti gingiberi. Fons in eo
est qui claritas appellatur. Non audient ibi
dolum neq; mendacium. Hæc est retribu-
tio domini tui, quod est donum præmaxi-
mum. Dominus enim eorū liberabit eos
à cruciatu inferorum, dicens: Comedite &
bibite securi, discumbentes in lectulis di-
spostis. Dedimus eis uxores pulcherrī-
mas, nihilq; eis de suo malo opere imputa-
bitur,

bitur, & unusquisque secundum quod appetit, obtinebit. Dedimus eis diuersitates pomorum, & quicquid carnis ad edendum concupiscunt, & ut sibi propinent inuicem. Ministri sicut aurum fulgentes discurrent per eos, ad seruiendum parati. Et dixit benedictus & excelsus: præcedentibus & festinantibus dentur mansiones in Paradyso uoluptatis. Pauci de primis & pauci de nouissimis erunt super lectulis ordinatim dispositis, semetipsos ad inuicem intuentes. Inter quos erunt ministri sine fine mansuri, tenentes discos & conchas & uasa preciosa. Quicquid de pomis uel de carne uolatilium uoluerint, obtinebunt. Cum quibus adhærebunt mulieres uelut margaritæ fulgentes, scilicet sui operis præmium. Non existit illic dolus uel iniquitas, sed tantum pax & salus. Hæc est descriptio Paradyfi, quam præparauit Deus credentibus in se, & in nuncio eius. Vbi præparata sunt illis multa delectabilia edendi, & bibendi, & dormiendi cum mulieribus intactis. Quæ sunt uelut lapides preciosi sine fine splendentes, & accipient omnia, quæ oculi eorum concupiscunt, & habebunt honorem & uitam. Et sedebunt super thoros mollibus induti, & purpureis ornati quoque armillis pretiosis & nitidis. Vultus
eorum

eorum hilares & iocundi. Inter quos mares & foeminae feruientes ambulabunt, & uelut aurum rutilantes flagrabunt ut muscus, & uarię aromatum species. Bibent de fonte suauitatis, & dicetur eis: Auete in omni pace. Comedite & bibite, & delectamini, eo quod digni estis, cū omni securitate,

DESCRIPTIO INFERNI

iuxta eundem. Cap. XXIX.

INfideles uerò q̄ participes faciunt Deo, & pares illi attribuunt, & prophetę Dei non credunt, nec epistolam eius suscipiunt, & p̄ceptis Dei aduersus prophetam eius rebelles effecti sunt, deputabuntur gehennę incendio: Eruntq; in cruciatu & strī *Inferno de-*
dore ineffabili, & igne sine fine inextingui *stinādi qui.*
bili. Quorum cutis quotiens ignis ardore cōsumitur, totiens ad noua iterum supplicia reparatur. Mansio eorū puteus Abyssi, potus omni felle amarior, cibis de arbore quę appellatur † Azachū, & est omni pessimo sapore deterior. Erunt sub ira Dei cū diabolo, & angelis eius. Dixit quoq; Deus gloriosus & excelsus: Qui non credunt mirabilibus Dei, & prophetas & eos qui ueritatem p̄dicāt interficiunt, erunt in horribili cruciatu. Quorum opera maligna,
T 3 nullo

Alzelon.

nullo eis auxiliante, super ipsorum capita
 redundabunt. Morientur, nec tamen à cru-
 ciatu liberabuntur. Et dixit: Arbor aza-
 chû data est pro delectatione impijs. Ipsa
 est enim, quæ in profundo abyssi nascitur,
 cuius fructus quasi dæmoniorum. De quo
 manducantes uentrem suum implebunt.
 Deniq; omnibus malis subiicietur, & sem-
 per ad inferni supplicia reuoluentur. Su-
 perius & inferius caligo, ignis, & tenebræ.
 Et dixit: In die resurrectionis facies eorum
 qui Deo non credunt, horribiles atq; niger-
 rimæ. Nunquid enim gehenna mansio im-
 piorum nō est, & eorum qui nostris signis
 non credunt, & damnandi sunt? Et dixit:
 Qui non crediderunt, detrudentur in infer-
 num conglobati. Ad quem cum peruene-
 rint, & ministri portas aperuerint, dicent il-
 lis: Nōne ex uobis erant nuncij missi ad
 uos, qui uobis insinuantes præcepta Dei,
 annunciauerunt diei istius occursum. In-
 trate igitur portas gehennæ, ad habitan-
 dum, in ea sine fine. Hæc domicilia præpa-
 rata sunt superbis. Et dixerunt qui in igne
 summersi sunt, ministris. Deprecamur uos,
 orate pro nobis Deum, ut alleuiet nobis
 cruciatum huius diei. Ministri responde-
 runt: Orate. Sed quid oratio impiorū nisi
 error? Ex hinc sentient pondus cathena-
 rum,

rum, & uincula. Erunt pallentes in igne, & rursus fatigati in igne. Tunc uidebit eos afflictione oppressos, & tumidis oculis latenter aspicientes. Iterum dixit benedictus & excelsus: Impij permanebunt in cruciatu gehennæ, ubi detrusi ulterius non respirabunt. Nos nihil iniuste illis fecimus, sed ipsi sibi impij extiterunt. Tunc uociferabuntur: Usquequo damnandi sumus, & rex? Dixit, ita manebitis sine fine. Et iterum dixit: arbor azachum cibus est peccatorum: feruet in uentre sicut sulphur. Accipite illum, & ad horribilia inferni loca deducite, & super caput eius cruciatus & dolores infundite. Hæc sunt enim opera quæ faciebatis. Et dixit gloriosus & excelsus: Afferte aquam amaram, quæ uiscera eorum dirumpat. Væ non credentibus, in die qua nec permittentur loqui, ut aliquam habeant excusationem. Hæc de illa disputatione duorum philosophorum, Pagani & Christiani, breuiter excerpti, ad innuanda figmenta & fallacias Mahometi.

DISPV TATIO ALIA

IVCVNDA HABITA CVM

*Turca à Bartholomao Georgie-**uiz Peregrino.*

VMMO labore, nec sine grauiss. periculo uite, Orientalium, Occidentalium, Meridionalium, necnon Septentrionalium partium, amœnioribus locis, & potioribus urbibus peragratís, & uisitatis, hisq; non secus, quam Socratis atq; Platonis, necnon aliorum Philosophorũ more penetratis, perlustratis & diligenter exploratis, famosissimam Hungarię urbem Varadinum dictam quum appulíssem: in qua eodem tempore casu fortuito aderat quidam Mehemetanæ sectæ legis peritus *Deruis Gsielebi* dictus, qui peractis cum prælato eiusdem ciuitatis, uidelicet, fratre *Georgio*, suis negotiis, summopere desiderabat cum Christianis aliqua de fide ac religione utraque conferre.

Hocigitur cum per aliquot dies per interpretem iam dicti Prælati *Gabor* nominatum egisset, ut illi antegonista substitueretur, qui religionem Christianam contra eũ defendere audeat, sed omnes quotquot
in

in ea religiosi fuerant urbe, ad unius Ethnici uocem muti redditi erant, nec mihi dissimiles uidebantur Israëlitis esse, qui sub rege Saule uiuentes, ad unius incircūcisi Goliath, & quidem spurij, *μονομαχίας* eos prouocantis, uenire non sunt ausi. Id ego uidens turbatus dolebam nimium, in tanto coetu clericorum reperiri neminem, qui ueritate ipsa armatus, saltē per interpretem, insolentiam Ethnici reprimere auderet. Et uerebar, ne propter nefandam, & omnibus modis detestandam, præsertim tali in negotio, taciturnitatem, & ignauiam, homini nefario palmā tribuisse iudicaremur, uerissimamq; causam nostram, & Christi saluatoris, deteriorem redderemus, perpetuam notam ignominiae Christiano nomini inurentes.

Quamobrem licet ad munus Ecclesiasticum non sim uocatus, nihilominus tamen suscepi prouinciā de hoc pteritis negotio cum eo me certaturum. Ibi statuto & a nobis præscripto die, conuenit magna utriusq; conditionis hominum frequētia, spectatum rei futuræ exitum, hocq; in monasterium fratrum diui Francisci, die Dominica Pentecostes, XXIX. Maij, M. D. XLVII. & primum hanc proposuit quæstionem: Vbi Deus ante coelum & terram

T s aliasq;

*Deus ubi an
te mūdi crea
tionem fue
rit.* aliasq; creaturas uersaretur. Mihi autem
hæc sua quæstio licet non adeo ad propo-
situm spectare uidebatur, ne tamen nos
Dei Opt. Max. ubique præsentia igna-
ros iudicaret, respondi: In suo esse. Sed
cum illi uideretur hæc responsio utcun-
que obscurior, nec eam posset satis intel-
ligere: postea dixi, Ibidem, ubi & nunc est.
Hoc intellecto, negauit hæc in uniuersum,
dixitque, Nequaquam, inquit, sed in nu-
be candida.

Qui cum eum in nube fuisse affirmaret,
citaui Genesim (nam & ipsi legunt libros
Mosæ & Prophetarum) & dixi: Si Deus
ipse ante cœli & terræ creationem in nube
erat: Ergo nubes primum antequam cœ-
lum & terra, creata est.

Ibi post ultrò citròque, de hac re agita-
tos sermones conuictus, noluit de hac re
ultra disputare: igitur cessit mihi locus
proponendæ quæstionis: & ob festiuita-
tem eius diei, uisum fuit de eodem pau-
ca differere: statim de hæc his uerbis, li-
teris, & sermone Arabico quomodo in
Alcorano scripta habentur: postea illi le-
genda porrexī: quorum prolatio est eius-
modi:

MYSTE.

MYSTERIVM SANCT.

Trinit. Arabic.

*Bi sem Allāhe, el Rahmane, el**Ruoahim.*

Quorum interpretatio hæc.

Bi, id est, in : *Sem*, id est, nomen, quasi dicat in nomen. *Allāhe*, id est, Dei : *El Rahmane*, id est, misericordiæ : *El Ruohim*, spiritus eorum.

Sciendum quod lingua Arabica multum habet affinitatis cū Hebraica, & Chaldaica, quæ committo iudicio uirorum cognitionem habentium Hebraici sermonis, uel etiam utriusq; nam *Sem*, & Hebræi dicunt, quod significat nomen, *Allah*, apud Arabes, *Elohi*, apud Hebræos, atque Chaldaeos. *Rahman*, utriusq; nationis est uocabulum, quod significat misericordiam, ita quoq; & *Ruoh*, spiritum significat, & addita *Im*, fit pluralis, nam Hebraica pluralia plerunq; in *Im*, terminantur.

Hæc qui cū uidisset, admiratus uehementer, unde nam hæc inquit Christianis : nam in omni operis principio utimur, inquit, nos Musulmani istis tribus uerbis, et singulis capitulis Alchorani præposita habentur. Cū assedimus mensæ ut edamus, hæc præmittimus uerba : cū abluimus manus, cunctes

euntes ad orationem & cetera membra corporis. Insuper peracta lotionem, repetendo hæc tria uerba, aqua aspergimus capita dicendo, *Bi Sem Allahu, El Rahmane, El Ruohim.*

Igitur cum factus esset ueritatem, quæsiui ab eo, quid nam intelligant per misericordiam.

Qui respondit se non intelligere, nisi secundum literam, nec habere aliud significatum.

Post hæc accessi ad mysticam interpretationem uerborum, et ea iuxta genuinam ueritatem, in tres personas partitus sum, uidelicet: Patris, Filij, & Spiritus sancti. Ut autem melius intelligeret, in Arabicum sermonem uerti hoc modo:

Bi, id est, in: *Sem*, id est, nomen: *El Ab*, id est, Patris: *V*, id est, &: *Ben*, id est, Filij: *V*, id est, &: *Ruoh*, id est, Spiritus: *Elchuz*, id est, sancti.

Qui cum Filij Dei mentionem me fecisse intellexisset, quæsiuit: unde nam filius esset Deo? Cum secundum legem nostram & Mahometi doctrinam, Deus non habeat uxorem, inquit, nec proles. Deinde coepi interpretari prout intelligebam.

Nos uidelicet, Deum uocare Patrem: propter creaturas, primam nempe causam creatantem, & omnia cōseruantem: qui semper in eadē essentia fuit, in qua & nunc est,

&

& erit in secula seculorum: qui est prima persona diuinitatis in Trinitate.

Filium uerò (qui à Mehemmeto in Arabicum uocabulum uidelicet, *Rahman*, quod misericordiā significat, est mutatus) Deum habere ita credimus: & non secundum concupiscētiā carnis (cūm Deus sit spiritus) ex fœmina genitum: sed ab essentia ac substantia Dei omnipotentis procedētem qui ut peccata nostra tolleret, assumpta carne humana, ex immaculata uirgine, pro nobis passus, mortuus, atq; sepultus: & iuxta dicta prophetarū, tertiā die à mortuis surrexit: posthēc ascendit ad cœlos & sedet ad dexteram Dei patris: inde uenturus est uiuos & mortuos iudicare: & tunc dabit immortalitatis beatitudinem his, qui in eum credunt: incredulis uerò supplicia æterna.

Postea ostendi illi imaginem crucifixi: uide, inquam, si immerito & à Mehemmeto, hic filius æterni Dei, dictus sit misericordia: dum expansis brachijs uocat ut amplectatur nos dicens:

Venite ad me omnes qui laboratis, & estis onerati peccatis, ut reficiam uos.

Et ut eum de Mysterio Trinitatis redderem certiorē, ostendi solem. Habes pulchram solis similitudinem, inquam. Sicut unus est sol habens formam, calorem, & splendo-

splendorem: sic unus est Deus, & pater qui habet filium, & spiritum sanctum, quem uos *Ruohim* uocatis, consistens in his tribus personis, quæ ex æquo de eadem substantia sunt, deq; eodem subiecto, ab æterno quidem nullo creante permanentes.

Et ita per comparisonem hanc, credit in Deū Patrem, & Filiū eius unigenitū, & Spiritum sanctum in Trinitate unum.

Et cū audisset me, hæc ita, at satis indotè de Deo, & eius Filio, & Spiritu sancto differere, plurimum admiratus dixit. *Allah, Allah*: quod significat Deus, Deus.

Ego inquit uel aliquis nostrūm, nunquam credidissemus uos ita bene de Deo sentire: existimabamus enim uos, inquit, in maximis tenebris constitutos: sed iam ex tuis relatis intelligo, uos optime de illo sentire: nisi quod Mehemmetum Prophetam Dei magnum, parui faciatis.

Quid nobis cum Mahumeti nugis, & somnijs? nam præter baptismum & mysterium Trinitatis, quæ à nobis accepit Christianis, scimus in suo Alcorano non habere quicquam, quod ad ueritatem spectet.

Cæterūm, citaui illi nugas uel somnia potius Machometi de duobus Angelis, Aroth, & Maroth nominatis: quos Machometà Deo in terram missos fuisse narrat,

rat, ut ius mortalibus administrarent: quibus iussit ne uinum biberent, nec mulieribus sese admiscerent, neq; alicui ad superiores iter ostenderent. Qui transgresso mandato diuino, inebriati sunt à muliere decepti, coinquinati sunt, eiq; iter ad superiores eundi ostenderunt.

Quam cum Deus in cœlum uentre uidisset: Angelos sibi astantes interrogauit: quis nam hic in cœlum hac forma indutus ueniret?

Ibi Angeli, cum narrassent errorem esse Arothi, & Marothi, iussit: ut mulier in stellam conuerteretur, Angelos uero concatenatos in unum puteum, perpetuo cruciandos mittere præcepit.

Et huiusmodi ridiculosa multa: ut de animali *El Barahil*, humani sermonis capax, quod animal Mehemmetum in cœlum tulit, ubi Mehemmet fatetur se uidisse Angelos magnos, habentes multa capita, & ea multas & diuersas linguas habere. Hoc profectò satis ridiculosum, & prophetam dictu minimè dignum, sed nescio inquam: forsitan uino repletus in somnio talia miracula, seu potius portenta ridiculosa, se somniasse uidit. Igitur cum huiuscemodi nugas narrare, & suo Alcorano inferere est ausus: non uerus propheta, sed pseudo-propheta,

propheta, meritò ab omnibus nobis uocari debet. Quibus auditis, pudore affectus surrexit, & de cetero disputare noluit: sed introduxit me in tēplum, ostendit imagines sculptas in ligno, rogauitq; utrum nos eas similitudines hominū adoramus, aut si eas ueneramur: cui respondi, Nequaquam opineris nos ligna, lapides, ex quibus hæ imagines sculptæ sunt adorare: sed ea ratione in templo seruamus, ac ueneramur, non quo res quædam sunt, sed ratione ea qua nobis Christum Deum, D. Virginem, uel aliquē ex diuīs cœlo ascriptis, effigiant, ob oculos ponimus. Christum autē uerum Deum in eius imaginibus adoramus, & cæteros sanctos ueneramur, obseruamus, honore prosequimur, quod & uos nec regibus, aut insignibus uiris denegatis, nos autem iam Deo consecratis, nulla labe commaculatis, hisq; quos & Deus sic uoluit honorari.

Rursus ut Deo gratias agamus de beneficijs, quæ in istis intelligimus ab eius clementia condonatis. Præterea ut inuocato eorundem præsidio, Deum habeamus in auxilium, clementem & propitium. Postremo ut discamus, & laboremus eorundem sanctimoniam, charitatem, pietatem: quæ imitari.

Ibi inter colloquendum, uidit canes in templo deambulare & indumenta altariū commaculare (rem profectò pessimam, & consuetudinem hanc, ab omnibus uituperandam) dixit,

An bestias templum ingredi liceat? Ibi pudore affectus, ignorabā quomodo defenderem hanc Christianorum pastorum negligentiam, respondi tamen, non licere, nec esse honesta, sed custodū templi negligentia id factum puta.

Vbi autem hæc intellexisset, laudauit plurimum rogauitq; ut docerem eum orationem dominicam, quam illi in Turcicū sermonem uersam, eo modo, quo supra folio 51, posuimus, sum interpretatus.

VATICINIVM INFIDELIVM

lingua Turcica.

PAtissahomox ghelur, Ciaferun menleteti a lur, teuzul almai alur, Kapzeiler, iedi y ladegh Giaur Keleci csi massse, on itiy ladegh on laron begghigh eder: cui iapar, baghi di ter bahesai baglar, ogli texi olur: onichi yldenffora Hristianon Keleci csichar, ol Turthi gherefine ius chure.

V

S E.

SEQVITVR INTER

pretatio eiusdem.

IMPERATOR noster ueniet, ethnici Principis regnū capiet, rubrum quoq; pomum capiet, in suam potestatem rediget: quod si septimum usque annum Christianorum gladius non insurrexit, usque ad duodecimum annū eis dominabitur. Domos ædificabit, uineas plantabit, hortos sepibus emuniet, liberos pcreabit, & post duodecimum annum (ex quo rubrum pomum in illius potestatem redactū fuerit) apparebit Christianorū gladius, qui Turcam quaquauersum in fugamaget.

Sequitur commentarius.

Patissahomox) est nomen dignitatis, compositum cum pro nomine pluralis numeri, & significat Rex noster, siue Imperator noster. Solent enim eodem nomine dignitatis Romanum Cæsarem, simul & reliquos Reges Christianorum appellare, ut *Vrum patissah*, id est, Romanus Imperator: *Vngruz patissah*, id est, Hungarus Rex, & *Frankpatissah*, id est, Gallus Rex. Quare non attribuitur inferioris conditionis magnatibus nisi Imperatoribus & Regibus, *Patissah*:

Issah: plerunq; etiam pro Duce ab eis accipitur, nec abs re: cum dux à ducendo sit dictus. id tamen nemo debet dubitare, quin ille uates Turcicus, per istud uocabulum *Patissah*, aliquem potentissimum Tyrannum ad Christianos opprimendos (hoc loco) suis sequacibus uoluit significare. Præterea & Rex Persarum eodem nomine ab ipsis solet appellari: sed sæpius fit, ut uocetur *Sultan*, quod nomen designat Principem, ut *Sahi Sultan Zmail*, quia hic modernus Rex Persarum *Sophi* habet proprium nomen *Zmail*, quod significat *Ismahalem*. Habent & aliud nomen dignitatis Regum, *Hunter*, sed hoc nomine nullum audiui unquam uel ex Christianorum, uel infidelium Regibus appellari, præterquam ipsum *Suleimannum* eorum Regem, qui nunc rerum potitur: quod tamen nescio an significet *Hunorum* dominum. Id enim Germanica propemodum uox indicare uidetur *Hunch heer*, id est, Hunnorum dominus. *Ghelur*, est uerbum futuri temporis quod significat ueniet.

Chasferun, est nomen, quod significat gentilem siue Ethnicum. Solent enim omnes Christianos hoc nomine appellare, quamuis etiam alia habeant uocabula ad interpellandos Christianos, ut sunt *Gyaur*, & *Kaur* sed *Gyaur*, unum significat hominem, si non addas

lar terminationē, que apposita fit pluralis, ut *Gyaur*, siue *Kaur*, id est, Christianus: *Gyaur-lar*, siue *Kaur-lar*, id est, Christiani. Sed *Csiafer*, etiam sine illa terminatione, que plurali attribuitur numero, multitudinem nationū designat: sed quia textus habet *Csiaferum*, estq; genitiui casus per additionem *un*, ut *Csiafer*, id est, gentilis in nominatiuo, *Csiaferum*, id est, gentilis in genitiuo, quasi dicerēt gentilis Regis, uel gentiliū.

Memleket, significat Regnum, quamuis & alia habeāt diuersa uocabula ad significandum Regnum, ut *Istan*: quia cum Italię, siue Franciæ, aut etiam Hispaniæ Regnorum mentionem faciunt, tunc dicunt *Frank istan*: quod significat tam Italicorum, Gallorum, quā Hispanorum regna. *Frank* significat hominem harum regionum, ut *Frank Gyaur*, id est, Italus, Gallus, uel Hispanus Christianus. Cæterum cum Græciam nominare uolunt, mutant uocabulum dicentes, *Vrum elli*, id est, Græcia, & nō *Vrum istan*, id est, Græcum regnum. Solent interdum & *Vrum memleket* dicere, & tunc intelligunt totum Imperium Græcorum. In summa hoc uocabulum *memleket*, Imperium potius significare uult, quā Regnum apud illas Turcarum ac Persarum nationes.

Alur, est uerbum, & significat capiet, siue acci-

accipiet. *Kuzul almi*, est nomen, quod significat rubrum pomum, quia *Kuzul*, significat colorem rubrum, & *alma*, pomum, & dicunt esse urbem aliquam fortissimam & amplissimam Imperialem. Et interdum oritur quæstio inter doctiores hæc ob causam, quia alij uolunt interpretari illud uocabulum urbem Constantinopolitanam, eo quod in nonnullis eorum uoluminibus dupliciter legitur, uidelicet, *Kusulalmi*, & *Vrumpapai*, id est, rubrum pomum, per quod nonnulli uolunt intelligere Budam, siue Græcū sacerdotem uel Patriarcham: quia, ut iam diximus, *Vrum*, significat Græcum, eo quod olim erat sub Imperio Romano tota Græcia, & est corruptum per adiunctionem u literæ in principio, & mutatione o in u, quia huic nomini *Vrum*, si demas primum u, & medium mutetur in o, erit Rom. Itaque multi sunt huius opinionis, quod significet Imperium Cōstantinopolitanum, nonnulli Romanum.

Kapzeiler est uerbum, & significat opprimere iugo seruitutis: & nemo dubitat illorum tyrānicam afflictionem esse crudelem oppressionem, quod facile probabūt ij, qui eorum captiuitatem & tributū exactionem experti sunt, quemadmodū sunt Græci, Armenij, Thraces, prout facile

potuerunt intelligere, si qui legerūt præcedentia de Afflictione captiuorum.

Iediyladegh. septimum annum usque post captionem eius loci supra dicti. *Gyaur teleci esichmasse*, id est, ethnicus, siue gētilis gladius si non apparuerit, & contra illum non insurrexerit. Putant hæc fata anni septimi in potestate Christianorū esse, qui si uellent communi opera gladium cōtra ipsos stringere, haud dubiè essent plena uictoria potiti. Verūm quo minus id fiat, nostram ignauiam in culpa esse, dum mutuò inter nos bello ciuili digladiamur, uel turpi otio consenesamus.

Onychy gyledech, hoc est, usque ad annum duo decimū. *On larum begligheder*, id est, eorum (uidelicet Ethnorum) dominabitur. Verūm quia neque post septimum, neque post duodecimum annum (capto imperio Constantinopolitano) Christianorum cōtra ipsos gladius præliauit, iam enim ferè ad centum annos tota Thracia, & Imperium Orientale est sub eorum ditione, augurantur aliam Imperij sedem sub nomine rubri pomi significari. Ita certum & diffinitum temporis spacium intelligetur, cum res extiterit.

Eufsiapar, id est, domum ædificabit. Sed
mirot

miror unde illis id, & quomodo sint intelligenda hæc uerba. Nam hi non adeo in ædificandis domibus (ut nostri) sunt curiosi, sed ædificatas potius expugnandi curam habent, quod etiam indies eos assequi uidemus: non enim exponunt thesauros in ædificia, quæ ad propriam uoluptatem, & priuatam utilitatem seu delectationem spectant, sed in publicum commodum potius, & communem utilitatem conseruant. Quamobrem per ædificationem domus significari putant, quod templa nostra suo Mehemmeto sit dedicaturus. sed nescio, an nos ista in dignitate iram diuinam prouocemus, dum alius cum canibus tanquam uenator in templo obambulat, alius de fœnore, alius de scorto garriat, alius ad templum nunc urinam, nunc oletum faciat, qualia neque inter infideles quisquam uidere potest. Credibile est profectò quod propter hanc irreuerentiam Deus ipse malit nostra templa sub Mehemmeto, quàm sub nobis esse: sed quod id fiat, est culpa templi custodum.

Baghiditor, id est, uineam plantabit. Per uineæ plantationem, nouas colonias & gentium e suis sedibus emigrationes intelligunt, & sui Imperij dilationem.

Bahesai, id est, hortos siue illas plantatio-
nes uinearū, id est, urbes & arces captas.

Baglar, id est, emuniet. Subintelligūt, no-
uas prouincias undecunq; muniet, ut re-
cuperaru sint difficillimæ. Et hoc est mirū,
quod à tot annis postquam incœpit sæui-
re, ita munīuit, ut ne pagum quidem ab eo
recuperare potuerimus.

Oglu tezi olur, id est, filium & filiam habe-
bit. Hic per procreationem liberorum in-
terpretantur propagationem Mehemme-
tanæ gentis: ut manifestum est omnibus, il-
lam esse intantum propagatam, & multi-
plicatam, ut nihil supra. Itaq; iam nihil a-
liud restat, nisi interitus & diminutio fidei
& nationis eorum.

Oniki ylden sora, id est, post duodecimum
annum. *Hristianon*, id est, Christianus. *Kelec*,
id est, gladius. *Chicar*, id est, insurget seu ap-
parebit. Id quoq; apud illos in controuer-
sia est, utrum gladius ille, quo Christiano-
rum natio in libertatem uindicabitur, ta-
lionem Mehemmetanis reddet, atq; Rex
aliquis Christianus magnis copijs totum
imperium Turcarum sit expugnaturus,
an pastor aliquis Christianus sua doctrina
Turcas sit conuersurus ad nostram reli-
gionem.

Quamobrem (ut dixi) ultima uerba hu-
ius

ius oraculi, uiri cum gemitu, pueri cum fletu, mulierculæ cum planctu & eiulatione excipiant. Utinam tandem Itali sua pila, Hispani suas lanceas, Galli sua gesa, Angli suas balistas, Germani & Hungari suas frameas, cōtra istos canes fidei (ipsis, ut ita dicam, satis damnatos) distringere uelint: sed discordia nostri temporis est quæ solummodo moratur nostras uictorias, à nostris rebus. Sed redeamus ad uerba uaticini de interitu eorum.

Turchi, id est, Turcam ipsum hætenus regnantem. *Gherefsine*, id est, retrorsum unde egressus est, adeo ut uel ad latebras Bithyniæ, unde primum erupit, uel in Scythiam, unde originem traxit ille Christianus gladius.

Taschure, id est, pellet siue profligabit. Cæterum, quia ille gladius uindex nesciatur unde oriturus sit, certè Turcæ, siue aliunde metu concepto, non permittunt Christianis ullum usum gladiorum aut armorum: quanquam ne sic quidem tuti sunt à Christianis sæuitiis, qui dominos suos nunc dentali, nunc ligone, aut stipite mactant. Utinam Christiani Principes istis fatalibus uictoriis sese præpararent, & obfisterent, ne ulterius uires Mehemmetanorum crescant, quæ iam plus nimio creuerunt.

runt. Quis dubitaret, quin hic Christiano-
rum gladius (de quo uates Turcicus lo-
quitur) nostrarum tot calamitatum, perse-
cutionum & afflictionum futurus sit uin-
dex, atq; illo Satanæ regno destructo, fra-
tres nostros Christianos, grauissimo serui-
tutis iugo oppressos, simul atque uniuersum orbem Christianū, tot periculis sub-
iectum & obnoxium, in libertatem, pa-
cem, & tranquillitatem asserat, restituatq;
Sectaq; eorum diabolica, ad nihilum reda-
cta, totq; perditas animas, ad Christi cul-
tum atque ouile, unumq; pastorem Chri-
stū, quā facili- (ut in antecedenti capi-
tulo, copiose dictum est) breui tempore,
Euangelicæ prædicationis uirtute, com-
pellendo reducat. Quod ut breui nobis
concedatur, precetur Pater, per Filium, &
Spiritus sanctum: qui est semper benedi-
ctus, gloriosus & laudabilis Deus in
Trinitate, per infinita secula
seculorum,

A M E N.

R E V E.

REVERENDO ET
DOCTISSIMO PATRI
MAGISTRO GVLIELMO

*Ficheni, sacre Theologie Professore, in Collegio Sor-
bonæ Parisij, amico nostro charissimo, Bessurio Epi-
scopus Sabimensis Cardinalis, Patriarcha Con-
stantinopolitanus Ni-
cenus.*

EVERENDE & Doctissime Ami-
ce noster charissime, audimus non so-
lum in philosophia & sacrarum lite-
rarum cognitione nos elaborasse, sed
etiam in eloquentiæ studijs dicendiq; ratione diu-
tersatos, eaq; mirificè delectari. Quo in genere etsi
nihil habemus quod magnopere cupere debeatis,
tamen mittere statuimus orationes quasdam hoc
tempore à nobis æditas pro gravissimis periculis,
quæ Italiæ Christianisq; omnibus imminet, non
magis quidem, ut vel sermonis puritatem vel ora-
tionis vim ac præstantiam desyderetis, quàm ut in-
telligatis, quanta malorum procella in Christianæ
reipublicæ capita & fortunas impendent, remq; &
apud Serenissimum regem, & apud alios, qui opem
ita maximè ferre debent, ut possunt, explicetis to-
tam, ac persuadeatis, quod potius acerbū est, quam
obscu-

obscurum, non exarsuram Italiam tantis malorum
 incendijs, quin flammarum globos longius euo-
 mat. Id ne accedat, cum regnorum omnium causa
 optare debent, quorum salus in discrimen adduci-
 tur: cum propter immortalem Deum, cuius religio
 sanctissima nexatur ac trahitur ad interitum magna
 Christianorum omni clade. Valete ex Vrbe, die de-
 cimo tertio Decembris, anno millesimo qua-
 dringentesimo septua-
 gesimo.

B E S.

BESSARIO, CAR- DINALIS NICENV S, IN- CLYTIS ATQVE ILLV.

*Strissimis Italiae principi-
bus,*

VVM Nonis Sextilibus Illustrissi-
mi principes infelicitissimum illud no-
uum Euboicæ euerfionis ad nos pri-
mum allatum fuisset, essemq; supra,
quam dici potest, animo anxius, atq; sollicitus, ut
vix respirandi causam viderer habiturus: accidit for-
tè fortuna, ut eo ipso die dum ita essem affectus Ab-
batis cuiusdam, viri optimi Bessarionis literas à Nea-
poli, ubi nunc monasterio sancti Seuerini ex consor-
tio beatæ Iustinæ est præfectus, acceperim, quibus ad
me scribebat Maiestatem Regiam miro quodam a-
nimi studio ad propugnationem Christianæ fidei, &
immaniissimi hostis nostri interitum ardentem at-
que inflammatam esse: illis mox respondi, & ut lite-
ras meas Celsitudini regiæ ostenderent, monui. Duas
præterea orationes pro tantæ rei magnitudine, ac pe-
riculis Christianæ reipublicæ imminuentibus, edidi.
Altera demonstratum est fortunam, periculaq; ista
ad omnes pertinere. Altera vos Italiæ optimi Prin-
cipes, ad concordiam, bellumq; in hostes decernen-
dum, cohortatus sum: id enim meo conuenire offi-
cio putaui. At quum facilius auditores persuaderi
so-

soleant, quò grauior auctoritas, & fides dicendi tribuitur, Demosthenis philosophi nobilissimi, summique oratoris orationem, quam in eius generis causa habuit, è Græca lingua, in Latinam conuerthi, planè, ut omnes intelligant, me, neque inutilia, neque amplexissimorum uirorum opinionibus aliena consulere. Ea omnia uobis mittenda censui, ut, aut ipsi legatis, quàm per publica negotia, quæ multa quidem, & grania sunt, licuerit, aut alijs legenda, atque referenda traditis. Sunt enim cunctis nobis principibus communia. Qui, ut feliciter huic nobilissimæ provinciae præstis: ita, ut in posterum felicius eam regatis, & nos optamus, & uos conari debetis.

B E S.

BESSARIONIS QVÆ
RELAE ADMONACHVM ET
ABBATEM QVENDAM, DE
*Christianorum clade in Chalcide
Eubœia.*

DEPLORANTI mihi nuper
Christianorum hominum ca-
lamitates, & acerbissimā Chal-
cidis Eubœiæ euerfionem, lice-
ræ abs te redditæ fuerunt : in quibus, quū
ea legissem, quæ de regiæ maiestatis ani-
mo, studioq; non mediocri, ad fidem Chri-
sti tutandam, perscripsisti, collegi paulu-
lūm mentem & respiraui, cœpīq; optare
uehementer ut re præstet, quod uerbis i-
sum promississe affirmas. Sed nos infoeli-
ces : uereor ne criminibus nostris ab im-
mortali Deo deserti, crudeliora præterea,
& grauiora patiamur. Demum percūctan-
do, alter alterum expectando, culpam in
alios reijciendo, ad ultimam labamur per-
niciem. O miseros Christianos: o cæcos I-
talos: accelerandum est Bessario, Vt uel ex
hoc sæculo, Deo uolente, migremus in æ-
uum illud sempiternum, uel in aliam ali-
quam regionem aduolemus. Non expe-
ctemus certe Turcum inuadentem in Ita-
liam;

liam: hūc spectat (crede mihi) hoc agit: ad
 hoc se comparat: hoc conatu omni & stu-
 dio contendit: & dicam: dicam planē, prohi-
 dolor assequetur, quod cupit, nisi Italia tā-
 dem aliquando resipiscat: nisi a somno ca-
 pitali, quo paulatim extinguitur, expergi-
 scatur, nisi concors, atq; uno consensu for-
 titer, totisq; uiribus tanto furori resistat: ni-
 si omisissis figmentis causis, quas iactare so-
 let, ut iustæ uideantur, inani uerborum fu-
 co, re ipsa, opera, armis, crucis hostes ado-
 riat. Versabatur olim in discrimine By-
 zantium, nulla Italiæ pars misit subsidia,
 rem alienam putabant omnes, periculum
 ad se non pertinere, falso credebant. Atqui
 postea senserunt, quot mala experti sunt:
 quot Christianorum fortunæ, opes, impe-
 ria, in Turcorum dominationem redacta:
 Trapezuntiorum, Synopensium, Mitylæ-
 neorum, Peloponnesiorū, Cariæ, Ciliciæ,
 Mysiæ, Pannoniæ inferioris, Epyrotarum,
 Illyricorum magna ex parte, postremo Eu-
 boicorū. Quid ita? Quia noluerunt, quin-
 quaginta millium aureorum sumptu, in
 tempore opitulari Byzantio, & ab ea com-
 munem hostem propulsare. Inde nimirū
 hæc omnia iurē perditum, & tanq; ouilis
 foribus cōfractis, lupo in oues impetū fe-
 cit, inter earū latera uersatur, insultat cædi-
 bus,

cadibus, furit, & tamen eorum, quæ amissimus, unum quodq; centies millenis millibus, non imprudenter emeretur, imò uero numero infinito quinquaginta millia superat. Quid nobis cum Græcis? Quid cum Mysijs, Illyrijs? Pannonibus? pereant, inquiunt. Quid nobis? nobis bonie sit: intereant alij. Huc ades bene uir: ita est, siquidem libertas tua seruari poterit: at non intelligis tuis uiribus. Tuæ enim Christianorum uires sunt, tuis, inquam, exhaustis uiribus, tantò te imbecilliores, & infiores fore, quanto hostis tuus superior, ac potentior euadet: cum quo tandem tibi dimicandum est, satis enim uideberis ab hoste impetrasse, si quod Polyphemus Vlyssi (ut est in fabulis) tibi dederit, ut ultimus cōficiare, tibi uel inuito cedendum erit, & seruitus subeunda, quæ, quum per se turpius sit, tamen conditione Domini est turpissima. Obsessa est Chalcis in Euboiâ, urbs quondam florentissima unde Cumas in Campaniam deducta est Colonia: unde homines manarunt, qui Neapolim incoluerunt, ui capta, euersa, ferro, igniq; consumpta. Classis Turcorum amplissima per totum Hellespontum uagatur: fugatus est naualis Venetorum exercitus, aufugit, latitat, cedit loco, Turci uictor

riæ furorem superbissimum in omnes insulas illas debacchantur: auertunt omnem ordinem, ætatem, sexum in prædā, vastant agros, depopulantur. Quid ad nos? Venetis curæ sit: rectè cum eis actum est: utile esset, si grauioribus incommodis conflictarentur, quietius cæteri, & securius uiueremus, tantum ocio nostro accedit, quātum illis Imperij demitur. Si quis est, qui malis istis ingemiscat, is Venetus est, Venetorū partibus fauet, nō est audiendus, contemnendus est: O turpem hominum ignorantiam, o uecordiam, o insanabile odium, o inimicitias stultas & inauditas, quæ in auctorum uiscera sæculunt, quamuis in alios susceptæ uideantur. Veni Bessario, fugiamus simul, proximus tu es periculo, ego proximus, paulo enim post præsto erit Brundisij navalis Turcorum exercitus, præsto Neapoli, præsto Romæ, iam ita mari dominantur, Venetis cedentibus: quemadmodum terra, ita istis cōsultantibus, trañcient in Apuliam multa militum millia, quibus abundant. Ab his quotidie fiunt incurSIONES in agrum Neapolitanum, in Romanū: cedamus, inquam, rāto turbini, ne nos pariter hīc opprimat: infensi illi quidem sunt nomine meo, & tibi propter me: tamen si nullo eos unquam affeci incommodo, aut lacef-

laccessiui nō sanē, quia uoluerim: sed quid non potui. Locutus sum multa, cum alibi, tum in senatu, nunquā destitī suadere, mōnere, prædicere, rogare, non defuit uoluntas, quæ inimicissima illis est, hanc acriter ulciscuntur: ueni, demus locum iræ, hui delirat Bessario, insanit, senex, frigidus, timidus est, profectō, mi Bessario, non insanit Bessario. Tu es mihi testis, quum Bononiæ essemus, & adhuc Paschalis nuncupareris, atq; allatus esset infœlicissimus ille, de urbis Byzantinæ excidio nuncius, ea omnia, quæ postea consequuta sunt, me, futura prædixisse: non ea sanē de causa, quod uel prudentia excellenti, uel diuinationis furore aliqua dispicerem, quæ alij non cernerent, sed quod omnibus, qui priuatis studijs, & affectibus uacui essent, ea omnia palam erant, & in promptu. Tum sibilis uulgi, honestorum sermonibus explodebar, iudicabant dementem, somnjs deditum, risus de me non paruus (ut scis) excitatus est: sed tamen proh dolor, eueniunt omnia, ut prædixi: caueant, qui hæc audiunt, ne idem accidat in posterum. Non est timidus Bessario, in subeundis periculis, timidus est in prospiciendis, posset adhuc inermis monachus, senex, maiorem animum, & præ se ferre, & præstare,

quàm isti persuasum habeant, modò Christiani principes uellent facere, quod possunt, quod debent. Iret ipse in hostem cum militibus, cum cohortibus armatis, cum propugnatoribus crucis, ita quidem instructis, ut uires, ut copiae, ut legiones hostiles postulant. Quid agítamus ne isto animo cunctis, ad hoc dormientibus, dissidentibus inter sese, altero alterius perniciem optantibus, & molientibus? unus ne Bessario cum altero: senes ambo, incerta ualeitudine, uiribus fracti, arcebunt tatum Turci impetum, potentissimi, furiosissimi, sanguinem Christianum anhelantis: ineptum est, stultum, inutile: ueni, migremus aliud, relinquamus principibus Italiae curam istam: nam & illi nos reliquerunt, atque obaudiunt iam diu, tanquam ex speculo clamantes, predicentes, proponentes ante oculos eorum pericula, optemus tamen adhuc ab immortali Deo Salvatore nostro, ut criminibus nostris ignoscat: & fidem, cuius & lator fuit, & auctor, quam ad seculorum finem nunquam occasurum pollicitus est, in tantis malis, quae, cum impendent, cum urgent, tueatur, non intermittamus hortari, & rogare principes nostros, ut ad sacrorum caerimoniarum totius principatus ecclesiastici salutem consilia omnia conferant,

labo-

laborem, industriam, cogitationē, totum
animum, atq; ingenium. Appellemus Si-
ciliæ regem Florentissimum, rogemus, ut
imperij sui finibus tutandis, neq; cura, ne-
que opibus desit. Res ipsi erit cum hoste
uicino, & potentissimo, consulant rebus-
suis Tusci, Ligures, Insubres. Veneti, cogi-
tent quo pacto ab hostili sæuitia tuti sint.
Nulla inter oues & lupos gratia, nullum
inter prophanos homines, & Christianos
ius amicitiae est. Non donis, non muneribus
placatur hostis, immanis, barbarus,
nulla foederis religione tenetur, perfidus,
non mouetur misericordia, crudelissimus,
dominari, præesse, imperare cupit, cruore
& flamma cuncta delere uult, subiugare si-
bi cunctos studet. Quis illum à tanto ui-
ctoriae cursu retardabit? peragrabit totum
Siciliæ regnum: Romam usq; perueniet,
quis erit impedimento? Hyperbores ne
populi, & gentes remotissimæ? at illis tam
nullus harum rerum sensus est, quam offi-
cio alienum putant, pro aliena salute sese
in discrimen offerre. Galli ne, Britanni, Ger-
mani, exteræ nationes? At procul sunt à
periculo, non putant Italiam in medio pe-
riculo magna rerum perturbatione uersan-
tem, cessare, aut sopitam esse, quam infini-
tis penè triumphis, & hostium spolijs de-

coratam esse sciunt. Itali ne quibus hostibus imminet, quibus cædem, ferrum, seruitutem, exilia denūciat, atque ostentat? At, nolunt, negligunt, nō possunt adduci, ut credant, sese adeo propinquos esse periculis, suis uiribus confidunt nimium, ut planè uerendum sit, ne in suis potius, quam in hostis finibus castrametari atque exercitū alere cogantur. Veni iam Bessario petamus solitudinem & deserta loca, satis ex rerum ciuiliū statu percepimus, parū nobis uitæ superest, & mihi qui senior sum, & tibi, qui imbecillior, si aliquam in re consiliorū nostrorū uocis, corporis reipublicæ Christianæ usus esset, manendum sanè adhuc censerem, adhuc laborandum. Ego uerò iam tot annis conatis quoad potui nihil hac dignitate profeci. Tu quamuis tui ordinis hominibus prosis, plus tamen proficies mecum in rebus contemplandis, ubi si in desidia ista persistant Christiani, soli Deo uiuā, & nobis ipsis. Alet nos qui cœli uolatilia, & bestias agri sua clementia faciat, neque graue aut difficile fore arbitror diuinæ libertati, duos homunciones, per quam breui tempore, quod nobis reliquum est, suis opibus sustentare. Vale.

BESSARIONIS CAR-
DINALIS AD PROCE-
RES ITALIAE DE PERI-

*culis imminentibus, Oratio Se-
cunda.*

VLTA sunt profecto ILLV-
STRISSIMI INCLY-
TI QVE Italiae principes, que
ad rem, de qua consulimur co-
gitanda, dicenda, ac facienda à nobis sunt:
ea omnia si persequi in presentia uelimus,
nec nos seruare modum in dicendo, nec
uos in augendo molestia carere poteritis.
Reliquis igitur in aliud tempus reserua-
tis, de una tantum particula differemus, &
ea quidem per necessaria, quæ si satis à no-
bis explicari possit: ita ut animis uestris
inhæreat, ac ueritatem cogitatione attin-
gere ualeatis, facilis ad reliqua futura est
uia, ut nihil amplius arduum uideri que-
at. Id uero facile nos consecuturos arbitra-
mur, si probabilibus documentis, & ratio-
nibus ostendere poterimus maxima hæc,
quæ impendere cernimus pericula, & gra-
uissimos atque acerbissimos casus, non u-
nus aut alterius, non trium esse, sed totius

Christianæ reip. & imprimis Italiæ cōmunia, etsi enim alijs quidem prius, alijs uerò posterius tanta calamitas imminet, ad extremum tamen una omnium futura est perniciēs. Achuius hostis nostri tanta animi uastitas, utinam falsi uates sumus, omnibus tandem miserum atque ignominiosum exitium allatura, nisi fortiter magno animo, totisq; uiribus resistatur, qua in re si omnes in meam sententiam persuadere potuero, ut non aliter, atque ego sentio, & uerum est, ipsi quoque sentiant, magnam profecto rem fecisse, nec dimidium totius, (ut ille inquit) sed opus integrum me absoluisse arbitror. Quis enim adeo infirmi atque imbecilli animi est, adeo sui negligens, & propriæ salutis oblitus, qui si uiderit Dei immortales templa, domos, sedes, aras, focos, sepulchra maiorum, leges, libertatem, liberos, patriam in periculo uersari: non excitetur aduersus hostem, & non modo fortunas omnes, quas aut habet, aut habiturus est: sed uitam ipsam in discrimen offerat, & cum dignitate cadere malit, quam cum ignominia seruire? Itaq; perpetua oratione nobis enitendum, non ut uobis principibus sapientissimis, quibus hæc sunt magis explorata, quam nobis, ista persuadeamus, sed ut ante oculos

ijs periculum proponamus, qui dum pro-
 cul admodum à periculo se abesse putant,
 futura prospicere nequeunt. Iuvat igitur
 primum omnium de origine, & genere, ac
 uiribus Turcorum breuiter aliquid com-
 memorare, planè ut omnes intelligāt, hæc
 Atumanorum familia minima Turcorū
 pars, à quam paruo humiliq; principio,
 quam breui tempore, solertia, diligentia,
 ac uigilantia sua, in tantum fastigium ue-
 nerit, ut iam non modò reliquis nationi-
 bus, sed ipsi prouinciarum nobilissimæ
 potentissimæ q; Italiae, & imperare assue-
 tæ, stupori ac formidini sit. Turcarum na-
 tio quum aliquandiu Persiam, Mediā,
 Babyloniam, Arabiam, Syriam, & nōnul-
 las alias superioris Asiae partes tenuisset,
 tandem cum ab incolis sese in libertatem
 uindicantibus, tū ab alijs Hyperboreis po-
 pulis inde expulsa, ad inferioris Asiae par-
 tes confluxit, atque ibi multis uarijsq; bel-
 lis, cum Græcorum imperio, Marte anci-
 piti gestis, ita ad extremum superior eua-
 sit, ut Pamphiliam, Ciliciam, Lyciam, Pa-
 phlagoniam, reliquaq; omnia illa loca in
 ditionem redegerit. Sed pace foris parata,
 seditio domi orta est. Nam de imperio in-
 ter se ferro dimicare cœperunt. Erant in-
 ter eos septem nobiliores familiae, ad quas

factionum rerumq; omnium summa defe-
rebatur, hæ bellorum diuturnitate fessæ,
eas quas diximus prouincias, forte po-
tius, quam armis diuidere, ac partiri inter
se statuerunt: ita, quod per exiguum &
tenue admodum imperiū erat, in septem
partes diuīsum est. Atumanorum familie,
ex qua octauus iam regnat, nostro tempo-
re Turcarum p̄nceps, Cilicia loca q̄ fini-
tima obuenerūt. Hæc Turcorum res, hoc
inītiū, inde tantī terroris origo, interie-
cto deinde tempore, huius qui nūc regnat
Turci atauus, a quo hic sextus ordine re-
gni sceptrum accepit, non uiribus, non
diuitijs, non militum numero, non impe-
perij magnitudine fretus, sed ob ciuiles di-
scordias accersitus à Græcis in Europam
trafecit. Annus nunc ferme agitur centesi-
mus & trigessimus non tam ijs aduersus,
quod prouocatus fuerat, quàm ijs, qui ac-
cersuerāt perniciosus, & pestilentissimus
paulatim enim serpens, ac sibi, non amicis
imperium comparans, usq; adeò auxit ui-
res, ut uolentes postea eum eñcere, non po-
tuerint. Satis se effecisse arbitrati, si fœdere
iūcto, æquis cum eo legibus uiuere impetra-
rent, atqui res aliter quàm opinati fuerāt,
euenit. Etenim gens barbara, atque inops,
simul hanc dulcedinem frugū & suauitatē
diui-

diuitiarum gustare cœpit, nullum cupiditatis terminum statuit. Ex paruo itaque & debili initio, usque adeò eorum uires centum, & triginta annorum spacio creuerunt, ut iam non parua Europę parte occupata, nec Danubiũ profundissimus amnis, nec Illyrii asperrimi montes, eorum impetum retardare possint, quin flumine transmissos, & locorum difficultatibus superatis, illi nunc per omnem Pannoniam crassentur, hinc in mediam usque Germaniam, & Hystros, & Forum Iulij penetrent, depopulantes, ac fœdantes omnia, ac flores illos prouinciarum, ferro ignisque uastantes. Quo loco illis inprimis à nobis animaduertendũ censeo, quamuis omnia, eo quod diximus tēporis spacio fecerint, plura tamen postremo quadraginta annis, quam nonaginta illis superioribus fecisse: ita enim natura comparatũ est, ut principia uirtute quidẽ ac uiribus maiora sint, magnitudine uero, copiaque uincatur, ex his itē quadraginta annis, longē plura his decē & septē patrasse, quā tribus & uiginti prioribus: plura immanis ista belua Christianorum sanguinem semper anhelans post Byzantinum excidiũ solus gessit, quā pater eius atque auus, per omnem uitā fecere, decem ut sæpè à nobis explicatum est: Interea regnis occupatis,

ut palam omnibus sit, quò magis eius uires augentur, eo deinde minore, negotio quoscunque, aggredi uoluerit, posse superare, quemadmodum enim in disciplinis atque artibus, & omni actionis genere geri uidimus, ut maior sit postremo quoque animo, quàm omnibus superioribus profectus: unde illud quoque uulgo dici solet, ditescere hominì difficile esse, in immensum uerò diuitias augere facillimum: ita in rebus quoque militaribus accidit, ut uincere difficile admodum sit, euagari postea per uictorias, nullius laboris. Quare persuadere sibi quisque facile potest, quid sceleratus hostis, quo nihil dici tetrius, nihil crudelius potest, proximo hoc quinquennio facturus sit, tanta iam decem & septem annis potentia comparata, & prior eius potentia addita. Magnæ sunt eius uires, inexhausta cupiditas, immensa dominandi libido, scientia rei militaris, ætas florida, corpus laboribus assuetum: an igitur cum uelit, & possit, & sciat, dubitare aliquis potest, quin toto animo, tota mente, in nos dies, noctesq; feratur: an uerò armatum præstolamur domi oscitantes, ut tunc demum credamus, quum eum antè oculos nostros uirus exhalentem uidebimus: non decet profectò, nec Italorum potentia

tentię fas est dicere, non PVTARA' M, propria Itali sanguinis est prudentia, propria libertas, proprium imperium. An de-
generare nobilissim⁹ animus, aut maiori-
bus suis, & quem uoluit Deus cæteris im-
perare, seruire genti foedissimæ subſtinebi-
tur? nihil putat Turcus se facere dignius
posse, nihil nomini suo gloriosius, quàm si
in Italiam exercitum ducat, & imperare so-
litam prouinciam, suo addat imperio. A-
taui eius parentem, quem primum traie-
cisse in Græciam diximus, quamuis pau-
corum oppidorum regulum diuinis colūt
honoribus, & perpetua fama, ac sempiter-
na gloria celebrant, sanctum eum, ac bea-
tum nominant, cœlestibus prædicant lo-
catum sedibus, quod princeps bellum ad-
uersus Christianos gesserit, & paucis qui-
busdam locis subiugatis, ea impiæ Mahu-
metanæ sectæ dicauerit: Quid eos tandem
erga se facturos existimet, si cum tot alijs
Christianis populis Italos quoque, quod
etiam cogitare horret animus subiugarit?
An uerò gloriæ aui dum dubitare poterim-
us, quū hoc natura omnibus insit, præ-
sertim principibus, & hic sciat, nullum sibi
ad immortalitatē ampliorem patere cam-
pum. Nam de utilitate ambigere super-
uacuum certè uidetur. Quum enim ratio
hæc

hæc bifariam diuidatur, & hinc quomodo seruari quæ parta sunt, illinc quo pacto augeri queant, consideretur, qua tandem ratione tueri quæ habet, facilius ac certius possit, quam augendo principatum, & fines imperij propagando. Solent medici in corporibus curandis, ea remedia adhiberi, quæ aliquando in eodem morborum generibus utilia experti sunt. Hoc idem Turcorum Imperator facit, & hoc quasi medicamentum quoddam, ad ea, quæ parta sunt conseruanda, saluberrimum ratus, eo semper utitur, huic hæret, hoc frequentat, immutare hoc, ut aliud experiatur, non putat tutum, cupit ut par est, omniq; conatū nititur conseruare imperium. Nullam ad id tutiorem esse uiam intelligit, quam cū aliena iactura, uires suas augere. Quod si assequi non posset, nulla nobis timoris ratio esset, nulla de rebus nostris dubitatio. Sed me miserum mentiri in hac parte, etiam uolens, non possum, nihil unquam alicui facilius fuit, adest pecuniæ numerus immensus, multitudo militum inaudita, ut cuius exercitum supra ducenta hominum millia sequuntur, classem habet, quam superioribus diebus in expugnatione Chalcidis, non sine stupore audistis, quanta instruere uix omnis simul Italia

lia posset. Erat ante hunc diem duntaxat
terrestri exercitu potens, maris imperium
adhuc nostris supererat, nunc uero, o cogi-
tationem quoque tantæ cladis acerbam, ma-
re quoque Christianis ablatum illis additum
est. Licet ei iam liberè uagari quolibet, om-
nis portus, omnes maritimas stationes li-
beras habent. Ambracium sinum, portum
illum nobilissimum, Apolloniā, loca qui-
dem Italiæ finitima, quæ olim Romanis in
Græciam, eadem nunc illi uia in Italiam e-
rit, per quam breue fretum, breuissima na-
uigatio est, terrestrè præterea iter, usque ad
forum Iulij, patens atque apertum, mari ter-
raque cingere potest. Quid est, quod eum,
uel non hortari, atque impellere debeat, ad
ea, quæ iamdiu animo proposuit perficien-
da, uel ab ijs deterrere possit, atque auertere?
Audistis multos, qui illum sæpius Italiam
optantem, Italiam sperantem, Italiam, ac
Romam uociferantem intellexerunt, si, &
cupit, & posse se, sperat, nihil certè est, quod
eum possit ab hoc proposito remorari, præ-
sertim dum Italos confidit, nunquam uno
consensu, in se conspiraturos, nunquam
aduersus se arma sumpturos: his ille con-
tentionibus spem suam confirmat, & quæ-
cunque optat, sibi facile pollicetur. Referam
quamuis nota sit, uulgo fabellam, qua nu-
per

perusus dicitur, quū ex suis quidam dissuadere ei bellum aduersus Christianos conaretur. Nam quum ille formidandum esse diceret, ne Christiani bello irritati, tandem in unum conuenirent, bellumq; aduersus eum communi consilio, & ope gererent. At ridens meminisse tyrannus, inquit, illius fabulæ conuenit, quum lupi aliquando, magnam canum multitudinem aduentare, aduersus se forte intellexissent, ingensq; propterea terror eos occupasset, unus ex ijs, qui inter eos senior erat in propinquum montem profectus, cacumen eius, ut canum specularetur aduentum, conscendit. Verum, cum eos, multos quidem, sed diuersorum colorum esse cōspexisset, letus gestiensq; ad suos reuersus, bono (inquit) esse animo, tanta enim est in hostibus nostris, colorum, morum, studiorumq; diuersitas, ut consentire una, ac conspirare in aliquem, simul omnes non possint, singulos uero, si uenerint, absorbere, sine difficultate poterimus. Hæc est tyranni spes: hæc cogitatio, hoc consilium, nisi spe sua frustretur. Frustrabitur autem, si uoueritis, nunquam ferocem illum animum mitiorem reddere poterit. Habet enim in armis militem, decretis perpetuisq; stipendijs conductum, qui siue domi quiescat, siue

siue foris bella gerat, idem recipit ab æra-
rio militari stipendium, nullo principis sui
sumptu, atque eo nomine singulis annis
ad imperatorem suum accedere, iureiu-
rando adactus est, ei operam, & laborem
polliceri. Habet præterea, longo rerum
usu planè perspectum, & exploratum, non
alia de causa, tantam gloriæ, fortunarum,
impèrii accessiōem sibi factam esse, quàm
quod perpetuis bellorum laboribus, suos
exercuit, hostes profligauit, à quo institu-
to nunquam discedet, ne quod utile, quod
gloriosum, quod necessarium sibi esse, in-
telligit, stultè omittat. Quo pacto bone le-
su sperare possumus, aut suspicari, illum
non moliturum seruitutem, cædem, fidei
nostræ interitum? Nonne ita natura com-
paratum esse intelligit, ut nihil eodem situ
permaneant, sed cuncta iugi, uario, nouo
motu agantur? quod si amplum habet im-
perium, idc̃ rerum omnium lege moueri
oportet, nonne imminuetur, nisi augea-
tur? ne putaueris Turcum augendi impe-
rii studiosum, & cupidum, at certè est con-
seruandi. Conseruare uerò nō poterit, nisi
augeat, siquidem regressurum est, quod
non progrediatur, lapsurum, quod nō sur-
gat, ruiturum, quod non maius efficiatur.
Qua confirmitas opinione, exercitum suū
Y augeat

auget indies, quem habet amplissimum,
 aliena inuadit, ne sua mittat. An uerò sum-
 ptus ingentes, tot millium pericula, & uul-
 nera, tot expeditiones grauissimas, atque
 alienissimo tempore, pro Mysiorum exi-
 guo imperio, pro Tribalorum montibus
 asperrimis, pro Illyriorum penuria, eum
 suscepisse putatis pro Italia, aut opibus,
 pro agrorum ferocitate? pro suauitate fru-
 gum, pro hac ipsa luce, in qua uersari cu-
 pit, non maiora facturum? Hic arcem po-
 nere, hic præsidia collocare, ad reliquum
 orbem subiugandum cogitat, atque ita cogi-
 tat, aut per hostium suorum dissensionem,
 id se, facile consecuturum speret, eadem a-
 nimo concipit, quæ Pyrrhus meditaba-
 tur: ille enim fuso Romanorum exercitu,
 totum sibi terrarum orbis imperium pla-
 ne pollicebatur. Quem, quum Cyneas
 Theffalus orator summus, uirque sapientis-
 simus, ab Italiæ inuadendæ consilio abdu-
 cere conaretur, egregij (inquit) bello Ro-
 mani esse dicuntur, magnoque uirorum for-
 tium, & militum numero imperare, quod
 si eos superare nobis dii dederint, quid dū
 agemus Pyrrhe? quid erit (inquit) nobis?
 nulla præterea mœnia, neque Græca, neque
 Latina, Romanis superatis, nostrum impe-
 tum sustinere ualebunt. Totam est uestigio
 Italiam

Italiam occupabimus, cuius cum amplitudinem, tum uirtutem, minime ignoras, occupata uero Italia, quid tum (inquit rex) faciemus? proxima (inquit) Sicilia insula foelix, & hominum multitudine frequentissima, sese nobis deder, ea autem facile capi potest, nam seditionibus, bellis ciuilibus, magno rerum tumultu fluctuat. Tum Cyneas, an tibi erit rex bellorum finis Sicilia? Dñ (inquit) faueant Cynea, nam Lybiam, proximasque prouincias, adoriri, & Carthaginem superare, facillimum erit, quam Agathocles exigua classe profectus, parum abfuit, quin caperet. Quibus uictis, nullus nos amplius bello hostis laceffere audebit, sed cuncti in ditione uenient. Ita est (inquit) Cyneas: constat enim, te Macedoniā, totamque Græciam in potestate habiturū, sed partis omnibus, quid tandem agemus? at ille ridēs, otio utemur (inquit) cōuiujs, uoluptatibus, literarijs confabulationib. At quid prohibet (inquit) nunc quoque uoluptatibus, otio isto uti, & disputationibus? quid tantis laboribus, molestijs, periculis querimus, quæ quum uolumus, efficere possumus? His uerbis Cyneas, regem potius offendit, quàm à spe, & consilio instituto deterruit. Hæc uobis recensui, ut non defuisse cognoscatis, qui eadem cupi-

ditate incenderetur, qua Turcus inflāmat
 tus est. At Pyrrhus, num Cyneæ auctorita
 te, & uerbis, quo chariorem habebat nemi
 nem, non paucitate militum, non Romani
 nominis fama eximia, ab Italia deterreri
 potuit, & Turcus non audebit? qui Pyr
 rho militum robore, finium magnitudine
 longè locupletior est, qui Italiam uiribus,
 & studijs dissipatam non ignorat, qui Pyr
 rhi gesta irridere solet, Alexandro suam e
 quare uirtutem. Nam Alexandrum Mace
 donum regem, ad res gerendas, ad æmula
 tionem glorię, sibi imitandum proposuit,
 illum ipsum Alexandrum, qui, cum Ana
 xagoram plures mundos esse disputātem,
 audisset, ingemuisse dicitur, & lachrymas
 emisisse, quod unū saltem ex ijs totum in
 ditionem rediēre nequiuisset, illius gesta
 legit. In illo totus uersatur, neq; sanè se infe
 riorem putat, quum iactare plerunq; sole
 at, & uocem illam frequentissimè usurpa
 re, se decima amplius parte Alexandro su
 perio rem esse. Illum enim cum triginta ho
 minum millibus duntaxat, & septuagin
 ta talentis arma per terrarum orbem cir
 cumtulisse, se uerò quanto paratiorem? di
 tiores? rebus omnibus abundantiores?
 solent hæ cogitationes, hæ æmulationis
 studia: solent plerunque res magnas pare
 re, &

re, & eo peruenire, quò intendunt, præsertim si facultas adsit. At ea profectò Turco non deest, qui se eo, què imitatur locupletiores existimat. Sic Theseus Herculis, sic Themistocles Milciadis exemplo ducti maxima facinora ediderunt. Habent profectò, nescio, quid fatale Alexandri imitatio, quum ea Iulius Cæsar incensus, post res præclarissimè gestas, in patriam etiam, in ciuilem sanguinem arma conuerterit. Quod si illius exemplo agit, qui Lybiam, Asiam, totum fermè orbem subiugauit, si illius persequitur uestigia, si propagandis imperij finibus, laudem, non modò æquaturum, sed tantò magis superaturum, confidit, quantò maiores copias triginta hominum millibus, grandiorum pecuniam septuaginta talentis habet, quò tandem eum spectare, & conari existimamus? Quid sibi postulat cupiditas illa pacis, cum Illustrissimo, Pississimoq; Siciliae rege componenda? Quid missi legati? nā qui nomē Christianum odio habet, omniq; crudelitatis genere insectatur, & despicit, nullo quidē Christianorū metu, nullo amore, nulla alia gratia Christiani regis foedus desiderat, sed ut singulis oppressis, quos uniuersos, eodem impetu nō euerisse, intelligit, tandem quid cupit, assequatur. at uero infelicem

cem illum, sua fallit spes, & opinio, quum
superiorib. diebus, magnifice, regeq. Chri-
stiano digne, inclytus Rex legatum mise-
rit eo responso, ut non solum perniciosam
bonis omnibus societatem aspernatus es-
se, sed etiam bellū hosti indixisse, pro Chri-
sti religione facile uideatur. Et ne nulla o-
mnino ex parte quid meditetur, obscurū
sit, cogitate parum per quid illa humani-
tas sibi uult, qua immanis barbarus, & ad
sæuitiam natus, erga nominis nostri nego-
tiatores, intra fines suos utitur, portendit
profecto aliud, & omnino prodigium est,
efferrum monstrū, in nostros potissimum
mansuetum illic fieri, a crudelissimo hoste
amicitiam, & truculentissimo pietatem si-
mulari, non diu perseuerat, quod ab inui-
to exprimitur, seruit temporibus: dum
adoptatum finem perueniat, & quid agat
adhuc ignoramus: quum præsertim ita a-
gat, ut nos ambigere nolit, non continebit
domi tantum exercitum, non patietur suo-
rum militum animos effœminari, quos in
armis habere ipsi necesse est. Habet enim
non paucos Asianos populos infensos: &
in suam perniciem imminentes, quos in se
imperum facturos aperte intelligit, si aut
arma deposuerit, aut exercitus famam, in
contemptum, ludibriumq. adduci permi-
serit.

ferit, quem ut laudibus ornatissimum reddat, ut Asianis hostibus formidolosum efficiat, quò tandem transmittere cogitat? ubi sui consilij alendi segetem uberiores uideatur? ubi magis admiranda conari potest? non excident gladij, non fluent arma de manibus, nam socios in officio, & fide continere studet, & eos ipsos quibus cum quotidie uiuit, maximè est suis omnibus inuisus, oderunt socij, non amant familiares, paruo momento ad ipsius excidium, ac necem omnes impellerentur. Id quonià exploratum habet, & còpertum, bella peregrina suscipere, gerere, còficere statuit, ne domesticam, ciuilemque seditionem experiatur, ususque Scipionis consilio, foris pugnare utilius arbitratur, quàm domi uinci. An extra fines ducturus sit exercitum adhuc dubitas? non sentis? non planè perspicis? nõne satis nouimus impurissimam illius naturam, turpissimam uitam, scelerratam consuetudinem? Quam facem bone Deus, quod facinus, quam superbiam, nihil est quod animo nõ sorbeat, nihil quod non haureat cogitatione, & non putamus illum in nostram calamitatem incumbere? in quorum fortuna fidelissimos socios, antiquissimam religionem, uim, tormenta, cruces, spe sumptu labore, deflexit. Ne il-

Iud quaeso mihi obijcias, quid nonnulli nullo rerum usu praediti, nulla uetustatis memoria eruditi, iactare solent, peregrinas nationes nunquam Italiam tenuisse, eam saepenumero tetasse infeliciter, etenim dum antiqua memoria repeto, dum rerum gestarum seriem ad nostra usque tempora deduco, exteris gentes in Italiam prius arma intulisse, ingentesque inuexisse calamitates, quam ab Italia accepisse plane comperio. Nam ut Gallos omittam, qui uel eo tempore quo ad Clusium pugnatum est, ut Plutarchus noster tradit, uel ducentis ante annis, ut Liuius Romano placet: in Italiam duxerunt exercitum: parua manus Gothorum ex Thracia Pannoniaque erumpens, exercitu collectio in Italiam uenit. Vastatisque Italiae agris, incensis urbibus, haec ipsa moenia ui coeperunt, incendio, ferro, caede, omnia completens. Illa parua manu instructi, stoliditate quadam gestiens assequi potuerunt, quid Turcus maximis copiis, certo pertinacique consilio suscipere ac tentare non audeat? illi per itinera omnium difficillima transgressi sunt: at Turcus maritimo, & expedito cursu legiones suas transire dubitabitur? illi in Italiam, quae alter orbis dicebatur, irruerunt, Turcus ita Italiae vires tentauit, ut contemnat,

& non audebit : quid si antiqua sectari libet, Pyrrhi luctuosum aduentum commemorem? Quid Alexandri Molossi? Quid Archidani Agesilai filij? Quid Hannibalis Busta? nimis magna, nimis uetera nomina repeto, quid ab Atilla, Totilla, Saracenis illatas clades oratione mea refricem? At Pyrrhus credo potuit: quod Turcus nequeat. Ille saluis tot ducibus, tot exercitibus, quot secundum postea Punicum bellum absumpsit, ad urbis prope moenia uictore exercitu contendit. Turcus qui Epirum, Macedoniam, totamque Græciam, tot imperia subegit, Italiam in tot principatus, & studia dissipatam, ac dissentientem timebit? non adoriatur? non? Heu me miserum, nescio quo orationis cursu, eo deducor, quod dicere, horreo, quod dolor exprimere non finit: at ne in ueteribus tantum uersari uidear, in quibus quadrata agmina, iurati milites, tanta imperatorum uirtus, tanta legionum patientia, & disciplina constabat, ut ad recentiora nostra reuertatur oratio. Quid Hunorum ac Vandalorum manus incognita? inusta sunt, inusta his ipsis moenibus sempiterna illorum iniurie monumenta: at si post urbem Christiano nomine conditam exempla temerent, Leonis Pontificis Maximi temporibus,

bus, Attilas de quo paulò ante uerba feci, subacta tota Gallia Cisalpina, ad urbem e-
uertendam exercitum admouit, cuius fu-
rorem barbarum, & agrestem. Pontificis
eloquentia retardauit. Quare si post Han-
nibalem, & ueteres illas uictorias, si post
nomen Christi peruulgatum, exterorum
hominum sentina ad Italiæ gubernacula
confluxit, qui tandem, tantam hoc tem-
pore procellam non timemus? quæ profe-
cto tantos calamitatum fluctus allatura
est, si eruperit, ut ad nullum ita sit peruen-
tura, quin in cæterorum capita redundet.
Nam ut in tempestate cernimus procel-
las, quum in scopulum, in quem fereban-
tur sæuitiam illeferint, tanto motu refer-
ri, ut quam occupauerint nauem, non ali-
ter obruant, quam quum integræ erant,
ita uobis omnibus barbarorum inunda-
tionem timendam censeo. Non enim ho-
stis de una, aut altera urbe certare uult, de
rerum summa sibi ferro decernendum sta-
ruit. Qui dominari cupit, neque superio-
rem ferre potest, neque parem patitur, ne-
que principis nomen amat: atque ut illud
omittam, graue esse ab aliquo aliquid
sperare, miserum ex aliena libidine salu-
tem suspensam habere, turpissimum & lu-
ctuosum à communi omnium hoste, pri-
uatam

uatam expectare ueniam. Quæ pax tibi
 cum eo esse potest, cuius acerbitas in no-
 stros homines ultra mortem progreditur?
 Qui nullo supplicio satiari potest: à quo si
 tormenta, & cruciatus absint in nostro-
 rum morte, mortem in beneficii partem
 accipias. O' crudelitatem inusitatam, in-
 auditam, feram, barbaram, cum eo pax es-
 se potest? pace si frui uolumus, bellum ge-
 rendum est, si bellum omittimus, pace
 nunquam fruemur. Quare quum à tam
 paruo initio in tantum creuerit fastigi-
 us noster, quum sciat, uelit & possit ado-
 riri Italiam: quum id sæpenu-
 merò factum
 fuisse audieritis: ita ut ad omnes pericu-
 lum attingat, propulsate, ac propellite ho-
 stis, impellite hostis impetum, ut in colu-
 mnam uobis, liberratem Italia: sa-
 lutem omnibus confer-
 ueris.

B E S.

BESSARIONIS DE
DISCORDIIS SEDAN-
DIS, ET BELLO IN TYR-

*gum decernendo, Oratio
tertia.*

AT IS ut arbitror, de pericu-
lis toti Italię imminentibus he-
sterna oratione disputatū est,
quæ quū & aperta sint, & gra-
uissīma, reliquum esse uideo, ut omni co-
natu communiq; consilio & ope ea pro-
pulsēmus, atq; in hostium nostrorum ca-
pita, dum licet, dum integrum est, retor-
queamus. Quum uerò id rectē fieri non
possit, nisi omnibus sedatis discordiis, si-
multatibus, odiis, deniq; cunctis suspicio-
nibus de medio sublatīs, libero consensu
adoriamur. Danda in primis opera est, ut
Italię communi percusso fœdere, idem sen-
tiamus omnes, idem uelimus atque opte-
mus. Quod si in eo exponēdo uersari uo-
luero, quod ad rem nostram maximē atti-
nere uidetur, quot commodā, quam utili-
tatem, quam denique foelicitatem concor-
diā, & animorum in idem conspiratio, cū
ciuitatibus, tū prouincijs afferat, scio non-
nul-

nullos ita me audituros, ut nihil quidem
 noui, sed planè cognita & peruulgata om-
 nia me narrare arbitrentur, quum nemo il-
 lud ignoret, quantam uim, in rebus uel pa-
 randis, uel tuendis concordia habeat. Iis e-
 go enim immerito ostenderim, cur meam
 igitur expectatis orationem? quin spontè
 eam amplectimini? quàm adeò utilem ef-
 se, atq; necessariā intelligitis, ut nisi ad sit,
 nihil æquum, nihil honestum, nihil fan-
 ctum fieri possit. Concordia parux res cre-
 scunt, discordia maximæ dilabuntur. Quic-
 quid in cœlo, atq; inter mortales optimū
 est, id omne à concordia proficiscitur, &
 pendet. Non prouincijs duntaxat, urbi-
 bus, conuenticulis, domui, sed priuato ho-
 mini maximè necessaria. Quid enim homi-
 ne turpius, qui sibi ipse non constet? qui
 & uarijs repugnantibusq; consilijs & con-
 trarijs actionibus agitur? quis non despi-
 cit? Quis non deridet? leuem, inconstan-
 tem nullius ordinis hominem. Quicquid
 conatur, & assequitur, calamitate, ignomi-
 nia, perniciæ refertum est. Nam dum sibi i-
 pse dissidet, nihil cum suis commodis, aut
 ornamentis consentaneum habet. In re au-
 tem familiari quod officium esse potest, si
 uxor, liberi, serui, mutuis odijs conflicten-
 tur? paterfamiliās domesticis dissensionibus

bus labefactatus, nullam ponit in re familiaria augenda operam, lachrymis conficitur: dum per discordiam totam domū ruituram facile prospicit: miser domi, foris ridiculus. Inde nimirū illud est, quod apud poetam sapientissimum Vlysses à Nausicaæ, Alcinoi regis filia maximis affectus beneficij, nihil habuit, quod foelicius optari posse arbitraretur, quàm uirum liberosq; concordēs. Quo nihil suauius ait, nihil aut inimicis molestius, aut amicis iucundius accidere posse: at quid miserius? quid humana indignius societate: quàm quum ciuitates, aut prouinciæ domesticis seditiōnibus, bellisq; civilib. conficiuntur? Nam quos necessarios, fratres, parentes natura genuit, hostes & alienos discordia efficit, ubi & uincere luctuosum est, & cadere sceleratum atq; nefarium. Bellum domesticum eò grauius externo est, quod externū nonnullam aliquando affert utilitatem, sæpeq; ita suscipitur, ut in pace uiuamus, ciuile uerò profuit unquam nemini. De bello externo sæpè consultamus, an gerendū sit, ciuile autem nunquam in deliberationem uenit. Nam, quemadmodum enim de rebus necessarijs, sed de dubijs consiliū initur: ita neq; de ijs, quæ ad utramuis partem exploratæ sunt, quo in genere, seditiō

est,

est, quàm qui amat, nec priuatos focos, nec publica libertatis iura, chare habere uideatur. Tyrānidem inuisam bonis omnibus, maximeq; perniciosam ciuitatib. esse, planè omnes persuasum habemus. At tyranni urbes nōnunquā opibus, potentiāq; amplificāunt, & in magnum auxēre imperium, quod uel in hoste nostro facilè cognitum, perspicuumq; est, qui, quū tyrannorum omnium crudelissimus sit, tamen quascunque uel urbes, uel prouincias suo adiecit imperio, potentiores effecit, per seditionem uero ciuilem, quis mihi unquā demonstrauerit, quæ nam mœnia firmiora sunt, uel, quæ potius non funditus euersa? Itaq; si tyrānis homini libero cuiq; fortissimo fugienda est, an de discordia est cogitandum? & qui tyrānidem, uel capitis periculo propulsandam putabit, ciuile bellū quod acerbius est & luctuosius, spōtè consecretabitur? Solemus cū priuatis precibus, tū publicis supplicationibus à Deo Opt. Max. pacem, cōcordiamq; petere, & quod scimus nobis perniciosum fore, quod deprecamur, quod Dei nostri ope declinare nitimur, id dedita opera, libenterq; persequemur. Quid tandem hoc aliud est, nisi hostium nostrorum rem agere? & quod illi suis prophanis precibus cōtendunt, maxime

ximè efficere? Illis enim primæ omnium preces sunt, multis quidē notæ, uobis fortassis minimè, ut inter suos pax, animorū consensus, quies, inter Christianos odium uigeat, seditio, bella ciuilia. Volumus ne illorum libidini satisfacere? At hoc est hostis utilitati consulere, & illis commodum nostro incommodo parare, præcepta, ni fallor, ut sæpè uidi, & legi, quæ in urbibus regendis, bellisq; foeliciter conficiendis, uobis præscripta sunt, aliter statuūt, & docent, ut scilicet exploratis hostium consilijs, contraria efficiatis, si in republica statum retinere, si in bello uictoriam consequi uelitis. An uerò committendum est, ut qui nobis luctum, terrorem, tormenta, cædem denunciat, nostra lætetur culpa, & exultet? excitandus est hoc loco Næster ille Homericus, qui Agamemnonē Achilli conciliare cupiens, his uerbis sapientissimè usus est.

*Proh superi, horrendus Graias festinat in urbes
Luctus, quem magno Priamus, Priamiq; nepotes
Mercantur, quum uos tanto concurrere motu
Iratum audierint, duo qui per castra Pelasgum
Consilio atq; armis claros superatis Achiuos
At nobis parete ambo.*

Non dicam, ut ille, quoniam senior uobis sum, & plura uidi, sed quòd plura sum
pas-

passus, plures ab hoste calamitates accepi,
qui amicos, parentes, patriam, quæ homi-
ni in uita iucundissima sunt, per maxi-
mos dolores, & cruciatus mihi eripuit.
Quæ etsi prudentia uestra, ac sapientia a-
nimo complecti, & perspicere potestis, ta-
men sensus doloris pluris facit qui ea, quæ
cæteri audiunt, perpeßus est. Non ita ani-
mo inhærent, quæ aut uiribus percipi-
mus, aut cernimus oculis, ut ea imprimun-
tur, quæ uel sua, uel suorum uulnera, ne-
ces tormenta, per summam hostium cru-
delitatem intulerunt. Credite experto,
credite passo, nihil aliud miseram extinxit
Græciam, nisi discordia, nihil aliud eam
orbis partem deleuit, nisi bella ciuilia, ne-
que solum nostra memoria, sed etiam pri-
scis temporibus. Nam Philippus Amyn-
thæ filius, Alexandri Magni pater, per A-
theniensem, Lacedæmoniorum, Theba-
norum, aliorumq; mutua odia Græciam
euerit, quamdiu communi ope & consi-
lio bella gerebant, fugabant hostem, exue-
bant castris, superabant. Quum uero alij
alijs non fidere, finitimumq; inuadere in-
stituerunt, hostis ad alteras partes accerfi-
tus, nō minus à quibus uocabatur, quam
aduersus quos prouocatus erat, pernicio-
sus, sensim cunctos oppressit. Athenien-
ses,

ses, bello Peloponnesiaco, quum eadem animorum conspiratione deuincti essent, neque terra, ubi Lacedæmoniorum uiros amplissimè erant, neque mari, quicquam ab hoste incommodi acceperunt, imò uerò maximas strages hosti intulerunt, atque ita intulerunt, ut, quod nunquam fando auditum esset, quadringenti amplius Lacedæmoniorum milites, quibus patrius mos, & præceptum erat, aut uincere in bello, aut morte, hostium manibus sese eripere, captiui Athenas in triumphū ducti sint. Quum uerò hostem domi inuenire, bellisq; ciuilibus sese conterere cœperunt, eorum classis firmissima atque amplissima in Lacedæmoniorum ditionem redacta est, portus eorum custodia amissa, urbis mœnia solo æquata. Quid uerò, quum Xerxes Persarum Rex potentissimus quinquagies centenis hominum milibus, classe mille ducentisq; nauibus instructa, Græciam inuaderet, eos seruauit, uictores reddidit, sempiterna fama & laude ornauit: nisi concordia, pax, idem in hostem animus. Quod si communi robore, atque exercitu hostem non propulsasset: quid tandem prohibuisset, quò minus ad unū omnes, bello absumpti fuissent? Idem uobis imminere cernitis periculum: idem

exitium: eodem modo arcere hostis impetum debetis: quum nullo alio possitis, eodem morbo, idem medicamentum apposite conuenit, quod satis quidem ualidum est. Nam si Græci quamuis Xerxis uiribus longè inferiores essent, tamen concordia duce, hostem superarunt, quid tandem uos agere diuina fauente gratia, poteritis concordēs, & communibus uiribus? qui hominum numero non pauciores, uirtute longè estis præstantiores hostibus. O si dies ille mihi illucescat, quo aboleris sepultisq; odijs omnibus, pari consensu, hostem aggrediamini, nulla mihi præterea dubitatio relicta est de uictoria. Iam uicinus, & ut iterum planè dicam, uicinius. Illud quæso, animis uestris parumper concipite principes optimi, quemadmodū in nauiseditio orta, perniciosissima est, ita esse in ciuitate, &, ut in ciuitate grauis est, ita in prouincia multo pestilentiorē: nam quod plures sunt, eò latius morbi contagio serpit, eò difficilior est curatio: ac quemadmodum exercitus ordine, militumq; obedientia cōtinetur, quæ nisi adsint, ad internitiōnē omnia perierūt, ita in prouincia mutuus consensus, & beneuolentia necessaria est, inter eos præsertim, qui potentiores sunt: qua re sublata, prius suis uiribus cōficiuntur,

tur, quàm externis. Infidiatur discordia, uires extenuat, & occulta quadam ægritudine imparia absumit, atque ob eam causam, discordiam (inquit ille) uenenum esse datum imperiis, ne immortalia forent, etenim, perinde ac phthysis sensim conficit, neque prius desistit, quàm profligatum corpus euerterit. Non est contendendum, ut necessarios, & eodem cœlo educatos homines perpetuo bello insectemur, nam qui sapienter suæ salutis consulunt, hostes quidem semper uincere nituntur, suis uerò nonnunquam parcent, maluntq; interdum superari, quam superare, neque enim omnis uictoria utilis est, aut adeo profecta, fugienda est Cadmea uictoria, &, ut Tragicus ille inquit, amicis dominaberis, si tamen non uiceris, quantum uolueris. Amicis (inquam) imperabis, quum ab amicis uiceris. Ac Demosthenes tunc inquit, præclara uictoria est, quum aut filij parentibus, aut ciues ciuib; libenter cedunt. An uerò in urbium obsidionibus perniciosum iudicatis, si custodes inter se dissideant, inter ciues autem, uel in prouincijs seditionem utile fore reputatis? quum in diuersas partes itur, quum opinionum uarietas contenditur, quum unusquisque suam sententiam plu-

ris facit quàm salutem. Contentionis duo genera tradit Hesiodus : alterum optimum, quum quispiam alterius imitatione adductus, rectè agit: alterum inimicitiarum, discordiæ, bellorum seminarium, quam prauā infœlicemq; appellat, de qua Homerus:

Principio parua est, terram sed protinus imis.

Contingens pedibus, caput inter nubila condit, prior sequenda est, altera penitus fugienda: Illa maximè utilis, hæc admodum perniciosa. Non decet uos profecto, pro ingenio, eruditione, sapientia, qua uos Deus ornauit, omissa meliore, sequi peiorem. Abijcienda est, tollenda de medio, pax & concordia publica ineunda. Quod si est contendendum, in eo demum, uobis certamen pulcherrimum, & gloriosum propositum est. Quis uestrum primus? seipsum uincat? quis primus ad concordiam perueniat? quis plura & magis egregia facinora in commune salutem conferat? Hæc est plena laudis contentio, hæc à Deo hominib. data. Quid est, quod cuncta contineat? harmonia. Quid est quod cuncta exornat? concinnitas. Cœlum hoc quodcunque cernimus, sphæræ stellarum, spatia syderum, rerum omnium elementa, & initia, nulla alia re, nisi con-

cordia, constant, nisi diuinæ prouidentiae
 leges ea tuerentur. Non cōsisterent, sed la-
 befactarentur, ac ruerent. Res uero huma-
 nas, quæ fluxæ caduæq; sunt, & motu per-
 petuo circumaguntur, putas cohærere pos-
 se, nisi mensura, pondere, concordia rege-
 rentur? minime. Siquidem his etiam re-
 medijs adhibitis, effici nō potest, quin sol-
 uantur, & intereant aliquando. Quemad-
 modum grauiores morbi sunt, qui interio-
 rem corporis partem crassantur, & uexant;
 ita seditio, aperto bello acerbior est. Nam
 in altero hostes nobis ipsi sumus, in altero
 nos tuemur. Nulli unquam suorum cæ-
 des profuit, quibus pereuntibus, ei grauius
 comparatur periculum. Nam simul ac il-
 lorum negligunt salutem, suam hostibus
 produnt, idemq; ipsi accidit, quod euenire
 solet, cuius membrum dum phagena con-
 ficit, id negligit, speratq; reliquum corpus
 tutum fore, atq; incolumem, tandemq; sen-
 sim totus absumitur, tum demum planè
 intelligit, id non futurum fuisse, si initio
 morbum curasset. Quid? te obsecro, manus
 geminas natura nobis tribuit? Quid ge-
 minos oculos? Quid duos pedes? nimirum,
 ut mutuo cōstent auxilio, manus manum
 lauat, pes pedem sustentat, sinistra dextris
 iuuantur, & dextra leuantur sinistris. Illinc

motus principium, hinc onera suscipimus, plus Semina hæc membra efficiunt: nam altero occupato, ab altero commune præstatur officium. Cur non sequimur naturam ducem optimam & magistram: *οἷντε δὲ ἐργαζέσθω μετ' ἀλλήλους ὄνειαρ*. Nam quod alter perspicere non potest, alteri in mentem ueniet ac mutuo auxilio propositum finem attingent. Quare bonum, & quam iucundum est habitare fratres in unum, ut Propheta inquit: qui multarum rerum, uarijque euentus peritissimus fuit, qui furore diuino concitus homines ad concordiam prouocat, quod ne temere præceptum uideretur, illic ait mandauit Dominus benedictionem, & uitam usque in seculum: porro eius filius, prudentia præditus, ut nos à discordia deterreat: quum unus inquit ædificat, & alter demolitur: quid aliud agunt, nisi ut frustra laborent? Cyrus Persarum rex potentissimus, quum uita excederet, filijs acer sitis & imperio eis diuiso, longiore oratione apud Xenophontem, cunctos ad fidem mutuam, ad charitatem, ad concordiam hortatus est, planeque demonstrauit, eos dispersos, ac dissidentes, neque reipublicæ profuturos, neque sibi præsidio esse posse. Id autem usque adeo uerum facileque perspectum arbitrabatur

uir, longo rerum usu, maximis periculis,
 ingenti fortunæ uarietate sapientissimus,
 ut rationibus apertissimis non contentus,
 oculis etiam, exemplo quodam subijcere
 tentauerit. Itaque uirgarum (ut ferunt)
 manipulum afferri iussit, ac singulis im-
 perauit, ut eum uno impetu confringe-
 rent, si possent: Id quum præstare ualeret
 nemo, tum singulas perfringendas dedit,
 quas quum singuli nullo labore confice-
 rent. An uerò cernitis inquit filij, idem in
 uobis futurum, ut mutua pace deuinctos,
 nullus expugnare ualeat: odijs uerò se uin-
 ctos superare possit, qui uelit. Quare qui
 uos ad concordiam Optimi Italiæ princi-
 pes hortatur, uos ad uestram hortatur sa-
 lutem ad gloriam, ad triumphos de hoste
 reportandos. Nam quid uestra exposcit
 utilitas? concordiam. Quid uestra laus ac
 dignitas postulat? concordiam. Quid hæc
 tempora uobis necessarium esse profiten-
 tur? concordiam. Concordiam igitur &
 pacem amplectimini, suscipite, colite, ut
 per eam mutuo consensu fortiores, bel-
 loq; in hostem comparato: ceruicibus no-
 stris imminentem impetum propulse-
 mus, hostem teterrimum, nostrorum san-
 guine cruentatum, ulciscamur, Italiæ am-
 plificemus dignitatem. Hoc enim bello
 nul-

nullum unquam iustius, aut magis necessa-
 rio gestū est, aut faciliorem apertio-
 rem ostendit uictoriam. Nam quid æquius,
 quid uē magis pium, quam nostrorum san-
 guinem per infinitas lachrymas & tormen-
 ta effusum ulcisci? Quid nephandi homi-
 nes in nomen nostrum prætermiserunt i-
 gnominia, iniuria, cruciatus, necis? Tem-
 pla sanctissima per summam impietatem
 poluerunt. Sanctorum beatæ uirginis, i-
 psius nostri Dei statuas contemptu, risu
 omni contumeliæ genere persecuti sunt.
 Quid sacras uirgines uiolatas commemo-
 rem? parentum complexibus ereptos im-
 puberes & omni dedecore scædatum Chri-
 stianum nomen. Hæc ne persequar, & rei
 magnitudine, & dolore impediatur. Quis e-
 nim uel dicendo consequi posset? uel sine
 multis lachrymis audire? Christiani nomi-
 nis socios fidelissimos? equorum ungulis
 obtritos, ita imperante hoste sceleratissi-
 mo atque inspiciente? excoriatos & subla-
 tos in crucem mortem beneficii loco acce-
 perint? Edidit olim sauiissimus Turcus o-
 mnia crudelitatis in Byzantinos: quorum
 memoria ut refricaretur, qualis nuper
 Chalcidis Euboicæ tumultus fuit? Quum
 effractis portis ac muris tormentorum im-
 petu deiectis, arce ui capta, armatorū cur-
 su,

fu, ferro flammæq; omnia miscuerunt. Vnde
 gemitus illi ad nostras fermè aures per-
 uenire, cuncti militaris ætatis acerbissimè
 trucidati, nostrorum cadauera quum mœ-
 nia oppugnarentur. At non dicam, in-
 credibile enim est, imò uerò dicam, quo-
 niam ita se habet, nostrorum inquam ca-
 dauera in uasa imposita, machinis bellicis
 inter urbem aduersus nostros immitte-
 bantur. O' crudelitatem ante hunc diem
 inauditam, o' perditam feritatem: o' trucu-
 lentissimum sæuitiæ genus. Quid tam
 commune uiuis, quam spiritus? at nostri
 captiui ita uiuunt: ut ducere animam de
 coelo non queant. Quid tam commune
 mortuis, quam terra? at nostri ita moriun-
 tur: ut eorum ossa per aërem spergantur.
 Quid tam commune cadaueri, quam qui-
 escat nostrorum corpora ita iactantur: ut
 ne examinata quidem conquiescant. Ro-
 mani quod eorum legati, paulò acerbius
 appellati essent: Corinthiorum urbē pul-
 cherrimam euerterunt, nos uerò socijs cru-
 delissimè necatis contempta, & deuastata
 religione nostra, unde morum rectèq; uite
 documenta, à tam remotis nationibus pe-
 tuntur non excitabimur? non sumens ar-
 mas non ulciscemur? Fabius Maximus ut
 captiuos redimeret, agrū uendidit, & nos

tot sociorum corpora desiderata negligemus? Theodosius quod Theſſalonicenſes noui ueſtigalis impoſitione indignati, Placidij ſtatuas per urbem traxiſſent, frequenter in theatro populum cædi iuſſit: Nos oppugnata fide, cæſis Chriſtianis hominibus, Dei noſtri Maieſtate uiolata, non dolebimus? non comparabimus bellum? non ſumemus de hoſte ſupplīcium? nunquam proſectò, aut publicè ſuorum iniuriæ, aut priuatæ ſalutis ratio maiore æquitate ſuaſit arma in hoſtem mouenda. Satis dixi de genere bellis quàm iuſtum ſit, dicā ſtatim, quàm ſit neceſſarium. Neq; enim ille liberam quietis rationem relinquet, ingēs terra mariq; bellū molitus. Nam ſi id permetteret, nemo ſanè eſſet, qui bellū paci anteponeret. Sed copias inſtruxit, legiones firmiſſimas habet, in capita noſtra comparatas, laceſſit, urget, ad certamen prouocat, aut bellum gerendum eſt, aut acerbiffima ſeruitus ſubeunda, nullū deliberationi locum reliquit. Vna nobis fortunarum ſalutisq; ſpes propoſita eſt, ut uiribus noſtris Deo Max. Opt. iuuante libertatem noſtrā ſeruemus, pro qua bono uiro & ciui, non minus laborandum eſt, quàm pro ſeruorum reiꝫ domeſticę incolumitate tuenda: at nemo eſt qui uel ſeruo laceſſito, uel expilato

pilato grege, non grauius ferat, armis ad iniuriam ulciscendam non contendat, nō repetat sua, & coniugum, liberorum, patriæ rationem, nullam ducemus? Quid inermes expectamus Turcorum furorem? arma armis propulsantur, bellum gerendum est, ut in pace uiuamus. Si bellum omittimus, pacem habemus nullā. Quod si Turcus nobis quiescentibus maximis opibus auctus est, si languētes ocio in grauissima damna prolapsi sumus, quis tandem sperare audebit nos in ocio, & umbram foeliciter gesturos? Resipiscendū est, & cum eo pacto in tanta pericula deciderimus: contrario itinere, ad salutem & securitatem redeundum, omittenda segnities, bellum suscipiendum. Nam ut Paulus inquit, non coronatur nisi, qui legitime certauerit: & Aristoteles non coronantur qui spectāt, sed qui in certamen descendunt. li enim laude aliquid dignum efficiunt. Salus nobis domi expectanda non est: sed in sole & puluere defendēda, nemo est uestrum qui quum à natura tributum habeat, ut se corpus uitamq; tueatur, præstolari uelit ea, quæ nocitura sint. Hostis exercitum habet libertati nostræ imminentem, uis impetum arcere? bello id assequi poteris, uim uī repugnamus.

Nam

Nam ut concedam incertos exitus esse belli Martemq; communem, tamen pro libertate, pro uitæ periculo decertandum, pro Deo ipso pugnandum, pro cuius amplitudine retinenda cadere, in æuum sempiternum uitamq; immortalem migrare est. Non enim spiritu uita constat, sed pietate, quæ patriæ templorum, status diuini conseruatione maxima continetur. Quid uero si exploratam uictoriæ rationem habemus? iam enim tempus, & aures uestræ postulant, ut de facultate gerendi belli, de amplissimo triumpho qui nobis propositus eum aliquid dicamus, quo in loco illud planè profiteor, me de hostium copijs & uiribus nihil oratione mea detracturū, sed omnia expositurum magna cum fide.

Atq; ut inde ordiar, exercitus ille hostilis, illa hominum multitudo infinita, non tanti roboris est, quanti uel nonnulli putant, uel à nobis superari facillimè nō possit. Magna eius pars milite tumultuario cōstat, & turba collectitia, nulla iurisiurandi religione adacti sunt, nulla mercede conducti, leuissima corpora, laboris impatientissima, prædam non exercitum sequuntur, quasi paulò diutius caruerint, domum uelocissimè redeunt, nullam præstare in bello operam, nullum seruant ordinem.

La-

Latrones, sicarii, militaris disciplinæ penitus expertes, & qui facilius uinci possint, quàm uincere sciant. Illud sanè prorsus compertum habemus, septuaginta duntaxat esse hominum millia, qui stipendia ex publico ærario faciāt. Sed audite me quæso parūper æquo animo, ex eo septuaginta millium numero præter quindecim, uigintiue millia ad summum, qui Imperatoris sui latus custodientes, quotidianā mercedem capiunt: reliqui omnes sociorum prouincialiū tributis in bello sustentantur, quæ sanè tributa adeo exigua sunt, adeo suppeditātur tenuiter, ut toto anno uix quatuor mensibus mercedem accipiant. Qua ex re factum uideris ut nullam expeditionem, quadrimestri diuturniorem sustineat. Sed eos omnes dimittat: quoniam prouinciæ pecuniā amplius non subministrant, qua rerum penuria coactos Byzantiū sæpe uidimus quum dimitterentur, & equos, & arma, & uestes uendidisse, ut domum peruenire possent. Hoc robur hostilis exercitus, hæc magnitudo, hic mirandus ille peditatus, & equitatus. Quod si Christianus exercitus illius fines populando, eum toto anno exercitum in armis habere coegerit, aut a suis destitutus, cum exigua manu ad pugnam impelleretur, u-

bi facillimè superari queat, aut illis ipsis pecunijs, quæ in eius priuatum ærarium conferuntur, totum exercitum alat, necesse erit. Quod quidem præstare diu non poterit, neque enim, ut temerè nonnulli iactant, immensa est illi pecunia, siquidem ex ijs, qui in illius negocijs gerendis uersati sunt, planè cognitum est, non amplius quàm uigies centena aureorum millia ex omni reddituum summa ad eum deferri, unde & uiginti illa millia perditum liberaliter sustentat, pro corporis sui custodia, & sumptibus domesticis, qui maximi sunt, satis facit. Si quid præterea superest, id omne ad arma, machinas, tormenta bellica penitus conuertit, ut neque conflandi thesauri, neque conducendi militis ei facultas ulla præbeatur. Quòd autem tam effœminata multitudine, tam exiguis uiribus, tot imperia subiugârit, non mirandum magis, quàm dolendū est, nullum enim habuit hostē, facile admodū uincere fuit, nō resistentes. Date signū belli, iā facile perspicietis eorum ignauā: ut enim cedentes uehementer insequuntur, ita insequentes celeriter fugiunt, castra castris conferre non audent, & ut illud reperā uictoria est in manibus, modò uelitis. Nulla enim belli gerendi facultas uobis deest, adest

adest Imperatorum uirtus, militum nume-
 rus, & peritia, sunt pecuniæ uobis, sunt I-
 talia Principes, quas non minus hoc tēpo-
 re in publicum conferre debetis, quam pri-
 uatam quisque salutem leges patriam cha-
 ram habet. Debet unusquisque diligenti-
 rerum suarum ratione habita, tantum ero-
 gare, quantū potest. Audio Byzantinos à
 nonnullis accusari, quod in salute commu-
 ni priuatæ pecuniæ parcentes, sua omnia
 hosti prodiderūt. In quo profectò grauif-
 sima culpa digni sunt, meritoq; repræhen-
 duntur, id ne ipsi quoque committamus,
 cauendum est. Ne quod in alijs tempore,
 inutile q; fuisse cognouimus, & sentimus,
 imprudentissimè sequamur. Comparato
 à nobis exercitu quid est, quod uictoriam,
 lætaq; omnia portēdat, ac polliceatur? A-
 derit Deus Opt. Max. pro cuius pietate,
 gloria, fide amplificanda pugnabimus, cu-
 ius iniurias ulciscemur, iratus hosti est, no-
 bis prosper, qui nostram hac in re operam,
 & laborem non solum accidit, sed exigit,
 sed repetit, sed debitum sibi reddi iubet, ne
 timeas, inquit, à facie eorum, quia ego te-
 cum sum, & eruam te. Ne timeas à facie
 eorum, nec enim te faciam timere uultum
 eorum. Bellabunt aduersus te, & non pre-
 ualebunt, quia ego tecum sum, ait Domi-
 nus,

hus, ut liberem te, & ad Iosue: Ecce ego dedi in manus tuas Hiericho, & regem eius, omnesq; fortes uiros, si Deus pro nobis, ut (inquit) Apostolus, quis cōtra nos? ipse efficiet, ut unus persequatur mille, & duo fugare pōssint decem millia. At nos longe numerosiores exercitū in bellum educere possumus, quam hostis habeat. Quid si ille plures etiam homines habeat? an uictoriæ cursum retardabit? quasi uerō non pleriq; exercitus multitudine infiniti parua admodum manu, sæpenumero fusi fugatiq; fuerint, & deleti. Xerxis exercitus Mardonio duce, cum tercentum hominū millibus, ab octoginta Græcorū millibus direptus, & trucidatus est. Ducem Cymbrorum millia Marius deleuit, 80. millibus hominum. Rursum cum Catulo cētum, & quatuor millia necauit in Thessalia, Pompeius cū quadraginta millibus peditū equitū sexaginta. Cum totius Orientis auxilijs, cum omni nobilitate à Cæsare fugatus est, & exutus castris. Qui triginta peditū millia, mille equites habebat. Quid infinitas Tygranis copias cōmemorē à Lucullo paruo exercitu superatas? Hec nimis uetera, & fabulæ fortasse, quā historiæ propiora uidentur. Quid nostra memoria? nonne, hostes nostri paucorum uirtute sæpius

uicti, fugati, cæsi fuerunt? Omitto de ijs
 uictoriam insignem Laodislai, Pannoniæ
 regis, qui, ut olim à nobis dictum est, cū 1400
 hominū, qui enim plus tradunt, 10. & 800.
 non excedunt, aperto Marte, iusta acie, si-
 gnis collatis, cū hoste dimicauit, exercitū
 profligauit, ac longe lateq; fudit, imperato-
 re uulnerato, ac nisi uictoriā audius perse-
 cutus esset, mortiq; sese obiecisset, profecto
 Christianus orbis Europam omnē retine-
 ret. Hæc omitto, ad recentiora nostra festi-
 nat oratio, quid dicā de insigni triumpho
 illius Christianæ multitudinis, quæ nullo
 duce, crucis tamen signo armata, Turcorū
 exercitū omnem munitissimo Anderalba
 oppido positum intra mœnia stricto ense,
 discurrentem magna cæde uictum eiecit,
 ipso isto imperatore grauiter uulnerato,
 ac impedimentis omnibus in potestatem
 redactis: id autem, ne semel accidisse uide-
 retur: quū impius sceleratusq; hostis Pan-
 noniam omnem inferiorem occupasset, o-
 mniaq; armis compleisset, & præsidjs, in-
 clytus regisq; animi, & excelsi Pannoniæ
 superioris rex, parua admodum manu, ex-
 pugnatō lauita oppido, & natura, & arte
 munitissimo, maximas Turcorum copias
 fudit, partemq; prouinciæ suo adiecit im-
 perio. Cum, quō hoste uobis res sit, facile
 uidetia

uidetis Italiæ principes, cū quo, inquires?
qui multitudinem inconditam habet, atq;
imbecillem, qui hominum numero nos
quidem nō superat, uirtute uerō uincitur,
de quo parui nostrorū exercitus sæpenu-
merō triumphârunt, id autem minime cu-
randum est, longè enim fortius & constan-
tius pugnant, qui pro morte seruitutēq;
propulsanda dimicant, quàm qui prædā,
spoliaq; sectantur. Nam illi parum amit-
tunt. Si uictoria non potiuntur, his uerò
cuncta pereunt, si segnius rem gerant, pu-
gnent, inquit, Lacedæmonius, ut moritu-
ri & non morientis. Itaq; quum adeo ne-
cessaria uobis concordia sit, principes præ-
stantissimi, cum aliâs, tum hoc tēpore in-
primis, & ad priuatas fortunas tutandas, &
ad cōmunem defendendam salutem, con-
cordiam amplectamur omni studio, & cō-
sensu, bellum iustissimum maximè glorio-
sum, atq; utile ad pacis ornamenta retinen-
da, ad Dei Opt. Max. iniurias ulciscendas,
pietatemq; propagandam, suscipiamus.
Ornemus Italiam uictoria amplissimâ, &
hostium spolijs, quæ in manibus sunt, ut
nos nostra omnia metu in perpetuum,
atque periculo libere-
mus.

A A

B E S.

BESSARIONIS AD EOSDEM PERSVASIO, SEV EXHORTATIO IIIL

*ex auctoritate Demosthe-
nis.*

AE C à nobis pro cōmuni omnium salute disputata, utinam eo studio à uobis suscipiantur, Illustrissimi Italiae principes, quo à nobis dicta sunt, & ita inhæreant animis uestris, atq; persuadeant, ut nullis amplius adhortationibus, nullisq; rationibus opus sit, sed re ipsa & opera ad defensionem nostram, & hostium propulsatione excitemini. Quod tunc facilius fieri posse cogitavi, si consilijs meis vires aliquas adhiberem, & auctoritate alicuius viri excellentis, ea planè confirmarem, atq; aliquem ex ueteribus & sapientia ornatissimum, & amplissimum auctoritate in medium adducerem, planè testaretur sese olim in tali causa, qualis nostra est, eadem cūm sensisse, tū monuisse ciues suos, quæ à nobis, & apud Pontificem maximum in senatu saepenumero disputatae sunt, & nunc literis mandata. Venit autem in mentem Demosthenem philosophum excellentissimū, & oratorem adeo omni laude cumulatū, ut per tot saecula, quem cum eo conferas, extiterit nemo, in eadem incidisse tempora, eandem perorasse causam: deniq;

deniq; nihil habuisse, quod rei nostræ nõ conueniat, præter nomina hominum sui temporis, itaq; , quum huius & auctoritatem grauiorem, & orationem magis appositam ad persuadendum existimarem, quàm uerba mea, constitui, ut ipse dicat sententiam. Olynthus Thraciæ, urbs opulentissima erat. Philippus Alexandri magni Macedonum regis pater, quum in Græciam uniuersam impetum facere decreuisset, statuit ad eam rem attingere, ut Olynthum primo in ditionem redigeret, mouet arma in eam, depopulatur agrum, Olynthij legatõs mittit, opem imploratum ab Atheniensibus, Demosthenes suadet opitulandũ esse, ne Philippus ad Græciam occupandam animi infiniti, & nati. Olyntho capta, Athenienses, ac reliquam Græciam opprimat. Ita enim tum Græciæ Philippus imminebat, ut nunc Turcus Italiæ. Sustineat, igitur Philippus Turci personam, Itali Atheniensium, uos Demosthenis, iam faciliè intelliges totam orationem causæ nostræ conuenire.

AA :

DE,

DEMOSTHENIS

ORATIO, PRO FEREN-

DA OPE OLYNTHIIS, AD-

uersus Philippum regem Mace-
donum,

RANDI pecuniæ uos profecto anteposituros arbitror Athenienses, si planū fiat, quidnam Reipublicæ utile futurum sit, qua de re nunc a uobis deliberatur. Quod quum ita se habeat, uestrum est, eos attentè audire, uelle, qui sententiam dicere statuunt. Non solum enim, si quis utile aliquid excogitatum in medium attulerit, id, quum audieritis, accipietis, uerum etiam, quodd uestra fortuna accidere existimo, multa oportuna nonnullis ex tempore in mentem uenient, dicenda, ex omnibus optio uobis detur eligēdi, quod uobis, ut sit usui futurum. Enimuerò præsens temporis occasio, uoce prope modum emissā rebus illis, opitulandum esse, inquit, siquidem earum salus uobis curæ est, nos uerò, nescio quo pacto ad hæc uidemur affecti.)

[Audite Christiani principes Demosthenem physicum & oratorem, iam tot sæcula mortuum, de statu ho-

stis uestri nunc differentem eloquentissimè, & sapientissimè monstrantem, quid uos facere oporteat, ne in grauiora dilabamini]

Quæ autem ego agenda censeo, hæc sunt: auxilia decernenda, ac instituenda, quàm celerissimè, ut hinc opem feratis, ne idè quod olim patiamini: legatos mittendos, qui hæc renuncient, & rebus gerendis intersint: Etenim illud maximè uerendum est, ne, quum Philippus uaser, & ad negocia obeunda callidus sit, modò cedendo, quæ res postulabit: modò in terminando (dignus sanè fide meritò haberetur) modò uos, uestramq; absentiam calumnijs insecutando, aliquid de summa rerum peruertat, atq; conuellat, atqui quod in rebus Philippi permunitum uidetur, uix ut oppugnari possit, idem & uobis percommodum est. Nam quod ille rerum omnium, nulla excepta, solus dominus sit, Imperator, quæstor, ubiq; suis copijs præsit, ad res quidem bellicas maturè conficiendas, & omnia in tēpore gerenda, longè superior est, ad condiciones uerò, cum Olynthijs ineundas, cui rei mirificè studet, longè aliter se habet, neque enim Olynthijs obscurū est, sese hoc tempore non de gloria, aut agri parte certare, sed pro excidio, pro seruitute à patriæ ceruicibus depellenda, neque ignorant,

quid in eos Amphipolitas egerit, qui ei patriam prodiderunt.)

[*Nobis quoque non pro agri finibus, sed pro libertate, pro capite, pro patriæ salute dimicandum est.*]

Quid in Pydneos, qui eum terra receperunt? Demum tyrānidem rem infidam, & suspectā liberis ciuitatibus esse existimo, præsertim si agros finitimos habeant. Itaque & hæc non ignorantes, & cuncta alia considerantes diligēter, dico uos oportere incitari uelle, belloque gerendo, si unquā, nūc certē maximē incumbere.)

[*Dicit uos oportere excitari, & incumbere bello gerendo si unquam, nunc certē in primis.*]

Pecunias haud segniter conferendo, per uosmet exeundo, nihil prorsus omittendo. Neque enim, aut ratio, aut excusatio ulla uobis amplius relicta est, quin, quæ agenda sunt, peragatis.)

[*Docet non uerbis, sed rebus opus esse.*]

Nam quod cūcti fremebatis quondam Olynthiorum animos Philippo infestos reddendos esse, ultro euenit, & sua se sponte obtulit, atque id eo maximē modo uobis conducit.)

[*Quid enim tergiuersari amplius potestis Turco ceruicibus uestris imminente.*]

Si enim uobis suadentibus bellum suscepissent, fidei sanē dubiæ habendī essent
locū

locū, & ad aliquid usque tempus non semper id decreuisse fortasse uideretur. Quum uerò iniurijs ab illo lacerati odio hominem persequantur, constantes eos inimicitias gesturos, cum propter metum, tum propter offensas uerisimilium est. Non est igitur oblata occasio prætermittenda Athenienses, neque patiendum, quod superiori tēpore sæpenumero passi estis. Nam si quum olim rebus Euboicis auxiliati uerfi sumus.)

[Si olim opitulati essemus Byzantio.]

Et hæc ipsa subsellia, Hierax, & Strato-
cles, Amphipolitæ aderant, hortantes, ut
maritimo apparatu profecti, urbem suam
acciperemus, idem pro nobis ipsis studiū
præstitissemus, quod pro Euboicorū stula-
te, & tunc nimirum Amphipolis in ditio-
nem nostram uenisset, & nunc molestia o-
mni careretis, quæ inde secuta est.)

[Non egressus esset in Aegeum Turcus, non diruisset
miseram Chalcidem.]

Rursus, si quum Pydnam, Methonem,
Potydeam, Pagasas, reliquas, ne in singu-
lis diutius immorer, obsideri affereba-
tur, alicui ex ijs citò, & ut res postula-
bat, opem ferre aggressi essemus, facilitio-
re profecto Philippo, & humiliore ute-
remur.)

[Si quum Ciliciam, Mysiam, Pannoniam inferiorem obsideri renunciatum est, opem tulissimus.]

At uerò dum præsentes rerum occasiones abijcimus, dum futura prosperè, sua spontè euentura putamus, auximus Philippum nos ipsi Athenienses: tantumq; ipsum reddidimus, quantus unquam Rex Macedonum extitit nemo)

[Audite Principes, uobiscum loquitur, dum uos negligitis oblatas occasiones, hostis opprimendi, dum confiditis uobis languentibus, rem prosperè successuram, en quomodo auxistis Turcum?]

Nunc autem sese exhibet occasio, quæ nam inquires? à rebus Olynthiacis sua sponte nostræ ciuitati, quæ nulla in re primis illis inferior est, equidem si quis res, quæ nobis diuinitus datæ sunt, æquitate adhibita supputare uoluerit, quanquam plæraque non satis commodè accidisse uidentur, tamen eum magnas dijs gratias merito habiturum existimo. Quam enim multa bello amisimus, iurè optimo desidiæ nostræ ascripseris.)

[Desidiæ nostræ ascribas, quæ ut maximè diuturna fuit, ita grauissimas peperit calamitates.]

Quod autem, & iam pridem id non passi fuerimus, & nuper societas nobis extiterit, quæ superiora omnia refarcire ualeat, modò ea uti uelimus, deorum immortalium

lium beneuolentiæ erga nos, acceptum referendum planè affirmauerim. Verùm hoc perinde esse arbitror, atque in pecuniarum possessione contingere solet. Si enim quascunque quis acquisiuerit, eas seruet incolumes, ingentes habet fortunæ gratias, sin uerò incautius consumpsit, consumpsit etiam unà recordationem habendi fortunæ gratias. In rebus idem, qui occasione non rectè usi sunt, ne commodi quidem, si quod deorum beneficio sunt consecuti, recordantur. Ex ultimo enim rerum euentu, ante acta omnia plerunque pensitari solent. Quamobrem in reliquis ualde prospiciendum est, ut eorum emendatione, superiorum factorum labem deleamus. At si hos etiam homines perderimus Athenienses, & Olynthum præterea Philippus occupauerit, demonstret mihi quispiam quid sit amplius impedimento futurum, quò minus, quò libido animi tulerit, contendat.)

[Si pedem paulò ulterius intulerit Turcus, quis te obsecro prohibebit, quin minus in Italiam perueniat?]

An ne uestrūm aliquis animaduertit, & rationem uidet, qua Philippus, quum initio pertenui in statu esset, repente magnus euasit? Amphipolim primò cœpit, deinde Pydnam, iterum Poditæam, rursus Metho-

thonem, demum in Thessaliam euasit, deinceps Pheras, Pagasas, Magnesium.)

[Byzantium primò, deinde Trapezuntem, Synopen-
ses, Mityleneos, Peloponnesios, Misiā, Ciliciā, & reli-
qua, talis est hostis nostri uigilantia.]

Cunctis uerò, ut libuit, constitutis, in Thraciam se contulit, ibi alijs eiectionis regi-
bus, alijs refectionis, aduersa uale tudine la-
borauit. Qua quum paululum leuatus es-
set, non in segnitiam sese dedidit, sed Olyn-
thios statim adortus est, non dico, nunc de
illius expeditionib. aduersus Illyrios, Pæ-
onas, Arymbam, & in quamcunq; uolue-
ritis Prouinciā. At quispiā inquiet, quid
nobis ista commemoras?

[Heu quantum detrimenti inde nobis manauit.]

Vt & cognoscatis Athenienses, quan-
tum detrimenti afferat, rem semper aliquā
singulatim finire præterlabi, & planè ad-
uertatis Philippi in rebus agendi studium
acerrimum, & curam assiduam, cum qua
pariter uitam ducit, ob quam rebus a se ge-
stis minimè contentus, deinceps fieri non
poterit, ut in quiete permaneat. Quod si il-
le maius aliquid semper molendum de-
creuerit, uos cōtra nullam rem fortiter ob-
eundam iudicaueritis, quem tandem rerū
exitum sperare debemus? prohi Deum fi-
dem, quis uestrūm adeo tardi ingenij est, &
in

incōsulti, qui si neglexerimus, bellum hūc conuersum iri nesciat? quod si euenerit, equidem uehementer timeo, ne ueluci fœnerati, qui facîle ex magnis fœnoribus breui tempore in rerum copia uersati, postremò bona omnia funditùs amiserūt: ita nos ignauix dediti, & ad libidinē cuncta quærentes, tandem uel inuiti multa, & grauiā subire cogamur, & de ijs, quæ nostro in agro sunt periclitari.)

[*Italiæ, nōne proh dolor, uobis timendum est, ne dum alienam opem expectatis, dum in alios culpam reijcitis, demum inter mœnia, intra lares domesticos, non sine ingenti periculo, & libertatis, & capitis cum hoste prælium inire cogamini*]

Atqui repræhendere, inquires, fortasse, & facîle, & cuiusuis est, sed de præsentī negotio quid' nam agendum sit, edocere, senatoris. Ego uerò, etsi compertum habeo uos, quum præter sententiam, & spem aliquid euenerit, non mali auctoribus, sed ijs, qui sententiam ultimo loco dixerint, irasci solere, non tamen propter priuatæ securitatis rationem, mihi silentio prætereunda arbitror, quæ uobis pro futura existimo.)

[*Quid agendum sit, audite Christiani Principes.*]

[*Sapientissimum consilium.*]

Dico igitur uos bifariam rebus opitulari

lari oportere, partim oppida, agrumq; Olynthiorum tutādo, emissis militibus, qui id præstent, partim fines Philippi cum terrestri exercitu, tum classe maritima incursionibus depopulando: nam si alterum, utrum neglexeritis, uereor, ne tota expeditio frustra, temereq; a uobis suscepta sit, siue enim uos illius agrum uastetis, id' que interea sustineat, & Olynthum ui capiat, uictor in patriam reuersus, facile iniurias ulciscetur, siue subsidia Olyntho duntaxat mittatis, ille fines suos periculo carere animaduertens, acrius rem urget, temporisq; diuturnitate obsessos, in potestatem rediget: itaque & firma, & bipartita auxilia mittenda sunt. Hæc in ope ferenda fieri oportere statuo. De facultate uero pecuniæ inueniendæ, sunt uobis pecuniæ militares, sunt uobis pecuniæ Athenienses, & quidem tot, quot mortalium nemini, eas autem uos, ut libet, accipitis. Eas certè, si militibus reddetis, nullæ uobis defunt præterea, sin minus præterea defunt, imò uero omnes penitus inueniendæ sunt: inquit, refers ne tu ad senatum, eas pecunias militares esse debere minime me hercule.)

[Pecuniæ, de quibus uerba facit ex publico ærario populo distribuebantur, ac sancitum erat per legem capitā

pitis pœna, ne quis legem ferret, ut in alium aliquē usum
 conuerterentur: mira igitur eloquentiæ ratione, Demo-
 sthenes de ijs obscure, & cautè loquitur.]

Ego uerò milites instituendos esse cen-
 seo, & pecunias, quæ ijs subministrandæ
 sunt, militares esse, mutuumq; esse oport-
 ere, præstare operam, & pecuniam acci-
 pere.)

[Pecunias in publicum conferre uos oportet, ad tana-
 ti belli apparatus.]

Vos autem nescio, quo pacto eas per o-
 cium ad dies festos accipitis. Quare uideo
 reliquum esse, ut cuncti pecunias in mediū
 cōferatis, si multis opus est, multas, si pau-
 cis, paucas. Enimuero pecunijs opus est,
 opus, inquam, est pecunijs, sine quibus ni-
 hil opportunum effici potest. Commemo-
 rant alij etiam alias comparandæ pecuniæ
 rationes, ex quibus eam diligite, quam uo-
 bis conducere existimetis, atq; dum com-
 modū est, rem aggredimini. Sed est æquū
 considerare, ratione q; colligere, quo in sta-
 tu res Philippi hoc tēpore uersentur, nam
 neq; ut uel uidentur, uel quispiam æstima-
 ret, qui eas parum diligenter inspexisset, sa-
 tis bellè se habent, neq; eo pacto, quo se ha-
 berent, si optimo in statu essent. Nunquā
 sanè arma mouisset Philippus, si manum
 sibi conferendam putasset.)

[Nun-

[*Nunquam Turcus, si aliquem ad fauces Hellespontis hostem offensurum putasset, in Aegeum erumpere, in Euboiam irruere ausus esset.*]

Sed ut initio, ita deinceps faciles omnes prosperosq; rerum euentus sperauit.)

[*Ita sperauit Turcus, sed ipse nondum sua opinione deceptus est.*]

At ea deceptus est opinione, quod cum præter expectationem primum acciderit, ualde ipsum perturbat, non mediocrem, quæ eius animo sollicitudinem affert. Accedunt res Thessalorum, quæ quum semper in fide omnibus natura fuerint, maxime ueluti erant, nunc etiam isti sunt. Nam Pagasas ab eo repetere decreuisse debent, & Magnesium mœnibus cingi prohibuerunt. Equidem ex quibusdam audiui, eos non amplius permissuros, ut uel portorii, uel fori redditus percipiat. Quod scilicet ex his Rempublicam Thessalorum administrari oporteat, non Philippo aliquid prouenire. Quibus pecunijs, si priuatus fuerit, in maximam profecto alendi exercitus difficultatem adduceretur. Deniq; Pæones, & Illyrici, ac omnes alij eiusmodi homines, suis legibus uti in libertate uiuere, libentius, quàm seruire uelle existimandi sunt, quippe qui nunquam alteri parere consueuerunt.)

[De

[De socijs Turci ita iudicandum, nam & Caria, Ciliciaq; dominum Caramanū & alios multos infessos habet, qui si spem erectam uiderint omni conatu, & se in libertatem uindicabunt, & hostem ulciscuntur.]

Ac ille quidem, ut aiunt, ualde cōtumeliosus est.)

[Valde est contumeliosus, & crudelis Turcus.]

Quod sanè minimè mirandum uidetur, nam foeliciter agere præter meritum, insaniendi causam dementibus præbet. Quamobrem partas opes tueri, quam initio eas quærere plærūque difficilius iudicatur. Vestrae igitur partes sunt Athenienses, has temporum illius difficultates uestram ducere occasionem, statimq; rem suscipere, & legatos mittendo, quò mittendi sunt, & in militiam exeundo, & alios omnes hortando.)

[Ita bellum suscipiendum, ut uos prius exeatis, uestròq; extero, exteris uires prouocetis, neq; sperandū est, ut exteri, & alieni nobis opitulentis, nisi nos primum rebus nostris feramus opem. Nam ut est in Prouerbio petenti a Romanis usurpato Deus adiuuat facientes.]

Illud quæso, animis uestris parumper concipite, si Philippus talem aduersus occasionem arripiat, iuxtaq; fines nostros bellum geratur, quæ tandem animi alacritate cum hūc impetum facturum putatis? At uos non pudet? & quæ pateremini, si
BB ille

ille posset, eadem quum facultas sit, inferre non audebitis: neque uos lateat, Athenienses uobis hodie statuendum esse, utrum illi se uos, an ille hic bellum gesturus sit.)

[O' nos languidos, o' segnes: Ille seruitutem, exilia, eadem ostendat nobis, ac denunciatur, & nos sedemus, non expergiscimus, non imus in aciem: nonne plane perspicimus, in nostra nunc esse potestate, illi ne nos, an ille hic bellum gerat? non est cunctandum, non dormitandum diutius.]

Si enim res Olynthiorum resistent, uos illi se belligerabitis, & illius agrum damno afficietis, simul agri uestri fructus secure percipietis. At si Philippus regionem illam occupauerit, quis eum tandem, quominus huc perueniat, arcebit? Thebanis? At quod nolim nimis acerbè dictum uideri, una etiam ipsi paratissime irrumpent, Phocenses? scilicet, quise domi tueri nequeunt, nisi uos, alius se opituletur. At, inquires, nolet fortasse, absurdissimum sane fuerit, si quæ, quamuis amentia arguatur, tamen iactare non desistit, ea ipsa, quæ demum possit, efficere nolit. Porro quantum intersit, bellum ne hic, an illi se geratur, equidem nec uerbis opus esse arbitror.)

[Tum demum sentietis, quum experiemini, quantum intersit.]

Nam si triginta duntaxat diebus, nos in castra

castra morari necesse fuerit, & quæcunque
ad usum exercitus necessaria sunt, ex agro
uestro percipere, nullo inquam prorsus ho-
ste in agro uersante, plus sanè detrimētī a-
grorū dominos inde capturos existimo,
quam omnia illa essent, quæ in superioris
belli apparatus consumpta fuissent. Quod
si bellū aliquod hūc ingruerit, quanta uos
obsecro iactura resurgens affectū iri puta-
tis? Accedet contumelia, & rei turpitudine,
quam nemo sapiēs ullo damno leuiorem
duxerit. Itaque his omnibus consideratis,
cuncti opitulari, & totā belli molem illūc
conuertere debent, locupletiores, ut pro
multis, quæ recte possident paucis erga-
tis, reliquis liberè, & securius fruantur.)

[Diuites accipite, & uerba, & consilium Demosthe-
nis, ut paucis erogatis, reliquis securè fruamini.]

Iuuenes uerò ut rei militaris disciplina
in Philippi agro eruditi, ad rem suam fami-
liarem incolumem tutandam, formidolos
si custodes efficiantur: Deniq; oratores, ut
rerum à se gestarum rationes facilius red-
dere possint, qualis etenim fuerit rerum
uestrarum conditio, tales in eos iudices fu-
turi estis. Omnium uerò gratia

uobis benè ac foeliciter

cuenire opto.

FINIS.

BB C O.

COHORTATIO

AD AUDITORES.

HOc est Italiæ principes summi illius
ac sapientissimi uiri Demosthenis
consilium, non alienum à nostro.
Hæc illius sententia, quàm simillima no-
stræ, nec Atheniensibus solum aduersus
Philippum Macedonem, sed omnibus I-
talicis populis, sed uniuersis Christianis, ad-
uersus Turcorum Tyrannum nostræ reli-
gionis truculentissimum hostem, prædi-
cere hæc proponereq; uidetur. Conditio-
ni præsentis temporis, quæ loquitur, ac-
commodata sunt omni, & ad hunc, quem
cernimus rerum statum mirificè quadrat.
Sequamur igitur tanti uiri consilium, qui,
cùm in omni doctrinæ genere, tum uel ma-
ximè in ciuili disciplina scientia, & fuit,
& ab omnibus merito habitus est excelsus.
In communis hostis excidium insur-
gamus, commune existimemus imminere
periculum, commune bellum aggredia-
mur, non ignauè, non lentè, non parcè, nõ
ut fieri, quum de re aliena certatur, consue-
uit. Quemadmodum hætenus factum est,
sed fortiter, sed celeriter, sed, ut fieri in pro-
prio discrimine mos est, tamen quisque
quan-

in hac re conferat principes Christiani, quantum pro salute imperij sui, quoties res exegit, nō dubitavit effundere, & quantum diligenti ratione habita, uniuscuiusq; vires, & facultates patiuntur, non unius, alteriusue hoc opus est, hostē habemus fortissimum, potentissimum, acerrimum, ceruicibus nostris imminentem, satis superq; negocij omnibus simul erit. Sed nec exterarū Christianorum gentes nobis deerunt, dum nos uiderint nobis ipsis non deesse, aderunt fauebunt, suppetias ferent. Neque nos deserat Saluator noster Christus Iesus sed audiet nos, atq; exaudiet, modò nos uiderit dignè ea, quæ decet facientes, opem suam implorare: Nam, ut præclare alibi Demosthenes inquit, non modò Deus, sed ne amicus quidem rogandus est, ut dormi tanti cuiquam, aut desidi præsidio sit. Enim uerò, si hæc, quæ diximus, faciemus, non modò tutari, quæ supersunt, sed etiam, quæ perdita sunt, recuperare, cœlesti præsidio poterimus, alioquin magno discrimine res Italas exponemus. Et, ut cum ea disunctiua orationem terminem, qua superioribus diebus, audita tum primum Chalcidis obsidione, in Pontificio senatu usus fui. Aut omnis Italia compositis, ac pacatis rebus, & omni simultate deposita,

omnium uiribus in unum collatis, Deo
 Opt. Max. duce, Turcorum uires cōteret,
 atque infringet, aut si quod duodeuiginti
 iam annis, post Byzantię excidium expe-
 ti sumus, inanibus duntaxat uerbis, ac ua-
 nis pollicitationibus uacabimus, breui
 tempore, uniuersa Italia, sed compesco la-
 bellum, nec id exprimā, quod auditu quo-
 que dirum, atque horribile est. Quare, ut
 grauissima declinemus pericula, atque o-
 pratam uictoriam consequamur, uos om-
 nes Principes, populiq; Christiani, ut o-
 mni ad id studio incumbatis, quantis
 maximis possum precibus,

oro atque obte-
 stor.

F I N I S

O R A

ORATIO ÆNEÆ SYLVII PII PONTIF- CIS DE CONSTANTINOPO-

*litana clade, & bello contra Turcos
congregando.*

ONstantinopolitana clades,
Reuerendissimi patres, Illu-
strissimi principes, cæteriꝫ ui-
ri genere & doctrina præstabi-

les, quæ Turcorum grandis uictoria, Gre-
corum extrema ruina, Latinorum summa
infamia fuit, unumquenq; uestrum ut ar-
bitror tantò magis angit magisq; cruciat,
quantò & nobiliores estis & meliores.

Quid enim uiro bono & nobili magis cõ-
gruit, quàm curam gerere fidei orthodo-
xæ? fauere religioni? Christi nomen salua-
toris pro sua uirili magni facere atq; extol-
lere? Sed amissa nunc Cõstantinopoli tan-
ta urbe in potestate hostium redacta, tan-
to Christianorum sanguine fuso, tot ani-
mabus in seruitutem abductis, uulnerata
est miserabiliter catholica fides, cõfusa tur-
piter nostra religio, Christi nomen dānifi-
catum nimis atq; oppressum. Neq; si uerū
fateri uolumus, multis ante seculis maio-

rem ignominiam passa est quam modo Christiana societas. Retroactis namque temporibus in Asia atque in Africa, hoc est in alienis terris uulnerati fuimus : nunc uero in Europa, id est, in patria, in domo propria, in sede nostra percussi caesi sumus. Et licet dicat aliquis ante plurimos annos, ex Asia Turcos in Græciam transiisse, Tartaros citra Thanaim in Europam confectisse, Saracenos Herculeo mari traiectione Hispaniæ portionem occupasse : nunquam tamen aut urbem aut locum amisimus in Europa qui Constantinopoli possit æquare. Est enim ciuitas illa totius terræ quæ commodè colitur, pene centrū, portumque habet & amplissimum & tutissimum, in quo non dicam naues, sed numerosæ classes armari sustentarique possunt, atque inde per Bosporum, hinc per Hellespontum ad omnia Mediterranei maris, siue tuenda, siue uexanda littora transmittit : At hic locus tam commodus, tam utilis, tam necessarius nobis tacentibus, ne dicam dormientibus, amissus Christo saluatori, lucrifactus Mahometo seductori est. Quid quod ibi ex duobus imperatoribus Christianis alter occisus est ? Nonne ex duobus Christianitatis oculis alterum erutum, ex duobus manibus alteram amputatam dicere possu-

possumus. Addite quod ex quatuor sedibus illis patriarchalibus primis & principalibus, quibus ueluti solidissimis basibus Christiana subnixa fides in omnem terram ramos suos extendit, maiores nostri duas simul cum Hierosolymitana per ignauiam atque secordiam perdiderunt, nos tertiam, & illam quidem cui omnes Pruteni, multi ad Boream, multi ad Orientem, ad Thanaim iacentes populi seruebant, non minori desidia, maiori tamen infamia prorsus amisimus. Nimirum principes doletis omnes, ac de tanto Christianitatis uulnere, quo cecidisse Græcos, superasse Turcos, confusos esse Latinos animaduertetis, consternari atque attoniti estis? Sed non est minor diui Cæsaris Friderici domini nostri gloriosissimi quam uester moeror. Vidissetis eum cum tanti mali factus est primum certior, in cubiculo flentem, in aula mistum, in consilio sollicitum, in Ecclesia supplicem, in quouis loco turbatum & anxium. Verum cum res Christianæ non tam dolorem & lachrymas, quam uigorem & arma requirent, (nam Turci maiora indies mala minantur) opere precium existimaui sua serenitas, cum principum, tum ciuitatum accersiri conuentum, in quo de tuenda Christiana republica consilia cape-

394 AEN. SYL. DE CONST. CLADE
rentur. Nam priusquam incipias, consulta,
& ubi consulueris maturè facto opus
est. Fuit itaque Concilium apud Ratispo-
nam conuocatum, quæ ibi gesta sunt om-
nes tenetis. Ex autoritate illius congrega-
tionis hic nunc cōuentus habetur. Cur nō
fuerit apud Nurenbergam indicta cōuen-
tio, & cur nequiuert ad hæc negotia Cæ-
sar ascendere, satis his diebus expositū est.
Ille quidem pro tanta Christianitatis ne-
cessitate in hoc conuentu minimè defuisset,
si domum tutam relinquere potuisset.
Sed cum eius desiderium ab his impedire-
tur, quibus non tam pax & ocium, quam
contentiones & bella sunt usui, misit ho-
sce præstantissimos & celeberrimos lega-
tos, qui suum locum tenerent, suasq; uices
implerent, cum plena & ampla potestate,
siue res imperij, siue commune fidei tuen-
dæ negotium tractare libet, præsto erunt.
Cæterum quia super articulis Ratisponæ
meditatis, est hæc potissimum congrega-
tio consultura uosq; Cæsaris animum cir-
ca illos cognoscere cupitis, quæ sit eius
mens, quæ sententia, uoluntas quæ aperi-
re me nunc collegarum meorum autoritas
iubet. Ego qui malo per obedientiam pa-
rum prudens, quam per contumaciam ui-
deri sapiēs, onus meis humeris penè intol-
lerandum

lerandū subiui, confusus in eius auxilio qui
 uictimis obedientiam prætulit. Nec timeo
 sub tanto fasce deficere, quādo præsto sunt
 qui cadenti mihi manum porrigāt. Pareo
 quoq; in hac re tantò libentius, quanto &
 conspectum uestrum frequentiore in-
 tueor, & mihi benigniorem autumo. Nec
 ego de omnibus articulis uerba faciam,
 sed illum qui est principalissimus aggre-
 dior, hoc est. An contra Turcos, qui Con-
 stantinopolim per iniuriam inuaserūt, no-
 bilitatem cum principe Græcorū occide-
 runt, sacra nostra omnia polluerunt, & ul-
 tra uincula, uerbera, cædes Christianis om-
 nibus minitantur, sit bellum suscipiendū?
 Quo persuaso quantas habere copias ne-
 cesse, quomodo legēdi milites, quæ stipen-
 dia danda, quæ priuilegia concedenda, un-
 de cōmeatus habendi, quæ bellica instru-
 menta paranda, quo tempore, qua uia sit
 eundum facile cōcordabimus. Capitaneū
 quoq; seu belli ducem, quē Prisci Roma-
 norum imperatorem appellare consueue-
 runt, non erit arduum nominare. Neq; du-
 bitabitis illū eligere in quo sit sciētia res mi-
 litaris eximia, uirtus excellens, autoritas e-
 uidēs, præsumpta felicitas: qui sit laborio-
 sus in negotijs, fortis in periculis, industri-
 us in augendo, celer in cōficiendo, consultus
 pro,

prouidendo, qualem reperiri apud uos mi-
 nimè dubitauerim. Nec de pace domi tu-
 enda multum laborabitis, si foris bellum
 gerere decreueritis, ut postea suo loco dice-
 mus. Intelligitis iam, principes, oratio mea
 quibus in rebus radices agat, & quæ sit cau-
 sa in manibus uidetis de bello gerendo to-
 ta consultatio est. Ego qui nomine Cæsa-
 ris bellum uenio suasurus, nequaquã hoc
 oneris accepissem, nisi rem dignam uestra
 uirtute, uestra nobilitate, uestraq; natione,
 manifestissimè prius intellexissem. Agite
 igitur, audite, & cognoscite, an bellū hoc
 pro fide uestra Christiana suscipere debeat-
 is. Omnis senatus, omnisq; populus cui
 de bello gerendo consultatio est, clarissi-
 mi principes, tria diligenter ac rigide, &
 pressè discutere debet, ne quid agat, cuius
 denique poenitudo sequatur: Turpe est e-
 nim, ut Scipionis prouerbiū fuit, post-
 quam erratum est dicere nō putāram. Bel-
 lum ergo gesturus primò quærat, an sit iu-
 stum: secundo an utile: tertio an facile. Nisi
 enim hæc tria concurrant, non est cur bo-
 nis atque prudentibus uiris belligerendū
 sit. Discutiamus & nos hæc ex ordine prin-
 cipes. Ac primum de belli iustitia cogno-
 scamus. Bellum quod pro tuenda religio-
 ne, pro saluanda patria, pro conseruandis
 socijs,

locis, ex autoritate superioris gereretur, nemo unquam ueterum reputauit iniustum. Hinc Mosi, hinc Iosuae, hinc Saulis, hinc Dauidis, hinc Machabæorum prælia commendantur. Hinc illi Demosthenis, clamores quibus plenum exultabat apud Athenas theatrum in Marathone, in Arthemisio, in Salamina pro patria defunctos commendantis. Hinc ex Romanis Horatii, Decii, Fabii, & alij penè innumera biles celebrantur, qui pro salute suorum ciuium deuouere. Hinc uestris Germanis Caroli, Rolandi Raynaldi, Conradi, Ottonis, Henrici, Frederici, æternis præconijs extolluntur, qui pro tutandis Christianorum finibus, maximis se periculis obiecerunt. Nunquam tamen uestris progenitoribus tam iusta pugnandi causa, quam uobis obiecta est. Nunquam illi tam atrocem iniuriam, tam insignem contumeliam ab infidelibus acceperunt, quemadmodum perpeffa est hæc nostro tempore Christiana cōmunitas. Repetenda est breuiter hoc loco Constantinopolitana calamitas. Si enim & iniuriæ magnitudo notior, & belli iustitia manifestior erit. Nulla pulsatus iniuria Mahometus (sic enim uocatur qui Turcis imperat) bellum Græcis indixit, Cōstantinopolim obsedit, ac malè defen-

sam

fata oppugnauit. Vbi Constantinus Græ-
 corum imperator intrātibz urbem, Tur-
 cis in extremo patriæ suæ periculo fortis-
 simè pugnās obtruncatur: Caput eius lan-
 cea infixum spectaculo fertur: Fit miseran-
 da Græcorum cædes: occiduntur non so-
 lum qui se tueri conātur, uerumetiam qui
 proiecīs armis sese dedunt. Nec ego hoc
 magni duco in ipso furore primi introitus
 trucidatos esse quāmplurimos, illud hor-
 reo, illud abominor, illud omnino defe-
 stor, capta ciuitate, depositis armis, conie-
 ctis in uinculis ciuibz, tum maximè sequi-
 tum est, tum filij antè ora parentum occisi,
 tum uiri nobiles uelut bestię maçtati, tum
 sacerdotes laniati, tum monachi excarni-
 ficari, tum sacræ uirgines incestatæ, tū mā-
 tres ac nurus ludibrio habitæ. ô miseram
 urbis faciem. ô infoelicem populū. ô scele-
 ratum Mahometū. Quis talia fando tem-
 peret à lachrymis: omnia luctu plena, cæ-
 de, cruore, cadaueribus erat cernere. Maho-
 metus ipse terribili facie, tetrīs oculis, ter-
 ribili uoce, crudelibus uerbis, nephandis
 nutibus homicidia mandat, nunc istū nūc
 illum ad cædem poscit, manus in sanguine
 Christianorū lauat. Omnia scædat, omnia
 polluit. Tēpla Dei nostri pseudoprophete
 traduntur, diuina altaria proteruntur, ossa
 mar-

martyrū, & aliorū sanctorū iam cum Chri-
sto regnantīū, aut porcis, aut canibus obij-
ciuntur, franguntur statuæ, picturæ delen-
tur. Nec matris Domini Reginae celo-
rum gloriosæ Mariæ uirginis imaginī par-
citur, quin & ipsum saluatoris Christi
Crucifixi simulachrum cum magno cla-
more, maiori irrisione, præcedentibus
tympanis, ac tubis in castra defertur, huic,
atque illuc rapitur, conspuitur, luto pro-
uoluitur. O nefas inextinguibile. O i-
gnominiam Christianæ gentis. O dede-
cus nostri nominis sempiternum. Huic si-
gno, in quo redēpti & saluati sumus, Tur-
corum foetidum genus illudit, & quasi nos
signum non signatum calamus. Hic est, in-
quit, Christianorum Deus. Sentio quia
commemini principes dum saluatoris in-
iuriā refero, tum tantæ ciuitatis damna
commemoro: sed quis cladem illius urbis,
quis funera fando explicet, aut possit la-
chrymis æquare labores? horret animus
italia meminisse, luctumq; refugit. O no-
bilis Græcia, ecce nunc tuum finem, nunc
demum mortua es. Heu, quot olim urbes
fama rebusq; potentes sunt extinctæ? Vbi
nūc Thebæ, ubi Athenæ, ubi Mycenæ, ubi
Larissa, ubi Lacedæmon, ubi Corinthio-
rum ciuitas, ubi alia memoranda oppida,
quorum

quorum si muros quæras, nec ruinas inue-
 nias? Nemo solum, in quo iacuerūt, queat
 ostendere: Græciā sæpè nostri in ipsa Græ-
 ciā requirunt, sola ex tot cadaueribus ciui-
 tatum Constantinopolis superat, quæ par-
 tio ambitu Byzantiæ à Pausonia quondam
 edita, per Constantinum primum Impera-
 torem eius nominis in æmulationem Ro-
 manæ urbis erecta, tantum operum mira-
 bilium, tantum armorum, tantum litera-
 rum, tantum gloriæ habuit, ut omnium ci-
 uitatum damna hæc sola urbs recompen-
 sare, ac refarcire uideretur: hinc post pa-
 cem cum Gratiano factam, & à Theodosio
 confirmatam, ueniens Cōstantinopolim,
 Rex Gothorum Athenaricus, cum regiæ
 urbis amplitudinem splendoremq; con-
 templatus esset, ueluti stupens dixisse fer-
 tur: Verè Deus terrenus est, imperator hic
 habitans, & quisquis aduersus eum ma-
 nus mouerit, ipse sui sanguinis reus exi-
 stit. Et quamuis post imperium ad uos, &
 Germani translatus, sæpè Constantino-
 lis capta, direptaq; fuerit: nunquam tamē
 in potestatem Christi hostium, nisi modò
 deuenit: nunquam Basilicæ sanctorum di-
 rutæ, nunquam bibliothecæ combustæ,
 nunquam monasteria desolata, nunquam
 sacra nostra ex toto, nisi nunc, deleta fuere.

Itaq;

Itaq; mansit apud Constantinopolim, usque ad nostrum tempus uetustæ sapientiæ monumentum, ac uelut ibi domicilium litterarum esset, & arx summæ philosophiæ. Nemo Latinorum satis doctus uideri poterat, nisi Constantinopoli aliquandiu stitisset, quodq; florere Roma doctrinarum nomen habuerunt Athenæ, hoc tempestate nostra Constantinopolis obtinebat, unde & multa ueterum sapientum uolumina susceperamus, & in futurum suscipere sperabamus. At nunc uincens Turcis, & omnia possidentibus, quæ Græca potentia tenuit, uereor ne de literis Græcis omnino sit actum. Neq; enim, ut plærîq; arbitratur, Asiani sunt ab origine Turci, quos uocant Teucros, ex quibus est Romanorum origo, quibus literæ non essent odio. Scytharum genus est ex media Barbaria profectum, quod ultra Euxinû Pyrrichiosq; montes (ut Ethico philosopho placet) ad Septentrionalem Oceanum sedes habuit: gens immunda & ignominiosa, fornicaria in cunctis stuprorum generibus, quæ, ut tradit uester Ottho Frisingensis episcopus, non futilis author, regnante apud Francos Pipino, mōtes Caspios exiuit, ac longo itinere in Asiā se recepit, ibiq; posthac morata est. Et quamuis sub miti

cœlo, & munditiori terra per tot secula pa-
 rumper exultam se præbuit, sapit tamen
 adhuc multum pristina deformitatis, neq;
 omnem barbariem deterfit. Carnes adhuc
 equorum, uesontium, uulturumq; come-
 dit, libidini seruit, crudelitati succumbit, li-
 teras odit, humanitatis studia persequitur.
 In cuius manus uenisse nunc doctam elo-
 quentemq; Græciam, nescio quis satis de-
 flere queat. Sed dicitis milites: Quid tu no-
 bis literarum detrimentum cōmemoras?
 quid nobis de literis? nos hastas gladiosq;
 uersamus. Vos genus ignauum recto gau-
 detis & umbra. Imò uerò fortissimi equi-
 tes, nullius quàm uestri magis interest stu-
 dia literarum esse quàm florētissima. Quid
 enim uos, uiri excellentes, aliud quæritis,
 cum præstanti animo & alto corde præliū
 committitis, quàm famæ dulcedinem lau-
 dare uultis, scio, & gaudetis, cum de uobis
 bonos esse rumores auditis. Trahimur om-
 nes studio laudis, & optimus quisq; gloria
 ducitur, inquit Cicero. Sed quæ laus ue-
 stra diuturna esse potest, nisi literis cōsecra-
 tur? Breuissima est fama, quæ humanę ut-
 tē spatio terminetur. Viuunt nomine pera-
 enni, quos literæ insertos habent:

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt.

Nulla dies unquam memori uos eximet æuo.

In Curialem & Nisum, inquit Maro. Nec nos aut Samsonis, aut Gedeonis, aut Iephthæ, aut aliorum iudiciū fortitudinem, regumq; magnifica gesta sciremus, nisi literis edocti essemus. Quanto ergo quisq; uestrum, nobilissimi equites, aut industrior est, aut fortior, animosior, tantò fauere ingenijs, ac literis magis debet. Hæc sunt enim, quæ progenitores uestros uirtute præstantes, quâuis iam dudum mortuos, memoria tamen hominum, quasi uiuentes exhibent, & quæ uestrum nomen, si uiriles fueritis, ad posteros deferre cum laudē queant. Senserat hæc Alexander Macedo, qui, cum in Sigæo sepulchrum uidisset Achillis. O fortunate, inquit, adolescēs, qui tuæ uirtutis præconem Homerum inuenieris. Et uerè, inquit Orator: Nam nisi illæ ars illa fuisset, idē tumulus, qui corpus con texerat, nomē etiam obruisset. Demosthenes autem ille summus Athenis uir, cum ex eo quæreretur, cuius uocem libentissimè audiret, à quo summa uirtus, inquit, optime laudatur: quo dicto nimirum humanitatis & eloquentiæ studio magnopere commendauit. At nunc contrita deletaq; Græcia, quanta sit facta literarum iactura, cuncti cognoscitis, qui Latinorum omnem doctrinam ex Græcorū fontibus de-

riuatam non ignoratis. Quid ergo in tanto damno, in tanta iniuria dicemus principes? An de iustitia belli aduersus hæc monstra hominum dubitabimus, qui nulla humanitatis studia colunt? qui fœdera nulla custodiunt? qui sanguinem nostrum sitiunt? qui cædibus saturari non possunt? qui sacra Dei nostri omnia polluunt, & exterminant? Fortitudo, inquit, Ambrosius in officijs, quæ bello tuetur à Barbaris patriam, uel domum defendit infirmos, uel à latronibus socios, plena iustitia est. Quod si ordo ille naturalis paci accommodatus, Augustino teste, id poscit, ut suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes principes sit, neque bellum aliquin iustum existimetur, uidete quanta est huius belli iustitia, cuius non solum Papa, & Imperator duo maxima luminaria, duo primi in terra principes, sed ipse rector orbis, mundiq; fabricator Deus est autor, qui sponsam suam ecclesiam matrem nostram, ut pupilam oculi nobis tuendam commendat. Monstrauimus belli iustitiam fortasse pluribus uerbis, quàm necesse fuit, sed traxit me iniuriarum acerbitas. Parcite subirato: Date ueniam læso. Nunc ex bello, quæ sequatur utilitas, breuiter exponendum est. Cur enim se bello quisquā immisceat, nisi

nisi & bello se iuuat? Vos igitur Principes, si fructum huius belli contra Turcos suscipiendi, cognoscere cupitis, dāna, quæ toti Christianismo imminet, nisi Turcorum frangatur impetus, pēssitate. Audiui-
stis quæ passi sunt Constantinopolitani. Idem nunc multæ ciuitates expectant, nisi dum tempus est opitulamini. Serpit in-
diēs hoc uirus magis ac magis: nunc una prouincia, nunc alia nobis deficit. Rascia iam nouissimè occupata est. Dispotus e-
ius prouinciæ cum coniuge & liberis in Vngariam se recepit. Vngari qui hactenus nostræ fidei clypeus, nostrę religionis murus fuere, bis uicti bello post mortem Alberti Regis, hi capti à Turcis sunt, cen-
tum millia hominum, aut eo plus, duobus prælijs amisere. Non tulerunt integri Turcorum uires, quomodo fracti ferent? Succubuerūt auxiliantibus Polonis, quomodo uincant soli? Magna est Turcorum potentia, in Asia & in Græcia. Tartarorum ferocem gentem fœdere iunctam habent. Ducenta uel trecenta milla pugnatorum, ne dicam plura in armis cogere possunt. Quamuis sint Vngari strenui, & potentes uiri, atq; omni laude digni, non tamen tantis uiribus habentur. Siue uincitur Vngaria, siue coacta iungitur Turcis, neque Ita-

lia, neq; Germania tuta erit, neq; satis Rhenu Gallos securos reddet. At nonnulli, quia suis diebus non uideri similia, nec fieri posse confidunt, nos autem sæpè Tartaros procrita Vngaria Germaniæ fines ingressos, ad Rhenum usq; debacchatos nouimus. Vngari, priusquam Christum colerent, sæpè Austriam, Bauariam, Sueuiam, Franconiam, Saxoniam percurrerunt. Attila rex Hunnorum, ab Vngaria, quæ tunc Pannonia dicebatur, digressus, quantas Italiae, quantas Germaniæ, quantas remotiori Galliae atq; Hispaniæ turbas intulerint, non ignoramus. Quid Gothos, quid Vandalos, quid Gepidas, quid Herulos, quid Longobardos, quid Burgundiones referam? Omnes hi populi per Vngariam ab ulteriori Scythia uenientes, hanc nostram Christianitatē miris afflixerunt modis. Expectabimus igitur & nunc uenire Turcos, atque accersitis Tartaris nobilem atq; potentem Vngariam sui iuris efficere ac deinde reliquam Christianitatem locustarum more corrodere. Pugnandum est uobis omnino, principes, si liberi, si Christiani uitam ducere cupitis. Existimatote nunc, an saluis & integris socijs, an fractis, atq; dimissis id agere magis expediat. Romani, quos fama sapientissimos fuisse prædicar,

dicat, sociorum tutelam semper suam salutem esse ducebāt, ac foris quā domi pugnare malebāt. Nam foris si qua fuerit accepta calamitas emendari potest, quā domi excipiuntur, clades exitiales habentur. Hinc Hannibal maximus ille Pœnorum Imperator cum Regi Sirix Antiocho, aduersus Romanos bellum suaderet, non in Asia, siue in Græcia, sed in Italia pugnandum esse dicebat. Et uos ergo Teutones, si quemadmodum spero sapientes eritis, maiores uestros imitabimini, qui remota semper à domo bella gerere, ac uicinatorum fines non minus, quā suos tueri consueuerunt. Quod si uos Germani hoc tempore Vngaros neglexeritis, non erit denique, cur uos ex Gallis auxilia prestolamini, nec cursus illi apud Hispanos opem inueniēt. Atque ita fiet, ut cum singulis semper gentibus pugnaturi hostes, facile quod cupiunt orbis imperium assequantur. Quod si acceptis armis, & Vngaris, & Rastianis, & alijs Christianis, qui uicini sunt Turcorum potentix opem tuleritis, non solum uicinos uestros tuebimini, sed uos ipsos, uxores ac liberos uestros ex maximo periculo liberabitis.

Atq; hæc est, ut mihi uidetur, maxima utilitas belli gerendi. Cum exploratum sit

ad nos dietim Turcos properare, prius
 occurrere quàm uestros fines ingrediuntur,
 & auxilia uicinis afferte. Nam tunc tua res
 agitur, ut ille ait paries, cum proximus ar-
 det. Quod si certissimi effectis, nunquam il-
 los ad uos esse uenturos, pro debito tamē
 baptismi uestri, quo estis initiati, pro ma-
 ximis beneficijs, quibus uos diuina pietas
 cumulauit, aduersus hos Euangelij corru-
 ptores, & Christi perfidos inimicos, eiusq;
 crucis derisores bellum gerere deberetis.
 Equidem, præstantissimi Principes, cum
 omnibus uirtutibus affecti sitis, nihil ta-
 men arbitror uos magis uelle, quàm gra-
 tos esse atq; uideri. Hæc est enim una uir-
 tus, non solum maxima, sed mater omniū
 uirtutum reliquarum. Quid est enim pie-
 tas, nisi uoluntas grata, erga parentes? Qui
 sunt, qui libenti animo pro patria pugnāt
 nisi qui patriæ beneficia meruerunt? Qui
 sunt, qui fidem erga Principes inuiolatam
 custodiunt, nisi qui eos in se beneficos re-
 cordantur? Qui sunt, qui præceptores ho-
 norant, nisi qui se doctrinam ab his acce-
 pisse nō sunt obliti? Qui sunt, qui amicos
 omni studio prosequuntur, nisi qui fru-
 ctum amicitiae tenaci memoria tenent?
 Quod si erga patriam, erga parentes, Prin-
 cipes, præceptores, amicos grati esse debe-
 mus,

mus, quantò magis erga Deum nostrū? & cuius obsecro pignora, quam Dei nostri beneficia sumus experti? Ille cum nihil essemus, nos in esse produxit, neq; lapides, aut arbores, aut equos, sed homines rationis participes nos creauit, nobis ingenium, sermonem, uirtutem, uires corporis atque animæ dedit. Et cum primi parentis culpa inferni mancipiū facti essemus, ut nos redimeret, descendit de cœlo, exinanit uis seipsum, formam serui accepit, hominem induit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, inquit Apostolus. Sub ipsa autem passione, & cruce, priusquam ad crudelitatem necis, & effusionem sanguinis perueniretur, quæ conuictorum probra, quæ contumeliarum ludibria tulit? putamina insultantium excepit, qui sputo suo cæci oculos aperuerat: flagellatus est, qui potestatem flagendi dæmones habet: Spinis coronatus est, qui sanctos suos floribus coronat æternis palmis: In faciem cæsus est, qui ueras palmas mundū uincantibus tribuit: Spoliatus est terrena, & caduca ueste, qui cœlesti atque immarcescibili canditate animas uestit: Cibatus est felle, qui se cibum homini præbuit: Potatus est aceto, qui populo suo nectaria pocula repromittit. Agnus ille innocens,

imò ipsa innocentia, ipsa iustitia inter facti-
 noros computata est: pependit inter la-
 trones Deus noster, uiderunt faciem eius,
 & non erat species neque decor: A' uerti-
 ce capitis usq; ad plantam pedis non erat
 in eo sanitas. Sed passus est, ut nos redde-
 ret impassibiles: mortuus est ut nos redde-
 ret immortales. Passus quia ipse uoluit, &
 iniquitates nostras ipse portauit. O' boni-
 tatem, O' clementiam magni Dei, misera-
 tiones diuinæ pietatis incredibiles: quàm
 maxima & inextimabilia sint Christiano
 populo præstita beneficia: Sed coràm sunt
 hæc in omnes fideles dona Dei. Vos au-
 tem o' Germani peculiarior, quedam hono-
 ris ratio reddit obnoxiores. Nam qui uo-
 bis imperiū dedit, is uos omnibus popu-
 lis, gentibus, nationibus prætulit. Hæc est
 enim prima in seculo dignitas, cui omnes
 principes, omnes reges cedunt, quā salua-
 tor secundum carnem nascendo, peregri-
 nando, moriendo dignam censuit quouis
 honore. Quæ in Prophetis pmissa, in Euā-
 gelio comprobata, in Apostolorum scri-
 ptis magnificè commendata existit: Hæc
 est illa excellentissima dignitas, qua stante
 nō est cur Antichristi formidemus aduen-
 tum, quemadmodum & Tertulianus, &
 Cyprianus, & Augustinus, & multi uete-
 rum

rum ex uerbis doctoris gentium Pauli colligere uidentur. Hinc antiqui nostri Spiritus sancto pleni, quamuis adhuc idola colebant Imperatores, persequerenturque Christianos, uitam tamen illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitum fortem, senatum fidelem, populum probum, orbem quietem optabant. Vos igitur magni, uos inclyti o Germani, quibus tanta dignitas credita est, curare prae ceteris debetis, ne uobis imperantibus Christianae religionis maiestas intereat. Sed quid uos ad haec Deo rependitis? imò quid nos omnes Christiani pro tantis beneficijs agimus? ubi tantorum bonorum memoria est? Principes ubi gratitudo est? uiri potentes terram sacratissimam, in qua uisus est Deus noster, & annis super triginta homo cum hominibus conuersatus Agareni occupant, officium nostrae salutis Mahometus obtinet, sacrosanctum domini sepulchrum lectumque illum ueneratu dignissimum, in quo propter nos uita nostra obdormiuit, in dominio Saracenorum impuratae manus obtrectant, loca illa sancta, loca benedicta, loca preciosa & agni immaculati purpurato cruore, dum nos filemus, hostes fidei nostrae conculant. Et quid ad haec ait principes? Cur haec accidisse

pu-

putatis? abbreviatam ne manum domini
 creditis? aut impotentem factum qui est
 omnipotens? Nunquid non potest mitte-
 re plusquam X I I. legiones angelorum,
 qui Saracenos, Turcos, & Tartaros, se bla-
 sphemantes exterminent? Aut certè tan-
 tum verbo dicere, & fiet quod uoluerit.
 An qui ferocitatem Sennacherib angelo
 dimicante contriuit, qui furibundum Ho-
 lofernem in manum mulieris uiduæ de-
 dit, qui percussit reges magnos, & occidit
 reges fortes, qui clausit Aegyptijs mare,
 qui Sodomitis sulphur pluit, & ignē, qui
 uentis imperat, & mari, qui fecit cœlos in
 intellectu, Mahometi superbiam frenare
 non poterit? Omne subest ei cum uolue-
 rit posse. Quid igitur opinamini? quid cre-
 ditis principes? Tērat uos Dominus Deus
 noster, experiri uult, an se diligatis, an uir-
 tute præstetis, an religiosi, an grati sitis:
 quid inter nos, si sit aliquis qui sapiat, &
 intelligat, ac requirat hæc, & indoleat ui-
 cem eius. Quid ergo moramini? quid sta-
 tis? an non est hic maximus bellandī fru-
 ctus? maxima utilitas uestra, si præliū ad-
 uersus inimicos crucis committetis? uos
 beneficii memores ostenditis: Deo nostro
 placetis: animas uestras lucrificatis: & ha-
 bitaturi cum Angelis, triumphaturi cum
 sanctis

CONTRA TVRCAS ORATIO. 412

sanctis martyribus, regnaturi cum Christo
 cœlum acquiritis. Omitto hic Principes,
 id emolumenti, quod plerisque omnes
 milites nostri temporis ex bello quærunt,
 aurum, & argentum, teuromata, pictas ta-
 bulas, equos, uestes, seruos, ancillas. Nam
 quamuis multa huiusmodi hæc expeditio
 repromittit, nolo tamen uos Christiani
 milites hæc ambirent, nolo uos rapinas
 quærere, nolo uos spolijs gaudere. Pusilli
 est animi lucris inhiare terrenis. Mens ge-
 nerosa, & alta cœlestes aspirat in thesau-
 ros. Breuis est uita hominis super terram.
 Fugiunt animi nostri licium, uitæ nostræ
 sunt araneorum tela, citò dirumpitur. Fe-
 stinat enim decurrere uelox flosculus: an-
 gustæ, miseræq; breuissimæ uitæ præcio,
 dum uina, cibos, somniaq; poscimus obre-
 pit nō intellecta senectus, nemo scit, quid
 uesper uehat. Curriculum æui nostri in-
 certum est: Peregrini in terra sumus, spes
 nostra in cœlum tenenda est, ubi Euange-
 lio teste, nec fures fodiunt, nec tinea rodūt.
 Multæ sunt uitæ, quæ nos eò deducunt.
 Sed hoc profecto tempore, principes nul-
 lum iter certius, nullum securius, nullum
 expeditius, nullū gloriosius est, quo pos-
 simus cœlū scandere, quàm si contra Tur-
 cos cœlestis patriæ, nostræ ciuitatis super-
 næ

414 AEN. SYL. DE CONST. CLADE
næ Hierusalem perfidos inimicos arma su-
mentes, puris & constantibus animis bel-
lum geramus. Cognoscitis, ut arbitror,
iam principes, huius belli quod suademus
non honestatem modo, uerum etiam utili-
tatem. Nunc de facilitate gerendi belli pau-
ca subnectam: Hoc est enim de quo tertio
loco dicturum me promisi. Frustra enim iu-
stum bellum, frustra commodum pro-
bauerimus, nisi etiam factu facile, ne dicam
possibile, demonstremus. In hac parte il-
lud meo iudicio animaduertendum est o-
ptimi procures, ne maior hostibus quàm
nobis sit scientia rei militaris, ne frequen-
tior usus, ne pecunia copiosior, ne poten-
tia superior, ne Deus ipse fauentior: quin-
imò neque si pares utrinque uires fuerint bel-
lum suaserim. Nam teste Octauiano Cæsa-
re, qui prælium sine certa prærogatiua com-
mittit, similis est ei qui hamo piscatur au-
reo: facile namque plus amittere quàm lu-
crari potest. At mihi seu noua consideran-
ti, seu uetera mente repetenti, in omnes na-
tiones quas bello idoneas iudicant, nulla
expeditior, nulla fortior, nulla peritior, nul-
la audentior quàm uestra uidetur. Vobis
homines, uobis equi, uobis arma, uobis pe-
cuniæ sunt. Nulla natio tam grandis sub
cælo est, quæ habet Deos appropinquan-
tes

tes sibi, sicut adest nobis Dominus Deus
 noster. Et ubi obsecro tot clarissimi prin-
 cipes & tot generosi proceres & tot fortissi-
 mi equites & tot potentes ciuitates & tot di-
 uitiae? tot auris & tot argenti & tot ferri mine-
 rae? ubi tanta populi multitudo? tanta iu-
 uentus? tantum animi? tantum roboris?
 Germaniae fines, ut ueteres tradunt, ab O-
 riente Viscella fluuius, & Vngariae limes
 fuere, ab Occidente Rhenus: à Meridie Da-
 nubius: à Septentrione Oceanus, & mare
 Balteum, quod Prutenicum uocare possu-
 mus. Nunc quantum extra hos terminos
 possideatis ipsi uidetis. Vos Angliam, pul-
 sis Britannis, occupastis: uos Belgarum
 Helueticorumque fines eiectis Gallis, obti-
 nuistis: Vos Rhætiam & Noricam inuasi-
 stis, uos usque in Italiam pedem extendi-
 stis: uos Hulmerigeros, qui nunc Pruteni
 uocantur, ex manibus infidelium detraxi-
 stis: soli ex alienis in uestro solo Bohemi
 sedent, potentissimi & nobilissimi populi.
 Sed & illi uestro imperio parere se aiunt:
 Regemque habent uestri sanguinis nobilis-
 simum Ladislaum. Vos igitur magni,
 uos bellicosi, uos potentissimi, uos for-
 tunatissimi, ac Deo accepti estis, quibus
 adeo fines extendisse licuit, & super omnes
 mortales Romanae potentiae datum fuit
 obli-

obſiſtere. Nam terrarum ille calcator omnia-
 nium, & orbis domitor Iulius Cæſar, quã-
 uis ſubactis Gallis ſæpè Rhenum tranſiue-
 rit, reſq; maximas in Germania geſſerit,
 bellicoſam tamen & aſperam Sueuorum
 gentem dimiſit indomitam. Auguſtus O-
 ctavianus, cui & Parthorum, & Indorum
 Reges munera miſerunt, qui unus omniũ
 Romanorũ fortunatiſſimus creditus eſt,
 de quo illa ſunt metra: Auguſtus Cæſar di-
 uum genus aurea condet ſæcula, qui reuer-
 ſus Latio regnata per arua, Satur. quondã
 ſuperat Garamantas & Indos, Profert im-
 perium iacet extra ſydera tellus. Extra an-
 ni ſolisq; uias, ubi cœliſer Atlas, Axem hu-
 mero premit ſtellis ardentibus aptum. Il-
 le, inquã, foeliciffimus Imperator nullibi
 unquam, niſi apud Germanos ſuccubuit.
 Nam Lollianam & Varianam cladem in
 Germania perpeſſus eſt. Lollianam maio-
 ris infamiæ, quã detrimenti: Varianam
 penè exitiale, tribus legionibus cum du-
 ce, legatis & auxilijs omnibus cæſis. Lon-
 gum eſſet referre, quas intulerunt Roma-
 næ reipublicæ moleſtias Germani, qui, eſſi
 Romanorum fortunæ aliquando ceſſerũt,
 poſtea tamen & ipſi de Romanis, de Gal-
 lis, de Hiſpanis, de Vngaris, deq; alijs di-
 uerſis gentibus ſæpenumero triũphãrunt.

Nec

Nec Romani, cum rerum potirentur, res magnas sine Germanis auxiliantibus, per egerunt, quorum tanta in bello uirtus, tanta in domo fides fuit, ut Cæsarei corporis custos, cohors ex Germanis potissime legeretur. Conferamus nunc Turcos, ac uos inuicem, & quid sperandum sit, si cum illis pugnetis, examinemus. Vos nati ad arma, illi tracti: Vos armati, illi inermes: Vos gladios uersatis, illi cultris utuntur: Vos balistas tenditis, illi arcus trahunt: Vos loricae thoracesque protegent, illos cultitra regit: Vos equos regitis, illi ab equis reguntur: Vos nobiles in bellum ducitis, illi seruos, aut artifices cogunt. Vestri milites nati atque nutriti in armis sunt, illi copias suas exceptis quindecim millibus pugnatorum, quos expeditos habent, ex agris atque officinis petunt. Vobis flectere ludos, equos, & tendere spicula cornu: Vos omne æuum furore territis: uestra iuuentus Torneamentis intenta est, aut quatit oppida bello: nec tarda senectus uestras uires debilitat, mutatque uigorem: Canitiem galea premitis, semperque recentes belorum habere causas cupitis, & uiuere in armis: Illis pictæ croco & fulgenti miricæ uestes desidiaque cordi sunt: Summa uoluntas est indulgere choreis: Solus Maho-

metus, & quos dixi, quindecim millia expediti sunt, quos sonus delectat armorū, & animus in bella paratus exhibet audaces. Cæteros inexpertos, timidos, effræna-
 tos nullius precij iudicetis. Quòd si manus cum illis conferatis, nihil est, quòd de uictoria dubitetis. Si modo' quam gesturi estis pro Deo pugnam, aduersus Deum non conuertatis mala mente procedentes. Cum ergo maiores uestri, principes, omnes uicinos ac longè positos populos armorum gloria superauerint, cum timen-
 tes ipsi nullos omnibus terrori fuerint, cum uos ipsi nihilo minores uestris progenitoribus sitis, cum omnibus his rebus abundetis, quas bello necessarias putant, cum uobis fortissimi milites, peritissimi duces, ac satis fortunati sint, cum Deum in causa sua propitium sperare par sit, cum uestri hostes longè inferiores nobis existant, non est, cur tam honestum tamq̃ utile bellum pro Deo uestro gerendum, detrectare quoquo modo debeatis. Dicat hic fortasse quispiam? Rem non esse cum Turcis tantum, sed cum Tartaris simul, & Saracenis, cumq̃ omnibus gentibus, quas illi subiectas habet. Huic ergo eòtrà insto, nec ego uos soli Teutones, inq̃, pugnabitis: ex Italia, ex Gallia, ex Hispania multi
 con-

concurrent, nec Vngari deerunt, nec Bohemi fortissimæ gentes. Rastiani, Bulgari, omnes Illyrienses, omnes Græci sumpta occasione, consurgent. Vicini quoque in Asia dabunt manus. Nolite existimare principes, ita omnem Asiam Mahometo parere, ut non multi sint Christo seruiantes, multi in Cilicia, Bythinia, Cappadocia, Ponto, Syria, Christiani sunt, quamuis iugo seruitutis oppressi. Hyberii, qui & Georgiani vocantur, Trapezuntii, Armeni, Christum colunt, nec cunctabuntur arma sumere, si uos uiderint audentes. Veneri quoque & Ianuenses potentes populi, quamuis pacem cum Turcis habent, partes tamen uestras classibus adiuuabunt. Coacti namque, ne ciuitates orientis admitterent pacem facere. At quod homines inuiti, ac necessario faciunt, neque diu, neque diligenter facere possunt. Veneti certe fidem Imperatori dedere, facturos se, quod deceat Christianos, si bellum communi fidelium consilio contra Turcos decernatur. Ego, etsi certe scio, procere, uobis arma fumentibus ex tota Christianitate affutura præsidia, nihilominus & illis domi manentibus, huic bello solam Germaniâ sufficere non dubitauerim. Scio enim Gothfredum,

DD qui

qui fuit Lotharingæ dux, cum solis Trans-
 rhenanis Teutonibus & aliquibus Galli-
 cis, paucis Italis, Vngariam percussisse,
 Græciam penetrasse, Hellespontum trans-
 sisse, Asiam permeasse, Hierosolymam ex
 potestate fidelium uendicasse, uictis, ac
 prostratis omnibus, quæ occurrerent in
 medio gentibus, quamuis & Turci, & Sa-
 raceni numerosi resistere conarentur. In e-
 ius exercitu ducenta millia pugnatorum
 fuisse traduntur, atque multò maiores co-
 pias sola Germania cogere potest. Sed di-
 citis, ut existimo, quo modo foris bellum
 geremus, qui domi contendimus: nec por-
 tio est Germaniæ ulla quæta: Sic pax in-
 tus, non recusabimus extrâ bellare: Prius
 Turci Rhenum attingat, quàm lites om-
 nes extirpentur. Idcirco sapientes illi, qui
 Ratisponæ fuerunt, indicendas in tota
 Germania quinquennales inducias puta-
 uerunt, id nunc explendum est. Omnes
 qui contendunt imperij principes, aut ua-
 salli, aut subditi sunt, nisi Cæsaris manda-
 ta custodiant, fidem frangunt, honorem
 maculant, rem publicam lædunt, sibi ipsi
 nocent. Quod ego de tanta nobilitate mi-
 nimè putauerim. Nam quis erit adeo du-
 rus, adeo obstinatus bonis, adeo aduersus
 mo-

moribus, ut Treugas pro communi Christianorum salute indictas præsumat? Est hic legatus Apostolicus, qui censuras ecclesiasticas interponet: Legati Cæsaris imperiale bannum, & alias pœnas adiment. Proh Germani nobiles, gens bellicosa, gēs alti cordis, an modo in tanta & uestra, & omnium Christianorum necessitate deficietis? eritis? ne adeo incauti, adeo cæci, ut ranae murisq; fabulam in uobis impleri sinatis? qui dum inuicem se morderent, præda milui fuere. Nōne cernitis, dum simul contenditis, uenientem Turcum, & omnia rapientem, quæ uos litigare compellunt? Expellite prius communem hostem, tum si pacem tenere nequitis de terra, de dominio, de cæteris bonis pugnare, quæ non Turcis, sed uestris filiis relinquere ualeatis. Equidem, si has inducias amplectemini principes, non est mihi dubiū, quin ualidissimum, & copiosum exercitum comparare possitis, quo educto pacem in Alemannia necessario relinquetis: latrones enim & raptores omnes exhibēt, agricolæ & artifices domi manebunt, paratum genus hominum, quemadmodum tempore coronandi Cæsaris euenisse constat, cum ille copias aduersus Saracenos &

Turcos eduxit. Et fortasse hæc una est pascendæ Germaniæ uia, nescio an uos aliam habeatis. Sed dicitis, quid cum Prutenis agemus? qui rebellantes suis dominis relicta religione Teutonica, ad magnum regem Poloniæ deficerent. Tria hæc remedia sunt, duo dicam, tertium in aliud tempus retinebo. Aut seruentur hic induciæ, sicut in cæteris Germaniæ litibus, aut si hoc durum religioni uidetur, finite fratres religiosos cum Saxonibus, Bohemis, & alijs quos possunt allicere, suam prouinciam uendicare. Neque enim propterea uester exercitus magnoperè impediatur. Nam, & imperante Conrado, de quo paulo antè dixi, cum tertius Eugenius Romanus pontifex Christianos excitaret, pro tutela terræ sanctæ, quam Saraceni euertere conabantur, Pruteni cum cæteris ulterioribus idola colebant, ac crebris excursionibus, nunc Saxoniam, nunc alios uicinos Christi cultores infestabant. Conradus autem dimissis Saxonibus, aut cæteris uicinis, qui domi cum Prutenis, ac reliquis Barbaris decertarent, ipse cum Rhensibus, Sueuis, Franconibus, Bauaris, Hierosolymam penetrauit. Idem & nunc uobis agere licet. Cæterum, quia nonnulla

los esse audio, qui Mahometum deinceps
 quieturum existimant, neq; , ut ego dico,
 tantoperè festinādum cessent, referabo vo-
 bis aliqua de consuetudine & natura hu-
 ius hominis , quæ mihi per eos nota sunt,
 qui secum aliquandiu conseruati fuere, ut
 quid sperandum, quidue timendum sit, eo
 certius habeatis. Est autem Mahometus
 adolescens, annos natus quatuor, & uigin-
 ti, animo truci, & gloriæ cupido, robusto
 corpore, ac laboris patiente, neque uino,
 neque cœnis indiget, & quamuis more
 gentis libidinosus, non tamen inter uxo-
 res languescit: choreas fugitat, unguenta
 deuitat, rarò induitur mollibus, non can-
 tu, non sono delinitur: non canes alit, non
 aues nutrit, una ei uoluptas est arma tra-
 ctare. Honorat milites, equos amat, naues,
 curros, machinas bellicas, formosis mulie-
 ribus præfert. Et quāuis est natura Barba-
 rus, abhorretq; literas, gesta tamen maiorū
 cupidè audit, ac Iuliu Cæsarem, & Alexan-
 drum Magnum omnibus anteponit, quo-
 rum illustria facta superare posse confidit,
 atque contendit: nec se minus aptum ad
 subigendum orbem dicit, quā illi fue-
 runt, cum sua sint longè maiora principia,
 quā illorum referantur. Et quoniā falso

Prophetæ suo Macho, ex quo Constanti-
 no subiecit, non dubitat, quin ad Roma-
 nos submittere possit Barbara temeritate,
 & Asiana superbia plenus. Hic est, uester
 hostis, procures, existimatote nunc, an ta-
 lem naturam quiescere sit uerisimile. Sed
 quid coniecturis, aut argumentis in rebus
 utimur manifestis? Nonne hic uicta Con-
 stantinopoli, mox Peram deleuit, propin-
 quas ciuitates oppressit. Cyclades insulas
 maris Aegei, magna ex parte diripuit. Di-
 spotum ex Roscia pepulit. Et quamuis es-
 sent cum Vngaris induciæ, eorum tamen
 fines ingressus, nonnullos agros depopu-
 latus est. Ecce pacem Turcorum optimi
 principes. Ecce quietem, quàm sperare po-
 testis: Nolite confidere, nolite differre.
 Consulite uobis ipsis, & utilitati, liberta-
 tiq; uestræ, dum tempus habetis. Causa
 belli ut intelligitis, & iusta est, & necessa-
 ria, & maxima: uobis ad pugnam omnia
 quàm Turcis meliora supersunt. Orat
 uos Cæsar ne Christianæ Reipublicæ, ne
 uobis ipsis hoc tempore desitis, sed quem-
 admodum Ratisponæ conditū est, quos
 potestis milites, equos, arma, currus, in-
 strumenta bellica commeatus præparatis.
 Nam & ipse, quæ sunt in sua potestate, ad
 hoc

hoc opus omnia promittit, quæcunq; sibi, ut Imperatori Romanorum, ut Austriæ duci, ut religioso principi, ut homini Christiano incumbunt exequi, præstò est, & uolens: tantum uos principes in hoc loco de bello gerendo concordēs sitis. Nam si unquam pugnandi tēpus fuit, profectò nunc est, quando non solum honor, & status uester, sed ipsa libertas uestra, ipsa fides, ipsa uita in dubio ponitur. Neq; enim si Turcos progredi ad uos sinitis, quærendum erit, in quo statu, in qua fide uiuere, sed uiuere debeat. Memento te patrum uestrorum generosi procures, ponite ante oculos illustria facta maiorum, recolite quoties progenitores uestri cum magnis exercitibus Alpes Italiæ transiēre. Alphonsum Longobardorum regem, Stephano Papæ molestum Pīpinus cōēruit. Desiderium eius prouinciæ regem, Hadriano insultantem Carolus magnus compescuit: Romanos formoso Pōtifici rebelles Arnolphus edomuit: Berengarium, qui se regem Italiæ iactitabat, uocatu Ioannis Papæ Otto primus magno bello cōtrīuit. Referre quidem grauius fuerit, quoties uestri antecessores pro Romana Ecclesia, pro fide catholica, pro salute communi decertauerunt.

Illi quidē dum parato, & forti animo Chri-
 stianam religionem tuerentur, Romanum
 Imperium ad se traxēre. Videte nunc, quē
 uobis animum suscipiendum esse putetis?
 Patres uestri pro suis non dicam ciuibus,
 sed agricolis paulo contumeliosius tracta-
 tis sæpè bella gesserūt, uos uno Imperato-
 re cū tota Græciæ nobilitate crudelissime
 necato, non putabitis esse pugnandum? Il-
 li frequenter suis ministris parum referen-
 ter compellatis, non dubitarunt arma reci-
 pere: uos Deo uestro probrosè contem-
 pto non armabimini? Illi pro amplecten-
 dis Christianorum finibus, durissimis se
 prælijs commiserunt: uos pro tuenda reli-
 gione, fideq; uestra recusabitis arma cape-
 scere? Non est de rebus leuioribus hoc bel-
 lum, pro patria, pro liberis, pro uxoribus,
 pro socijs, pro libertate, pro uita, pro fide,
 pro religione, pro sanctis martyribus, pro
 magnis Apostolis, pro gloriosa matre Dei
 aduocata nostra regina cœli Maria, pro fi-
 lio Dei, pro redēptore, pro saluatore, pro
 maximo, & certissimo Deo uestro, pro spi-
 ritu sancto directore, pro patre eterno, pro
 diuinissima trinitate, quam spurcibus ille
 Mahometus persequitur, cōmittendum
 est prælium? Cogitate principes, quò re-
 data

data est Christiana religio, quantū in O-
 riente, quantum in meridie diminuta est
 nostra fides? Sumite alta corda: induire for-
 tes animos, defendite matrem uestram Ec-
 clesiam, quos Christo regnauerit. Accingi
 mini gladio supra foemora uestra potētis-
 simi: occurrите inimicis uestris. Nolite esse
 ultimi, quos Imperij dignas iubet exire
 priores. Carolus Rex Francorum, & nobi-
 lissimus, & potentissimus, pugnaturum
 se dicit, si uos amemini. Quæ sit mens in-
 clyti Ladislai Regis Vngariæ, & Bohe-
 miæ, ex suis oratorib. audietis. Regis Da-
 ciæ, Suetiæ, ac Nortuuegiæ literas habe-
 mus, quæ mentem illius optimam expo-
 nunt. Alphonfus Rex Arragonum, & Si-
 cilie nostri seculi clarissimū fidus, etiam si-
 lentibus cæteris hoc magnificum bellum,
 hanc gloriosam expeditionem pro Chri-
 sti nomine ultrò suscepturū se pollicetur.
 Philippus Burgundiæ dux, non minus a-
 nimo quàm sanguine clarus, potentatu ac
 dominatu par magnis regibus, non modò
 se iturum ad hoc bellum promittit, sed a-
 lios quoque, ut se accingant magnopere
 adhortatur. Intueamini hos duos Princi-
 pes, Alphonsum, & Philippum, maximos
 dominos, terra, mariq; potentes, ambo
 ætate

ætate profecti sunt, ambo sexagesimum
 annum transire: Ambo tamen certamini
 sese offerunt, neq; in proprijs personis pro
 Deo suo pugnare recusant. Quid uos fa-
 ciatis electissimi principes, quib. ætas flo-
 rida est? quibus ebullit sanguis? quibus
 Martius labor iucundus, quidam ludus ui-
 deri debet? En milites, en duces, en robu-
 stissimi iuuenes, finitis ne senibus maiore
 quam uobis animum esse? dormietis ne
 domi, cum illi foris militent? marcebitis
 ne ocio, dum illi in negotio uigent? Mini-
 me de uobis talia suspicor, degeneres ani-
 mos timor arguit. Vos autem erecto ani-
 mo alacres intueor: Incipio bene sperare:
 Sentio iam titillare pectore uestra ac fla-
 grare amore bellandi. Nec miror uos æta-
 te militiæ sectatores huius belli cupidos
 esse. Nam & ego ipse quamuis senio gra-
 uis, quamuis Ecclesiæ deditus, incendor &
 æstuo nimio feruore talis uisendæ pugnae.
 Veteribus illis, ex quibus uobis origo est,
 principes cum essent adhuc gentiles, nul-
 lum fuit graue bellum, quod pro patria su-
 sceperant, nullam illi mortem miseram pu-
 tauere, quæ pro Republica subiretur. Sed
 quæ Respublica maior, aut melior, quam
 nostra Christiana, quæ patria dulcior, aut
 no-

nobilior, quàm nostra illa cœlestis, ad quā cuncti aspiramus formosa Hierusalem? Illi cum pro patria morerentur, tamen maxime exaltabant. Nos cum morimur, tūm finimus exilium: tūm patriam ingredimur. O' felix mors, quæ uitam præmit temporalem, concedit æternam. O' faustum, ac desiderabile bellum, in quo si uincis, in terra, si uero uinceris, in cœlo triumphas.

Quid'ne ergo ardentī pugnemus animo, quibus tanta promittuntur emolumenta. Ecce dominus noster sanctissimus Christianorum summus pater Nicolaus Papa quintus, ouium Christi pastor Romanorū Pontifex, successor beati Petri, Christi Dei nostri uicarius, omnibus qui hanc expeditionem sequentur delicta remittit, culpas abluit, ueniam præbet, cœlum promittit. Nec de promisso est dubiū, quando is est, qui habet potestatem ligandi, ac soluendi, qui locum illius tenet, cui datæ sunt clauēs regni cœlorum. Ecce nunc cœli aperti sunt, ecce nūc iter in patriam, ecce scalam, qua super omnes planetarum orbes scandere ualeatis, atq; ad ipsam galaxiam peruenire, quæ nos ad regiam magni Dei recto tramite ducat. Quod si omnibus, ut inquit Orator, qui patriam dilexerint, iuuerint,

uerint, defenderint, certum est in cœlo esse
diffinitum locum, in quo beato æuo æter-
no fruantur, quid de uobis putandum est,
principes, non qui pro terrena, sed pro cœ-
lesti patria pugnaturi estis? Quid dicam?
Multa dicere possum, sed hoc tempore A-
postoli Pauli doctoris gētium uerba com-
memorasse satis erit? Quia neque oculus
uidit, neque auris audiuit, neque in cur ho-
minis ascendit, quæ promisit dominus di-
ligētibus se: quales uos futuros esse ô Ger-
mani nobiles, nemo dubitauerit, si hoc
bellum, ut Imperator admonet, Papa pe-
tit, Christus iubet, pro diuino ho-
nore atque amore susci-
pietis.

H O R.

HORTATUR ETIAM

AENEAS SYLVIVS PA-

PAM VT CHRISTIANOS CON-

*tra Turcos defendat, & innotescit, quæ præ ma-
nibus sunt inter Vngaros, & Aus-
trales.*

Beatissime Pater, & Clementis-
sime domine, post deuota pe-
dum oscula beatorū, & humi-
lem mei recommendationem
descripseram nuper S. uestrae de perditione
Constantinopolis. Deinde noua hic fue-
runt, quæ ciuitatem illam adhuc per Chri-
stianos teneri dicebat, id mihi ad tempus
consolationi fuit. Sed nunc inuenio pri-
mum nuncium nimis uerum fuisse. Quis
bus ex rebus, etsi mihi aliter non conuenit
de tanta re loqui, tamen ut Christianus ta-
cere non possum. Multa cū Cæsare de hac
calamitate Reipublicæ Christianæ sum lo-
cutus. Inuenio mentē eius bonam, sed im-
possibile est, præclare agere eū, cui desunt
facultates. Quod si uestra sanctitas, cui
principes auscultant, ad hoc nauarit ope-
ras, nō est mihi dubiū, quin furor Turcorū
cōprimi possit, & Christiano populo be-
ne consuli. Tanquam igitur uermiculus
scripsi

scripsi nuper, & modò scribo, uti ad rem hanc uestra pietas uiriliter assurgat: oro uelit, & toto pectore negociũ fidei suscipiat, scribatq; Cæsari suum propositum, qui perfectò uolens est, & Apostolica mandata totis conatibus exequetur, quemadmodum ex suis literis cognoscetis. De rebus harũ partium hæc referre possum. Ungari ad festum S. Bartholomæi proximum conuentum habituri sunt apud Posonium cum rege suo. Ibi tria dicuntur agenda. Primum danda est opera, ut pax cum Cæsare tractata ratificetur, ad id Australes cupiētissimi sunt: Comes Ciliciæ alium animũ habet. Plus tamen ualituri, quã malí creditur. Secundũ est, ut Axamit ex Ungaria eliminari possit, qui multas strages Ungaris dedit. Ferrurq; iam ad 13000. hominum in armis habere, & ad eos iam confugisse Giskram, nonnulli tradunt, sed hoc nõdum certum est, quãuis recessisse eum malí animi à rege Ladislao constet. Tertium est, ut de facto Turcorum consiliũ capiatur. Hæc de Ungaris. De Austria hæc sunt. Veniunt nunc ad sanctitatem uestram legati regis, dicuntur acturi de censuris, & de Ecclesia Parauienti. De hoc ultimo scit uestra pietas, quid Cæsari promissum sit. Durum est offendere tãtum principem, & ecclesiã semper

per uacare fortasse durius. Nescio quid dicam: uestra sanctitas meliorem partem eliget. Aiunt aliqui legatos, illos etiã de compactatis Bohemorum cum uestra sanctitate acturos. Nam rex illa Bohemis promississe fertur. Malê, ut intelligo, res apud Bohemos se habent, quando hæretici dominantur. Comes Ciliciæ parum de fide curat. Rex puer tantum cupit quãtum sapit. Nunc apud Vratistaum inter regem Poloniæ & Alberti filiam, matrimonium tractatur, crediturq; iam conclusum. Hæc habui, quæ modo pietati uestræ scriberem. Commendo me pedibus uestræ S. quam diuina pietas diu sospitẽ nobis præbeat. Ex Græcio Stiria, die 11. Augusti, Anno quo supra.

CONSTANTINOPOLITANA

clades ueridicè refertur.

R Euerendissime in Christo pater, & domine mi colendissime, post humilem recommendationem. Dedi nuper dignationi uestræ literas, per quas aiebam noua huc delata esse, quæ calamitatẽ Constantinopolitanam denegarent. Ita equidem factum est: Nam de Venetijs illa una læticia uenit. Sed nunc ex pluribus locis habemus nimis uerum fuisse primum

EE

nun.

434 AEN. SYL. DE CONST. CLADE
nunciū. Nam & Constantinopolis capta,
per Turcos in seruitutem redacta est, ho-
minum magna cædes facta, animæ multæ
abductæ sunt, & alia plæraq; loca occupa-
ta. Quibus ex rebus uerisimile est superbū
& crudelem hostem non quieturum, neq;
per ignauiam & socordiam, tantam uicto-
riam neglecturū Incumbit ergo Apostoli-
co culmini, de tanti periculi auersione co-
gitare, admonere principes, ac populos, in
stare, uigilare, festinare, nihil omittere ex
his, quæ ad Reipublicæ salutem pertineāt.
Ad quam rem, licet sacrum orbis senatum
ardentem non ambigam, tamen dignatio-
nem uestram pro ueteri seruitute mea his
paucis onerare præsumpsi, quibus me, ue-
luti Christianum de talibus nouitatibus
anxium esse, catholicæ religioni timere, &
prouisionem optare significarem. Neque
alia super hoc modo de rebus Bohemicis
aliqua nuper dignationi uestræ significa-
ui: Si per occupationes uestras licet, cupio,
responsum habere. Meq; uestræ P. reueren-
dissimæ, quod ad possum, facio commen-
datum, quacuncq; in re possum, illi seruitu-
rum. Ex Græcio Styriæ, die 11. Augusti,
Anno millesimo, quadragesimo,
quinquagesimo tertio.

EX PAULI ÆMILII
VERONENSIS: DE REB.
GEST. FRANCORVM, LI.

bro IIII. De Turcarum incremen-
to & potentia.

N T E concilium Claromonta-
num duo de quadraginta cir-
citer annis, Hierosolyma con-
tinenti Turcarum oppressa iu-
go quotidie hostilia patiebantur. Non cū
Patriarchis modō, pñsç regionis cultori-
bus, sed cum sanctitate locorum impij bel-
lum gerebant, odio religionis nostræ in-
expiabili. Perpauci exterorum ē nostris
audebant sanctam urbem inuisere: Petrus
ex nobilitate Ambianensi, puer literis im-
butus, ubi ætas patiens laborum fuit, rei
militari deditus, uir effectus, rebus huma-
nis spretis, eremo se dicauit. Aliquanto
pōst, impetus eum subiit sacræ peregrina-
tionis suscipiendæ, paupertate, uiliq; cul-
tu inter Barbaros tutus, & acri quidē in-
genio, sed qui corporis specie indecora,
breuiq; statura, & minus liberali facie, con-
temnendus magis quam metuendus ui-
deretur, omnia circumiuit, lustrauitq; ac
EE 2 mo-

mores impiorum, animos, urbes, vires cognouit, perspexitq; quàm atrocía, & nefaria exempla barbaræ religionis homines in nostros ederent. Cumq; edoceretur à Simone Patriarcha Hierosolymitano, uiro sancto, quæ illi paucis diebus intolerabilia uiderentur, incolis pñs quotidie uidenda, patiendaq; esse, ac perpetua futura, & si quid ultimis malis addi possit, etiam atrociora: è reuísu est, Patriarchâ Petro literas ad summum Pontificem dare, quibus opem sanctæ Christiano nomini terræ laboranti, malisq; festæ implorarét. Hæ in hanc sententiam scriptæ sunt.

Sanctæ urbis ciues, ac Christi conterranei, quotidie perferimus ea, quæ supremis tantum diebus mortalitatis suæ Christus Rex noster semel passus est: pulsamur, cædimur, fodimur. Quotidie nostrum aliquis, fustibus, securi, cruce mactatur. E' ciuitate in ciuitatem refugeremus ad extremos terrarum fines: è mediâq; terra, ubi salute nostra operatus est Seruator noster, migraremus, in opem, profugam, uagamq; uitam acturi, nisi nefas esset, terram nascente, docente, moriente, resurgente, cælum repetente domino sacram, cultoribus, sacerdotibusq; orbani esse, priusq; non superesse, qui martyrium, mortemq; perferant, quàm

quàm defint qui inferant: nec esse qui pro Christo, uelut in bello, mori uelint, cum sint, qui oppugnandi finem non faciunt. Hæc nos patimur miserrimè quidem: sed fuit, cum maiores nostri nihil tale sibi, posterisue suis timerent. Nunc forsita ne sine metus suspitione degunt occidentis Christiana Regina, sed exēplo, testificationeꝑ nostra permoueantur. Indies Turcarum uires augentur, nostrorum imminuuntur, nouorum semper Imperiorum accessio, illis spiritus addit. Orbem terrarum se amplectūtur. Ferociora, ualidioraꝑ sunt Turcarum, quàm Saracenorum fuerint arma, consilia etiam callidiora, & cœpta audaciora, & conatus maiores, ac exitus secundiores. Vtrancꝑ tamen Romam tentarunt Saraceni. Byzantium obsedere, ac Italiæ non modò oram maritimam, sed & mediterranea euastarunt. En cur Regna occidentis se in tuto locata, & extra aleam posita confidunt, cum orbis terrarum arces in periculo fuerint. Quid sibi spondebit reliquum nomen Christianum, cum sedes Christi, religionis spectacula Hierosolyma oppugnata, capta, triumphata, edomita, seruata, elocata sint? cum ex Christiana professione tenues, exanguesꝑ, ac paruę reliquię supersint, siquidē ueteri corpori suo con-

ferantur: Terra hæc, quæ quotidie sanguine nostro perfunditur, sanguis ipse fusus uindictam quærit. Vestram opem, misericordiam, fidem, religionem imploramus supplices, demississimi, Beatissime pater, Duces, ac Reges, Proceresq; non nomine tantum, professionisq; uoce, sed animo Christiani. Antequam tempestas in nos tonet, antequam fulminet, auerte a uobis, liberisq; uestris procellam imminentem: defendite supplices uestros, uindicate religionem ab impia, nefariaq; seruitute. Terras beneficio nostro demerebimini: numen, & cœlesti in sempiternam nitatem, & in præsentia terrestribus regnis uirtutem uestram remunerabitur, cuius sacrum solum ab inferna rabie defenderitis.

Hæ fuere literæ non minus ad Proceres nostros, quàm ad Pontificem Maximum datæ: addita uberiora mandata Petro, cui quod formæ minus speciosæ deerat, acre ingeniũ facundiaq; explebat. Accessit fama, eum in templo quiescentem, uisum sibi audire uocem Christi iubentis, illũ cœli legatum redire, nunciareq; Proceribus Christianis, bellum pro religione susciperent, gererentq;. Ita DEVM, Dominũq; uelle, iubereq;. Cõstat Urbanũ audito Petro, lectisq;

lectisq; literis, cōcilium Claromontem in Galliam indixisse. Ac dum cōueniunt undiq; Proceres, cum in Italia concilijs prius habitis, mores sacerdotum à prisca sanctitate degenerātes, ad ueterē frugem, quā proximè fieri poterat, reuocasset, in Gallia quoque circumiuit nobiles diœceses, multaq; sanctè instituit, sanxitq;. Cum Claromontem peruenit, primis diebus sacris faciendis, afflationeq; S. spiritus, ac ope imploranda cōsumptis, tunc in prima sessione trecentorū decem patrum eos hortatus est, ut fraterno inter se animo agerent, meminissent muneris sui: eos esse internūcios, interpretesq; Numinis, ac mortalium, qui uoluntatē patris cœlestis filijs in spem supernorum Hierosolymorum procreatis, susceptisq; enunciarēt, qui superum iram in humanum genus, precibus, lachrymis, cilicio, uita placarent: qui deleri mallent è libro uiuentium, quā ut pereat, uel minimus eorū, quos sanguine suo à morte Seruator uindicasset, qui Apostolis successissent in custodiā gregis, mortēq; pro Christi nomine cruentam, si casus ferat, obeundam. Nec hoc uolentibus difficile facturū esse. DEVM his, à quibus piè colatur, quicquē eius causa omnia uelint, adesse: eorum mentem consilio, pectus fortitudine,

animum numine implere, præmia proponi, quæ ne spe quidem, animoq; concipi nunc possint. Iam confluxerant ad præstitutam diem proceres, legatiq; ac summi undique uiri. Tunc altero confessu nemine piorum excluso, summotoue, recitari iussit Hierosolymitanas ad se, proceresq; literas: continuo & Ambianensis mandata exposuit: & quæ literis tradi nō poterant, lachrymas, gemitusq; gentis, & alia, quæ sancto, facundoq; uiro, qui miseriam, fœditatemq; hominum, terrarumq; illarum coram uidisset, incendente dolore animi, facilius fuit ostēdere, miserariq; quàm tātō interuallo scriptores expromere possumus. Cum permoueri homines uoce Petri Pontifex uideret, tunc ita exorsus est. Audistis filij legationem non unius sanctę ciuitatis, sed totius humani generis, fidem uestram implorantis in bello, quod impij, tenebrarumq; potestates cōtra pios, Christumq; & lucis angelos gerunt. Communis causa, nec magis Orientis quàm Occidentis, terrarumq; omnium est. Latus nostrum illa tela petunt: ibi oppugnamur, quicquid ibi perit, nobis perit. Nostrum illud dedecus, nostrum excidium. Turpe est cum uiribus, cum numine superiores simus nobis, per ignauia sedentibus, com-

pres-

pressisq; manibus, à nouo, ignobilissimò-
 què hoste causam nostram, causam religio-
 nis, causam cœli uinci. Pace hic fruimur,
 sed cum indignitate. In ocio degimus, sed
 flagitioso, quodq; posterì culpent, iam su-
 perùm iudicio, si ultrà cessamus damnatū.
 Militia est super terra hominìs uita. Die
 Baptismatis nomen dedimus, in uerbaq;
 Christi iurati sumus. Dux est ille, ac Impe-
 rator noster. Signa eius, ac crux, religioq;
 oppugnatur, & capti auribus non audie-
 mus classicum eius, ac quid in nobis ipse
 loquatur? Aperite illi pulsanti fores pecto-
 ris uestri: ac ad sacraria intima sensuum ue-
 strorum redacti, eum in consilium admit-
 tite, quid fratribus uestris Dei, hominūq;
 hosti obiectis, faciendum censeat uobis, &
 reliquis, qui pace domi festa, arma, tela, e-
 quos habent, ætate, robore, consilio, fortu-
 nis florētissimi, in summa uictoriæ, Dei-
 secundi fiducia, qui quos religionis suæ
 propugnatores esse uoluerit, eis, & dum in
 hostem feruntur, ne corruant, dextrā sup-
 positurus sit: & dum præliantur, auxilio
 accursurus, & parta uictoria, solidam glo-
 riam, triumphos, opes, regna, imperia, da-
 turus. Si quis me armis petat, scio quæ ue-
 stra pietas est, pro capite meo, uos, filij, ni-
 hil periculi non subituros. Oppugnatur

Christus, nec dextras, nec arma habebimus, nec uiriles animos geremus? Mancitrunci, debiles erimus? Optare unusquisque uestrum, filij, debet, ut in primis numeretur, quos dux noster Christus, defensores nominis sui delegerit. Velle enim tutari religionem, id etiam non ab homine, sed a DEO beneficium homini datur, idque tanta facilitate, ut si modo animum uestrum illi non praecluseritis, & mentem militandi & felicitatem uincendi daturus sit qui aperit manum suam, & implet omne animans benedictione. Maiores uestri aduersus Saracenos in Hispania, in Aquitania, in Italia, in Illyrico, in Dalmatia pugnauerunt. Nullam gentem laude sua fraudo. Sua cuique gloria contigit, alij aliud decus tulerunt, nulla est nomine Christiano natio expers est suae pietatis, religionis, meritorumque. Sed quia in Gallia uerba facimus, ex Aruernorum urbe, totum Christianum orbem alloquimur, locus non patitur, ut silentio praeteream id, quod ipse suggerit, unus Carolus Martellus, nec ipse Rex, nec patre rege natus, uno die quadringenta propè impiorum millia, Regemque nobilissimum interemit. Vidit sol laetus spectaculo, uiderunt mundi lumina, intra paucas horas Asiae, Africaeque quersores, eosdem Europae molientes excidium,

dium, ab uno unius gentis duce stratos, ca-
daveribus suis eam terrā metientes, quā
pugna cōmittenda sibi spōdebant sangui-
ne incolarū Mahometi inītiatā, sacras ipsi
sedes perpetuasq; futurā. Angelus præses
Franciæ, in re trepida tantū non conspe-
ctus oculis mortaliū, hac cæde impiorū tu-
tatus, reliquum orbem terrarū metu libe-
rauit. Turcæ noui piorum, Christi q; ho-
stes è Perside profecti, omne atrocitatis, su-
perbię, libidinis, auaritię, impietatis uerus
exemplū superant. Terrarum imperiū ap-
petunt, id unum agunt, moliuntur, parāt,
audent, ad id uires, consilia, conatus, arma
intendunt. Quæ prisca mortalīū memoria
Babylonīs, Medis, Persis, Macedonibus,
Parthis, quīq; domini orbis terrarum esse,
salutariq; uolebant, parebant, ea nūc Tur-
carum sunt. Hi Christi famulos premunt,
uexant, exagitant: crucis trophæo, sepul-
croq; Domini, & terræ uestigijs numinis
impresæ, sacræq; insultant, ibi quotidie
Christus cæditur, pulsatur, icitur, occidi-
tur. Rerum secundarum cursu, & dissimu-
latione nostra Turca ferocior factus noua
sibi semper Regna pariens, nō continebit
se finib. Asiæ, propiores sumus, qui Euro-
pam incolimus, Imperio Turcarū, quā
Hierosolyma Caspijs portis, unde illa
pestis

pestis exorta humano generi struit infidias. Iam nobis imminet, ceruicibus nostris ea securis impendet. Saracenis in Mahumetis superstitione socijs non pepercerunt, eorum nomen ex Oriente propè toto sustulère: & confidimus eos nobis temperaturos? Quæ exempla Hierosolymis, in uirgines, in matronas, in florem ætatis, in sacra, in numen, in mortales ediderunt, in nos, nisi uiri iam simus, edent. Antequam opprimant, opprimantur. Vnus fuit Martellus, multi esse Caroli Martelli possunt. Tantum animo est opus. Nullus paulò nobilior Dux Imperatoris in Asiam ex Europa transmisit, quin cōtinuò uicerit, quin Magni nomen inde reportarit, uel regna sibi quæsierit. Qui comites ibitis Duces uos uirtus uestra creabit. Qui Duces, Reges efficiemini. Qui tantum reges, Reges regum salutabimini. Ibi sunt gazæ, ibi diuitiæ, ibi opes, quæ expositæ sunt uiris fortibus. Ibi aurum, gemmæ, ac quæcunq; à mortalibus magno æstimantur. Ibi Regna, ibi gloria, & quicquid bellis, prælijsq; ingentibus quæritur. Ibi causa Christi defendenda: Belli mala à uobis, à coniugibus, liberisq; quisq; uestris auertetis in suos aucthores. Simul inopes sibi opes, ignobiles nobilitatem, nobiles imperium parabunt.

Im-

Immo quoniam uindices religionis eritis, ea, quæ dixi, præmia non petetis, sed ipsa ultro ad uos peruenient. Agite dum pñs, fortes, ac ut uno nomine omnia complectar, uerè Christiani, animos nunc armate, nomina date, sacram militiam profiteamini, crucis uexillum sumite. Fundetis uestros, hoc est, Ducis uestri Christi, hostes, singuli dena millia fugabitis. Nihil uirtuti, nihil pietati erit inaccessum. Montes iteri uestro subsident, ualles assurgent, freta mansuescent, hostis trepidabit. Qui piorum sub eius imperio miseram uitam degunt, quorum Oratores, Christi q; ad uos legatos, oraculum q; audistis, uos, ut cælo missos intuebuntur, admirabuntur. Vos seruatores suos, uos uindices terrarum, & singuli, & uniuersi, & singulos, & uniuersos salutabunt. Redibitis ad suos quisque pleni opibus, pleni gloria, pleni uictoria. Regna illa, uel quibus uisum fuerit, diuidetis, uel ipsi uobis habebitis. Leges impijs imponetis, orbis terrarum rectores eritis, omnis posteritas uos celebrabit, exemplum uirtutis, pietatis q; à uobis petet. Liberis uestris ingens, & nominis uestri, & opum patrimonium relinquetis, memoria uestri sancta, & immortalis erit. Has pollicitationes, hanc uocem non meam
crea

credideritis, qui non sponte mea cogito,
 quomodo, aut quid loquar: sed in hoc ce-
 leberrimo terrarū concilio, hoc horæ mo-
 mento est, qui pro se loquatur in me Chri-
 stus. Et literis Hierosolymitanis, & uoce
 Ambianensis, & oratione, authoritateq;
 Pontificis, & sanctitate causæ factum est,
 ut omnes permouerentur, & ueluti com-
 muni numine afflati, unam, & eandem uo-
 cem simul omnes emitterēt, pariterq; per-
 sæpē repetētes, succlamaret, DEVS VULT.
 Tandem indicto silentio Pontifex. Quod
 uerbum, inquit, in profitendo sacro bello
 non temerē nobis excidit, id pro tessera in-
 gerendis rebus, uobis uelut diuinitus da-
 ta accipite. Simul adeste, quibus con-
 tinuo insignia militiæ Chri-
 sti induere cordi
 est.

B A.

BAPTISTÆ MAN-
TVANI CARMELITÆ,
THEOLOGIOBIVRGATIO,

cum Exhortatione ad capienda arma contra in-
fideles, ad potentatus Chri-
stianos.

O Malè consultæ gentes, cognomine tantum
Christigenæ, scelerum altrices, fraudumq; ma-
gistræ.

Oblitæ commune bonum, fremit undiq; Mauors

Et coniurati reges Orientis & Austri

Ac Boreæ contra uestrum regemq; Deumq;

Et uos arma magis tentare domestica uultis

Bacchariq; intra uestros sine fine penates.

O Christi concussa domus: iam plurima in isto

Secula agis Barathro: taliq; absorpta cloaca.

Fronte tenuis: traxisti istis in sordibus annos.

Quod meminisse pudor: fato uicina senectâ est:

In foribus quando sanctè nisi uiuitur ætas

Vltima: quando iter melius uestigia uertes?

Iam tibi radicem subito incisura securis

Imminet: & quasi sis nunquam peritura uoluntas

In sceleris te sorde tui: secuta pericli.

Prima ætas alijs solet immaturior esse,

Circumspecta graues sequitur prudentia canos

At te cui sapiens fuit & cordata iuuentus:

Nunc tenet improbitas alieno immanior æno.

Ergo

*Ergo tibi est potior priuata iniuria, quam res
Publica? Romani qui nesciuerunt tonantem
Fabricij, Curijq; senes, Fabij atq; Catones.
Sanctius antiquis uitam instituere diebus
Plus nimirum illis animi scintilla reluxit:
Quam tibi ab æterno radians ab hyperione fulgor?*

*Infrumito, Perge. Subi tenebras semper magis irreuerenter
id est, in- Infrumito animo: semper magis indue noctem
pienti, stoli Tartaream, tibi sit priuata iniuria maior
doq; ut qui Quam Deus, & pietas, & defendenda cruore
dam inter- Religio. Demens, priuata iniuria si qua est,
pretantur, Dissimulanda magis fuerat, Christi q; fugandum
uel ut alij Dedecus, & fidei arcendum commune periculum
inaerecun- Quinq; sacras habuit sedes Deus. Antiochenam
do & irreue Cui primum insedit, fuerat, qui nauita pastor
renti, ut à Traianam, & Solymam, Nili super ostia quartam
fröte dedu Ad Tyberim, patris Iani sub uertice quintam
catur, quæ Quatuor oppressæ dudum cecidere tumultu
est sedes ue Barbarico. Tiberina manet, sed tabida multis
recundix. Vlceribus, sanie ex imis fusa usq; medullis
Vtitur hac Imperium triplex habuit, trans Bosporum unum.
dictiõe Hie Versus, hyperboreum frigus, contra Arctophylacent
ronymus Per Thraces aliud, per Cycladas, & per Achaos
Eccles. cap. Ac Romæ, unde alijs est, duo prima ruinam
23. Passa iacens. Quod adhuc superest, sine uiribus ægrum
Vix gressum proferre potest, uix sustinet artus
Lora tamen nunc Cæsar habet dignissimus orbis
Imperio, ut fama est, & prisceam ingentibus implet
Maiestatem animis, Incuria temporis acti.*

Quæ decoxit: opes hausit quæ funditus: obstat
Nec decus antiquum Romanæq; regna reformet
Si tamen ex alto Deus ut speramus Olympo
Aspirarit: uti uates cecinere: futurum est
Ut maturet opus, quod nomina Cæsaris æquet:
Quod faciat tinnire aures Orientis & Austri
Ac Boreæ, quod Mæotis tremat atq; Propontis
Diui omnes, diuæq; Deum pulsate precando
Adsit: & auxilium tam grandibus influat ausis
Ac nostris faciat regnis mentem omnibus unam
O memores cæli reges: populiq; patresq;
Queis sua commisit cælestis ouilia pastor
Sic finitis Christo illudite toleratis equorum
In stabulum delubra dari: uiolata potestis
Templa pati seruire Syro, seruire Sabæo
Cappadoci? Armenio? Cilici? Phrygioq; colonis
Regna tot excidium passa & tot cæsa uirorum
Millia? tot cambus proiecta cadauera feris
Segni animo imbelles, & multa relinquitis. O me;
O me infelicem: cui cernere fata dederunt
Hoc scelus, usq; adeo indignum: quod nulla piabunt
Tempora quod nulli poterunt extinguere luctus
Nolent thalami dehonestati flet nubilæ ætas
Incestata palam flet dedecorata per aras
Virginitas sacrata Deo flent damna pudoris
Et uiduæ. Natura mares muliebria passos
Conquiritur, nihil illasam scelerata reliquit
Barbaries: & nemo istos ulciscitur ausus?
Quid pater omnipotens istis mihi contigit annis

Prodire in lucem: & tam horrendos cernere casus
 Sub Decio cædi melius fuit, atq; cruorem
 Fundere: quam scelerum scoria hac sordescere tanta,
 Quam uereor ne uera canant, qui sidera & ignes
 Aethereos memorant hac tempestate minaci
 Finibus excidium nostris, fremitumq; per omnem
 Europam: & multo stagnantia sanguine bella.
 Si scelus hoc nostrum non posceret irrita uatum
 Auguria & uanas ausim promittere sortes.
 Improbitas morum, & peccandi extrema libido
 Me afficiunt maiore metu, quàm Iupiter & Mars,
 Saturnusq; grauem meditant mortalibus iram
 Grande nefas: quo templa etiam atq; altaria sordens
 Supplicium triste, insolitum, importabile nobis
 Parturit inferne feriunt noua sædera Manes.
 Sydera conisurant totusq; armatur Olympus.
 Est tamen ad ueniam semper uia: Numina mutant
 In pacem (quoties culpa nos pœnitet) iram
 Influxus tunc astra malos: tunc tartara frenant
 Quancquam inuito: aditum graue cœrulsumq; uenenum
 Flectite mortales retrò uestigia: dum lis
 Pendet & excussit nondum sententia fulmen.
 Neue erumpentem cœlo expectate procellam.
 O^h Christi regale genus, cui debita regna
 Aequoris & terræ, uideri ut sine uindice causas
 Indefensa Dei dudum tua postulet armæ

AD PONTIFICEM
Maximum.

Surge age, tu in primis animum Romane sacerdos
Pontificum princeps, Christi omnipotentis imago
Viva, Dei sortita vites, terra, equore, & Orto,
Huc appelle tuum: populos in bella ciere.
Quicquid habet armorum, & opum nostra omnia regna
In fidei communem hostem te cogere oportet.
Incipe, & exemplo ueniant in fœdera reges
Sancta tuo: Tu namq; pater, tu prima potestas.
Tu Magneta lenes. Tu clauum in puppe gubernas.
Intestina odia, atq; imis impacta medullis
Dissidia extirpare doce, & compescere fluctus
Irarum, domari animis, cœlumq; uereri
Te quasi Titanem stellis infundere lumen,
Terrarum radijs lustrare tepentibus orbem.
Et dare uim plantis sopitaq; semina rerum
Inuitare: nouas animando excudere fruges
Te decet, & regum tepefacta accendere corda.

AD IMPERATOREM.

Et tu bellipotens Romani Caesaris hæres
Quem sequitur magnis dominans Alemannia campis
Ah miseris fer opem rebus: tibi supplicat orbis
Totius: & oppressæ gentes: reminiscere quanto
Maiores splendore tui tenuere Latinum
Imperium: quanta cum maiestate sedebant

Illo in sublimi solio: cui purpura regum
 Subdita, Contemplare quibus successeris, orbem
 Terrarum ditione tui tenuere parentes.
 Tu super arma sedes: Mars & bellona ministri
 Sunt tibi: Tu debes gentes frenare superbas.
 Exi in bella igitur: neu cede laboribus ullis
 Est meritò tuus hic sudor. Tu luna sub alto
 Sole means: solem acceptum per nubila noctis
 Telluri rursus infundens: regnare tenebras
 Obscurumq; Chaos prohibens. Duo maxima mundi
 Lumina terreni duo uos. Sunt sydera reges
 Atq; potentatus: quorum uigilantia rerum
 Influit in partes: uobis cura omnia circum.
 Te Cæsar meminisse decet, quam mistica dudum
 Te regnante Deus tua per Germanica regna
 Signa dedit: uidere urbes descendere cælo
 Ac membris hæere hominum formata repente
 Instrumenta quibus mortem superum, atq; hominū rex
 Pertulit: ut flagrantem animis spoliaret Auernum
 Nec tibi res audita: tuæ hæc miracula crebrò
 Conspectere acies: totis Germania campis
 Horrifico concussa metu, suspiria & altos
 Cum lachrymis traxit gemitus: cum cerneret artus
 Spontè notis inscribi istis: ac monstra uideri.
 Talia membratim cælo delapsa sereno
 (Sic etiam primus Cæsar Germanicus olim
 Vidit Otho plueri ex astris horrenda cruentas
 Signa cruces) gelidiq; immensum marmoris orbem
 Nimboris agitatū austris, & grandinis atro

Turbine: fulgetris crebros iaculantibus ignes:
 Hæc tam mira tuis cælum portenta diebus
 Non frustra ostendisse reor, neq; uana putare
 Possumus hæc ostenta: Deus quæ effingere solus
 Non natura potest. Alij profugia uates
 Dent meliora mihi: Mea quod mens augurat hoc est.
 Insolitæ rerum effigies, quas non color unus
 Finxerat, qd mentem reuocant, nec te sinit esse
 Immemorem Caesar Christi clementia, quantum
 Ipse tibi, & cunctis studuit mortalibus olim
 Supplicio affectus, tam iniusto, & turpi, & acerbo.
 Et quantum conari opus est contra impia regna
 Quæ Christo parere negant Thracumq; Arabumq;
 Certa igitur magni pro maiestate tonantis.
 Quod si belligeras metuis tibi de fore gentes,
 Aspice quam ualidis Mauors tibi militet armis.
 Gens fera contemptrix animæ, consueta per Alpes
 Figere apros: certare ursis: niue candida semper
 Per iuga ueloces cursus præuerrere ceruos
 Heluetij tibi dura accuunt uenabula & enses.
 Iam Burgundus equum dorso Cataphractus in alto
 Splendicat: ingentemq; super femur erigit hastam
 Aspice ut Isteuones rapido gens proxima Rheno
 Sirenuè in arma uolent: tardat mora nulla Bathauos
 Qui cinguntur aquis: retinet mora nulla Sicambros
 Quid memorè Catthos: quid Rhetia castra: quid arma
 Norica: Vindelicæ quid fortia pectora gentis?
 Quid Frisias Caucasq; domus: & inertia arantes
 Littora Chærusq; nec uos gens ultima Cymbri

Segnities damnat: latum uos fama per orbem.
 Prædicat altanimos Vos explantare Latinam
 Rem memorant ausos, belloq; incessere Romam.
 Huc geminas attolle acies. Amplissima cerne
 Regna Sueuorum, quæ Vistula claudit & ingens
 Oceanus: uada Danubij: confinia gentes
 Tot complexa, sinu immensa excurrentia longè
 Hinc tua tot populi ueniunt ad signa, tot urbes.
 Quat censere labor, quot commemorare molestum.
 Hinc Emunduri, quos præterlabitur Albis.
 Hinc uenit excrefcent in grandia corpora Guto.
 Adde sub Arcturo positos, gelidâq; sub urfa
 Elmeones, Quados, toruôq; & Saxones ore.
 Semnones his adiunge quibus pro legibus arma,
 Ecce quot ardentes tibi Marcomana iuuentus
 Expedit ad solem ferro radiante maniplos
 Ad tua Basternæ properant uexilla secures
 Aspice sublatas uirides splendere per agros.
 Omnibus his durati auris Borealibus artus.
 Atq; pares animi membris crudi atq; feroces.
 Festinant Daci atq; Dahæ, gens aspera cultu,
 Asperior uictu, pugnaci asperrima dextra.
 Ecce sagittiferos Auariûnas ecce Caritnos
 Quis furor armauit? iamdudum in bella coacti
 In te conijciunt oculos si lumina nutu.
 Moueris exiguo, uenient in bella Croati
 Coruiniq; genus, si uera est fama Valachi,
 Et quicquid longus populorum interfuit Ister.

AD REGEM PAN-
noniæ.

Pannonij inprimis, quibus est fatale cruorem
Spargere Thracium, Rhodopæq; fundere castra,
Gens Turcis infesta, manus auidissima semper
Conferere, & bellis insignem extendere famam,
Postquam trahit hæc genus id tam immane profundo
Byzanti vastavit opes, vexilla repente
Pannonij Regis cælo erexere, nec unquam
Thracijs sup̄ terga ostendere sed ora
Ignea, & ardentes gladios, hastasq; trabales
Sic perlustra decem pugnatum ingentibus ausis,
Defensiq; lares patrij, & consinia pulsas
Hostibus Euxini procul usq; ad litora ponti
Usq; ad perpetuis squallentem nubibus Aënum.
Nec plus ulla tulit pro religione laborum
Natio nec claret maioribus ulla triumphis.
Ister adhuc meminit, meminit diffusa per omnes
Europæ populos, & adhuc Ecclesia magnis
Laudibus extollit pugna memorabilis illud
Excidium, quod longè Asiam perterruit omnem.
Tu Domina superum sonuere in turribus altis
Timula per uicos, ac per castella, per urbes
Aëra sub ardenti cum lux altissima Phæbo est.
Hos adhibe tibi ductores, belliq; Magistros,
Qui meminere locos, turbaq; Othomannidos ælum.
His opus hortatu (gens est tam strenua) nullo est.
Et quia semper habens hostem ad consinia: semper

Aëre micant, nunquam imbelles, & tota sub armis
 Inter equos, inter lituos traducitur ætas.
 Hic dextra non lingua opus est, Hæc Rhetore causa
 Non eget, aſt equitum turmis & milite forti.
 Res animis: ferro: flammis: & fulgure agenda est.
 Quod trepides nihil eſt tecum Deus ibit in hoſtem
 Per maria & terras quacunq; leuaueris altè
 Sanctum inſigne crucis: griphemq; aquilamq; biroſtrè
 Ne dubita: in bellum hoc totus tecum ibit Olympus.

A D F R A N C O R V M
Regem.

Tu quoq; Gallorum princeps Ludouice memento
 Hoc opere in tanto tibi magnam incumbere molem.
 Tu patresq; tui: poſtquam Franconia regnum
 Gallorum accepit: tutela æterna fuiſtiſ
 Chriſtigenum: fidei ſanctæ cognomina clamant
 Te tua ſupremum columem reminiscere quantum
 Carolus ille ingens orbis decus: ille Latini
 Qui primum imperij tulit in ſua regna coronam:
 Pro Chriſto inuaſit quondam belli atq; laborum:
 Gothfredum pone ante oculos: quem tota ſecuta eſt
 Gallia in Aſſyrios, Arabem, Cananæq; regna.
 Littora Phœnicum, ueterem Sidona, Tyrumq;
 Reblata: & antiquam potuit frenare Damascum.
 Tranſijt Euphratem: Caldæ per oppida uictor
 Iuit Abagaricæ penetrauit mœnia Edeſſæ.
 Et tibi gentilis quondam Ludouicus eodem
 Pulcre laſſatus. noſtrum genus egit ab ortu

Primus

Primus in occasum: patriasq; inuexit ad urbes.
 Franci Aquitanorum, Normannorumq; furorem
 Christo insultantum, bello oppressere: Bohemos
 Saxonas infrenes, Longobardosq; Latinis
 Legibus aduersos domuere: Hispania Gallis
 Proxima ferret adhuc Nomades: Apulia Graios
 Senien Agarenum Trinacria: ni Deus ista
 Misisset fortes contra genera impia Francos,
 Regales attolle animos: si fortiter audes:
 Strenuus effuso uires si colligis auro:
 Non habitura modum surget tibi gloria, nomen
 Ibit in astra tuum, atq; Asia dominabere uicta,
 Arma, uiros, & opes, latissima regna recense:
 Vimq; agnosce tuam, tua magna potentia late
 Tendit ab Hispanis ad regna Tiphoides Aethnae,
 Belgæ omnes, Celtaq; ruent, Aquitania, Narbo
 Martius, Ausonia gentes nec pluribus aliter
 Ibit in arma uiris, grauiorâus bella mouebit.

A D R E G E M H I S P A -
 niarum.

Te quoq; Bethygenum domitor fortissimè Maurum
 Rex Hispanie iterum pietas sudare sub armis
 Poscit: & Euboicis inflantem Carbasa uentis
 Mittere ad Argolicas uictricia classica gentes.
 Postquam bellum atrox, quod iam bis quatuor ante
 Secula susceptum à proauis, in tempora uenit
 Nostra peregisti penitusq; euulsa recessit.
 Aspera Barbaries: toto te gloria mundo

Prædicat inuictum trepidant tua nomina seress
 Te timet Arctophylax: & qui contraria torquet
 Astra polus: si terra ullis habitata colonis
 Illa potest nostri casus cognoscere mundi
 Et Deus, & quot sunt in Olympo sydera, & omnes
 Cælituum classes (id gloria temporis acti
 Sat probat) aspirant. Viden ut duo regna donari
 Auspicijs uoluere tuis? Pronutere rursus
 (Due geminas in gyrum acies) maiora uidentur.
 Cætera prætereo perpende quid acta per austrum
 Classis: & inuenta magno ultra sidera cancri
 Insula in Oceano, Genuensi hortante columbo
 Polliceantur: iter spondent ad littora rubra:
 Ad Nabathæorum syluas, & ad horrea Nil:
 Ad Hiericuntinos lachrymant ubi balsama colles
 Ostendunt hanc fata uiam præsagia uatum
 Attestantur: opes Asia, Babylonica regna
 Ad Christi reditura iugum, tibi brachia tendunt
 Te: nisi te tardat nostrarum incuria rerum:
 Te decet ad tantos conatum extendere honores.
 Ergo age, ut hanc olim referas ad sidera palmam,
 Nitere: nec senio parcas, nec seignibus annis.
 Quid dignum est heroe magis, quàm magna gerentem
 Oppetere: atq; inter gesta ardua ponere uitam?
 Sunt tibi belligeræ gentes, Gallecus & Astur:
 Celtiberi genus armipotens, Balearia pubes
 Cantabor indomitus bello: ferus accola terræ
 Qui maris Oceani tenet ultima regna Britannæ
 Tarraco docta maris pugnans. Sardoia iuuentus

Campaniq; inter Lyrum, Sarnumq; habitantes,
 Daunius & Calaber pugnax, & abusq; Truonto
 Santris agens equitum turmas trimaresq; Sicarij.
 Nam neq; sola tibi præstò est Hispania: uerum &
 Ausoniae gentis robur tibi militat omne.
 Sors tua Mechæum genus explantare triumphos
 Ducere de infidis, Arabumq; abolere uenenum
 Copia tanta ducum soli tibi, tanta uirorum
 Quanta superfuerit belli grauioris ad usum.
 Vtere Agellarijs, quorum tibi cognita in omni
 Pacis & armorum studio ualidissima uirtus.

AD LVSITANIAE, SEV POR-
 tugalliae regem.

Quid tibi supremis equi Lusitana sub astris.
 Imperia: hos tantos uitar suadere paratus?
 Nil opus est: tu spontè uenis in tua circuit orbem
 Classis: & ignotis sulcat longinqua profundi
 Aequora transiliens nullis uada cognita nautis.
 Et iam bella geris, cunctisq; sedentibus unus
 Per maris Oceani fluctus naualia soluis.
 Primus ad Antipedum submersas aequore gentes
 Velificas adigens subter caua tartara proram
 Fersq; novos ritus, altæ trans brachia libræ
 Quæ facit æquales noctis cum solibus umbras.
 Signa hyemis longè penetrans: contraria nostro
 Consulis astra polo: perdisq; Erymantida flammam
 Nec tibi dux Helice, nec te Cynosura gubernat
 Hanc superi docuere uiam Nilotica ad arua:

*Ad Nabathæorum fines: ad Percidis oram.
 Hoc iter in solitum Ganges audiuit & Indus
 Terræq; longinqui priscis ignota Cathai.
 Audiuit tremuitq; simul fatalia tandem
 Tempora, decursis metuens incumbere seclis.
 Iamq; uocant regna illa fidem cupiuntq; doceri
 Orgia nostra. Deus cunctis ex gentibus unam
 Iam facturus iter pandit: quo iungere possit
 Ortus & occasus facili commercia nixu.
 Iam Colocutenſes gens nostro incognita mundo
 Hactenus accipiunt leges & uiuere Christum
 Incipiunt mercesq; nouas ad Iberica portant
 Littora: mirari quæ nec superesse putabant,
 Arua, domos, habitus, cultas & moribus urbes.*

A D R E G E M N A -
uarræ.

*Supplicibus uotis præſentia tempora poſcunt.
 Et regem Nauarra tuum: quæ diceris olim
 Sub duce Romano latronibus aucta marinis
 Nam Lycios nautas Cilicesq; per æquora fuſos
 Dum temerè incurſant: prædæq; libidine merces,
 Aequoreas uiolant, captos Pompeius in oras
 Haſ tulit: Oceano includens ac montibus altis.
 Sed feritatem animis tandem ſtadiumq; rapinæ
 Depoſuere: nouis cor mite ferentibus aſtris.
 At curam tenuere maris Neptunia doctis
 Officia & bellis omnes naualibus apti
 Ergo acres armare uiros: armare triremes*

Suscipe

*Suscipe & explicitis resonent tua classica signis.
 In te sancta fides: in te spes nostra recumbit.
 Vota preces: gemitus lachrymas ne sperne tuorum.*

AD REGEM ANGLIAE SEU
 maioris Britanniae.

*Sed neq; te gelidis regnantem in fluctibus alti
 Oceani: rex bellipotens Henrice silebo.
 Si loca terrarum spectaueris: ultima certe
 Sors tibi regnandi: sed non tamen ultima uirtus.
 Maiorum præclara docent monumenta tuorum
 Arma quid in medium proferre Britannica possint.
 Pendragon Arturi pater, Arturusq; parente
 Clarior, ingenti uoluerunt turbine gentes
 Finitimas: Arturus enim conuersus in hostes
 Pro Christi genere infidos sua sub iuga Francos
 Noruegiam: Dacos regna armipotencia traxit.
 Nota est Elfredi prudentia, nota per orbem
 Edgarri pietas: Eduardiq; aspera fata.
 Tu quoq; quem grauidæ monstrarunt somnia matræ
 Eldeſcaue nouæ pulchra sub imagine Lunæ.
 Inter præclaros sortiris nomina Reges.
 Nunc igitur, nunc cælo iterum uictricia signa
 (Res eget his armis, & bellatoribus istis)
 Eleuat: & accelera pugiles armare Britannos.*

AD REGEM DACIAE.

*Nec te Dacorum sceptro decorate superbo
 Esse decet residem: nec detrectare labores
 Hoc opere in tanto: cum connumerere per omnes
 Regum*

Regum aulæ inter fidei ualidissima nostræ
 Munimenta: Tuæ quondam Mauortia gentis
 Vis adeo inualuit: Genus ut tremefecerit omne
 Ausonium: & prosternentem regna omnia Romam.

AD REGES POLONIÆ,
 Prusiæ, & Russiæ.

Vos quoque Sarmatici reges, quibus eleuat Vrsam
 Parrhasio polus axe rigens firmissima Christi
 Fulcra domus: & quem uastis Polonia campis
 Et quem Prusiæcis gens dura aquilonibus: & quem
 Russia submisit genibus procliuis adorat:
 Vos Thraces Mæsiæ negant deponere Martem:
 Loricam exuere: & conuertere in ocia bellum:
 Incola uos Istri prædatur & incola Ponti:
 Taurica gens nunquam patata: Borysthenis ordo:
 Continuè incumbunt hastis, & acynææ, & arcu
 Arma die, nocte arma sonant cum Solibus æstas
 Incaluit longis: & cum breuioribus horis
 Strauit hyems crustis rapidos glacialibus amnes:
 Qui Tanais ripas, & qui Mœtica circum
 Stagna habitant odijs æcti capitalibus omnes:
 Alipedes saliant in equos: rapidissima tranant
 Flumina transiliunt clausos niuium aggere montes
 Tantum animis in uos spirant crudelibus ignem:
 Concita sunt tanto irarum fera pectora fluctus:
 Nec sperare licet pacem nec fœdera: in armis
 Vna salus lex est uiolentia: iudice ferro
 Lis agitur pietas illis incognita: membris

Consona mens crudis animo cruda omnia uersat.
Vos igitur Christo imbuti: cœlestia docti
Sacramenta bonos mores: concordibus omnes
Comiurate animis contra hæc tam immenia monstra.
Nec solum arcenda est quoties confinia transit
Barbaries: per hyperboreos ad mortua saltus
Aequora pellenda est: & præcipitanda sub ima.
Tartara: ne superet generis stirps ulla nefanda
Surgite: & infestis atrox indicite bellum
Genibus: hic opus est armis non uoce fateri
Cœlituum uobis referantem limina Christum.
Increpat has diuina moras Clementia dudum:
Et commissæ malis queritur sua regna ministris.
Ire iubet celeris diuos: qui pectora Regum
Sollicitent: Et in hæc etiam mea prouocat ora
Verba monens instare dies: quibus omnia fas sit
At uos ex Arabis traducere regna Tyrannis.
Ponite segnitiam: ciuilia ponite bella
Regna: potentatus: populi: concurrite in unum
Pædus in hoc studium cœlo uos poscit ab alto
Ille suum tanta qui cum bonitate cruorem
Pro genere humano moriens trabe fudit ab alia, &c.

AD SENATVM VENETVM.

O Veneti: decus Italia: tutela Latini
Nominis: & Romæ quondam florentis Imago;
Quando sacer tanta cum maiestate Senatus
Maturabat adhuc crescente negocia regnos
Thraicium tantis experti cladibus hostem

Heu nimis Odrisi cognoscitis arma Tyranni.
 Buboica gentis strages: Scodrensia bella.
 Et noua tempestas modò depopulata Methonem:
 Naupacti grauis illè dolus, noctesq̃, diesq̃
 Ante oculos uobis: nec adhuc obducta cicatrix,
 Vulneris istius, tantæ monet: atq̃ leuatis
 Vocibus in cœlum clamore efflagitat alto
 Cladi occurrendum subitò: & fulcire ruinam
 Finibus instantem uestris opus esse repenti.
 Vos cum Pannonijs obiecti regibus huius
 Tam diræ immanisq̃ hydræ: quæ guttura septem
 Porrigit in uestrum excidium: sorptura capaci
 Vos utero primum: fracto mox obice in omnes
 Europæ populos grandi incurfura tumultu.
 Vos moles obiecta istis tam immanibus undis.
 Fertis onus soli: tempestatemq̃ Latinis
 Hanc tantam soli iam dudum auertitis oris.
 Et quanquam uis uestra istis conatibus impar:
 Nescio quo pacto forti tamen obstitit ausu.
 Etq̃ mira magis res est: ita cuncta tulistis
 Aduersa: ut si quis pendat iuste omnia: lucro
 Sit iactura minor (dictu admirabile) uestri
 Grandinis assidue contriti uerbere campi
 Nil frugum genuere minus: sed & amplius aucta
 Fertilitas onerat duplicato æraria censu.
 Flamminijs pars magna soli contermina Tusco
 Testis & Adriacò prætenta Apulia ponto.
 Adde Cypri positas Tyrijs in fluctibus urbes.
 Et frumentiferæ cultissima tura Cremonæ.

In uobis spes nostræ igitur certoq; putamus
 Certius: ista fides nostris: timor hostibus hic: uos
 Facturos de more satis. Calcaribus ergo
 Nil opus: ipsi in gladios ultro ibitis: ipsi
 Thraicias nostris aditum facietis ad urbes
 Et belli dux Marcus erit: quod Barbara signum
 Gens formidat uti Scyllam & uada Syrtica nauta
 Et quid ab hoc uestros sancti molimine belli
 Deterrere potest animos? Naualia uobis
 Fæta armis torum uexare potentibus orbem:
 Est thesaurus opum: non quas æraria seruant
 Publica: sed patrum pietas præponere docta
 Priuato commune bonum: Tot millia pondo
 Argentiq; auriq; dies dabit una: Quot undæ
 Per mare Tyrrhenum, quot sunt per litora conchæ,
 Sunt quoq; seu terris, seu sæuiat æquore Maior &
 Armigeræ gentes belloq; exercita pubes.
 Cænomani acres & non ignobile semen
 Euganei ueteres: & gens antiqua Liburni.
 Carni: & Medoaci: quorum cognomina seruat
 Flumen & Adriacum portus qui faucibus amplis
 Accipiens æstum: fuso facit æquora ponto:
 Aequora piscosas latè stagnantia arenas.
 Noricus accedit sumptus non ultimus armis
 Miles: & à Colchis missi regionibus Istri.
 Rhetica progenies nutrita sub Alpibus altis
 Dura gelu: iaculis horrens: hirsuta sagittis.
 Dalmata: & Illyricus bellis naualibus ingens
 Præsidium: bonus, & terris, bonus æquore miles.

Chaones, & Graij, quot sunt Ithacensibus aruis
 Quot litus Pelopense colunt: quot Gnosia regna
 Quot Paphios habitant agros, Cytherea^q regna
 Idalios saltus: Cynira^q & Adonidis oras.
 Deniq; ut ingenijs uoluenda fugacibus addam
 Pauca: quod inferni sceterat propè littora ponti
 Italiae caput excelsum: sese omine magno
 Transtulit ad superum pelagus: solium^q rogatos
 Quod fuit ante pedes stirpem Numitoris ad undam
 Tybridis ad sani collem, atq; Aeneida Romam
 Legit apud Venetos: ipsis tutela Latinae
 Gentis, & aligero rerum custodia Marco.

AD FRANCISCVM GONZA-
 gam, Marchionem Man-
 ruæ.

Te quoq; cum magnis memorandum heroibus addam
 Regibus his Franciscæ ducum decus Ausoniorum.
 Nam licet Imperijs regnes breuioribus: urbe
 Tiresia contentus: habes tamen ardua, & ampla
 Eorda: quibus nēdum æquipares: sed & omnia uincas
 Regna: potens armis: bellandi^q inclytus arte.
 Rex sortitus erat fuscum in multos Agamemnon
 Ius populos: paucis autem regnabat Vlysses,
 In scopulis Scyro ignotus latitabat Achilles
 Nec tamen ille Phryges potuit subuertere solus:
 His dotuit fretus: Priamum frenauit & omnem
 Latè Asiam: Reges^q Syros: qui regna tenebant
 Maxima tunc; Persas etiam tremefecit, & Indos.

Tantus

Tantus apud Francos bellandi gloria, & armis
 Carolus Orlandum si non habuisset in illo
 Bellorum ingenti strepitu: Getulia quando
 Venit in Hesperiam duce quò tot millia Maurum
 Tot Numidarum acies: missosq; ab origine Nili
 Aethiopes, Lybiamq; omnem subuerteret unquam?
 Impiger Orlandus vires dabat omnibus: omnes
 Igne suo accendens lixas reddebat Achilles
 Hectoras: Alcidas turbamq; animabat inermem,
 Vnus ut auderet Nomades inuadere centum.
 Non suntq; magnas ingentia nomina regum
 Res agere & celebres possint sperare triumphos.
 Nec Nero ad hunc potuit, nec Sardanapalus honorem
 Surgere: quod regale nihil nisi nomen haberent.
 At potuit Caesar nondum splendore togatus
 Purpureo: non dictator non Imperiali
 Luce nitens cinctus ferro: non luteus auro
 Fortia facta uiri fortes heroica patrant
 Heroe: opera: & uirtus non purpura uincit.
 Cum intonuit gelida cimber furibundus ab arcto
 Excidium stragemq; ferens: quis fortiter ausus?
 Quis tulit auxilium Italia: rebusq; Latinis?
 Non rex ullus. opus Marij fuit: ipse leuatis
 In Boream signis quasi contra fulmina, & atram
 Tempestatem actam à Schyticis aquilonibus Austet
 Fortior: extinxit strepitum: passim imbuit Alpes
 Sanguine barbarico: & temeraria reppulit arma.
 Tu quoq; namq; fidem facit his tua missa per orbem
 Gloria, tu decus Italiae in sublime tulisti

Dum pubescis adhuc. Sic & cunabula circum
 Repentes puer elisit Tyrinthius angues.
 Maius opus uicisse homines: qui fusa per auras
 Omnia per mare, per terras animantia uincunt.
 Nec tamen hæc Gallorum odium te in bella ciebat
 Sed Mauortis amor: laudumq; animosa cupido
 Nam cum fama uolans Gallos excellere in armis
 Diceret: inuenisse fuit tibi dulce potentem
 Ferre tuas hostem uires ardentia corda.
 Pugnaces Gallorum animi cognoscere robur
 Te fecere tuum: tali tua ab indice uirtus
 Declarata ducum prima te in sede locauit.
 Viribus amissis (quid enim non uera fatemur
 Contra etiam nostros) tali in mœrore iacebant
 Ignaui resides genus insuperabile Gallos
 Esse rati, & uano pugnae se accingere nixu,
 Confessi diffidebant prudentiae & armis.
 Tu fractos reparasti animos: tu frigida corda
 Inflammasti animans lituos, & mortua rursus
 Classica terribiles faciens attollere cantus.
 Languida segnities: & uultu degener atro
 Elinguisq; pavor scabros hebetauerat enses:
 Et mutilas nostris ferro exarmauerat hastas.
 Tu gladios in cote acuis: tu splendida reddis
 Spicula: tu nitidis cunctos mucronibus armas.
 Deniq; si uerum fas est defendere: Nostrum
 Est imbellè genus sine te. Qui bella gerebant
 Inclyta: barbariemq; intra sua claustra tenebant:
 Ut patres, atq; tui: modo Feltria gens: &

Sphortiadæ cecidere omnes: te numina solum
Concessere omnem Italiam reparare potentem.
Nec solum Italiam: sed & omnia regna per orbem
Quæ Turcus, quæ usurpat Arabs: quæ abscondita circû
Littora hyperborei Scythæ possidet ultima mundi.
In tantam tua uis spem nos leuat: ista fatentur
Posse tuis fieri auspicijs ipsæ quoq; gentes
Barbaricæ: & solum trepidant in Thracia regna
Atq; Damasceni fontes: & flumina Memphis.
Maiores exempla tui tibi magna dedere
Militiæ: sed tu Natis maiora relinques
Mæonijs referenda modis: Heliconia dumq;
Nympharum æterno mittenda in sydera cantus
Et tua post obitum quondam lætabitur umbra
Tam clara se in stirpe locum tenuisse supremum:
Ac potuisse armis decus immortale mereri.
Sub pedibus spectabit enim tot millia regum,
Atq; ducum: quos non defendet Purpura quando
Orbe alio Virtus, & non Fortuna triumphat.
Ergo ad opus sublime leua secuta laborum
Pectora: nam nulli possunt tua ferrea corda
Atq; tuum felici offlatum sydere corpus
Frangere terrores aut extenuare labores.
Arma cape & primas inter te ostende phalanges
More tuo hostili spargentem sanguine campos:
Et sternentem acies: ac fulminis instar euntem.
Magnus ad excidium Troiæ quæsitus Achilles:
Et sacer Oiclides eruenda ad mœnia Cadmi.
Scipio ad interitum Carthagini. At tibi longè

Maius opus Fortuna parat. Simul omnia nanq;
 Ad Lybiæ, atq; Asiæ regna evertenda uocaris.
 Tantus honor grandes animos, ac corda suapte
 Natura generosa potest in bella mouere
 Vel gratis: sine militiæ stipe: gloria quando
 Immortale bonum, quod in omnia secula uitam
 Prorogat: & sat sunt animis ea præmia magnis.
 Tunc igitur potes in tanto molimine rerum
 Stertere: & in plumis prosternere mollibus artus:
 Tunc potes segnis lituos audire sonantes?
 Humitus tot equorum: hastas tot cernere: longis
 Ire tot ordinibus turmas splendore micantes.
 Ferreos, & undantes rutilanti in uertice cristas:
 Et neq; tanta tuam rapiant spectacula mentem?
 Non ita consuerunt animæ quas inclyta fama
 Sollicitat: quæ immortales euadere certant.
 Quas Deus æterno statuit succedere regno.
 Maximus Alcides quæsitum immania monstra
 Ibat: & arma ultrò non inuitata ferebat.
 Qui pro Marte gerit nunc bella Georgius: ultrò
 Non prece, non precio, tam formidabile monstrum,
 Atq; draconem atro tollentem grandia hiatu
 Cuitura perfodit directo in pectora conto.
 Est aliud quod me tibi commemorare coëgit
 Sanctus amor: quo te sequor: & genus omne tuorum.
 Est insigne tibi radijs accensus Apollo
 Omen agendarum non aspernabile rerum.
 Vitali sol luce solum: sol temperat alta
 Aequora. Sol nubes abigit. Sol grandia corda

Parturit.

Parturit: & medius sedet inter sydera fultus
 Hinc tribus, hinc alijs totidem fulgentibus astris
 Instar regis agit stellas: & temperat orbes.
 Sol Pythona suis monstrum tam immane sagittis
 Sustulit & mortale genus tanto hoste leuauit.
 Vis tua Sol. Python rabies Nabathæa: uenenum
 Thraicium: quod Sol tuus ima in tartara truat
 Adde quod aduersis luna est insigne Tyrannis.
 Astrum Luna fugax. tenebrarum, & noctis amicum
 Fœmineum: sterile: umbrosum: mutabile: uanum:
 Adde quod ut uictis Romani à gentibus olim
 Nomina traxerunt: Sic te quasi uiceris illud
 Ecce genus: nostra hæc appellant secula Turcum.
 Sæpè Deus solet in uoces descendere uulgi:
 Multaq; diuinant communis murmura famæ.
 Suspicio hæc igitur grauium spectacula rerum,
 Et citò mittendos in lucem ostendere casus:
 Vnde tibi æternæ flagitent incendia famæ.
 Te magni cum tempus erit procedere in hostem
 Ambibunt reges: teq; ad sua quisq; uocabit
 Castra ducem: uirtus illic tua numinis instar
 Omnia fortunabis: eris præfœlus agendis
 Omnibus: ut celsa residens in puppe Magister.
 Te Hispani: Galli: colunt descendit in ima
 Corda hominum uirtutis amor: Nec in hoste uideri
 Non laudanda potest: tua nomina magnus adorat
 Caesar: & immensis dominans Alemania campis.
 Italiæ uerò in te uno sua uota locarunt.
 In te unum uertere oculos: in te anxia corda

Teq; suum appellant, assertoremq; ducemq;
 Nec quicquam te maius habent, te respicit unum
 Nostra salus: age: suppetias fer turbine tanto,
 Lactatis: mundoq; humerum suppone ruenti:
 Viribus Alcidem referens & grandibus ausis.
 An potes eisi alios forsan contemnis: honorem
 Ausoniae atq; preces ita nil curare tuorum?
 Nos quibus est etas grauis atq; infirma senectus
 Semper ad arduos pro te uigilabimus aras
 Ac multa superos prece sollicitabimus omnes
 Ut te consortem, fratres: & pignora seruet, &c.

A D O M N E S P R I N C I P E S
 ac populos Christo fi-
 deles.

Magnanimæ Europæ gentes aduertite nunquam
 Vos Asiæ, Lybiæq; armis potuisse domari
 Romanos nondum factio sed adhuc ineunte
 Imperio, req; infirma, Carthaginis altæ
 Subuertisse arces, Aphros domuisse potentem
 Mox Asiam contra signis uictricibus isse
 Et positi Europæ supremo in limine Graij
 Toti Asiæ soli potuere obsistere. Persas
 Cum Persisq; simul totum fudere Orientem.
 Mitto Phryges, mitto ardentem lucente per omnes
 Aegæi fluctus flammaram lumine Troiam.
 Vndiq; compertum, quoties est fortiter actum
 Subiecit pars una duas: pars una duabus

*Vi maior quanquā Orbe minor: Quod Græcia Turcos
 Nunc uastata ferat, facit hoc Incuria nostræ
 Gentis inops animi, ueteres oblita triumphos
 Prostituens hosti sese, suaq; omnia regna,
 Belliger Augerus Phrisijs qui erupit ab oris
 Agmine cum magno, docuit nil esse negatum,
 Quando regit uirtus animos mortalibus ausis,
 Venit ab Oceano, penetrans Germanica regna
 Transijt Italiam: seculi mare: Punica cæpit
 Littora per deserta means inaquosaq; rura:
 Rura ubi serpentes habitant, ubi regulus inter
 Mille Cerastrarum stabula immanissima regnat,
 Sunt ubi maiores uastis Elephantibus hydri,
 Misit in Aethiopum steriles uestigia campos,
 Oceanumq; alium cernens tentoria fixit
 Sydere sub cancri supremæ in margine terræ.
 Illic Imperium statuens in sede locauit
 Ioannem Rege satum Phrisio cognomine Prester,
 Qui Comes in tanti fuerat molimine belli.
 Posteritas eius septem iam secula uincens
 Regnat adhuc latè extendens confinia ad Austrum
 Vnda ubi secretos haurit Nilotica fontes,
 Cernite ut ipsa suis uoluit cum uiribus uti
 Bethygenas pepulit pugnax Hispania Mauros,
 Nunquam tanta fuit (modò sit concordia) uirtus
 Christigenæ uobis. Odia inueterata facessant,
 Sint sedati animi: sit concinnata uoluntas,
 Pendet ab his commune bonum: Victoria rerum
 Pendet ab his tantum: uestrum est telluris, & undæ*

„ Imperium: facimus si conspiratis in unum.
 „ Talibus inceptis Deus aspirare paratus
 Festinare monet: Quid si contemnitis: huius
 Vltor erit uestri sceleris talisq; sequetur
 Vltio. Quicquid opis uobis dare cogitat: hostes
 Conferet ad uestros: eritis præda obuia Turcis:
 Assyrijs: Medis: Arabis, Garamantibus: Indis.
 Sed quid opus maiori animos accendere nixu
 Christi omnes gens una sumus: Respublica Christi
 Est uestris imposta humeris: locum omnibus uno
 Fonte caput: Christo æquè omnes moriente redempti.
 Omnibus una fides: unum cognomen, & una
 Religio: sit & unus amor: sit & omnibus una
 Optio: & assumptis labor idem omnibus armis
 Vincere non uultis uobis? At uincere Christo
 Est opus: & reparare armis decus, Imperiumq;
 Ite in bella simul cælo duce: & auspice Christo:
 Atq; triumphatis spirate ad Olympica terris
 Regna: ubi Mercedem referet Deus omnibus amplum.

. F I N I S .

P A N E.

PANEGYRICA ORATIO
AD CAROLVM V.
CAESAREM AVGVSTVM, ET
FERDINANDVM Romanorum, Hunga-
riae, Bohemiaeque Regem de suscepto bello in Turcas, in
qua maiorum CAROLI Augusti, & FERDI-
NANDI Caesaris praeclara gesta pro religione
Christiana contra impietatem Turcicam, & Mauro-
rum, historica fide explicantur, Ioanne Auentino, uiro
doctissimo, & omnis antiquitatis callentissimo autore.
Recitata ab ingenuo puero, undecimum annum uixdum
egresso, coram iisdem Ratisponae, Anno
M. D. XXXII.

QVOD bonum, fortunatum, fœ-
lix, salutareque sit Reipub. Chri-
stianae, Tandē (numero Deus
impare gaudet) sacrosancti Ro-
man. Imperij Proceres Ratisponae, (quae
cum omnibus urbibus Imperij antiquita-
te certat) frequentes coierunt, clarissimo-
rum atque ualentissimorum Principum,
Dnn. Augusti, & Caesaris aduentui gratula-
ntur, illorum sacratissimos uultus, fau-
stis adprecationibus, solennibusque hisce,
acclamationibus excipiunt. DIVIS FRA-
TRIBVS GERMANIS DNN. CLE-
MEN-

476 IOAN. AVENT. COHORTAT.
MENTISS. CAROLO MAXIMO, PIO,
FELICI, AVGVSTO, ET FERDINAN-
DO CAESARI, REGIBVS GERMA-
NIARVM, HISPANIARVM, SICILIAE,
BOHEMIAE, HVNGARIAE, ARCHI-
DVCIBVS AVSTRIAE, BVRGVNDIAE,
BELGARVM, GERMANIAE QVE SE-
CVNDAE, OPTIMIS PRINCIPIBVS
VITA & VICTORIA.

Atque ego quidem hoc salutandi mu-
nere meo iure fungi uideor, uice paren-
tis mei Christophori Frunobergeri, qui
quartus eques torquatus sacrosancti Ro-
man. Imperij & censetur, & nuncupari so-
let. Sed fauete linguis, oracula prius nō au-
dita eloquar.

Ultima Cumæi uenit iam terminis ætas,

Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,

Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna

Atq; iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

A' quo enim iustius auspicabor, quam a
uatum maximo, maximi Augusti amico
maximo. At, quæ Poëta doctissimus ex
Sibyllinis carminibus ad felicitatem Au-
gusti retulit, equidem uerius ad nostrum
seculum, ad uestrum sanctissime Auguste,
Cæsarq; inuictissime auspicatissimum Im-
perium transtulero. Astrorum periti, maie-
statisq; naturæ consulti, ditissimi, poten-
tissi-

tissimi, sapientissimi Imperatorum & regum omnium, Salomon Iudæorum, Necessus Aegypti, clarus ille noster Carolus Magnus, Augustus, Altophonsus Cæsar rex Hispan. uestri sanctissimi principum gentiles, obseruârunt, ac æternitati literarum consecrauerunt. Vniuersa tandem post certam annorum seriem, completo segmentorum, ad id, unde progressa fuerant, circuli lege rursus redire, atq; denuo renasci. Quamobrem Pythagoras ille Samius naturæ non sordidus auctor, *παλιγενεσιαν* ac regenerationem suam tanto opere sustulit.

Tempora testatus clypeo Troiano refixo,

Adseuerabat enim se bello Troiano interfuisse clypeumq; quem tum in templo suspenderat, cum post septingentos ferme annos reuixisset, demonstrabat. Democritus quoque fuit in ea opinione, ut est apud Plinium. Hæc nostra ætate, non rationibus inuestiganda, sed experimentis cognita, uisus, oculorumq; probatione exploratissima sunt. Omnes literæ, omnes artes, sacræ uestraq; leges, uestro quoque iussu, ac auspicijs tres sacræ linguæ, clarissimi quique authores GRAECI, LATINI, HEBRAEI, reuertuntur. Tot lureconsulti, ac Imperatores à campis Elysij remittuntur.

tuntur. Item uariæ sectæ ab inferis, quasi iure postlimini redeunt atque reuiuiscunt. Haud aliter profectò heroas illos, quos tantopere admirata est antiquitas, uenerata est & celebrauit; reuiuiscere crediderim. Quemadmodum Vergilius (à quo cœpi) poëtarum omnium princeps, Oceanus eruditionis, ex sententia Sybillæ Cumanæ quoque affirmat, atque elegantissimè simul & eruditissimè suo philosophatur, in Augusto suo omnes semideos illos ueterum Achilles, Hectoras non solum renatos esse, uerum etiam in quoq; Cæsare renasci. Ita etiam interpretabatur Ioannes Tolophus summus astrologus, ab Italis etiam summo honore celebratus, cuius & monumentum æreum in maximi templi porticu hic extat. Hasi- gitur ob causas ueterum heroum, ac deorum Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Siciliæ, uirtutes, fortitudinem, foelicitatem, uestræ sacratissimæ Maiestatis sanctissimum numen remigrasse, ipse rerum exitus, res præclaræ publicè priuatim auspicijs uestri numinis gestæ testantur, uestris copijs longè minoribus ualentissimi hostes, sapientissimiq; , & secundum deorum opes haud dubiè potentissimi, cœlo, inferis imperis tantes, superisq; pares, non semel, sed sæpius

pius profligati sunt (id quod hactenus nulli non contigit Imperatori) uestrae clementiae numen, uel ingrati precario uiuentes, sentiunt, ac adorare coguntur. Italia, Campania, Mediolanum, Genua, Sicilia, Insubres, Calabri, Ligures, uestra uirtute liberati, imperio restituti, paxque festa post diuturna bella reddita tandem Italiae, Galliae, Hispaniae, & Germaniae, quae hactenus multis seculis ciuili bello sese dilacerarunt, cognato sanguine manus poluerunt.

Nec tamen tam ingenti uictoria inaudita ante, insolitaque fortuna, benignitate diuina sublata, quippiam insolentius egistis, aut more maiorum, & iure uictorum triumphali pompa, atque fastu uictis insultastis, sed moderate usi dono coelestis animos uestros, atque uosmetipsos (quae omnium uictoriarum praestantissima est) superastis.

Et quanquam fratrum quoque gratia (ut inquit Naso) rara sit, tamen & infida semper sit, semper fuerit societas regni, quemadmodum ueterum exempla, usus rerum magister testatur. Tamen tantum abest, ut dominandi libido, ac cupiditas (quae ceteros in praecipua fere agere, ac euertere solet) uestram sanctitatem
laccesse-

laccessere audeat, ut uos in summo humanarum rerum fastigio collocati, summa orbis terrarum maxima mundi imperia, supremos honores, fortunamq; maximam æquiori animo, maiore æquitate & concordia communiter inter uos partiti sitis, quam cæteri priuata patrimonía diuidūt. Multò illustriores, fœliciores, ampliores, ac beatiores estis Iulio Cæsare, atque Pompeio Magno, maximis Romanorum ducibus, quos in arce fortitudinis uirtutumq; Roma caput mundi collocat, ut qui rerum gestarum magnitudine uniuersos Principes (qui unquam usque gentium fuere & futuri sunt) superârunt, ac longo interuallo post se reliquerunt, libidine tamen imperitandi, ac ambitione pestifera seipsos, ac Rempublicam perdiderunt. Ille superiorem hic ferre parem ob animi impotentiam non potuit. Idcirco tutelaria regnorum numina, ciuitatum, urbium, peculiares genij, locorumq; præfides lares (quo generi humano rebusq; fessis ritè consularent) amplissima totius Europæ regna uestræ fœlicitati, atque uirtuti ultrò commendârunt, ac arcana quadam factorum uis sub uestrum imperium, ac ditionem redegerunt. Hispania principibus semper fœcunda pijs, Sicilia maxima, locupletissima,

ma,

ma, ac feracissima insularum, Germania
semper hactenus inuicta, Austria, Burgun-
dia, Brabantia, Flandria, Bohemia, Hunga-
ria, Sarmatia, aliaque innumeræ regiones,
sub numinis uestri sacrosancti tutelam cõ-
fugerunt. Quæ quondam terræ clarissi-
mos, ac fortissimos progenuere Deos, di-
uos, arque heroas. Hispania Troianos,
Theodosios, Segibothos. Sicilia Ruge-
ros, Rupertos. Brabantia Pîpinos, Carõ-
los, Gotofridos, quos, si omnes pro digni-
tate rerum recensere uelim, arenam maris,
stellas cœli numerare stolidus conarer. Vi-
deor uidere horum omnium illustres ani-
mas in uestræ sanctissimæ Maiestatis nu-
men remigrasse. Centesimo ab hinc ferè
supra millesimum anno Sueuorum gen-
tes ferocissimæ, cognomine Marcomane-
ni, Quadi, Salingæ, Alani, Nauarri, Bur-
gundiones, Vestrogotæ, cum regibus suis
Hermanerico, Rosopediale, Gundetico,
Alarico magno Vallea, Adulpho Sigeri-
co, Theodoricoque maximo Gallias, Hispa-
nias, Romanis eripuerunt Imperatoribus ibi
latissima regna, quæ adhuc ab ipsis nomi-
na seruant, condiderunt. Ibi enim adhuc
Gothaliana Nauartæ regnum, Vessogeam
(quam corruptè uulgò Gasconiam appel-
lant) ab illis superioribus Heroibus nunt-

cupatas, nominari audeo. Valet autem Vessogia Getarum Gotorumque lingua, Occidentalis terra. Atque illi illustres quos dixi, semidei ex regnis (ut nunc cognominant) Bohemiæ, Poloniæ, Vngariæ, Austriæ illuc migrarunt, unde rursus iam redeunt. Hæc incunabula sua, genitaleque solum, reduce fortuna per uestre Maiestatis insuperabilem felicitatem, longo post tempore inuisunt, ut uestra uirtute ab hisce terris genitalibus immanissimos arcere possint Turcas, & non solum adesse, sed etiam interesse uestro triumpho queant, quem fauente Deo Optimo Maximo, de crudelissimis reipublicæ Christianæ hostibus ducturi estis, æmulati uestros præclarissimos progenitores, Imperatores, reges Hispaniarum, Siciliæ, Brabantiae, Flandriæ, Hannoniæ, Germaniæ. Et antequam finem dicendi faciam, quosdam perstringere paucissimis est operæ precium.

Portes creantur fortibus & bonis

Est in iuuenis, est in equis patrum

Virtus, nec imbellem feroces

Progenerant aquila columbam.

Herorichus ille primus (post pulsos ex Gallia Romanos) dux Brabantinorum cum filio Pipino rege, itidem Brabantino
rum

tum progenitores uestræ Maiestatis bellicosissimi cum Hilderico rege Francorum, ex Germania magna profecti, apud Tongros in Brabantinis sedes sibi perpetuas collocârunt, Romanos ex Gallia deturbârunt.

Post mortē Attilæ, nominatissimi Germaniæ atq; Sarmatiæ regis, hostes Romæ perpetui, illorū soboles Carolus ille Martellus Brabantiæ præses, Antropensis limitis præfectus, Francorumq; dux, gentilis uester sacratissimi Cæsares, cum exigua admodum manu potentissimos, innumera- biles, immanissimosq; hostes, fretus Deo, intrepidè aggressus, non solum uirtute sua deuicit, sed etiam penitus deleuit. Licet undiq; & circumquaque perstreperent arma, Aquitania, Celtæ, Narbonenses, Francia occidentalis, animos rebelles sustulerant. Frisii, Saxones, Dani, Veneti, Sclauī, Lusatiī, Moelsi, Marcomanni, Megaloburgenses, Pomerani, Silesiī, Morauī, Poloni, Auares, & Hunni, in Austria, Stiria, Carinthia, & Hungaria, alienā religione nostra, ultrò bella inferebant, nosq; quotidie lacessabant.

Saraceni ingenti mortalium numero, occupatis Hispaniis, in Gallias, terra, marique cum liberis & uxoribus irruperant;

HH 2 perpe-

perpetuas ibi quoque sedes locaturi, tanquam locustarum agmen omnia corrodebant. Cum itaq; undique premeremur, tamen Carolus ille inuicti animi Princeps, nihil ueritus, tot millia Barbarorum, cum perexili manu sursum, deorsum, ultro, citroq; ex praelio, in praelium, magis more, modoq; cursoris, quam armati ducis, uelut turba ruens Saracenos acie non semel profligauit, eosdem ad intercisionem deleuit, ne cladis quidem nuncio superstitite. Quadringenta millia hostium caesa, fuisse in literis relatum. Carolus de suis paucissimos desiderauit. A caede hostium Martellus cognominatus est, Germanias, Gallias, adseruit, a Saracenisq; liberauit, omne illis iter praeculit, in Galliasq; irrumpendi spem penitus ademit. Eius nepos Carolus ille Magnus ante annos quadraginta supra centesimum septimum in hac urbe Regamisburgenfium (ita hanc ille nuncupat) conuentum celebrem habuit, decreto aduersus Hunos, Auares, Sclauos octennali bello. Ex Austria, Hungaria, ita has gentes excidit, ita nomen quoque deleuit earundem, ut iam fides annalium laboret, ut eas aliquando in hisce regionibus sedisse credamus. Quid Gotofredum illum Bononiensem, fratres eius Eustachium,

chium, & Boldouuinum, Eustachij Bononiensis, Geforiaciq; filios commemorem, Præsides Brabantiae, & Antoripensis, Geldubensisq; limitis praefectos, qui relicto genitali solo, sumptis armis, ui in Asiam irruerunt, ferro sibi uiam per strages Turcarum, & Saracenorum fecerunt. Syriam liberarunt, Palæstinam, urbemq; Hierosolymam, nostræ Salutis officinam Barbaris eripuerunt, Regesq; Hierosolymorum dicti sunt, atque diutius cum posteritate earum regionum, Imperio inter medios hostes sæuissimos potiti sunt. Non ita longo post tempore, itidem fastitarunt Imperatores, Cæsares Augusti, Reges Siciliae, ac Neopolitani, & duces Sueuorum, Henricus Sextus, & filius eius Fredericus Secundus, à quibus adhuc Reges Siciliae, quasi hæreditario iure quoq; Hierosolymorum uocari solent. Taceo Vilielmos, Rupertos, Siculos, Cāpanos, ac Flandros, qui Africam quoque ac Aegyptum ausi sunt armis terra, mariq; inuadere. Anno ab orbe seruato, millesimo, ducentesimo, quarto, ab hinc uerò duodeuicesimo, supra trecentessimum, autores generis uestri, Imperatores indulgentissimi, Baldouuinus, & Henricus fratres, Flandriae, ac Hannoniae praefecti, expugnata Constan-

tinopoli, Imperium Orientale uindicarūt,
 Græcia uniuersa potiti, Imperatores Græ-
 corum, & Cōstantinopolitani creati sunt.
 Ioannes ille, atauus uestri sanctissimi nu-
 minis, Burgundionum dux cum diuo Si-
 gismundo Imperatore, Rege Hungariæ,
 atq; Bohemiæ, aduersus Turcas tum pri-
 mū Europæ a dissidentibus Græcis, ueluti
 lupos immisos, ualentissimis copijs pro-
 fectus est in Mœsiam, ultra Sauum amnē
 usq; Nicopolim, quam Schiltunnum uo-
 care solent. Philippus quoque, uestræ Cle-
 mentię abauus, anno ab hinc sexagesimo,
 interfuisse sancto Concilio Patrum maxi-
 mo omnium legitur, quod tum aduersus
 Turcas proauus uestri Numinis, diuus Fri-
 dericus Tertius, Imperator Cæsar Augu-
 stus, in hac ciuitate celebrauit mense lu-
 nio. Paucis referam Hispaniæ reges, qua-
 les semper extiterint. Alphunsus Hispani-
 niæ rex, Toletanum regnum eripuit Sara-
 cenis. Parentum demum nostrāq; memo-
 ria, Aui uestræ indulgentiæ, Ferdinandus,
 Elizabetha q; reges Hispaniarum, Beticam,
 (quod nos regnum Granatæ nuncupa-
 mus, maiores Tartessum quoque dice-
 bant) Saracenis uī eripuerunt. Hostes re-
 ligionis Christianæ acerrimos, demū post
 octingentos, ac duos, & uiginti annos, in
 Hispani-

Hispaniis deleuerunt, Hispanias à superstitione Saracenica, & impietate Mahometica liberarunt, Siciliæq; regnū ac Campaniam, Italiāque à Gallis adseruerunt. Onus impar humeris meis subiij, uincor magnitudine rerum. Cum itaque tot Heroum uirtutes, in uestre Maiestatis sacrosanctissimum numen coierint, haud dubium est (quod DEVS bene uertat) quin tandem uestris auspicijs immanissimi hostes Christi Seruatoris nostri perituri sint. Vaticinium nostræ Hildegardæ, uirginis sacratæ, ac Sibyllæ Germaniæ, tandē post longa tempora uires Turcarum fractūque domitūque iri in finibus Germaniæ, à rege Hispaniarum. Id quod tum incredibile erat, atque nequaquam fieri posse credebatur, iam in promptu, atq; in foribus propè esse conspiciamus. A'uate Augustali cœpimus, in Augustali quoq; uate finiamus.

Gentis humanæ Pater, atq; Principes

Orbis immensi, tibi cura magni

Cæsaris fatis data tu secundo

Cæsare regnes.

Ille seu Turcas populo imminentes

Egerit iusto domitos triumpho

Siue subiectos Orientis oris

Seras & Indos.

Te minor latum reget æquus orbem
 Tu graui curru quoties olympum
 Tu parum castis inimica mittes
 Palmina lucis.

Serus in cælum redeas, diuq;
 Lætus intersis populo Quirini
 Nèue te nostris uicijs iniquum
 Ocyor aura.

Tollat hic magnus potius triumphos
 Hic amos dici pater atq; Princeps
 Neu sinas Turcas equitare multos
 Te duce Cæsar.

G E O R.

GEORGIVS SABI
NVS BRANDEBVRGEN-
SIS AD PETRVM BEMBV
Cardinalem: ubi agitur de bello
Turcæ inferendo.

Ille Sabinorum qui gaudet nomine uates,
Te procul à Viadri BEMBE salutat aquis,
Cuius ad algentes ludit modo carmina ripas,
Aonia tangens plectra sonora lyra.
Si fortasse rogas, quibus amnis hic erret in oris,
Teutona Vandalico separat arua solo:
Quemq; alias Viadrum Germania nuncupat, idem
Dictus ab indigenis Qdera nomen habet,
Sed moror ipse tuas longis ambagibus aures,
Accipe nostra procul quid tibi Musa ferat:
Annua forte dies aderat, cum prisca biforma
Tybridis urbs Ianum deuenerata fuit,
Prouidus ut cæli custos emittere pacem,
Et rigida uellet condere bella fera.
Mœnibus exieram solus, uinctaq; lustrans,
Per niue candentes ingrediebar agros:
Versabamq; graues mæsto sub pectore curas,
Temporis expendens tristia fata mei:
Vt iuga Dalmatia, ripasq; binominis Istri,
Turca Pelethronijs depopuletur equis.

H H 5

Arma

Arma nec Europæ capiant ultericia reges,
 Effera gens quorum Marte domanda fuit.
 Ergo trahens imo suspiria corde, fremebam,
 Hæc dābam gelidis uerba ferenda notis.
 Nunc ego Dirceus uates, fidibusq; canoris
 Inclytus Oeagri filius esse uelim.
 Non ut aues, rigidasq; seras, nec saxa, uel ornos
 Ducere, sed regum corda mouere queam.
 Dicite, summa quibus rerum concessa potestas,
 Vestra quis ignauus pectora torpor habet?
 Quòd non indomitum bello compescitis hostem,
 Cuius Pannoniam dextera cæde replet.
 Me miserum, quantas clades hic barbarus orbi
 Intulit, est quarum commemnisse dolor.
 Aeoliæ domitis mare Thracibus abstulit Helles,
 Captaq; Bizanti mœnia uictor habet.
 Phœnicum uastauit agros, quaq; altus opacat
 Florida palmifero uertice rura Thabor.
 Cædibus impleuit septemplex oppida Nili,
 Ac te Carpathio marmore cincta Rhodos.
 Sæuit in Istricolas iam nunc, Budaq; potius,
 Austriacis prædam finibus hostis agit,
 Ne fera prædonis uictoria longius iret,
 Cura pijs Ducibus suscipienda fuit.
 Græcia si rapta Menelai coniuge bellum
 Gessit, & est hostem fortiter ultra suum:
 Cur cœlestis erunt Christi sine uindice gentes?
 Nullus an innocui sanguinis ultor erit?

Proq; tot abductis hominum, caesisq; piorum
Millibus, Europam sumere bella piget:
Heu quanto miseri gemitu suspiria ducunt,
Diripuit quorum barbara turba lares:
Quiq; manus uincti duris post terga catenis
Verbera coguntur torta q; lora pati:
Quod non sacrilegi Mahometi nomen adorant,
Te sed adorantes optime CHRISTE colunt,
Ah si fata darent reduces hoc tempore reges,
Francia quos olim, Sueuia quosq; tulit:
Non ita falcato sauiet acynace passim,
Maesta q; crudelis funera praedo daret.
Fortibus indomitos Auares compescuit armis
Magnus ab Hectoreis CAROLVS ortus auis:
Atq; Saracenis, qui Betica regna tenebant,
Hesperii captus orbis ademuit opes.
Primus in Armenia FRIDERICVS Scastra locauit:
Ad Solymos alter trans mare signa tulit.
Hac decus Heroes quondam sibi laude parabant,
Insitus hic animi regibus ardor erat.
Non ut dissidiis ciuilibus arma mouerent,
Exitioq; suos Marte furente darent:
Sed procul arcentes ut auitis sedibus hostem,
Pro patriæ gererent bella salute suæ.
At modo nulla gerunt nisi bella domestica reges,
Sustinet ex Ducibus praelia nemo foris.
Alter in alterius sic uiscera sauit, ut olim
Gens, quæ Cadmaeo semine nata fuit.

Efferua

Efferus interea grassatur Turca per orbem,
 Qui contundendus fulmine martis erat:
 Tempia prophanatis & disijcit impius aris,
 Stupraq; cum sæua cæde nefanda facit.
 Non sic acta furit rabie Gangetica tigris,
 Si qua uel est catulis orba leæna suis:
 Nuper ut ille furens, uiolentis sæuijt armis,
 Hic ubi Pannoniam Norieus Ister adit.
 Sepibus infantum suffixa cadauera pendent,
 Vbera matronis ense resecta iacent.
 Nec tamen è summis Europæ regibus ullum
 Afficit, & clades hæc miseranda mouet.
 Fœlices animæ, nostro quibus attulit æuo
 Funeris extremam mors properata diem:
 Ne Geticos metuant arcus, possintq; ruentis
 Excidium patriæ triste uidere suæ.
 Hæc ubi uerba leues iactabam quæstus ad auras,
 Iamq; petiturus mœnia rursus eram.
 Ecce bifrons, alto delapsus ab æthere, Ianus
 Astitit, ancipiti territus ore fui.
 Vtq; tremis uentis agitata palustris arundo,
 Sic mea concussit luridus ossa pavor.
 Illi Siithonia candens niue barba rigeat,
 Aegoceri tectum uellere corpus erat:
 Dextera gestabat baculum manus: inq; sinistra
 Clauis, qua superum panditur aula, fuit.
 Vtq; niues humeris, gelidos excussit & imbres,
 Anteriore loquens hos dedit ore sonos:

Desine mirari solos quos *FRANCIA* reges,
Quosſue potens olim *Sueuia* Marte tulit.
Nondum tota iacet uirtus extincta, supersunt
Hoc fera quos acuent tempore bella *Duces*.
Ecce suis quæ nunc *Germania* dissidet armis,
Concordi iunget fœdera pace domi:
Proq̃ focis, arisq̃, & libertate tuenda,
Summa pharetratis inferet arma *Getis*.
Affectum miseris tot cladibus asseret *Istrum*,
Graiâq̃ barbarico subdita regna iugo.
Inde citam ducens longinqua per æquora classem
Figet *Idumæo* clara trophæa solo.
Non est fractus adhuc rex *Ferdinandus*, & alter
Augusti titulum qui modo frater habet.
Hic aget *Hesperia* fortes in prælia gentes,
Ille *Bohemorum* robore bella geret.
Ergo pone metum, tristes ac siste querelas,
Quem metuis posthac non metuendus eris.
Dixit, & in tenues euanius exiit auras,
Et mea conijciens sparsit in ora niuem.
At non uana mihi cœlestis ianitar aula
Rettulit, imperij iam coiere *Duces*.
Et modo confirmant aeterno fœdere pacem,
Omnibus inq̃ *Getas* uiribus arma parant.
Martia terribili feriuntur tympana pulsu,
Tolluntur medio bellica signa foro.
Ex Ducibus uero, quos pugna accincta sequentur
Agmina, septemuir *Marchio*, primus erit.

Marchio

Marchio Teutonicus pronepos animosus Acchillis;

Virtutis specimen qui dedit ante suae,

Austriacis cum te grassantem depulit oris,

Vertit, & in celerem saue Tomita fugam.

I, decus imperij, patriaeque tuere salutem;

I tua quo uirtus te IOACHIME uocat.

Te pridem cupidus expectat Achaia uotis,

Ut semel excutiat triste redempta iugum.

Manalus inclinat prona tibi rupe cacumen,

Gaudent aduentu Pindus & Ossa tuos.

Nec metuas enses, nec spicula tincta ueneno;

Prospera suscipies auspice bella Deo.

Ille tuus protector erit, partoque triumpho;

Ut laetus redeas uictor ab hoste dabit.

At Romana pio quo Flamine curia gaudet;

O sacer Aonidum nobile Bembe decus:

Te decet hortari Venetos, populumque Quirini,

Quos tua dulce loquens flectere lingua potest:

Omnibus inuadant ut eundem uiribus hostem;

Subsidio nobis, neu superemur, eant.

Nam uelut accurrunt exciti sedibus omnes,

Cum uagus incensa Mulciber urbe furit.

Sic quoque uos sumitis accurrere conuenit armis;

Ne rigidis simus praeda cruenta Getis.

Gracia suppetias olim si Thracibus isset,

Subdita Turcarum non foret ipsa iugo:

Nec modo lugeret superatus ab hostibus Ister;

Paxona si Danais terra tulisset opem;

Quare uestra nisi uicinos arma iuuabunt,
Tristitia (crede mihi) uos quoq; fata manent.
Nec minus alternæ discordia semina litis
Tollere, BEMBE tua pars pietatis erit;
Et sedare graues motus, quos tempore nostro
Turbata populus relligione facit.
Nam cùm præcipuè Latij sacer ordo senatus
Te colat, inq; oculis urbs Tyberina ferat:
Optimus assertor fidei, pacisq; sequester,
Vulnera, fomentis nostra iuuare potes.
Respice quas hominum reddens pro crimine mortem,
Abluit ipse suo sanguine Christus oues:
Optatamq; gregi pastorum confice pacem,
Quorum dissidium tristitia damna parit.
Nam fera dum motis certamina litibus instant,
Excubias nullos pro grege pastor agit.
Destituuntur oues & ruptis sepibus audens
Vndiq; raptores in pecus ire lupi.
Summus in illustri Deus hac te sede locauit,
Ingenijq; tibi flumina larga dedit:
Vt tua conciliet mitem facundia pacem,
Et uera partes relligionis agat.
Ergo tuos Venetos hortare, tuosq; Quirites,
Vt sua nobiscum iungere castra uelint:
Immanemq; iuuent armis excindere gentem,
Quæ nos exitio, sit nisi fracta, dabit.
Effice concilium simul ut solenne uocetur;
Elucescat ubi gloria uera DEI.

*Id cupit, id uotis ardentibus optat, id unum
Expetit, & CHRISTI te pia sponsa rogat.*

*Idem. GERMANIA AD CAESAREM
Ferdinandum.*

*Hanc afflicta tibi Germania mitto salutem,
Quæ mihi non tribui, te nisi dante, potest.
Vsa diu rebus quæ sum tranquilla secundis,
Hoc iaceo multis tempore pressa malis:
De quibus ipsa tuum supplex cum numen adoro,
Ferre mihi solus qui potes, affer opem.
Ecce uides rerum quam tristis forma mearum,
Qualis & imperij sit status iste mei.
Omnia disidijs, sunt omnia plena tumultu,
Illa fuit quanti res mihi causa malis?
Seruiles acies sumtis heu uidimus armis
Nuper, & agrestes rure coisse manus.
Testis adhuc extat miseranda Francia cladis,
Tota cadaueribus squallida facta suis:
Ipsaq; fertilibus laudata Alsatia campis,
Quæ fuit in multis cæde cruenta locis.
At pars ulla meo ne possit abesse dolori,
Insper externo nunc & ab hoste peior.
Turca ferox nostras descendere fertur in oras,
Alterius nobis altera causa mali:
Qui prope cuncta suis cum regna subegerit armis,
Posse suo sperat me quoq; Marte capi.*

Ergo

Ergo si qua mea remanet tibi cura salutis.
Affer in aduersis his mihi rebus opem:
Ne, toties claris quæ sum prius aucta triumphis,
Hostibus hoc fiam tempore præda meis.
Nam tibi si rerum sunt cognita gesta mearum,
Cognita quæ cunctis regibus esse puto.
Semper adhuc inuicta fui, nullosq; per annos
Vllius inuenies me subijisse iugum.
Roma, suis totum domuit quæ uiribus orbem,
Nominis est nunquam laudibus aucta mei:
Meq; laceßiuit quoties hostilibus armis.
Hanc liquet incepti pœnituisse sui.
In me nil potuit uirtus animosa Neronis,
Funere qui Rhæni nobilitauit aquas.
Nil potuere tuæ præstantes Være cohortes,
Quas meus Arminius depulit ense suo.
Nec maris Adriaci tota cum plebe senatus
Nostra suo potuit subducere colla iugo.
Deniq; nec magni potuerunt lilia Galli,
Lilia sæpe mea languida facta manu.
Quin neq; Turcarum nos iam superabimur armis,
Auxilio si me iuueris ipse tuo.
Ducat in exemplum celebris te fama Camilli,
Nam patriæ uindex & fuit ille suæ.
Secula nulla tuum nomen uentura silebunt,
Inferiorq; tua laude Camillus erit.
Tu modo pro nobis & libertate meorum,
In Mahometigenas suscipe bella Getas.

Esse redemptoris nostri quos nouimus hostes,
Impiaq; aduersus bella mouere DEVM,
Hac de gente fera, Danielis scripta propheta
Multa canunt, paucis hic memoranda mihi:
Viderat is quatuor sub imagine regna ferarum,
Aspice, uera tibi, non ego ficta loquor.
Regibus Assyrijs, primis Sera prima Monarchis,
Altera sed Persis assimilata fuit.
Tertia Graiorum referebat bestia sceptrum,
Quarta potestatem Martia Roma tuam:
Huius dira ferae facies truculentior illis,
Dissimilisq; tribus conspicienda fuit.
Ferratos dentes, bis cornua quinq; gerebat,
Et pedibus plodens concutiebat humum.
Exiguum uero cornu sub fronte latebat,
De medijs ortum cornibus illud erat:
In quo terrificis oculis, uultuq; minaci,
Humani capitis forma uidenda fuit.
Hoc cum caelitibus diuis uiolenta gerebat
Prælia, blasphemos ore loquente sonos.
Turca ferox autem caput est immane, quod audis
Impia cælesti bella parare Deo.
Hoc tibi frangendum caput est, hoc concute cornu,
Succumbat manibus bellua uicta tuis,
Ergo age, Rex animo præsentî suscipe bellum:
Hei mihi quas pœnas impie Turca dabis.
Non tibi consuetæ mitti post terga sagittæ,
Non tibi uelocis proderit usus equi.

*Aut ultra Tanaim patrijs eiectus ab oris,
 Ludibrium cunctis gentibus exuleris.
 Aut tua submitbens iniectis colla catenis,
 Ante triumphales Regis obibis equos,
 Inclita gaudebit conuersis Græcia rebus,
 Præbuit inuitas quæ tibi uicta manus:
 Exultansq; suis lætabitur annibus Ister,
 Quem tuus infestum reddidit ante furor.
 Hoc precor esse ratū cœlesti numine CHRISTVS;
 Hoc uelit omnipotens Rexq; paterq; Deus.
 At prius externos quam progrediaris in hostes,
 Certa tibi pax est constituenda domi:
 Sedandiq; grætes de relligione tumultus,
 Hoc regem tantum, quantus es ipse, decet.
 Nec minor ingenuas studijs florentibus artes,
 Ac fouisse nouem sit tibi cura Deas,
 Quæ sprete, sine honore iacent hoc tempore passim,
 Hac re nulla tibi gloria maior erit.
 Tunc Deus indomitas, tibi Marte fauente, cohortes,
 Turcarumq; dabit uincere posse manus.
 Tunc, quas nulla tibi poterit delere uetustas,
 Laudes semper erunt, gloria semper erit.
 Pluribus uberior ne crescat epistola uerbis
 Desine: tu scilicet incolumisq; uale.*

SABINVS AD GERMANIAM.

*Quo tua bellatrix abiit Germania uirtute
 Dissimilis nostro tempore facta tui.*

*Vindelicis olim pepulisti finibus Hunnos,
 Imperium Magno cum sub Ohone fuit.
 Ad Solymas arces uictricia signa tulisti,
 Serptriger Imperij cum Fridericus erat.
 Nunc procul à Tanai ducentes agmina Turca,
 Danubij ferro depopulantur agros.
 In tua grassatur terrarum uiscera prado,
 Ausa nec hostiles es cohibere manus.
 Te quibus ostentas, nunc utere grandibus hastis,
 Et quibus in circo ludicra bella geris:
 His animosa pias hastilibus affere gentes,
 Si quid in audaci pectore Martis habes.
 Ah pudeat, Scythicis egressum finibus hostem
 Militiæ nobis præripuisse decus.
 Mollia dum sequimur nos desidis ocia uitæ,
 Aspera bellator prælia Turca facit.
 Dum cane uenamur lepores, aut cuspide damas
 Figimus, ille suo milite regna capit.
 Denique nos tantum sine sanguine ludimus armis:
 Ille gerit fortis seria bella manu.
 At generosa tuis Germania consule rebus,
 Coge pharetratas uertere terga Getas.
 Ipsa tuas urbes è faucibus eripe lethi,
 Et uetus imperij Marte tuere decus.
 Si secuta mali non profligaueris hostem,
 Tristia crudeli uulnera clade feres.*

SABINVS AD IOA-
CHIMVM II. MARCHIO-
NEM ELECTOREM, IN EX-
peditionem contra Turcas pro-
ficiscentem.

Sic tibi laurigeros uictoria lata triumphos,
Sic tibi conuerso terga det hostis equo:
Suscipe militiae princeps fortissime curam,
Pro patria duri suscipe martis onus.
Et uelut, ultorem quem sensit Amulare natus,
Unicus Aeneadum Scipio murus erat:
Acer ut opposuit se fortibus HECTOR Achiuis:
Sic patriae murus sis IOACHIME tua.
Excitet aeternae te laudis ad arma cupido,
Qua solet Heroum mens generosa trahi.
Namq; duces ualido patriam qui Marte tuentur,
Hos ut Semideos cernis in orbe coli.
Exacuant etiam te saeva pericula, nobis
Instant à trucibus quæ metuenda Getis.
Hoc agitur patriæ non solum gloria bello,
Sanguine maiores quam peperere suo:
Sed quoq; libertas, quam si Germania perdet,
Impia sacrilegi serua latronis erit.
Scilicet impuris cogetur dedita sacris,
Veri ludibrio nomen habere DEI:

Aspice Pannoniam, quæ nunc subiecta tyranno,
Cogitur in templis multa nefanda pati.
Ante colebat ubi CHRISTVM solennibus aris,
(Heu scelus) ipse locum nunc Mahometus habet.
Eripe nos igitur crudelibus, eripe Turcis,
Iustaq; pro patrijs suscipe bella focis:
Assere Christiadum cum libertate salutem,
Atq; redemptoris templa tuere tui.
Hoc rogat, hoc series exoptat longa nepotum,
Quæq; cupit nasci libera, quæq; mori.
Clarorum hoc animæ poscunt manesq; uirorum,
Pro patria uitam qui posuere suam.
Deniq; captiui tensis ad sidera palmis,
Hoc mæsto gemitu, nocte dieq; petunt,
Hinc procul à nostris abductos finibus atrox
Quos instar pecudum fustibus hostis agit.
At tu magnanimi Ducis annue fortibus ausis,
Aeterni soboles unica CHRISTE patris.
Non fera bella gerit scelerati more tyranni,
Pro populo uindex induit arma tuo.
Illius à cunctis uitam defende periclis,
Quæ dubij præcepti alea martis habet.
Tu ualidas illi uires, animumq; ministra,
Frangat ut audaci barbara tela manu:
Qualiter inuictus cælesti robore SAMSON,
Mota Philistæis contudit arma uiris.
Sacrilegis uero Turcis immitte pauorem,
Quo dent in celerem terga cruenta fugam.

Non secus Ifacidis ac bella gerentibus hostes
Versa repentino terga dedere metu.
Quod precor, eueniet: neq; enim sine numine, tantus
Prosequitur populi te IOACHIME fauor,
His in dissidijs patriæq; tumultibus, omnes
Vnanimes gaudent quod tua castra sequi.
Tanta Mycenæus non agmina duxit Atrides,
Concidit Argolica quo duce Troia manu,
Quantas ipse equitum turmas, peditumq; cateruas
Maximus imperij nomine ductor agis.
Teutonico cuius languore feroecia creuit,
Nunc tibi Turcarum gens scelerata caue.
Iam uideo Scythici fluuios undare cruoris,
Corpora squallenti cæsa iacere solo:
Inq; potestatem redigi durissima Thracum
Regna, ferus quorum sceptrum tyrannus habet.
Vos & in tristi nunc soluite pectora luctu,
Quos in compedibus barbara turba tenet.
Ultor adest, qui uos dominorum cæde redemptos
Liberet, ac uinculis eximat, ultor adest.
O' quos ille dies plausus ô quanta uidebit
Gaudia, quæ nullum sunt habitura modum.
Aspera finieris lætis ubi bella triumphis,
Vindice tutatus nos IOACHIME manu:
Cumq; cæthenati reges procuresq; Scytharum
Ante tuos ibunt inclite uictor equos.
Aureus hanc utinam properantibus afferat horis
Lucifer, & celeri Cynthius axe, diem.

*At iam tempus adest, ut agas in bella cohortes,
 Te fera cum lituis tympana pulsa uocant,
 I felix, auibusq; moue tua castra secundis,
 Excidat imperio te duce Turca sua.*

IOHANNIS STIGELII ELEGIA DE TUR-
 CARVM CRVDELITATE,
 & imminente Germaniæ
 periculo.

Ergo ne flebilibus finem dabit ulla querelis,
 Omne foelicis syderis orta dies?
 Semper & iunctas adducens Marte cohortes,
 Turca ferox nobis causa doloris erit?
 Iam tua deflerunt tot fata sinistra poetæ,
 Ut fessas Musas questibus esse putes.
 Tu tamen ô quondam Germania nescia uinci,
 Surda uelut uanos negligis ista iocos.
 Et tua tot prædas mactantem ad limina Turcam,
 Nescio quo tandem pectore ferre potes.
 At te nemo olim bellis impunè petiuit,
 Inq; tuo fixit nemo trophæa solo.
 Pregeris ut rerum dominos uirtute Quirites,
 Cladis adhuc uari conscia fama docet.
 Viq; manu Solymam uictrice receperis urbem,
 Non uno memorat pagina prisca loco.

Foribus

Poribus infestos docuisti uiribus Hunos,
Iniustam à regnis uim cohibere tuis.
Nunc quid magna tuo bellatrix obstat honori,
Quid te quod pridem diceris esse uetat?
Quanto erat his grauior bellum tibi causa gerendi?
Quid lacerat nostras Turca cruentus opes?
Non hunc sola rapit regnandi dira libido,
Sed furor ex odio relligionis adest.
Hanc cupit extinctam, & qua sola sydera adimus,
Nititur hostili tollere Marte fidem.
Surge animis, contr'q; ausis maioribus ito,
His gere, proq; aris praelia, proq; socis.
Semper adhuc inuicta tuos cum uiceris hostes,
His quoq; non dubio uincere Marte potes.
Non tua tota iacet uirtus, nec tota iacebit,
Dum tuus irriguas Ister habebit aquas.
Vincit adhuc reliquas tua clara industria gentes,
Quodq; probante Italo laudet Hiberus, habet,
Non animi non arma tibi, non numina desunt,
Securam querimur, te nimis esse tui.
Quod potes, educlis urge legionibus hostem,
Cum toto Tanais Phaside noster erit.
Vincitur hic caussa, cur non uincatur & armis?
Urge armis, famulas porriget ille manus.
Hoc tibi non ueteris spondent oracula Delphi,
Non aliqua hic nobis fata Sibylla canit.
Ipse Deus mouet hoc, qui nutu temperat orbem
Qua geris, hoc cælo bella probante geris.

*Lampridem meriti lucratur gaudia cœli,
Fortiter in diros qui mouet arma Getas.*

Epigramma.

Excita quando graui tandem Germania somno
Surgis? an æterno uicta sopore iaces?
En proculirato gens Turcica uenit Eoo,
Quæ mouet hostiles in fera bella manus.
Hæc animis ingens, ingensq; furentibus armis,
Heu quantum nostri sanguinis una dedit.
Et iam sæua lues terrarum regna fatigat,
Inq; tuum properat mox ruitura caput.
Pelle pharetratos dijs auxiliantibus hostes,
Aut tua barbarico subijce colla iugo.

HIERO.

HIERONYMVS
VVOLFIVS IN STV-
POREM GERMA-
niæ.

IAm tua res agitur: paries tuus ardet: ab alto
Culmine tota domus collabefacta ruit.
Sigettum perijt: non Iulia castra supersunt:
Extremum metuit mœsta Vienna diem.
Pannonias non esse uides tua mœnia: Turcus
His ruptis, in te Marte furente ruet.
Ardebunt uilla: succumbent oppida: ferro
Turba cadet diris excruciatâ modis.
Eripientur opes, libertas, iura: **LIBIDO**
VICTORIS sæui iura cruenta dabit.
Corporis hæc mala sunt & in omnem posteritatem
A' semel exorto fonte perennè ruunt.
Sæua quidem, sed sine suo claudenda. Quid istud
Captiuas mentes quòd ferus hostis habet?
Dira salutifero dicit conuicia Christo:
Hunc etiam pubes nescia sæpè negat.
Sæpè senex & anus melioris mentis egeres,
Proh scelus, hoc spreto, te Mahomete, colunt.
Vulgus iners quid enim nisi quæ præsentia, curat?
Arbitrio Domini se putat esse pium.
Non spectas cælos, nisi cum mors atra fenestras
Intrat: & in fouea suis lutulente iaces

Eleg

Hæc tu non cernis? non curas plumbea nummis

Dum parcis, uitam prodis iniqua tuam?

Indulges odijs in fratrem: negligis hostem:

Quo nil terra magis, nil mare, triste tulit.

Num tibi Religio curæ? quis credere possit?

Qua rixas nulla religione moues.

Colatrix tulicis, gibbosi terga Cameli

Deglutis: rectum quodlibet, esse putas.

Omnia præceptis facimus contraria Christi:

Ignorant Christum pectora lingua sonat.

Sed non ignorat nostra impia pectora Christus

Ille dari toties non sibi uerba sinet.

Quid dicam uates infelix? talia Musæ

Carmina non dictant, fata sed atra cient.

Imperij nam cum perituri terminus instat:

Appropianq; truci fata seuera gradu:

Immeritas ne forte putes excindere gentes

Ardua uel frustra uertere regna Iouem:

Non Deus exitijs, non diro fulmine gaudet:

Incolumes potius quoslibet esse cupit.

Namq; bonos firmo semper munimine cingit:

Et uetat hostili clade perire pios.

Ast ubi negligitur pietas, calcatur honestum:

Crimine, cum uicium supplicioq; caret:

Tum D E V S infesto disturbat perdita uultu

Regna, nec hæc patitur stare superba diu:

Ille sed ex imo quatiens fundamine terræ:

Fulminea incendit præcipitatq; manu.

Integra

*Integra staret adhuc (heu iam palus atra) Gomorra
Ni foret incæstis mersa libidinibus.*

*Staret adhuc Constantini pia regia : tantas
Ni regnum discors dilacerasset opes.*

*Et tu stare queas GERMANIA : cura salutis
Si tibi tanta foret, quanta pericla uides.*

*Si tibi priuatis potior sit publica rebus
Cura simul pereunt quos uehit una ratis:*

*Seruanturq; simul qui cominoda publica spectant,
Publica priuatis qui sapit, anteferet.*

*At si desipies GERMANIA. Plura uolentem
Destituit calamus, scribere, lingua, loqui.*

F I N I S.

B A S I L E A E,
P E R S E B A S T I A N V M
H E N R I C P E T R I, A N N O S A L V.
tis nostræ instauratæ C I D. I D. L X X V I I.
Mense Martio.

674

